

Institut pro kriminologii
a sociální prevenci

Jan Rozum a kol.

Institut podmíněného propuštění v aplikační praxi

Institut podmíněného propuštění v aplikační praxi

Jan Rozum a kol.

Autorský kolektiv:

Mgr. Jan Rozum

PhDr. Lucie Háková, Ph.D.

JUDr. Jana Hulmáková, Ph.D.

Mgr. Michal Špejra, LL.M.

Mgr. Lea Vaňkátová (kap. II.)

Recenzenti:

JUDr. Miroslav Růžička, Ph.D., Nejvyšší státní zastupitelství

Mgr. Hana Kratošková, Ředitelství Probační a mediační služby

Technická spolupráce:

Lucie Černá

Poděkování:

Autorský kolektiv děkuje všem účastníkům expertního šetření. Dále děkuje Mgr. Michalu Karbanovi z Probační a mediační služby za spolupráci při sestavení výzkumného souboru.

ISBN 978-80-7338-222-3

ISBN 978-80-7338-223-0 (pdf)

© Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2025

<https://iksp.gov.cz>

Obsah

I. Úvod	11
I.1 Obecně k institutu podmíněného propuštění	11
I.2 Podmíněné propuštění z pohledu koncepčních materiálů VS a PMS	14
I.3 Projekt Křehká šance	15
I.4 K problematice rozhodování o podmíněném propuštění	16
I.5 Předmět a cíle výzkumu	17
I.6 Užité metody a výzkumný soubor	18
I.7 Základní terminologie	18
II. Příprava na podmíněné propuštění: současná zkušenost a praxe probační práce v zahraničí	21
II.1 Kontext mezinárodních dokumentů a jejich doporučení	21
II.2 Probační práce při přípravě na podmíněné propuštění pohledem zástupců zahraničních probačních služeb	23
II.2.1 Německo	26
II.2.2 Rakousko	28
II.2.3 Nizozemí	29
II.2.4 Norsko	31
II.2.5 Švédsko	33
II.2.6 Anglie	35
II.2.7 Severní Irsko	37
II.3 Shrnutí	39
III. Právní úprava podmíněného propuštění	43
III.1 Zákonné předpoklady podmíněného propuštění	43
III.2 Možnosti individualizace podmínek podmíněného propuštění	53
III.3 Právní důsledky spojené s chováním odsouzeného v průběhu zkušební doby	56
III.4 Řízení o podmíněném propuštění	57
III.5 Právní úprava podmíněného propuštění od 1. ledna 2026	61
IV. Statistické údaje k podmíněnému propuštění	65
V. Rozhodování o podmíněném propuštění	71
V.1 Analýza spisů odsouzených se zamítnutými žádostmi o podmíněné propuštění s pozitivními nebo neutrálními stanovisky VS a PMS	74
V.1.1 Hodnocení VS a stanoviska Komise pro podmíněné propuštění	76
V.1.2 Stanoviska PMS	76
V.1.3 Návrhy státních zástupců	77
V.1.4 Odůvodnění usnesení soudů	78
V.2 Analýza spisů odsouzených se zamítnutými žádostmi o podmíněné propuštění s negativním stanoviskem VS a PMS	83
V.2.1 Hodnocení VS a stanoviska Komise pro podmíněné propuštění	85
V.2.2 Stanoviska PMS	86
V.2.3 Návrhy státních zástupců	86

V.2.4	Odůvodnění usnesení soudů	87
V.3	Shrnutí	89

VI.	Analýza stanovisek PMS k žádosti o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody	93
VI.1	Způsob zahájení spolupráce PMS s odsouzeným	94
VI.2	Zdroje informací využívané PMS při zpracování stanoviska – objektivizace údajů	94
VI.3	Obsah stanoviska	96
VI.4	Analýza rizik a potřeb	99
VI.5	Opatření ukládaná v souvislosti s podmíněným propuštěním	100
VI.6	Závěry stanovisek PMS k podmíněnému propuštění	103
VI.7	Spolupráce s oběťmi	106
VI.8	Shrnutí	108
VII.	Expertní šetření	111
VII.1	Výzkumný soubor	112
VII.2	Spolupráce subjektů před rozhodováním o podmíněném propuštění	113
VII.3	Sociální kurátoři a neziskové organizace: oblasti a témata spolupráce s probačními úředníky	115
VII.4	Podklady zainteresovaných subjektů při rozhodování o podmíněném propuštění	117
VII.5	Hodnocení kvality stanovisek PMS	118
VII.6	Užitečnost stanoviska PMS k možnosti podmíněného propuštění	118
VII.7	Zapojení Probační a mediační služby před rozhodnutím soudu o podmíněném propuštění	119
VII.8	Obligatoční zpracování stanoviska PMS k návrhu na možnost podmíněného propuštění	120
VII.9	Zapojení Probační a mediační služby do procesu přípravy odsouzených před rozhodováním o podmíněném propuštění	123
VII.10	Zahájení včasné spolupráce žadatele o podmíněné propuštění s probačním úředníkem	127
VII.11	Problematika získávání a ověřování informací od odsouzeného k možnosti podmíněného propuštění	128
VII.12	Posouzení vedení řádného života odsouzených po propuštění	129
VII.13	Dostatečnost nabídky resocializačních programů pro odsouzené	129
VII.14	Právní úprava podmíněného propuštění	130
VII.15	Systém přípravy odsouzených na podmíněné propuštění	134
VII.16	Aplikační praxe podmíněného propuštění	139
VII.17	Shrnutí	143
VIII.	Analýza údajů o podmíněně propuštěných osobách z Rejstříku trestů	147
VIII.1	Základní charakteristika výzkumného souboru	147
VIII.2	Charakteristiky rozhodnutí o podmíněném propuštění	150
VIII.3	Podmíněně propuštěné osoby z hlediska úspěšnosti po podmíněném propuštění	154
VIII.4	Podmíněně propuštěné osoby z hlediska recidivy	162

VIII.5 Shrnutí	172
IX. Závěr	175
Resumé	185
Summary	193
Použité prameny	201
Přílohy	207
Příloha 1 – Dotazník pro soudce	207
Příloha 2 – Dotazník pro státní zástupce	212
Příloha 3 – Dotazník pro probační úředníky	217
Příloha 4 – Dotazník pro koordinátory VS s PMS	220
Příloha 5 – Dotazník pro sociální kurátory	223
Příloha 6 – Dotazník pro zástupce neziskových organizací	226

Seznam použitých zkratek

CEP	Confederation of European Probation
CSLAV	Centrální systém pro výkaznictví a statistiku v justici
DBH	Fachverband fur Soziale Arbeit, Strafrecht und Kriminalpolitik
EDS	Extended Determinate Sentences
IKSP	Institut pro kriminologii a sociální prevenci
IPP	Imprisonment for Public Protection
GOV.UK	of the United Kingdom
HEH	Haftentlassenenhilfe
HMPPS	His Majesty's Prison and Probation service
KŠ	Projekt Křehká šance
NSZ	Nejvyšší státní zastupitelství
NL	Návykové látky
OPL	Omamné a psychotropní látky
PBNI	The Probation Board of Northern Ireland
PMS	Probační a mediační služba
PP	Podmíněné propuštění
PSVD	Prostupná skupina vnitřní diference
RRI	Resources and Risk Inventory
RT	Rejstřík trestů
RRP	Rozvoj restorativní praxe
OSN	Organizace spojených národů
Sm. odchylka	Směrodatná odchylka
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
Sp. zn.	Spisová značka
TČ	Trestná činnost, resp. trestný čin
TrZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů
TrŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů
ÚS	Ústavní soud
Vězeňská služba	Vězeňská služba České republiky
VIT	Program Vnímám i Tebe (Victim Impact Training)
VS či VS ČR	Vězeňská služba České republiky
VT, VTOS	Výkon trestu odnětí svobody
ZSM	Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) ve znění pozdějších předpisů
ZVTO	Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů ve znění pozdějších předpisů

I.

Úvod

Institut podmíněného propuštění může být jedním z nástrojů včasného a účinného sociálního začleňování odsouzených do života na svobodě. Usilování o opětovné začlenění pachatelů trestné činnosti do společnosti, a tím snižování rizika jejich recidivy, je oblastí, na kterou se Vězeňská služba České republiky (dále v textu Vězeňská služba, VS či VS ČR) spolu s Probační a mediační službou (dále v textu PMS) v rámci zajištění ochrany společnosti před kriminalitou dlouhodobě soustředí.

PMS si je vědoma (Probační a mediační služba, 2017), že její odborná činnost by měla vycházet i z dostupných výzkumných poznatků a praktických zkušeností. PMS vnímá, že pro rozvoj odborné činnosti potřebuje výzkumné ověřování efektivity zavedených postupů, aby bylo možno posoudit jejich účinnost a podle výsledků je dále rozšiřovat či upravovat. Potřeba zhodnocení role probačních pracovníků¹ při podmíněném propuštění při přípravě odsouzených na propuštění, tak i při zpracování podkladů pro rozhodnutí soudu, byla zohledněna při přípravě Střednědobého plánu výzkumné činnosti IKSP na období 2020–2023² a do plánu byl zařazen výzkumný úkol „Institut podmíněného propuštění v aplikační praxi“.

I.1 Obecně k institutu podmíněného propuštění

V rámci odborné diskuze je velmi aktuální otázka, jak dosáhnout toho, aby proces přechodu odsouzených z vězení do života na svobodě vedl k jejich reintegraci a nápravě, k prevenci recidivy, desistenci, a tím i větší ochraně společnosti.

V této souvislosti je poukazováno na to, že desistence je komplexní a velmi složitý proces, a to zejména u osob, které mají opakovanou zkušenost se systémem trestní justice a výkonem trestních sankcí, kde je třeba počítat s možnými selháními. Zároveň je třeba brát do úvahy individuální specifika odsouzených a přizpůsobit tomu formu konkrétní intervence a pomoci. Pro desistenci je též velmi podstatný i rozvoj sociálního kapitálu u osob, které se vrací z vězení na svobodu. Důležité je též podporovat schopnosti propuštěného řídit svůj život a posilovat úsilí o rozvoj pozitivní identity a zároveň podporovat a ocenit jím dosažený pokrok. Tomu by měly odpovídat použité formy intervence a pomoci (McNeil & Graham, 2019).

Návrat na svobodu je zejména v případě dlouhodobějšího uvěznění označován za určitý „kulturní šok“, který může vést k pocitům izolace, stresu a úzkosti. Osvojené způsoby a vzorce chování potřebné k životu ve vězení vyvolávají na svobodě problémy v rámci navazování sociálních kontaktů, při hledání zaměstnání i přístupu k sociálním službám (Martin, 2018). To může obecně vést k izolaci a sociální exkluzi.

S tím se pojí i další problémy, které jsou uváděny jako „bolesti návratu z vězení na svobodu“, jako je již zmiňovaná adaptace v novém prostředí, sociální izolace, stigmatiza-

1 Pokud je v následujícím textu používán termín probační pracovník, rozumíme jím, v souladu s Metodickým standardem Parole (2016, str. 7), že takovou činnost v oblasti parole provádí především specialista na paroli, ale i jiný pověřený probační úředník nebo probační asistent.

2 Schválen rozhodnutím náměstkyně ministryně spravedlnosti pro řízení sekce dohledu a justice, č. j. MSP-132/2019-OAPO-S_SP_1/2, ze dne 10. prosince 2019.

ce a s tím související nestabilita, postavení na trhu práce, problémy s byrokracií v oblasti zajištění sociální pomoci a s přístupem ke zdravotní péči³, chudoba či zpětný návrat do systému trestní justice v důsledku řešení činů spáchaných před výkonem trestu a pokušení v souvislosti s kontaktem s přáteli z kriminálního prostředí (Durnescu, 2019).

Asi není pochyb o tom, že podmíněné odsouzení, zejména pak ve spojení s dohledem či jinými formami intervence, může být v tomto směru významným nástrojem. Zejména ve srovnání se situací, kdy odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody odcházejí na svobodu formou tzv. pevného výstupu po výkonu celého trestu. Velmi záleží na konkrétním systému přípravy odsouzeného ještě v rámci výkonu nepodmíněného trestu, důležitá je i následná postpenitenciární péče. Podmíněné propuštění zkracuje dobu uvěznění, a tím zároveň, alespoň do jisté míry může snižovat rizika a negativní dopady spojené s uvězněním. Motivací odsouzeného je, že pokud vyhoví zákonným podmínkám spojeným s podmíněným propuštěním z výkonu trestu, nebude muset odpykat dosud nevykonanou část trestu (Šámal et al., 2023).

Podmíněné propuštění může proto výrazně napomáhat procesu postupné reintegrace odsouzeného (Hulmáková, 2017) zejména, pokud jsou v jeho rámci využity vhodné formy intervence a pomoci. V případě uložené zkušební doby, adekvátních kontrolních opatření (přiměřených omezení a povinností nebo dohledu), je podmíněné propuštění třeba vnímat nikoli jako ukončení celého procesu výkonu trestu odnětí svobody, ale jako jeho pokračování v jiných adekvátních podmínkách na svobodě (Šámal, 2012).

Pokud má být jedním z cílů uložených intervencí, aby za sebe podmíněně propuštěný převzal odpovědnost a naučil se korigovat své chování, aby žil v souladu se zákonem a zároveň došlo k transformaci jeho identity v nekriminální já (Tomášek, 2024), mohou být intervence, které vycházejí zejména z intenzivní kontroly chování a výrazných omezení svobody v určitém rozporu s dosažením tohoto cíle. Existuje zde riziko naučeného formálního způsobu reakce ze strany podmíněně propuštěného ve smyslu dodržování pravidel a plnění podmínek bez toho, že by došlo ke změně identity potřebné k desistenci (Werth, 2011). V tomto směru je tedy velmi důležité, jakým způsobem a v jakém rozsahu jsou ukládané intervence uloženy a realizovány.

Možnost podmíněného propuštění působí pozitivně na vězeňskou atmosféru, dává odsouzeným perspektivu propuštění, stimuluje je k pozitivním aktivitám, potlačuje některé negativní účinky vězení a ovlivňuje tak proces jejich návratu do společnosti (Šámal & Válková, 2012).

Zároveň je třeba poukázat na to, že zejména v systémech, kde je umožněno ukládat neurčité tresty, ale obdobně i tam, kde je rozhodování o podmíněném propuštění založeno na diskrečním systému podmíněného propuštění, může naopak působit podmíněné propuštění na vězněné osoby i negativně ve smyslu nárůstu stresu a psychické zátěže, zejména v případech, kdy rozhodování není zcela předvídatelné. S tím souvisí i obavy z toho, že jsou zvýšeně závislé na hodnocení ze strany vězeňského personálu (Crewe, 2011).

3 Nutno dodat, že některé ze zmiňovaných bolestí mohou být do značné míry podmíněny nastavením podmínek zdravotní a sociální péče v konkrétním státě.

Novotný (1969) uvádí, že výše zmíněné pozitivní funkce je podmíněně propuštění schopné plnit pouze při správné aplikaci a při kvalifikovaném přístupu zainteresovaných orgánů. Propuštění odsouzeného má podstatný význam pro společnost, odsouzeného a jeho rodinu, i pro celý proces penitenciární a postpenitenciární péče.

Smysl podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody by neměl být pouze v tom, aby byl pachatel za dobré chování, případně za dobrou práci ve výkonu trestu, automaticky propuštěn po odpykání stanovené délky trestu (Vicherek, 2018). Dle Šámala et al. (2012) je podmíněně propuštění na místě jen tehdy, když vzhledem k účelu trestu a k dalším okolnostem je odůvodněn předpoklad, že odsouzený povede i na svobodě řádný život, není pro společnost příliš velké riziko jeho recidivy, a že dalšího působení na odsouzeného výkonem nepodmíněného trestu odnětí svobody již není třeba. To ostatně vyplývá z toho, jak jsou v TrZ nastaveny podmínky podmíněného propuštění.

Proces desistence je velmi složitý proces, kde je třeba počítat i s následným selháním (McNeil & Graham, 2019). Vystává však zde otázka, zda stávající podmínky pro podmíněně propuštění v české právní úpravě nejsou nastaveny tak, že tento institut může být aplikován spíše jen u méně rizikových pachatelů, u kterých však již např. potřeba zvýšeně intervenovat po propuštění není tak výrazná. Nicméně právě u rizikovějších pachatelů se jeví jako vhodné mít zde určitou přechodovou fázi, kdy jsou sice již na svobodě, ale pod dohledem, a zároveň je možné na ně cíleně působit a poskytnout jim i intenzivnější podporu.

Na podmíněně propuštění nemá u nás odsouzený automatický zákonný nárok, jako je tomu v některých jiných zemích (Hulmáková, 2017). Je založen na diskrečním systému. Soud k němu přistupuje po posouzení, že jsou splněny všechny zákonné podmínky. Je na obecných soudech, aby zkoumaly a relevantně posoudily, zda podmínky pro aplikaci tohoto institutu jsou dány, a aby své úvahy v tomto směru přiměřeným způsobem odůvodnily. Nicméně, pokud jsou splněny podmínky stanovené v zákoně, je i v rámci vývoje judikatury patrný posun k tomu, že by odsouzený podmíněně propuštěn být měl (blíže kap. V.). To se ostatně projevilo i v rámci novelizace institutu podmíněného propuštění v TrZ, provedené zákonem č. 270/2025 Sb., s účinností od 1. 1. 2026, kde je již takový nárok za předpokladu splnění zákonem stanovených podmínek zakotven. Nicméně stále je zachován diskreční systém, kde v každém konkrétním případě bude soud posuzovat splnění zákonných podmínek. Obecně lze předpokládat, že by v důsledku toho mohlo dojít k širší aplikaci podmíněného propuštění jako nástroje, který může usnadnit reintegraci. To je ostatně i v souladu s čl. II bodem 3 Doporučení výboru ministrů Rady Evropy Rec (2003) o podmíněném propuštění (paroli)⁴, kde se uvádí, že cílem podmíněného propuštění by mělo být „pomoci vězňům přejít od života ve vězení k životu v souladu se zákonem ve společnosti prostřednictvím podmínek a dohledu, které tento cíl podporují a přispívají k veřejné bezpečnosti a snižování kriminality ve společnosti“.

4 Recommendation Rec (2003)22 of the Committee of Ministers to member states on conditional release (parole). Dostupné také z: <https://rm.coe.int/09000016805df03f>

I.2 Podmíněné propuštění z pohledu koncepčních materiálů VS a PMS

Koncepce vězeňství do roku 2025⁵ (Vězeňská služba ČR, 2017) vycházela ze základní premisy, již je multidisciplinární a meziresortní přístup k problematice vězeňství. Je zřejmé, že samotný výkon trestu odnětí svobody ve vězeňském zařízení je sice zásadní z hlediska napravení pachatele trestného činu a jeho budoucí žádoucí reintegrace do společnosti, nemůže být ale vnímán izolovaně, bez zdůraznění role postpenitenciární péče, vlivu prevence kriminality a v neposlední řadě fungování sociálního systému státu. Koncepce kladla důraz na propuštění odsouzeného a vychází ze základní zásady, že příprava na propuštění a na jeho život po opuštění věznice začíná dnem jeho nástupu do výkonu trestu odnětí svobody a s ohledem na individuální aspekty každého případu (Vězeňská služba ČR, 2016).

Koncepce správně předpokládala, že je potřeba vnímat práci s odsouzenými komplexně. Je nutné realizovat programy pro odsouzené, které budou mít časový přesah na dobu po propuštění z výkonu trestu (Vězeňská služba ČR, 2016) a musí být vytvářeny (resp. jejich zaměření) ve spolupráci s PMS, sociálními kurátory a nevládními organizacemi. I PMS vnímala jako jeden ze svých zásadních úkolů zintenzivnění přípravy pachatelů na podmíněné propuštění⁶ (Probační a mediační služba, 2017).

Jak ukazují zahraniční penologické poznatky o odsouzených, kteří vykonávají dlouhodobé tresty odnětí svobody (viz např. Hulley et al., 2016; Kotova, 2018), tak výsledky již staršího výzkumu z českého prostředí⁷ (Karabec et al., 2004) i s poznatky z aktuální praxe⁸ na část odsouzených, kteří se připravují na podmíněné propuštění, je nutné zaměřit specifickou pozornost vyžadující intenzivní meziresortní spolupráci a provázanost penitenciární a postpenitenciární péče. S cílem je připravit, projednat a v případě rozhodnutí o podmíněném propuštění realizovat plán bezpečného propuštění.

Příprava vězněných osob na propuštění je limitována možnostmi, kterými aktuálně disponuje VS ČR, PMS a další relevantní subjekty (sociální kurátoři, neziskové organizace). Současné personální zdroje VS ČR a PMS, zejména s ohledem na aktuální počty vězeňské populace, neumožňují dostatečné pokrytí komplexní odborné práce s odsouzenými připravujícími se na možné podmíněné propuštění.⁹

5 Koncepce vězeňství do roku 2025, platná v době realizace výzkumu. Dne 29. října 2025 vláda České republiky usnesením č. 832 schválila Koncepci rozvoje vězeňství do roku 2035.

6 Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025, platná v době realizace výzkumu. Dne 29. října 2025 vláda České republiky schválila usnesením č. 833 Koncepci rozvoje probace a mediace do roku 2035.

7 Kde je poukázáno na to, že zejména při výkonu trestů odnětí svobody uložených na dobu delší než 5 let, vystupují do popředí penitenciární problémy spojené s dlouhodobou izolací odsouzených osob od vnějšího světa, s negativními vlivy vězeňského prostředí, s adaptací na vězeňskou subkulturu.

8 Návrh systémových změn dosavadní praxe PP, včetně legislativních opatření. Bezpečné podmíněné propuštění – implementace Komise pro podmíněné propuštění. Neveřejný materiál Probační a mediační služby. 2018.

9 K tomu např. Doporučení k podmíněnému propuštění – neveřejný materiál Probační a mediační služby, Praha, 2019.

I.3 Projekt Křehká šance

V období realizace našeho výzkumu probíhal projekt Křehká šance II (dále v textu také KŠ II), který se na tuto problematiku zaměřil.¹⁰ Navázal na původní projekt Křehká šance, který ověřil v devíti věznicích možnost implementace činnosti Komise pro podmíněné propuštění do praxe podmíněného propuštění. Tento projekt byl realizován v letech 2012–2015. Projekt Křehká šance II pokračoval v původním projektu a zaměřil se na řešení problémových oblastí penitenciární a postpenitenciární péče v České republice, které ve svém důsledku mohou být jednou z příčin vysoké míry recidivy trestné činnosti a následně i přeplnění kapacit českých věznic.

Ve spolupráci PMS s VS ČR byl projekt KŠ II realizován v letech 2016–2020, a to v celkem 18 věznicích. V rámci projektu bylo komplexně posouzeno 1 104 odsouzených připravujících se na podmíněné propuštění prostřednictvím Komise pro podmíněné propuštění. Projekt kladl důraz na zvýšení efektivity práce se skupinou pachatelů, kteří se připravují na možnost podmíněného propuštění. Velká pozornost byla věnována odsouzeným za násilné trestné činy a recidivistům.

Cílem projektu bylo rozšíření stávající dobré praxe Komisí pro podmíněné propuštění s novým zavedením dvou specifických programů, vycházejících z principů restorativní justice, které jsou zaměřené na pachatele, oběť a komunitu. Šlo o programy Victim Impact Training (VIT) a Rozvoj restorativní praxe (RRP). Šlo o to, aby u vězněných osob připravujících se na podmíněné propuštění, proběhlo profesionální, komplexní a objektivní posouzení podmínek pro propuštění prostřednictvím Komise. Pro účely rozhodnutí soudu bylo následně Komisí vytvořeno doporučení, či nedoporučení k žádosti odsouzeného. V případě doporučení byl vytvořen návrh plánu bezpečného propuštění, tj. návrh konkrétních kontrolních opatření, která mají ve zkušební době podmíněného propuštění snížit riziko recidivy pachatele, zohlednit potřeby oběti a zvýšit bezpečnost veřejnosti.

Projekt si v souvislosti s rozvojem a rozšířením praxe Komisí kladl za cíl i zvýšení profesionality pracovníků věnujících se práci s vězněnými osobami a jejich přípravě na podmíněné propuštění. To bylo zajištěno kooperací řady odborníků státního i nestátního neziskového sektoru působících v penitenciární i postpenitenciární péči. Projekt KŠ II představoval inovaci institutu podmíněného propuštění, a to zejména z hlediska objektivní, komplexnosti a současně profesionálního individuálního přístupu k jednotlivým případům. Další významnou aktivitou projektu byl vznik odborné platformy zástupců justičních složek působících v oblasti podmíněného propuštění a dalších odborníků na tuto oblast s cílem otevřít, pravidelně diskutovat a hledat řešení problémů institutu podmíněného propuštění na národní úrovni.

Výsledky projektu (legislativní návrh změny v přípravě a posuzování podmínek pro podmíněné propuštění, včetně návrhu personálního a finančního zabezpečení změn pro

10 Srov. <https://www.pmscr.cz/projekty/ukoncene/krehka-sance-ii/>

https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/08/projekty_KSII_evaluacni_zprava_190103.pdf

https://www.pmscr.cz/wpcontent/uploads/2021/08/projekty_KSII_evaluacni_zprava_prubezna_190529.pdf

https://www.pmscr.cz/wpcontent/uploads/2021/08/projekty_KSII_Zaverecna_evaluacni_zprava_200819.pdf

VS ČR a PMS) se však vzhledem k nezajištění finančních prostředků nepodařilo aplikovat do praxe. I když se nepodařilo legislativně zakotvit činnost Komise pro podmíněné propuštění, projekt přinesl cenné zkušenosti pro VS ČR a PMS a přispěl k prohloubení jejich spolupráce a ukázal, jak postupovat v praktické aplikaci institutu podmíněného propuštění.

I.4 K problematice rozhodování o podmíněném propuštění

U odborné veřejnosti je v souvislosti s řízením o podmíněném propuštění často diskutována problematika hodnocení zákonné podmínky vedení řádného života na svobodě (Vicherek, 2018; Drápal, 2018; Schneidörfler, 2018). Posouzení podmínky polepšení a vedení řádného života je mimo jiné závislé i na kvalitě a komplexnosti dostupných informací o odsouzeném, které má soudce k dispozici (blíže kap. č. III). Důraz na jednoznačnost podmínek pro podmíněné propuštění je kladen i v mezinárodněprávních dokumentech, především v již zmíněném doporučení Výboru ministrů Rady Evropy Rec (2003)22, o podmíněném propuštění (viz např. bod 18 přílohy k doporučení).¹¹ S ohledem na ústavní principy právní jistoty a předvídatelnosti práva je nezbytné, aby odsouzení mohli předem vědět, jaká kritéria a jaké skutečnosti budou podstatné při posuzování jejich žádosti o podmíněné propuštění a za jakých okolností mohou být podmíněně propuštěni.

Praktické zkušenosti VS ČR a PMS ukazují¹², že pro posouzení podmínky polepšení a vedení řádného života je pro soudce důležitá objektivita a komplexnost dostupných informací o odsouzených. Z našeho pohledu spatřujeme značný potenciál ve stanovisku PMS při vyhodnocení dynamických faktorů a rizik v kontextu bezpečného propuštění pachatele na svobodu. Aktuální praxi chybí i častější propojení mezi přípravou podkladů pro rozhodnutí soudu a uložením dohledu v kombinaci s podmíněným propuštěním. Zapojení PMS ještě před uložením podmíněného propuštění s dohledem by mohlo přinést vyšší zapojení odsouzeného do přípravy na propuštění, vyšší šanci na uspokojení potřeb oběti a konečně i vyšší kvalitu samotné intervence, její individualizaci a vymahatelnost.

Jedním ze zásadních témat, která jsou v souvislosti s institutem podmíněného propuštění diskutována mezi odbornou veřejností, je oblast zefektivnění rozhodování soudů o podmíněném propuštění, užšího provázání penitenciární a postpenitenciární péče a zapojení probačních pracovníků při přípravě odsouzených na propuštění a při rozhodování soudu o podmíněném propuštění. Dosavadní výzkumy (Rozum et al., 2003; Rozum et al., 2008; Buriánek et al., 2018; Raszková et al., 2025), které se týkaly institutu podmíněného propuštění, se zabývaly zejména problematikou spojenou s výkonem dohledu u podmíněného propuštění nebo se zaměřily na problematiku hodnocení odsouzeného VS ČR pro účely rozhodování o podmíněném propuštění či na hodnocení podmínek přípravy odsouzených na propuštění. Náš výzkumný projekt se orientoval na problematiku aplikační praxe podmíněného propuštění z pohledu činnosti probačních pracovníků do stadia rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění.

11 Recommendation Rec (2003)22 of the Committee of Ministers to member states on conditional release (parole).

12 Návrh systémových změn dosavadní praxe PP, vč. Legislativních opatření. Bezpečné podmíněné propuštění – implementace Komise pro podmíněné propuštění – neveřejný materiál Probační a mediační služby, Praha, 2018.

I.5 Předmět a cíle výzkumu

Předmětem výzkumu byl institut podmíněného propuštění z pohledu aplikační praxe probačních pracovníků do fáze rozhodnutí soudu o žádosti (návrhu) o podmíněné propuštění. Jde o činnost probačních pracovníků ve stadiu do rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění, který upravuje Metodický standard v oblasti Parole¹³.

Výzkum se primárně zaměřil na působení probačních pracovníků při odborném vedení a podpoře při přípravě odsouzených na přechod z vězeňského prostředí do společnosti a současně na jejich činnost v přípravě podkladů pro rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění, která spočívá v odborném posouzení připravenosti odsouzeného na možnost podmíněného propuštění. Tato činnost má vyústění ve formě zpracování stanoviska PMS k žádosti (návrhu) o PP.

Cílem výzkumu bylo zhodnotit a analyzovat institut podmíněného propuštění z pohledu aplikační praxe probačních pracovníků do fáze rozhodnutí soudu o žádosti (návrhu) o podmíněné propuštění a rozhodování soudu o podmíněném propuštění.

Cílem výzkumu bylo:

- popsat činnost probačních pracovníků v oblasti přípravy odsouzených na podmíněné propuštění,
- zhodnotit činnost probačních pracovníků při kvalifikovaném posouzení připravenosti odsouzeného na propuštění,
- analyzovat, jaký vliv má tato činnost u odsouzených na výkon podmíněného propuštění,
- analyzovat informace o rozhodování soudů o podmíněném propuštění,
- zjistit poznatky o spolupráci probačních pracovníků s odsouzenými a dalšími subjekty působícími při podmíněném propuštění,
- analyzovat statistické údaje,
- zhodnotit praxi orgánů činných v trestním řízení ve věcech, kdy je rozhodováno o podmíněném propuštění,
- analyzovat názory a postoje soudců, státních zástupců, probačních pracovníků a dalších subjektů, podílejících se na penitenciární a postpenitenciární péči, ke zkoumané problematice,
- formulovat návrhy na zlepšení stávající praxe a na případné změny právní úpravy.

13 Podle Metodického standardu Parole (2016, str. 7) je klíčovou kompetencí probačního pracovníka při práci v rámci parole – „odborné vedení a podpora při přípravě pachatele na přechod z vězeňského prostředí do běžného života a současně kvalifikované posouzení jeho připravenosti na možnost podmíněného propuštění.“ Předmětem výzkumu tedy nebude činnost probačních pracovníků po rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění a následném výkonu podmíněného propuštění s dohledem.

I.6 Užité metody a výzkumný soubor

K řešení výzkumného úkolu byly využity jak kvalitativní, tak i kvantitativní metody výzkumu. Jednalo se o následující metody a výzkumné techniky:

- Analýza dokumentů:
 - českých právních předpisů, interních předpisů a metodik VS ČR a PMS a relevantních oficiálních dokumentů (Koncepce vězeňství do roku 2025, Koncepce probace a mediace do roku 2025, zprávy VS ČR a PMS o vzájemné spolupráci, dokumenty Nejvyššího státního zastupitelství k problematice podmíněného propuštění, zprávy o vyhodnocení projektu Křehká Šance I a II a další),
 - odborné české a zahraniční literatury a judikatury,
 - trestních spisů ve věcech, v nichž bylo rozhodováno o žádosti (návrhu) o podmíněné propuštění,
 - stanovisek PMS k žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění,
 - anonymizovaných sestav propuštěných osob z Rejstříku trestů,
 - statistických údajů Ministerstva spravedlnosti a PMS k podmíněnému propuštění,
 - datových souborů PMS.
- Dotazníkové šetření mezi soudci, státními zástupci, probačními pracovníky a odbornými pracovníky VS ČR (koordinátory spolupráce s PMS), sociálními kurátory a zástupci neziskových organizací, které působí ve vězeňství.
- Statistické metody a techniky (metody deskriptivní statistiky s využitím programu SPSS – Statistical Package for the Social Sciences) – pro základní výstupy z analýz a pro zpracování dat z empirických šetření.

Hlavní část výzkumu byla zaměřena na dotazníkové expertní šetření, analýzu trestních spisů, analýzu stanovisek PMS a analýzu anonymizovaných sestav podmíněně propuštěných osob z Rejstříku trestů. Podrobná metodologie jednotlivých výzkumných šetření je uvedena v příslušných kapitolách.

Při realizaci výzkumu, sběru, zpracování a dalším nakládání se získanými daty se postupovalo v souladu s etickými zásadami vědecké práce, příslušnými právními předpisy i vnitřními předpisy IKSP, včetně zajištění ochrany osobních údajů (viz blíže Příkaz ředitele IKSP č. 14/2020, kterým se vydává Směrnice Institutu pro kriminologii a sociální prevenci pro zpracování osobních údajů v rámci výzkumné činnosti).

I.7 Základní terminologie

Termínem parole rozumíme podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Stanoviskem PMS k návrhu na podmíněné propuštění rozumíme souhrnnou zprávu o průběhu spolupráce probačního pracovníka a pachatele žádajícího o podmíněné propuštění. Termínem probační pracovník rozumíme, a to ve shodě s Metodickým standardem v oblasti Parole¹⁴, že takovou činnost v oblasti parole provádí především specialista na paroli, ale i jiný pověřený probační úředník nebo probační asistent.

14 Metodický standard Parole (2016, str. 5).

Důležitými termíny z hlediska řešeného tématu jsou recidiva a nařízení výkonu zbytku trestu odnětí svobody. V rámci našeho výzkumu jsme pak s ohledem na to, že vycházíme z údajů z Rejstříku trestů, pod pojem recidiva zařadili všechny záznamy v Rejstříku trestů po právní moci rozhodnutí o podmíněném propuštění. Vyloučili jsme případy záznamů, které se týkaly trestné činnosti v souběhu s trestnou činností, za kterou byla osoba podmíněně propuštěna, případně se jednalo o dílčí útoky pokračujícího trestného činu, za který byla daná osoba podmíněně propuštěna. Vyloučeny byly i případy následného záznamu o odsouzení za zanedbání povinné výživy, ke kterým došlo v době kratší než 4 měsíce po podmíněném propuštění, neboť bylo zřejmé, že minimálně část této trestné činnosti musela spadat do doby před podmíněným propuštěním. Revokací rozhodnutí o podmíněném propuštění rozumíme rozhodnutí soudu o tom, že se zbytek trestu vykoná a tato skutečnost byla zaznamenána v Rejstříku trestů.

Pracovníci a pracovnice subjektů, kteří se podílejí na realizaci institutu podmíněného propuštění, jsou pro zachování čtivosti v textu uváděni ve formě generického maskulina (např. soudce, státní zástupce, probační pracovník, probační úředník, sociální kurátor, koordinátor spolupráce atd.), což nijak nesnižuje význam přítomnosti, resp. zastoupení žen v rámci jednotlivých profesí zapojených do výzkumu.

II.

**Příprava na podmíněné propuštění:
současná zkušenost a praxe
probační práce v zahraničí**

Činnost probačního úředníka v České republice v rámci části jeho tzv. parolové agendy, která probíhá ještě ve výkonu trestu odnětí svobody, sledujeme na několika úrovních. Ty nám ukazují českou cestu zapojení PMS do přípravy pachatele na podmíněné propuštění a jeho přechod – transfer¹⁵ – ze života ve věznici zpět do společnosti.

Potřeba rozsáhlejší diskuze k tématu role PMS v procesu podmíněného propuštění si žádá jeho zasazení do širšího kontextu obecných poznatků i zkušeností ze zahraničních právních úprav a aplikační praxe. Takovým způsobem se můžeme zaměřit na otázky podobnosti či rozdílnosti obsahu i rozsahu práce probačních úředníků různých zahraničních probačních služeb v dané fázi trestního řízení, a na význam jejich činnosti nejen z hlediska působení na klienta, ale také z hlediska rozhodování odpovědných orgánů o dané věci.

II.1 Kontext mezinárodních dokumentů a jejich doporučení

Význam přípravy pachatele ve výkonu trestu odnětí svobody na (podmíněné) propuštění a následný život na svobodě je dlouhodobě předmětem zájmu trestní politiky u nás i v zahraničí. Vystávají otázky spojené s efektivitou různých přístupů a nástrojů uplatňovaných v tomto procesu, jež by měly v základním měřítku cílit na prevenci recidivy pachatele a také eliminaci negativních vlivů uvěznění na jeho osobu. Sledujeme jasný konsensus na evropské úrovni, že včasná příprava pachatele na (podmíněné) propuštění má usnadnit jeho plynulý a bezpečný přechod na svobodu, vyžaduje využití vhodných nástrojů a zapojení různých subjektů ve vzájemné spolupráci. Ta je důležitá z pohledu charakteristiky „typického klienta“ vězeňské, či probační služby, s často složitou psychologickou, sociální a ekonomickou anamnézou, a také s ohledem na široké poznatky o desistenci (např. Tomášek, 2024), kde je zřejmá rozmanitost vlivů působících na upuštění pachatele od kriminálního chování do budoucna (Düinkel et al., 2021).

Jedním ze základních dokumentů nastavujících standardy pro oblast výkonu trestu odnětí svobody včetně fáze, kdy jej pachatel opouští, je Doporučení Rec (2006)2-rev Výboru ministrů členským státům k Evropským vězeňským pravidlům¹⁶. Část VIII věnovaná propuštění odsouzených osob v pěti bodech stanovuje jasná doporučení, která se týkají včasného zahájení přípravy pachatele na propuštění s postupy a speciálními programy, jež umožní jeho přechod ze života ve vězení do řádného života ve společnosti (bod 107.1). Zejména u pachatelů s delšími tresty odnětí svobody by v rámci této přípravy měly být sestaveny kroky vedoucí k postupnému návratu na svobodu (bod 107.2). Pro dosažení těchto cílů je možné uplatnit programy před propuštěním přímo ve věznici anebo nástroj podmíněného propuštění s dohledem v kombinaci s efektivní podporou sociálních služeb (bod 107.3) a je potřebné, aby byla vytvořena úzká spolupráce mezi vězeňskou službou a organizacemi, které v rovině dohledu a pomoci pracují s propuštěnými pachateli na jejich opětovném začlenění do společnosti, zejména v oblasti jejich rodinného života a zaměstnání (bod 107.4). Zástupcům těchto organizací by měl být poskytnut veškerý nezbytný přístup do věznice a k vězněným osobám, aby se mohli zapojit do přípravy na

15 V zahraniční literatuře aktuálně používaný termín transitional phase, označující období přípravy na propuštění – propuštění a po propuštění pachatele (např. Düinkel et al., 2021).

16 Recommendation Rec(2006)2-rev of the Committee of Ministers to member States on the European Prison Rules. Dostupné z: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016809ee581

propuštění a plánování programů po propuštění (bod 107.5). Propojení explicitně k probační službě jako instituci a její roli v rámci výkonu trestu odnětí svobody v citovaných vězeňských pravidlech nenajdeme. Text tím nechává prostor pro dosažení individuálních řešení s ohledem na odlišné obsahy činnosti evropských státních i nestátních sociálních služeb v oblasti trestní justice.

V souladu s uvedenými Evropskými vězeňskými pravidly je obsah Doporučení CM/Rec Výboru ministrů členským státům o podmíněném propuštění (paroli)¹⁷, kde je apelováno na organizovanou přípravu pachatele na propuštění a spolupráci všech relevantních pracovníků působících ve věznici i mimo ni, zajištění potřebných programů před propuštěním a vytvoření systémů postupného propuštění, které přechod z vězení do společnosti může usnadnit (odst. III, body 12–15). Zároveň Standardní minimální pravidla OSN k zacházení s vězněnými osobami¹⁸ podtrhují zmíněné v kontextu využití období výkonu trestu k podpoře reintegrace pachatele a organizaci režimu postupného začleňování jeho osoby zpět do společnosti (pravidlo 4 a 87).¹⁹ K vytváření a implementaci efektivních programů a přístupů pro období výkonu trestu odnětí svobody i výkonu dohledu na svobodě pak vyzývá Doporučení Výboru ministrů č. 9 (99) 22 o přeplněnosti věznic a nárůstu vězeňské populace²⁰ (část V., bod 26). Poskytování takových programů má vedle podpory opětovného začlenění pachatele, snížení recidivy a ochrany společnosti pomoci budovat důvěru soudců a státních zástupců právě v taková řešení, kdy je trest odnětí svobody zkrácen a modifikován do uloženého probačního dohledu s povinnostmi a opatřeními na svobodě.

Specifikaci role probační služby v jejím zapojení do procesu přípravy pachatele na propuštění nabízí až Doporučení CM/Rec (2010) Výboru ministrů členským státům o probačních pravidlech Rady Evropy²¹, které jasně definuje význam působení probační služby jak ve fázi výkonu trestu ve vězení, tak následně na svobodě. V části popisující vztahy a odpovědnost k jednotlivým orgánům (část III., bod 39) se uvádí, že bez ohledu na to, zda tvoří jedinou organizaci, či nikoli, musí probační služba a vězeňská služba vyvíjet své aktivity v úzké spolupráci, a tím se podílet na úspěšném přechodu osob žijících ve vězení do jejich života na svobodě. Následně v části vztahující se k integraci pachatele do společnosti (část IV., bod 59) je konstatováno, že pokud jsou probační orgány odpovědné za dohled nad pachateli trestných činů po propuštění, musí ve spolupráci s vězeňskými orgány, pachateli trestných činů, jejich rodinami a společností pracovat na přípravě jejich propuštění a opětovného zapojení do společnosti. V této souvislosti se akcentuje potřeba

17 Recommendation Rec(2003)22 of the Committee of Ministers to member states on conditional release (parole). Dostupné také z: <https://rm.coe.int/09000016805df03f>

18 The United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners: Nelson Mandela Rules Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Nelson_Mandela_Rules-E-book.pdf

19 *The United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners: Nelson Mandela Rules* [online]. Vienna, Austria, Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Nelson_Mandela_Rules-E-book.pdf

20 *Council of Europe, Committee of Ministers Recommendation No. R (99) 22 concerning prison overcrowding and prison population inflation*, Dostupné z: <https://rm.coe.int/168070c8ad>

21 *Recommendation CM/Rec(2010)1 of the Committee of Ministers to member states on the Council of Europe Probation Rules*. Dostupné také z: <https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/CoE-probation-rules-recommendation.pdf>

přístupu probační služby k vězněným osobám, aby mohla být taková příprava realizována. Důležité je i to, aby plánování a proces opětovného začlenění pachatele naplňovaly princip kontinuity (část IV., bod 60). Probační pravidla pak nastiňují další možnou linii činnosti probační služby (v závislosti na konkrétním národním právním systému) vztahující se k vytvoření probační zprávy požadované pro rozhodování kompetentních orgánů (část IV., bod 45, 46). Její obsah má zahrnovat informace a doporučení ohledně vhodnosti propuštění pachatele trestného činu do společnosti, včetně návrhu speciálních podmínek, které mohou být zahrnuty do rozhodnutí o propuštění, a konkrétních intervencí potřebných pro přípravu vězněné osoby na propuštění. Ve vhodných případech má mít pachatel trestného činu příležitost zapojit se do vypracování zprávy, o jejím obsahu musí být informován on i jeho právní zástupce a názor pachatele na obsah zprávy, je-li k dispozici, musí být ve zprávě zohledněn.

II.2 Probační práce při přípravě na podmíněné propuštění pohledem zástupců zahraničních probačních služeb

Naše pozornost je při výzkumu zaměřena na úlohu probační služby a probačního úředníka ve vykonávacím řízení před rozhodováním o podmíněném propuštění pachatele. Vzhledem k velmi specifické a úzké problematice (zapojení probační služby před podmíněným propuštěním) s ohledem na to, že zpravidla jde o otázky řešené ve vnitřních předpisech či metodikách těchto služeb, které jsou velmi obtížně dostupné, jsme, kromě analýzy literatury a právních předpisů a dalších zdrojů, oslovili probační služby sedmi zahraničních zemí²². Ty jsme požádali o spolupráci a poskytnutí informací prostřednictvím strukturovaného rozhovoru mapujícího následující oblasti s vědomím, že vzhledem k rozdílnosti systémů trestní justice daných zemí a obsahu agendy jejich jednotlivých institucí mohou být pro respondenty některé části otázek více či méně relevantní.

Zajímal nás:

- rozsah zapojení probační služby a jejího pracovníka do přípravy pachatelů na podmíněné propuštění,
- obsah a délka spolupráce probačního úředníka a pachatele ve výkonu trestu odnětí svobody,
- propojení probační práce s činností orgánu rozhodujícím o podmíněném propuštění,
- klíčové elementy usnadňující přechod pachatele z vězení na svobodu z pohledu probačního úředníka.
- silné a slabé stránky systému v oblasti podmíněného propuštění a přípravy pachatele na něj.

Z hlediska výběru jednotlivých zemí byly zvoleny Německo a Rakousko, jako země s velmi podobnou právní kulturou, kde je podmíněné propuštění založeno na diskrečním systému. Přičemž Německo je zároveň zajímavé tím, že zde nefunguje pouze jedna probační služba, která by se zabývala přípravou odsouzených na podmíněné propuštění a následně i parolovou činností. Na druhé straně jsme zvolili země s výrazně odlišnými

22 Probační služby byly pro účel spolupráce osloveny prostřednictvím ředitele služeb a/nebo prostřednictvím Confederation of European Probation (CEP). Komunikace se zástupci – respondenty – pak probíhala prostřednictvím emailové komunikace od května 2021 do října 2022.

právními systémy, kde existuje kombinovaný přístup k podmíněnému propuštění. U části odsouzených funguje mandatorní systém a u části diskreční, přičemž o podmíněném propuštění rozhodují parolové rady (Anglie, Severní Irsko). Jako určitý přechod, kde se prolínají oba vlivy, bylo zvoleno Nizozemí. Jako zástupci skandinávského přístupu, typického velmi propracovaným přístupem v oblasti výkonu trestních sankcí, byly zařazeny Švédsko a Norsko. Přitom Švédsko je specifické i tím, že zde funguje vězeňská a probační služba jako jeden subjekt, což může přinášet specifické poznatky v oblasti přípravy odsouzeného na podmíněné propuštění.

Pro obecné porozumění kontextu jsou u každé země představeny také stručné informace o samotné instituci probační služby a systému podmíněného propuštění, zároveň si ale neklademe za cíl podrobný rozbor právních úprav podmíněného propuštění a penitenciární a postpenitenciární péče, byť tato témata se zapojením probační služby do přípravy pachatele na podmíněné propuštění souvisejí (podrobněji viz Tabulka 1). Pokud není uvedeno jinak, jsou informace v textu v rámci následujících podkapitol II.2.1 - II.2. 7. zjištěné v rámci rozhovoru s příslušným pracovníkem²³.

23 Na otázky v rozhovorech odpovídali: Daniel Wolter, ředitel DHB, Kolín, Německo; Miriam Zillner, vedoucí centrální divize Neustart, Vídeň, Rakousko; Mark Pieffers, probační úředník Nizozemské probační služby, Zwolle, Nizozemí; Njal Grimstad, zástupce vedoucího probačního úředníka, Probační služba Oslo, Norsko; Kristina Landemark, vrchní poradce, Nápravná služba, Švédsko; Respondent Anglie, vrchní probační úředník Probační a vězeňské služby Jeho Veličenstva, Bristol, Anglie - s ohledem na podmínky spolupráce ze strany Národního institutu pro výzkum Spojeného království ve vztahu o ochraně osobních údajů neuvádíme jméno respondenta/ky, ale pouze jeho/její pozici; Mark Nicholson, oblastní vedoucí Probační služby, Belfast, Severní Irsko.

Tabulka 1: Základní přehled: Informace o zapojení probační služby do procesu podmíněného propuštění v zahraničí)

	NĚMECKO	RAKOUSKO	NIZOZEMÍ	NORSKO	ŠVÉDSKO	ANGLIE	SEVERNÍ IRSKO
Kritéria pro zahájení spolupráce s klientem	každý pachatel, který žádá o PP	každý pachatel, který má zájem o spolupráci (program HEH) pachatelé sex. motivovaných, extremistických a násilných TČ	každý pachatel, který žádá o PP	pachatelé násilného/sex. motivovaného TČ, vysoce rizikovní recidivisté	pachatelé identifikovaní dle analýzy RNR	skupiny rizikových pachatelů (doživotní tresty, IPP, EDS) ostatní pachatelé – případy se stanoveným datem propuštění	každý pachatel s délkou VTOS od 12 měsíců
Podnět ke spolupráci probačního úředníka a pachatele	věznice	pachatel věznice	systém automaticky	Věznice	systém automaticky	systém automaticky	systém automaticky
Délka spolupráce v rámci přípravy na PP	3–6 měsíců	až 6 měsíců x	až 2 roky	alespoň 3 měsíce	nejlépe 3 měsíce	několik měsíců různě před datem propuštění	od nástupu do VTOS
Četnost/frekvence konzultací před PP	individuální	až 4 schůzky 1 konference	individuální	individuální, 1x týdně v případě recidivistů	individuální	alespoň 3 setkání nespecifikováno	průběžně během celého VTOS
Dobrovolnost spolupráce	neuvedeno	pachatel vstupuje do spolupráce sám, může kdykoliv odstoupit neuvedeno	pachatel může odmítnout, významně snižuje svou šanci na PP	pachatel může odmítnout, pak ale ztrácí nárok na PP	pachatel může odmítnout, posouvá tím termín automatického PP	pachatel může odmítnout, ale vytváří tím zásadní překážku pro PP	pachatel může odmítnout, ale vytváří tím zásadní překážku pro PP
Orgán rozhodující o PP	soud	soud	státní zastupitelství	Norská nápravná služba	Švédská vězeňská a probační služba	parolová rada (vybrané rizikové případy) Ministerstvo spravedlnosti	parolová rada (vybrané rizikové případy) Ministerstvo spravedlnosti
Forma zapojení probační služby v dané věci při rozhodování o PP	probační služba, resp. instituce, které reprezentují odbornou sociální práci na poli trestního řízení, nejsou do rozhodování zapojeny	poskytuje základní informace o spolupráci předkládá zprávu o konferenci	předkládá zprávu	předkládá zprávu	rozhoduje o PP	předkládá zprávu x	předkládá zprávu navrhuje podmínky pro PP (tzv. licenci)
Význam sdělení probačního úředníka při rozhodování o PP u dané věci	x	informační charakter o spolupráci informační charakter o konferenci	základ pro rozhodnutí o PP, určuje podmínky PP	informační charakter k rizikosti recidivy a dává doporučení k obsahu PP	x	informační charakter k případu a vhodnosti PP, nedává přímé ne/ doporučení x	informační charakter k případu a doporučení k PP licence je vydána na základě návrhu

II.2.1 Německo

Počátek probační práce ve smyslu podpory pachatelů trestné činnosti v Německu má kořeny v soukromém sektoru a síti společností křesťanské humanitární pomoci z období počátku 20. století (blíže Mutz, 2008). Činnost původně čistě dobrovolnická se postupně vyvinula v systém probace se školenými probačními úředníky, která byla poprvé legislativně ukotvena v letech 1953 v souvislosti se zákonem o soudnictví ve věcech mladistvých²⁴ a trestním zákoníkem z roku 1954²⁵. Na rozdíl od jiných evropských zemí v Německu neexistuje „probační služba“²⁶ v obecném slova smyslu, ale rozlišují se dílčí instituce, které reprezentují odbornou sociální práci na poli trestního řízení s různými tituly pro samotné organizace i jednotlivé profesionály. Probační úředník v Německu je ta osoba, která se zaměřuje zejména na doprovázení a podporu pachatele v rámci dohledu podmíněných trestů a u podmíněného propuštění. Nicméně existuje řada dalších profesí, jež naplňují standardní evropské pojetí probační činnosti – například vyhodnocující osobnost pachatele a kriminogenní faktory nebo provádějící mediace mezi pachatelem a obětí. Všechny tyto profesionály zaštiťuje tzv. Asociace pro sociální práci, trestní právo a politiku (Fachverband für Soziale Arbeit, Strafrecht und Kriminalpolitik – DBH) – organizace založená Ministerstvem spravedlnosti, která čítá okolo 6 000 členů. Organizace se sama charakterizuje jako „partner pro dialog, vytváření mostů a názorový vůdce“,²⁷ a propojuje nejen všechny aktéry na poli trestní justice, ale také samotnou teorii a praxi. I v německé „probační praxi“ platí, že nalézáním řešení problému pro jednotlivce i společnost přispívá sociální práce na poli trestní justice zásadním způsobem k právnímu i společenskému míru (Mutz, 2008).

Německý systém předpokládá, že každý pachatel má být během výkonu trestu připraven na propuštění a veškeré zacházení s pachatelem má být zaměřeno na cíl, kdy je „... pachateli umožněno vést zodpovědný život bez kriminality (Pruin, 2021)“²⁸.

Dle ředitele DHB příprava na (podmíněné) propuštění musí ze zákona²⁹ začít nejméně 6 měsíců před propuštěním pachatele, a to za spolupráce řady odborníků – dlouhových poradců, terapeutů, pracovníků centra pro zaměstnávání, dobrovolníků, zástupců specificky

24 Aktuální znění – Jugendgerichtsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 11. Dezember 1974 (BGBl. I S. 3427), das zuletzt durch Artikel 21 des Gesetzes vom 25. Juni 2021 (BGBl. I S. 2099) geändert worden ist“, dostupný na: <https://www.gesetze-im-internet.de/jgg/BJNR007510953.html#BJNR007510953BJNG000100319>, Jugendgerichtsgesetz Nr. 44, Strafgesetzbuch vom 25 August 1953.

25 Více k organizaci DBH na jejich webových stránkách <https://www.dbh-online.de/fachverband/ueber-uns>

26 V části o německé úpravě a praxi používáme termín probační služba pro všechny dílčí instituce, které se předmětnými probačními činnostmi zabývají.

27 Více k organizaci DBH na jejich webových stránkách <https://www.dbh-online.de/fachverband/ueber-uns>

28 Jak více rozvádí Pruin (2021), obsah tohoto cíle je velmi diskutovaný. Na jedné straně je potřeba připustit, že řada osob, bez ohledu na jejich trestní rejstřík, nežije čistě život bez kriminálního chování, zároveň věznice není ideální místo, kde se život bez kriminálního chování dá efektivně naučit a současně, jak ukazují výzkumy k desistenci, existuje celá řada aspektů usnadňující upouštění od kriminálního chování, které věznice nemůže sama ošetřit.

29 Vzhledem ke své federální struktuře má Německo nezávislé zákony o výkonu trestu pro každou ze 16 spolkových zemí, jak pro dospělé, tak i pro mladistvé pachatele. Potřeba šestiměsíční přípravy na (podmíněné) propuštění je uvedena v každém z nich.

zaměřených programů atd. V případech podmíněného propuštění je „probační služba“ do přípravné fáze zapojena vždy na základě informace o podmíněném propuštění ze strany věznice. „Nejlepším scénářem“ je spolupráce probačního úředníka a pachatele trvající půl roku, ovšem častější praxe ukazuje na časovou dotaci tří měsíců. Cíle obsahu spolupráce klienta a probačního úředníka jsou částečně administrativní a týkají se vyjasnění a kompletizace dokumentů k propuštění. Většinou je při osobním kontaktu mapována situace v případě propuštění pachatele – rodinné zázemí, práce, finanční situace, zdravotní stránka, potřeba terapeutické intervence, bydlení. Pachatel je informován o jeho povinnostech v rámci dohledu probační služby a společně je připravována také struktura dne na svobodě. „Jeden z hlavních bodů obsahu práce probačního úředníka je téma samotného spáchaného trestného činu. To zahrnuje také rozhovory o oběti trestného činu a jeho dopadech. Je možné také realizovat mediaci mezi obětí a pachatelem přímo ve vězení“.

V ideálním případě dochází před propuštěním pachatele k tzv. setkání u kulatého stolu. Jedná se o praxi realizovanou v řadě věznic, kdy jsou přizvány všechny zúčastněné strany, jako je pachatel a dále dle konkrétního případu probační úředník, dluhový poradce, asistent pro bydlení, terapeut aj., aby společně prodiskutovali potřeby a podpůrné nástroje pro daný případ. Toto propojení aktérů, jejich včasné zapojení do procesu podmíněného propuštění a strukturovanost postupů při výstupu pachatele z výkonu trestu na svobodu lze považovat za silné stránky celého řešeného systému a efektivní prevence tzv. release gap – propasti při propuštění. Zde významně pomáhá také systémová snaha o zapojení stejného probačního úředníka ve spolupráci s pachatelem jak před, tak po jeho propuštění. Dle ředitele DHB kvalita obsahu každé sociální práce pak závisí na kvalitě schopností dané pověřené osoby, která ji poskytuje. Za problém stávajícího systému lze považovat fakt, že veškerá účast místních služeb není nijak závazná, a tím i stabilní. V momentě, kdy je zapojeno do procesu více organizací, často chybí určení klíčového pracovníka, nebo se jeho osoba mění, a tím se vytrácí princip kontinuity.

Každý pachatel ve výkonu trestu odnětí svobody může být v Německu podmíněně propuštěn, a sice na vlastní žádost a na základě diskrečního rozhodnutí soudu po uplynutí dvou třetin trestu (Pruin, 2021). Výjimky tvoří několik skupin pachatelů (například prvotrestaní s délkou trestu odnětí svobody do dvou let), jejichž propuštění je možné již po polovině trestu, naopak pachatelé odsouzení na doživotí mohou být propuštěni nejdříve po patnácti letech. Rozhodnutí přísluší zvláštnímu senátu okresního soudu, který tvoří nejčastěji jeden až tři soudci se zkušenostmi v problematice probace a vězeňství. Pravidlem je uložení dohledu probačního úředníka u těch pachatelů, kteří vykonali ve věznicích alespoň jeden rok trestu, a to ve všech případech, kde se dohled zdá být nezbytným nástrojem prevence dalšího kriminálního chování (Pruin, 2021). Vyhodnocení a posouzení rizik v případech podmíněného propuštění je v Německu v gesci zaměstnanců sociální služby ve věznicích. Jejich zpráva vytváří základní rámec pro rozhodnutí soudu. V řízení, kde je rozhodováno o podmíněném propuštění pachatele, ale probační služba, resp. příslušná organizace, tak, jak je popsána v tomto textu, není nijak zapojena.

II.2.2 Rakousko

V Rakousku zajišťuje předmět činnosti probační služby soukromá nezisková organizace, Neustart (Nový začátek). Její vznik je datován do roku 1957 a odvíjí se od vzniku profesionální skupiny psychologů – psychoanalytiků, kteří se na podněty rakouské vlády ujali řešení problému reintegrace mladistvých osob z azylových domů zpět do společnosti (CEP, n. d. a) Organizace v současné době nabízí řadu programů a sociálních služeb pro oběti a pachatele trestných činů po celé zemi, které zahrnují probaci, mediaci, neplacenou (komunitní) práci v rámci odklonu od trestního řízení nebo alternativního trestu a elektronický monitoring. Pomáhá klientům vypořádat se s jejich minulostí, aby mohli zvládat přítomnost, našli cestu ze své izolace a byli schopni rozvíjet pozitivní obraz své budoucnosti (blíže webové stránky této organizace – Neustart, n. d.).

Dle vedoucí centrální divize Neustart propojení mezi fází uvěznění a propuštění zajišťuje program Haftentlassenenhilfe (HEH), tedy „Pomoc propuštěným vězňům“, kdy se pracovníci Neustartu snaží dostat do kontaktu s každým uvězněným pachatelem nejlépe 6 měsíců před jeho možným podmíněným propuštěním. Informace o programu HEH se daří předávat především díky dobré spolupráci Neustartu se službou sociální podpory ve věznicích, která informuje odsouzené prostřednictvím letáků o možnostech jejich zapojení. Právě přes tuto službu pak pachatelé, kteří mají o program zájem, Neustart sami kontaktují. Další kroky směřují k individuální schůzce pracovníka Neustartu a pachatele nebo setkání skupiny, na niž navazují individuální rozhovory. V rámci programu HEH se klade důraz na princip dobrovolnosti, kdy pracovník Neustartu klienty motivuje k tomu, aby nabídku spolupráce plně využili, ale rozhodnutí o setrvání v procesu vždy zůstává na klientovi. Po úvodním setkání se vězněná osoba sama rozhodne, jestli chce pokračovat v programu dále. Následně mohou být naplánovány až čtyři konzultace tváří v tvář. Obsah rozhovorů je zaměřen na podporu klienta a pomoc při hledání či obnovování jeho dostupných zdrojů pro usnadnění situace při podmíněném propuštění. Řešena je proto otázka ubytování, finanční situace a nároky, vyřízení dokladů, práce s dluhy, možnosti zaměstnání, kontakt s rodinou atd.

Žádoucí je kontinuita služby a provázanost podpory od prvního kontaktu až po život na svobodě, respektování klienta a orientace na jeho reálné možnosti a zdroje. Pracovníci Neustartu mají během spolupráce s pachatelem velkou snahu zvyšovat jejich povědomí o tom, že budoucí život bez páčání trestné činnosti vyžaduje hlubší práci s vnitřními motivy, které byly příčinou páčání trestné činnosti v minulosti. Konzultace a další práce s pachatelem je řízená nástrojem, který vyvinul Neustart s názvem RRI (Resources and Risk Inventory), a pokrývá širokou škálu otázek a problémů – 13 oblastí a celkem 113 faktorů.³⁰ Při práci s klienty se pracovníci snaží aplikovat rovněž konkrétní zjištění k tématu desistence. Dle vedoucí centrální divize Neustart: „Klienti by měli vědět, co budou dělat v den propuštění, především v oblasti bydlení a finančních zdrojů. Důležité ale je, že pachatelé nevidí pomoc naší služby pouze jako praktickou podporu, ale také jako šanci získat průvodce na cestě k desistenci, a proto zůstávají v kontaktu.“

30 13 oblastí RRI: 1. příčina odsouzení, 2. vývoj kriminality, 3. řešení rizik, 4. rozsudky, 5. bydlení, 6. finanční situace, 7. úroveň vzdělání, 8. zaměstnanost, 9. původ rodiny, 10. sociální prostředí, 11. zdraví, 12. závislosti, 13. postoje a dovednosti.

Podmíněné propuštění pachatele z výkonu trestu odnětí svobody v Rakousku může v zásadě nastat za splnění podmínek stanovených v § 46 rakouského trestního zákoníku³¹ na základě rozhodnutí soudu po uplynutí nejméně jedné poloviny trestu, nicméně zde jsou stanoveny přísnější podmínky než v případech výkonu dvou třetin celého trestu. Specifické podmínky jsou stanoveny pro pachatele s doživotním trestem či u mladistvých pachatelů.

Dle vedoucí centrální divize Neustart Rakousko eviduje výrazně více pachatelů propuštěných před vykonáním celého trestu odnětí svobody (65 %), než těch, kteří zůstávají ve výkonu trestu až do konce (32 %). V případech, kde je podmíněné propuštění možné, tzn., že jde o trest delší než 3 měsíce, spolupracuje přibližně polovina pachatelů s pracovníkem Neustartu. Ten obecně informuje soud o spolupráci, nepřipravuje však pro jednání o podmíněném propuštění žádnou specifickou zprávu. „Pracovníci Neustartu například podávají soudu informaci o účasti pachatele na dobrovolných konzultacích nebo skupinách, což jim může pomoci k dosažení podmíněného propuštění.“ Mimo popsany program HEH může u specifické skupiny klientů – pachatelé odsouzení za násilné nebo sexuální či extremisticky motivované trestné činy – věznice požádat o konferenci před propuštěním (release konference), kterou organizace Neustart realizuje. O průběhu a výstupech z této konference vzniká zpráva, kterou soud v některých případech využívá jako podklad v rozhodování o podmíněném propuštění. Zároveň je u tohoto typu trestné činnosti s klienty standardně řešeno téma dopadů trestného činu a nápravy způsobené újmy (na rozdíl od konzultací v rámci programu HEH). Neustart řeší také otázku možnosti spolupráce klienta se stejným pracovníkem ve výkonu trestu i po propuštění. Taková návaznost ale nemůže být vždy realizována, pokud osoba po propuštění opustí okres či region, kde byla uvězněna, anebo to nedovolí pracovní zátěž pracovníka. S vybranými odsouzenými Neustart realizuje model dlouhodobější skupinové spolupráce, kde skupinu provází a vede tým tvořený jedním zástupcem organizace Neustart a jedním zástupcem vězeňského personálu. Tyto skupiny jsou nastaveny tak, že pokračují dále i po propuštění (5 setkání ve věznici, až 10 setkání po propuštění). Neustart si klade za cíl podpořit pachatele prostřednictvím svých kontaktů na instituce a úřady v přístupu ke zdrojům, které jim umožní kvalitní život. V rakouských městech Vídeň a Linz jsou Neustartem zřízeny také ubytovací kapacity pro propuštěné pachatele, které jim po podmíněném propuštění přechod na svobodu usnadňují (Neustart, 2024).

II.2.3 Nizozemí

Probační službu v Nizozemí tvoří tři organizace, které cílí na odbornou práci s pachateli trestných činů: Nizozemská probační nadace (Dutch Probation Foundation)³², Armáda spásy ochrany mládeže (Salvation Army Youth Protection) a Probační služba pro duševní zdraví a léčbu závislostí (Probation Service Mental Healthcare and Substance Abuse Treatment). Ty jsou financovány Ministerstvem spravedlnosti a bezpečnosti, ale jednájí

31 Bundesgesetz vom 23. Jänner 1974 über die mit gerichtlicher Strafe bedrohten Handlungen (Strafgesetzbuch – StGB), StF: BGBl. Nr. 60/1974 (NR: GP XIII RV 30 AB 959 S. 84. BR: S. 326. NR: Einspr. d. BR: 1000 AB 1011 S. 98.), Fassung vom 18. 07. 2025, dostupné na: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002296>

32 Více k probační službě na: <https://www.reclassering.nl/over-de-reclassering/wat-wij-doen> nebo také zde: <https://www.reclassering.nl/media/1238/daderfolder-alg-eng-1.pdf>

nezávisle na něm (De Kok et al., 2020). Jejich současná praxe se vyvíjí téměř 200 let, od založení Nizozemské společnosti pro morální rozvoj odsouzených (Nederlandsch Genootschap tot Zedelijke Verbetering der Gevangene), jež se ve svém počátku věnovala především podmínkám ve věznicích a asistenci odsouzeným vracejícím se zpět do společnosti. V roce 1886, se zavedením propuštění z výkonu trestu s probačním dohledem, byly založeny na pilířích křesťanských komunit místní probační organizace, které posléze získaly vládní dotace a s rozvojem nástrojů trestního práva také nové kompetence a povinnosti. Po určité krizi identity v sedmdesátých letech se pak začal probační systém stabilizovat a propojovat v jednotnější celek uznávající potřebu stabilní pozice probační služby v systému trestní justice tak, aby mohl plnit hlavní úkol služby, a to je efektivně přispívat ke snižování recidivy a zajištění bezpečnější společnosti (De Kok et al., 2020).

Do roku 2016 bylo zapojení dle De Koka et al., (2020) probační služby ve vězeňství poměrně limitováno. Probační úředníci se podíleli především na konzultacích k případům, kde mělo dojít k postupnému rozvolnění trestu (tzv. phased detention), například u přesunu osob ve výkonu trestu do zařízení s méně přísným režimem, nastavení vycházek, účasti na některých vězeňských programech, ale také při podmíněném propuštění. V současnosti má probační služba významnější roli, jež vychází z představy, že výkon trestu odnětí svobody by měl být vnímán jako „integrální část cesty trestním řízením, nikoliv jako zkušenost, která je od něj oddělována“ (De Kok et al., 2020). Nový Zákon o sankcích a ochraně z roku 2021³³ pozici probační služby v rámci výkonu trestu odnětí svobody ještě silněji ukotvuje.

V Nizozemí je v současném výkonu trestu odnětí svobody s pachatelem pracováno na pojmenování a naplňování cílů pro jeho úspěšný návrat do společnosti jak probační službou, tak vězeňskou službou, za pomoci sestavení tzv. osobního plánu reintegrace. Podle dotázaného probačního úředníka Nizozemské probační služby je snaha navázat kontakt probační služby s pachatelem již dva roky před jeho podmíněným propuštěním. Následuje takový model spolupráce, který vyžaduje konkrétní případ. „Může se jednat o dva krátké rozhovory anebo dlouhodobou kontinuální spolupráci, s ohledem na konkrétní problém a potřebu podpory.“ Obsah konzultací je standardně orientován na potřeby pachatele pro úspěšnou reintegraci, přítomné protektivní faktory, možná rizika podmíněného propuštění s ohledem na oběť trestného činu/společnost a její potřeby a nástroje, které jsou schopny tato rizika udržet tak nízko, jak je to možné. Organizace poskytující probační službu sice samy s oběťmi nepracují, ale podporují pachatele, a také své zaměstnance, aby vnímali dopady trestné činnosti na poškozené strany a pokud je to možné, aby hledali možnosti pro nápravu. Posílení postavení oběti došlo, prostřednictvím již zmíněného Zákona o sankcích a ochraně, přičemž zvýšení pozornosti týkající se obětí a ochrany obětí považuje námi oslovený probační úředník Nizozemské probační služby za velmi důležité.

S novým zákonem o sankcích a ochraně v Nizozemí došlo i ke změnám v podmínkách podmíněného propuštění. Rozhodnutí o podmíněném propuštění je nově na státním zastupitelství, kterým jsou posuzovány tři základní oblasti: chování pachatele během výkonu trestu odnětí svobody; riziko pro společnost v případě propuštění pachatele na svobodu; potřeby pro ochranu obětí, pozůstalých a dalších relevantních osob (jako jsou děti, svědci či právnické osoby); (CEP, n. d. b). Dle knihy 6. článku 6:2:10 nizozemského

33 Wet straffen en beschermen, Dostupný na: wetten.nl - Regeling - Wet straffen en beschermen - BWBR0043990

trestního řádu³⁴ lze podmíněně propustit odsouzené k trestu odnětí svobody na dobu delší než jeden rok a nejvýše na dva roky, pokud již vykonali nejméně jeden rok a zároveň třetinu dosud nevykonané části trestu. V případě osob odsouzených k trestu odnětí svobody delšímu než dva roky, když vykonaly dvě třetiny tohoto trestu, přičemž zároveň doba podmíněného propuštění nesmí přesáhnout dva roky. Zároveň zde existují výjimky z tohoto pravidla, např. u cizinců či mladistvých či v případě, že část trestu byla uložena podmíněně (Hoekman & Krstić, 2022).

Dle dotázaného probačního pracovníka Nizozemské probační služby přibližně dva měsíce před možným podmíněným propuštěním pachatele z výkonu trestu odnětí svobody obdrží probační služba od státního zastupitelství žádost o zprávu k danému případu. Probační služba pak má za úkol definovat, jaké podmínky by případné propuštění pachatele mělo obsahovat. Pachatel spolupráci může odmítnout, ale je obecně známo, že takový postoj se promítne do sdělení probační služby a často podmíněné propuštění znemožní. Probační služba připravuje svou zprávu ke každé žádosti o podmíněné propuštění, stejně jako je k tomu zavázána vězeňská služba. Zprávy jsou podávány odděleně, byť je jejich vznik provázán konzultacemi obou stran. Za probační službu jsou v dokumentu popisovány zejména všechny oblasti života pachatele, rizikové faktory, které souvisejí s daným trestným činem a rady týkající se obsahu samotného podmíněného propuštění. Dotázaný probační úředník upozornil zároveň na to, že „Doporučení probační služby je pro státní zastupitelství rozhodující pro udělení podmíněného propuštění. Probační služba také určuje samotné podmínky v rámci dohledu – ty jsou většinou v rozhodnutí doslovně formulovány tak, jak je probační služba navrhne. Zjištění probační služby tvoří základ každého podmíněného propuštění“. Vězeňská služba informuje zejména o obsahu výkonu trestu a případných konfliktech.

Usnadnění samotného přechodu pachatele z vězení na svobodu nabízí pro vybrané pachatele tzv. vězeňský program (Penitentiary Programme) zaměřený na období šesti měsíců před propuštěním nebo podmíněným propuštěním pachatele (Johnsen & Frighov, 2021). Jedná se o koncept, kdy pachatel plní různé vzdělávací aktivity v rozsahu 26 hodin týdně ve vězení, ale večery a noci tráví v místě svého bydliště za spolupráce a dohledu probačního úředníka. Účast v programu závisí na vlastní žádosti pachatele a rozhodnutí věznice, probační služby, státního zástupce a soudce.

II.2.4 Norsko

Probační služba v Norsku je státní organizací, jejíž působnost spadá pod Ministerstvo spravedlnosti. Spolu s vězeňskou službou je součástí Norské nápravné služby (Norwegian Correctional Services), a sice od roku 2001, kdy se Zákonem o výkonu trestu³⁵ došlo ke sloučení organizací, a tím pádem k zániku probační služby jako samostatného celku (Ploeg, 2008). Kořeny norské probační práce se ale vyvíjejí již téměř 200 let. Téma poskytování pomoci a podpory osobám propuštěným z vězení začalo ve společnosti silněji rezonovat i díky zprostředkovaným zkušenostem z Anglie a budilo zájem jak u soukromých orga-

34 Wetboek van Strafvordering. Dostupný na: wetten.nl - Regeling – Wetboek van Strafvordering – BWBR0001903

35 Lov om gjennomføring av straff mv (straffegjennomføringsloven), Dostupné na: Lov om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven) - Lovdata.

nizací, tak v očích státu. První soukromá organizace, která se orientovala na péči o osoby propuštěné z vězení, byla založena v Oslu již v roce 1849, a i přesto, že soukromé osoby a organizace či následně dobrovolnické asociace hrály v této části vývoje probace velkou roli, velmi záhy, již v roce 1923, klíčovou roli převzal stát. V současné době je Norská nápravná služba organizována na třech úrovních – Centrální úroveň Norské nápravné služby, regionální úroveň s šesti správními celky a místní úroveň s jednotlivými kanceláři probačních služeb a věznicemi. Za pozornost stojí skutečnost, že každý ze šesti regionů je sám odpovědný za provedení svých úkolů v rámci své působnosti a je pověřený zajištěním smysluplného využívání zdrojů a efektivní spolupráce s ostatními regiony. Zároveň má volnost při vytváření politik a stanovování priorit relevantních pro příslušné situace v rámci mezi stanovených legislativou, státní politikou a rozpočtem (Ploeg, 2008).

Podle osloveného zástupce vedoucího probačního úředníka se probační služba v Norsku v rámci přípravy pachatele na podmíněné propuštění zaměřuje především na vysoce rizikové recidivisty a pachatele, kteří mohou být pro společnost nebezpeční (odsouzení za násilné a sexuálně motivované trestné činy). Obecně pak odpovědnost připravit pachatele na podmíněné propuštění mají vězeňští pracovníci, včetně vytvoření plánu propuštění, kontaktu k zprostředkování práce, ubytování a kontaktu s úřady sociálního zabezpečení. Aktivita zaměřená na propuštění pachatele tvoří podstatnou část organizační struktury vězeňské služby a v široké míře zapojují i nestátní neziskové organizace. Zdůraznil, že „když je věznice takto přímo odpovědná za plány na podmíněné propuštění, je čas ve vězení lépe využít a plán na propuštění může začít dříve. Práce vězeňského pracovníka je také více smysluplná“. Spolupráce vězeňské služby a pachatelů pak podle zkušeností pracovníků vede k menšímu násilí a konfliktům a lepšímu vězeňskému klimatu.

V indikovaných případech je k probační službě podána žádost ředitele věznice o posouzení rizika recidivy a definování potřebných doplňujících podmínek pro bezpečné propuštění. Pachatel může stanovenému postupu oponovat, je to vzato v potaz, ale sám nemá právo veta, a pokud spolupráci s probační službou odmítá, možnost podmíněného propuštění tím ztrácí. Probační úředník zahajuje svou činnost, jakmile to je možné, ne však později než 3 měsíce před termínem podmíněného propuštění. Hlavní cíl probační (i vězeňské) služby je prevence recidivy. Zaměření konzultací pracovníka a pachatele je proto vždy orientováno na to, co ne/dělat, aby opět nedošlo k jeho uvěznění. Dle osloveného zástupce vedoucího probačního úředníka „lze k tomuto jít cestou restriktivního přístupu a přísných kontrolních mechanismů, anebo silnou podporou a doprovázením, zejména v rozhodujících etapách. Když mezi tím najdeme rovnováhu, děláme dobrou práci.“ V rámci jednotlivých setkání, jejichž frekvence je nastavena individuálně dle potřeby, jsou předmětem rozhovoru především témata rodina a vztahy pachatele, ubytování na svobodě a zaměstnání. Dopady trestného činu na oběti nejsou tradiční odpovědností Norské probační služby, i když mohou být obsahem některých konzultací a aktuální záměry státu směřují k jejich hlubšímu zapojení. V případě pachatelů – recidivistů má probační služba vytvořený tzv. program pro recidivisty (reoffenders programme), kdy navštěvují pachatele ve věznici přibližně jednou týdně a systematicky řeší plán výkonu trestu, účast na programech a trénink různých dovedností.

Podmíněné propuštění je v Norsku za podmínek stanovených v § 42 zákona o výkonu trestů³⁶ možné u pachatele, který vykonal 2/3 trestu odnětí svobody, a pokud bylo vykonáno nejméně 60 dní, kromě případů, kdy jsou dány důvody zvláštního zřetele, kde lze podmíněně propustit po výkonu poloviny trestu odnětí svobody, pokud bylo vykonáno nejméně 60 dnů trestu odnětí svobody včetně vazby. Z těchto lhůt platí určité výjimky, např. u cizinců.

Podle zástupce vedoucího probačního pracovníka rozhodnutí o podmíněném propuštění probíhá na úrovni Norské nápravné služby, respektive ředitele dané věznice nebo regionální úrovni vězeňské služby, kdy žádost o ně podává sám odsouzený. Probační služba se rozhodování neúčastní, ale poskytuje zprávu o analýze rizik recidivy pachatele a dává doporučení ke znění a obsahu případně stanovených podmínek. Stanovisko, zda je podmíněné propuštění v dané věci bezpečné, vydává věznice. Přibližně u 20 % propuštěných osob je součástí propuštění dohled probační služby. Podporu po propuštění a dohled probačního úředníka by potřebovalo daleko větší procento pachatelů, což ale současné nastavení systému neumožňuje. Nicméně pokud probační služba zahájí spolupráci s pachatelem již ve výkonu trestu odnětí svobody a pachateli je uložen dohled, většinou zůstává v kontaktu s pachatelem i po jeho propuštění stejný pracovník.

II.2.5 Švédsko

Agenda probace patří ve Švédsku do působnosti státní organizace, Švédské vězeňské a probační služby (Kriminalvården), spadající pod Ministerstvo spravedlnosti. Stejně jako v případě Norska je i zde v historii probační práce zřejmý významný vliv Anglie, zároveň má švédská společnost 19. století vlastní silnou humanistickou tradici se záměrem sociálního začlenění všech svých členů, která se dlouhodobě odráží také v politické a legislativní rovině (Boijesen & Tallving, 2017). První právní úprava probace³⁷ ve smyslu dohledu nad pachatelem trestného činu se objevila v Zákoně o podmíněném trestu z roku 1918, kde dohledovou roli z počátku vykonávali například policisté, duchovní, soudní přísedící, ale i laici. Následovala specifikace a profesionalizace pozice probačního úředníka na plný úvazek a jeho postupné zastoupení v každém regionu v samostatně působících místních organizacích zaměřených na práci s pachateli trestných činů. Ty se od roku 2006 propojily do jedné centrální organizace, která ale zachovává svou působnost v rámci šesti regionálních kanceláří zodpovědných za místně příslušné věznice a probační střediska. Organizace má dlouhodobě vysoké nároky na dobrou spolupráci všech orgánů v systému trestní justice a stanovení a dodržování společných záměrů a cílů.

Jak vyplývá ze stránek Švédské vězeňské a probační služby (Kriminalvård, n. d.), její prioritou je mít víc klientů pod dohledem na svobodě než ve vězení, které spíše komplikuje přechod odsouzených do života na svobodě a nezabraňuje recidivě.

36 Lov om gjennomføring av straff mv. straffegjennomføringsloven. Dostupné z: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2001-05-18-21>

37 Švédské slovo pro probaci – skyddstillsyn – lze přeložit jako ochranný dohled.

Ve Švédsku odpovídá za přípravu pachatele na propuštění vězeňská a probační služba. Výkon trestu odnětí svobody je nastaven tak, aby pachateli co nejvíce usnadnil jeho návrat do společnosti. Zákon ale blíže nedefinuje obsah takového záměru a naplnění definice je pak v praxi velmi individuální (Persson & Svenson, 2021).

Dle vrchní poradkyně Švédské vězeňské a probační služby je zapojení probační služby do fáze přípravy pachatele na podmíněné propuštění. „Probační služba má speciální pozici – koordinátora – s úkolem plánovat a koordinovat propuštění a fázi dohledu spolu s koordinátorem ve věznici, klientem a dalšími důležitými aktéry významnými pro jeho návrat do společnosti, jako jsou sociální služby, služby pro zaměstnávání, zdravotní péči apod.“ Každý klient Švédské vězeňské a probační služby prochází hodnocením rizik, založeným na principech modelu „risk-need-responsivity“ (blíže k tomuto modelu např. Looman & Abracen, 2013).

Dle vrchní poradkyně Švédské vězeňské a probační služby jsou výstupy z této analýzy využity k vytvoření individuálního plánu pro výkon trestu, který začíná ve věznici a pokračuje dále celým trestem až do konce probačního dohledu. Zároveň slouží k identifikování osob s vysokou mírou rizik a potřeb, na které se následně pozornost probačních úředníků úzce zaměřuje. Cílem probační služby je začít s touto skupinou pachatelů plánovat jejich propuštění z vězení nejméně tři měsíce před tím, než jej klient skutečně opouští, ačkoliv s ohledem na nedostatek kapacit se tato časová dotace ne vždy dodržuje. Většinou je kontakt klienta s probačním úředníkem řešen prostřednictvím telefonu, někdy pomocí Skype videa. Společně s dalšími aktéry směřují pozornost na kriminogenní faktory pachatele (z hlediska osobnosti, postojů, vztahů v rodině a jiných sociálních skupinách, vztahu k návykovým látkám a alkoholu, náplně volného času atd.) a na potřeby a zdroje, které tyto faktory snižují. Konzultace se týkají také praktických otázek, jako jsou ubytování, vyřízení dokladů atd. „Cílem je dát klientovi ty nejlepší podmínky pro návrat do společnosti. Abychom byli úspěšní, potřebujeme úzce spolupracovat s dalšími službami a pracovat způsobem, který je motivující a buduje vztahy založené na důvěře“. Stále je kam se posouvat a rozvíjet, zejména ve smyslu spolupráce zaměstnanců služby. Za největší výzvu dnešní doby považuje vrchní poradkyně Švédské vězeňské a probační služby potřebu lépe připravovat klienty, kteří jsou ve vězení, na digitální prostředí, se kterým se nutně potkají v momentě, kdy věznici opustí.

Dle kapitoly 26, § 6 švédského trestního zákoníku³⁸ jsou všichni pachatelé odsouzení k trestu odnětí svobody na dobu určitou, byť s určitými výjimkami stanovenými v zákoně, propuštěni po 2/3 délky jejich trestu, pokud vykonali alespoň 30 dnů. Proces rozhodování o podmínkách propuštění je v gesci Švédské vězeňské a probační služby. Dle vrchní poradkyně Švédské vězeňské a probační služby v případech, kdy se pachatel nezapojuje do aktivit ve věznici, odmítá spolupráci nebo nedodržuje stanovená pravidla chování, může být jeho propuštění odloženo. „Stává se, že pachatel odmítá s probační službou spolupracovat. A je to pak probační úředník, který by měl zkoušet pachatele motivovat a zapojit jej do procesu změny“ Většinu pachatelů, kromě těch s velmi nízkým hodnocením rizik recidivy a velmi krátkými tresty odnětí svobody, je uložen dohled probační služby, a to na délku jednoho roku a více let.

38 Brottsbalk (1962:700), dostupný na: Brottsbalk (1962:700) | Sveriges riksdag.

II.2.6 Anglie

Historie probační práce na území Anglie a Walesu odkazuje k druhé polovině 19. století a obavám společnosti z vysokého počtu trestných činů spojených s opilectvím. V té době vznikly za podpory anglikánské církve a soukromých fondů pozice tzv. soudních misionářů, kteří soudům dávali možnost upustit od potrestání pachatele a umístit jej pod dohled s nabídkou podpory, rady, pomoci a povzbuzení při hledání zaměstnání (Hall & Canton, 2014). Zákon o probaci pachatelů z roku 1907³⁹ (Probation of Offenders Act, 1907) změnil dobrovolnou průkopnickou činnost na sjednocenou a legislativně podmíněnou soudní praxi. Umožnil soudům propustit pachatele na podmínku, zavedl probační příkazy a vyzval soudy, aby jmenovaly probační úředníky, kteří měli „radit, pomáhat a spřátelit se“ s těmi, kteří jsou pod jejich dohledem. V následujících sto letech se organizace probační práce v Anglii poměrně dynamicky proměňuje v kontextu otázek působnosti a škály činnosti (například se odděluje agenda mladistvých či podpory rodin a vytváří se samostatné instituce) a také v kontextu privatizace služby) blíže (Bowcott, 2018, 28. December)⁴⁰. Probační služba ve své současné podobě byla ustanovena v červnu 2021 a je součástí Vězeňské a probační služby Jeho Veličenstva (His Majesty's Prison and Probation service – HMPPS), výkonným orgánem Ministerstva spravedlnosti, kterým je financována a také kontrolována. Primárně je organizace zodpovědná za dohled nad pachateli (staršími 18 let) v komunitě a přípravu zpráv pro soudy, jež pomáhají nastavovat výkon trestu. Velká pozornost je také věnována dalším aktivitám směřujícím k ochraně společnosti. V oblasti praxe podmíněného propuštění je klíčová spolupráce s tzv. parolovou radou⁴¹ (Parole Board, ustanovena v roce 1967); (Hall & Canton, 2014). Prioritou služby je chránit společnost účinnou rehabilitací pachatelů a snižováním příčin, které přispěly k trestné činnosti (GOV.UK, n. d. a).

Většina pachatelů je v Anglii z vězení propuštěna automaticky po uplynutí poloviny délky jejich trestu. Pokud je tento trest uložen na 12 měsíců a více, k propuštění dochází s dohledem probační služby (Beard, 2020, 24. January). V případech, kdy automatické propuštění není možné, o věci rozhoduje parolová rada (GOV.UK, n. d. b.) – tedy jedná-li se o pachatele odsouzené k doživotnímu trestu (life sentence⁴²), k trestu odnětí svobody

39 Zákon o probaci pachatelů platil na celém území Velké Británie a Irska.

40 Probační služba v Anglii má velmi pevně zakořeněnou podporu své práce ve společnosti spojenou s úctou a respektem k pozici probačního úředníka. Je proto zajímavé sledovat její kritiku, která souvisí právě s tématem privatizace (týká se praxe *National Probation Service*) a ukazuje na řadu oblastí včetně nízké odbornosti probačních úředníků a jejich nedostatečnou angažovanost či profesionalitu ve svěřených případech, což se jednoznačně odráží v míře důvěry soudů i občanů v danou instituci. Nové uspořádání z roku 2021 na situaci reaguje (blíže (Bowcott, 2018, 28. December).

41 Parolová rada je tvořena skupinou odborníků – například soudci a soudci na penzi, psychiatři, psychologové, probační úředníci nebo policisté. Nerozhoduje jen o PP pachatele, vyhodnocuje také dosavadní výkon trestu, doporučuje změny v „programu zacházení“ včetně posunu pachatele do jiného typu zařízení, nebo posuzuje případy odsouzených, kteří jsou zpět ve VTOS pro porušení podmínek dohledu. V České republice byly realizovány projekty, které koncept tzv. parolových rad či Komisí v procesu projednávání PP ověřovaly pro české prostředí. Více informací k této zkušenosti včetně návrhu legislativních úprav jsou dostupné na stránkách Probační a mediační služby zde: https://www.pmscr.cz/wpcontent/uploads/2021/08/projekty_KSII_NavrhSystemovychZmenDosavadniPraxePPVcLegislativnichOpatreni_200819.pdf

42 Doživotní trest je částečně vykonán ve vězení a částečně na svobodě pod dohledem probačního úředníka.

„pro veřejnou ochranu“ (Imprisonment for Public Protection – IPP)⁴³ a v případech „rozšířeného nepodmíněného trestu odnětí svobody na dobu určitou“ (Extended Determinate Sentences – EDS), který má zajišťovat zvláštní ochranu společnosti. Odsouzení k EDS nemají nárok na automatické podmíněné propuštění, ale mohou být podmíněně propuštěni po výkonu trestu, o čemž rozhoduje parolová rada. Pokud nejsou propuštěni, mohou si každý rok žádat znovu (Hazeldine, 2024).

Podle vrchního probačního úředníka Vězeňské a probační služby Jeho Veličenstva probační úředník na pozici tzv. manažera pachatele v komunitě (Community Offender Manager) zahajuje spolupráci s pachatelem ve vězení několik měsíců před jeho případným podmíněným propuštěním a pokračuje v ní i po propuštění pachatele na svobodu. U závažnějších případů, které jmenujeme výše, je jeho role dlouhodobější a komplexnější. Probační úředník je přidělen k případu automaticky příslušnou věznicí několik měsíců před případným podmíněným propuštěním. Následně kontaktuje pachatele a zároveň jeho klíčového vězeňského pracovníka (Prison Offender Manager). Společně komunikují řadu témat, která souvisejí s posunem pachatele v rámci jeho výkonu trestu odnětí svobody i podmínkami a okolnostmi spojenými s případným podmíněným propuštěním. Vedle rozhovorů s pachatelem a klíčovým pracovníkem věznice je častou praxí kontaktování dalších profesionálů z věznice, jako jsou psychologové a jiní interveni, komunikace s rodinou pachatele nebo dalšími osobami, které mohou podpořit jeho návrat do komunity. Probační úředník má povinnost sjednat alespoň tři setkání s pachatelem a vězeňským pracovníkem, a to nejlépe osobně, ačkoliv je možné uskutečnit konzultace prostřednictvím video hovoru. Není dána žádná doporučená frekvence setkání, ale jak uvedl náš respondent, neefektivnější je udržování pravidelného kontaktu mezi pracovníkem a pachatelem, který se skládá z osobních schůzek a případné korespondence či telefonátů v mezidobí. Pachatel může spolupráci s probačním úředníkem odmítnout, nicméně takové případy jsou velmi ojedinělé, jelikož se v podstatě jedná o zásadní překážku pro možnost podmíněného propuštění. Nelze pak totiž předpokládat, že by pachatel dodržoval podmínky dohledu na svobodě a aktivně spolupracoval s příslušnými orgány, parolová rada by tedy nerozhodla v otázce podmíněného propuštění kladně. Obsahem rozhovorů probačního úředníka a pachatele je oblast sociálních vazeb pachatele, zejména z hlediska podpory jeho rodiny nebo blízkých osob v případě propuštění a života na svobodě, dále oblast bydlení, zaměstnání či vztahu pachatele k omamným a psychotropním látkám. Následně jsou řešeny možné podmínky dohledu a možná opatření vedoucí k zajištění bezpečí oběti.⁴⁴ Hlavním cílem spolupráce je nastavení plánu pro podmíněné propuštění pachatele tak, aby pokryl veškerá identifikovaná rizika spojená s možnou recidivou pachatele a dalším působením újmy a zároveň podpořil pachatele v budování „na společnost orientovaného životního stylu“ ve chvíli, kdy se vrací zpět do komunity. Proto se považuje za velmi přirozené a neoddelitelné, aby probační úředník získal včas k případu co nejvíce informací a začal s daným pachatelem vytvářet efektivní vztah již před propuštěním. Díky tomu probační úředník může lépe sledovat a pochopit vývoj chování pachatele již ve výkonu trestu odnětí svobody. Má větší prostor

43 Ten již dle aktuální úpravy nelze novým odsouzeným ukládat.

44 Pro všechny případy násilné nebo sexuálně motivované trestné činnosti nabízí probační služba v rámci tzv. schématu kontaktu s obětí (Probation's Victim Contact Scheme) podporu obětem a jejich rodinám, jejíž součástí může být stanovení jistých omezení – například omezení pachatele v kontaktu nebo pohybu v určité oblasti.

k porozumění potřebám, které má pachatel v oblasti podpory jeho úspěšného přechodu zpět do života na svobodě a k zajištění, že budou daná podpůrná opatření zavedená včas (například substituční léčba, specifická péče o duševní zdraví aj.). Může tedy efektivněji dosáhnout toho, aby pachatel skutečně rozuměl veškerým omezením a podmínkám, které budou provázet samotný dohled.

Probační úředník je zapojen ve všech ostatních případech, které nespadají do rozhodovací gesce parolové rady, a to různě před datem propuštění pachatele dle délky jeho trestu. Spolupráce, ačkoliv méně komplexní, směřuje ke společné přípravě plánu pro propuštění pachatele a v řadě případů je zaměřena na vytvoření sítě podpory po propuštění – oslovení služeb poskytujících ubytování, různé druhy poradenství, substituční léčbu aj.

Při rozhodování o podmíněném propuštění pachatele probační úředník připravuje zprávu pouze v případech pro parolovou radu, která je před finalizací diskutována s odborným personálem věznice (věznice pak předkládá vlastní zprávu k případu). Jak zdůrazňuje náš respondent, zpráva probačního úředníka pomáhá při rozhodování o tom, jestli je pachatel vhodným kandidátem na podmíněné propuštění, nicméně nedává přímé ne/doporučení pachatele k podmíněnému propuštění. Obsahem zprávy je počet setkání probačního úředníka s pachatelem a dalšími zapojenými osobami, kontakt s rodinou či blízkými osobami pachatele, postoj pachatele k jeho trestné činnosti, dopady jeho trestné činnosti na oběti, vyhodnocení rizik, shrnutí dokončených programů a aktivit a jejich účinnost a návrh plánu pro podmíněné propuštění. Probační úředník může být k parolovému slyšení přizván a osobně se připojit k jednání parolové rady.

Vedle specifické role probačního úředníka, která podporuje kontinuum podpory a spolupráce, považuje náš respondent za silné stránky anglického systému podmíněného propuštění dobrou spolupráci probační služby s dalšími organizacemi. Například s policií, která pomáhá při ověřování různých faktických okolností před možným propuštěním pachatele, službami pro děti a mládež zajišťujících ochranu práv a zájmů dítěte, s poskytovateli ubytování nebo s organizacemi pro uživatele návykových látek. Zároveň vnímá jako podstatné pracovat efektivně s identifikovanými riziky a nastavovat veškeré podmínky dohledu individuálně a s adekvátní přesností.

II.2.7 Severní Irsko

Probační práce je v Severním Irsku stejně jako v Anglii oficiálně vykonávána od roku 1907, se vznikem Zákona o probaci pachatelů (The Probation of Offenders Act, 1907), který dal soudům pravomoc pověřit probačního úředníka dohledem nad pachatelem, ve smyslu pachateli „poradit, pomoci a spřátelit se“ (Fulton & Carr, 2013). Již na konci 19. století se však jasně formoval zájem křesťanských komunit reagovat na společenské otázky týkající se pachatelů trestných činů a jejich poměrů, například z pohledu jejich zaměstnání nebo rodinných vazeb, a zároveň začaly být soudy uplatňovány nástroje umožňující upuštění od potrestání pachatele pod podmínkou uložení dohledu. I zde sledujeme probační práci se silnými kořeny v dobrovolnictví s křesťanskými základy, kterou později zaštitilo Ministerstvo vnitra a postupným personálním posilováním a modernizací se vyvinula v široce uznávanou profesionální službu. Ta je v současné době vykonávána Probační radou Severního Irsku (The Probation Board of Northern Ireland, PBNI). Jedná se o veřejný orgán,

ustanovený v roce 1982, jež je od roku 2010 financován Ministerstvem spravedlnosti, to ale na činnost služby nedohlíží a personální agenda i financování je v rukou členů rady. Probační rada Severního Irska působí ve všech fázích trestního řízení v rámci soudu, místních komunit, věznic i agendy přímé práce s oběťmi trestných činů (Fulton & Carr, 2013). Základní principy, na kterých je založena odborná činnost Probační rady Severního Irska, jsou respekt, integrita, otevřenost, odpovědnost (PBNI, n. d.).

Podle oblastního vedoucího Probační služby probační služba v Severním Irsku uplatňuje model, kdy přímo ve věznicích působí zaměstnanci probační služby, kteří pracují jako „koordinátoři výkonu trestu“ (sentence coordinators). Dohlíží na čas odsouzeného trávený ve vězení od jeho uvěznění až po propuštění, na naplňování individuálního plánu výkonu trestu, zajišťují konzultace, intervence a vyhodnocení rizik. Koordinátoři výkonu trestu mají odpovědnost za každého pachatele, na jehož trest odnětí svobody navazuje dohled probačního úředníka, tj. tresty odnětí svobody delší než 12 měsíců. Takové případy jsou přidělovány automaticky místně příslušnému středisku probační služby. Oblastní vedoucí Probační služby dále zdůraznil, že „primární cíl je dostat se s odsouzeným do stavu, kdy bude jeho osoba a situace v případě propuštění pro společnost bezpečnější než při jeho odsouzení“. Klíčové je proto setkávat se s pachatelem pravidelně, nastavit priority určující plán trestu a programy potřebné ke snížení rizika dalšího páčání trestné činnosti. Setkání probíhají kontinuálně, dle stanoveného plánu, se snahou vytvořit prostředí důvěrného vztahu mezi pachatelem a pracovníkem se zaměřením na otázky páčání trestné činnosti a jejího dopadu na oběti i vytváření motivace k opuštění kriminálního chování, včetně plánu pro život po propuštění. Pro bezprostřední přípravu na propuštění je dle zkušenosti Severního Irska stěžejní kontakt s rodinnými příslušníky nebo jinými blízkými osobami, stejně jako konkrétní plán týkající se ubytování po propuštění a dále propojení pachatele s kolegy z probační služby působícími v komunitě a se službami, které jsou relevantní v kontextu daného případu (pro léčbu závislostí, ochranu práv dětí apod.). Ve všech případech probíhá také rutinní ověření možných problematických situací týkajících se oběti trestného činu v souvislosti s propuštěním pachatele.

Pro plynulý přechod z vězení do společnosti existuje několik způsobů, které probační služba využívá a procesu pomáhají. Je standardem, že se pachatel ještě ve výkonu trestu setkává s úředníkem, se kterým bude dále spolupracovat po propuštění. Dle oblastního vedoucího probačního úředníka probační služby je klíčové pro provázání podpory, že ve výkonu trestu a pak na svobodě s pachatelem pracují zaměstnanci stejné organizace. Navíc pouze probační úředníci provádějí formální hodnocení rizik, čímž je v případě sdílení informací zachována kvalita obsahu sdělení. Častým podpůrným nástrojem je například „testování bydlení před propuštěním“ nebo „propustka domů“ v rámci přípravy na život na svobodě. Při propuštění jsou pachatelé probačním úředníkem vyzváni, aby si do svého mobilního telefonu stáhli aplikaci „Changing Lives app“⁴⁵, která byla vyvinuta přímo pro klienty probační služby jako podpůrný nástroj, pro život bez trestné činnosti.

45 Aplikace obsahuje deník, do kterého uživatelé mohou zapisovat své myšlenky a pocity a sledovat své pokroky nebo vzorce svého chování. Je zde sekce o závislostech a duševním zdraví se zdroji, které pomáhají lidem překonat závislosti a zlepšit jejich duševní zdraví. Obsahuje kontakty na poradenské služby, probační pracovníky, zdravotníky a další. V rámci aplikace je také sekce o konkrétním obsahu spolupráce s probačním úředníkem jak v přípravném řízení, tak v rámci uloženého dohledu. Aplikace vyhrála ocenění Digital DNA award jako „aplikace roku“ (blíže CEP, n. d. c.).

Severní Irsko využívá ve většině případů mechanismus automatického propuštění z výkonu trestu u trestů delších jednoho měsíce, případně trestů, které mají být vykonány postupně a přesahují jeden měsíc – odpuštění části trestu (standard remission), kdy je na základě rozhodnutí Ministerstva spravedlnosti za předpokladu dobrého chování zkrácena délka trestu odnětí svobody vězněné osoby o jednu čtvrtinu. Další možností je zkrácení trestu až o jednu třetinu (enhanced permission), kde je třeba vedle dobrého chování splnit i podmínku nízkého rizika recidivy a lepší reintegrace do komunity (Citizens Information, 2025, 23. April). Podmínky jsou stanoveny v článku 59 Vězeňských pravidel z roku 2007.⁴⁶ V závažnějších případech je pak možné žádat o podmíněné propuštění (paroli). Dle části 3 oddílu 24(1) a 24 (3) Zákona o paroli z roku 2019⁴⁷ se jedná o případy doživotních trestů, kde je to možné žádat po výkonu minimálně 12 let a dále v případech výkonu trestů, které jsou stejné či delší, než určí ministr spravedlnosti (což může učinit u trestů odnětí svobody v délce nejméně 8 let, či části takového trestu, kterou musí vykonat, než vznikne nárok na podmíněné propuštění). O podmíněném propuštění zde rozhoduje parolová komise.

Dle oblastního vedoucího probační služby probační úředník vstupuje do přípravy na podmíněné propuštění každého pachatele, jehož trest odnětí svobody je delší než 12 měsíců. Po vykonání trestu ve vězení následuje u těchto trestů v případě podmíněného propuštění vždy vymezená zkušební doba s dohledem a stanovenou „licencí“ s určitými podmínkami. Nastavení těchto podmínek vychází zejména z analýzy rizik a indexu recidivy. Probační úředník připravuje pro oddělení Ministerstva spravedlnosti pro udělování licencí návrh Plánu na propuštění, na jehož základě je licence obsahující podmínky propuštění vydána. V případech, kde o podmíněném propuštění rozhoduje parolová komise, se od probačního úředníka vyžaduje zhotovení zprávy a osobní výpověď úředníka u parolového slyšení, které přispěje k rozhodnutí parolové komise. Zpráva pro parolovou komisi se zaměřuje na vývoj chování pachatele ve výkonu trestu a jím absolvované programy a aktivity, včetně jakékoliv práce, která byla zaměřena na snížení identifikovaných rizik, plán v případě propuštění a doporučení, které s ním souvisejí. Pachatel může odmítnout zapojení do celé věci, ale bylo by to v zásadním rozporu s jeho zájmy, protože by se takový postoj pachatele výrazně promítl do posouzení rizik a dalších výstupů.

II.3 Shrnutí

Doporučení Rady Evropy jednoznačně zdůrazňují potřebu včasné zahájené, koordinované spolupráce vzájemně zainteresovaných aktérů, podílejících se na přípravě pachatele na podmíněné propuštění, která směřuje k jeho opětovnému začlenění do života ve společnosti se zvláštní pozorností k rodinnému životu a zaměstnání dané osoby. Zejména v systémech zemí, kde má probační úředník spolupracovat s pachatelem v rámci dohledu na svobodě, je důležité, aby byl probační úředník součástí procesu přípravy pachatele na propuštění, měl přístup k jeho osobě a podpořil efektivitu a kontinuitu sociální práce při jeho návratu na svobodu.

46 S. I. No. 252/2007 - Prison Rules, 2007, Dostupné na: <https://www.irishstatutebook.ie/eli/2007/si/252/made/en/print#article1>

47 Parole Act 2019, Dostupný na: <https://www.irishstatutebook.ie/eli/2019/act/28/section/24/enacted/en/html#sec24>

Zkušenosti zahraničních zemí ukazují v těchto jmenovaných oblastech na širokou škálu systémových přístupů. Při vědomí odlišností systémů trestní justice srovnávaných zemí a postavení a obsahu činnosti konkrétních institucí, lze konstatovat, že v případě zapojení probační služby do řízení o podmíněném propuštění, poskytuje u sledovaných zemí ve většině případů probační služba k věci informace týkající se spolupráce probačního úředníka a pachatele. Dále informace a doporučení k adekvátnímu nastavení opatření a podmínek při případném podmíněném propuštění. Výjimku představuje Švédsko, kde organizace poskytující probační službu – Švédská vězeňská a probační služba – o věci rozhoduje sama, a na druhé straně Německo, kde probační služba v rozhodování o věci zapojena není vůbec.

Shodu lze do značné míry sledovat v předmětu a zaměření konzultací pachatele s probačním úředníkem při přípravě na podmíněné propuštění. Jedná se především identifikování a pojmenování rizikových faktorů a potřeb pachatele v kontextu jeho návratu do života na svobodu a prevence dalšího kriminálního chování, s důrazem kladeným experty zejména na témata rodinného zázemí a sociálních vazeb pachatele, zaměstnání a bydlení. Pozornost je věnována i potřebě individuálního přístupu k dalším oblastem, jako jsou (duševní) zdraví pachatele, jeho vztah k omamným a psychotropním látkám, dluhová situace a další. Často byla zaznamenána standardní praxe probačních úředníků v otevírání témat spojených s dopady trestné činnosti na život oběti (Německo, částečně Rakousko, Nizozemí, Anglie a Severní Irsko) a ojediněle hlubší intervenci směrem k osobnostnímu rozvoji pachatele (Rakousko). Ve čtyřech případech se dotázaní experti explicitně přihlásili k tématům týkajících se seznámení a porozumění pachatele s obsahem dohledu probační služby a navrhovaným podmínkám (Německo, Nizozemí, Anglie, Severní Irsko). Zde lze zdůraznit, že absence ošetření některé zmíněné oblasti probačním úředníkem v dané zemi může znamenat pouze jiné rozložení náplně práce a odpovědnosti odborných pracovníků působících ve věznici, nikoli absenci úplnou. Zároveň expert subjektivně nemusel vyhodnotit určitá témata jako standardní.

Vedle samotných konzultací před podmíněným propuštěním uvedli někteří experti i další formy práce s pachatelem ve výkonu trestu, které s přípravou na podmíněné propuštění a přechodem na svobodu souvisí a jsou v gesci probační služby. Například se jedná kulaté stoly (Německo), model dlouhodobé skupinové spolupráce (Rakousko), konference před propuštěním (Rakousko), program pro recidivisty (Norsko), vězeňský program (Nizozemí), testování bydlení před propuštěním (Severní Irsko).

Ve všeobecné shodě experti zdůrazňují určité nástroje, které jsou pro umožnění úspěšného přechodu pachatele z vězení na svobodu zvláště důležité. Jedná se především o doprovázení pachatele a zajištění kontinuity podpory pachatele v této náročné etapě tím, že spolupráce probační služby a klienta začíná již ve výkonu trestu odnětí svobody a navazuje na ni dohled probační služby se stanovenými podmínkami a podpůrnými opatřeními. Jako benefit se v tomto procesu může ukazovat možnost spolupráce pachatele s jedním klíčovým probačním pracovníkem, který pak dlouhodobě sleduje vývoj klienta a buduje s ním stabilnější vztah (praxe Anglie a částečně Německa, Rakouska, Severního Irsku či Norska). K úspěšnému postupu a absolvování jednotlivých kroků je potřeba plán (osobní plán reintegrace/plán pro podmíněné propuštění/individuální plán pro výkon trestu apod.), a to takový, který se týká výkonu trestu ve vězení, přípravy na výstup z vězení

a pokračování výkonu trestu v rámci dohledu na svobodě (ve Švédsku se jedná o jeden dokument). Vzhledem k četným a různorodým výzvám, které „transfer pachatele“ provádějí, je zároveň zřejmé, že veškeré oblasti pro podpoření jeho zdárné realizace nemůže ošetřit jeden pracovník či jedna instituce a stěžejní je funkční a strukturovaná síť pomoci a podpory na úrovni mezioborové spolupráce. Zda je pak role probačního úředníka v takovém schématu klíčová a proces koordinující, či spíše participační a podpůrná, závisí na historických souvislostech, dlouhodobém vývoji a současném politickém a společenském postavení konkrétního probačního orgánu konkrétní země.

III.

Právní úprava podmíněného propuštění

Právní úprava podmíněného propuštění v ČR je založena na diskrečním modelu. U všech osob ve výkonu trestu odnětí svobody rozhoduje na základě individuálního posouzení splnění podmínek stanovených v zákoně o podmíněném propuštění soud. Neexistuje zde tedy možnost automatického propouštění, jako je tomu v některých zahraničních úpravách (blíže (Hulmáková, 2017)). Zároveň však platí, v souladu s čl. II bodu 4a Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy o podmíněném propuštění (paroli) (dále je Doporučení)⁴⁸, že podmíněné propuštění není ze zákona vyloučeno u žádného odsouzeného vykonávajícího nepodmíněný trest odnětí svobody, a to včetně případů doživotně odsouzených osob.

III.1 Zákonné předpoklady podmíněného propuštění

Po rekodifikaci trestního práva hmotného s účinností od 1. 1. 2010 jsou hmotněprávní otázky spojené s podmíněným propuštěním upraveny v § 88, § 89 a § 91 TrZ⁴⁹. V rámci rekodifikace nedošlo, zejména pokud jde o základní podmínky podmíněného propuštění, ve srovnání s předchozí úpravou v § 61 a násl. tr. zák.⁵⁰ k zásadnějším změnám. Nicméně přesto lze některé změny považovat za významné. Došlo ke zpřesnění v tom, že je možné přihlížet k chování odsouzeného z hlediska prokázání polepšení i v době před výkonem trestu. Nově byla zavedena možnost podmíněného propuštění ještě před uplynutím poloviny doby uloženého trestu v případě vzorného chování a plnění povinností odsouzeného. Naopak k určitému zpřísnění došlo v případě trestných činů, kde je možné podmíněné propustit až po dvou třetinách výkonu uloženého trestu a dále u osob odsouzených k výjimečnému trestu na doživotí. Zde byla zakotvena povinnost zkoumat, zda nehrozí s ohledem na okolnosti činu, za který byl odsouzen a povahu osobnosti odsouzeného, opakování spáchaného či jiného obdobného zvláště závažného zločinu. Zde se tedy kromě obecných podmínek pro podmíněné propuštění zároveň vyžaduje, aby byla vyloučena recidiva (Šámal et al., 2023). Obecně lze tedy uvést, že došlo k větší diferenciaci v podmínkách jednotlivých kategorií odsouzených na podmíněné propuštění ve vazbě na závažnost trestné činnosti (Šámal & Válková, 2012).

V TrZ v oblasti vymezení zákonných podmínek pro podmíněné propuštění, které jsou vymezeny především v § 88 TrZ, zaznamenala právní úprava několik významných změn⁵¹. Velmi výraznou změnu přinesla novela TrZ provedená zákonem č. 390/2012 Sb.⁵², s účinností od 8. 12. 2012, která výrazně zmírnila podmínky podmíněného propuštění. Zavedla další možnost, kdy je možné podmíněně propustit ještě před uplynutím poloviny vykonaného trestu, konkrétně po výkonu jedné třetiny u odsouzených, kteří byli poprvé ve výkonu trestu odnětí svobody a nespáchali zvláště závažný zločin. Dále došlo ke zmírnění podmínek v případě podmíněně propuštěných za přečiny v tom smyslu, že nadále se k hlediskům, zda odsouzený včas nastoupil do výkonu trestu, zda částečně nebo zcela

48 Recommendation Rec (2003)22 of the Committee of Ministers to member states on conditional release (parole).

49 Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů.

50 Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění pozdějších předpisů.

51 Novelizací příslušných ustanovení bylo více, nicméně některé z nich se týkaly např. pouze rozšíření výčtu činů v § 88 odst. 4 TrZ v souvislosti se změnami ve zvláštní části TrZ či terminologických upřesnění v souvislosti s vydáním bezdůvodného obohacení.

52 Zákon č. 390/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

nahradil či jinak odčinil škodu nebo jinou újmu způsobenou trestným činem nebo zda vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem či projevenému postoji odsouzeného k výkonu ochranného léčení, povinně přihlíží pouze u zločinů. V rámci odborné diskuze se lze setkat s názory, že dané ustanovení nelze interpretovat tak, že v případě přečinů by nebylo možné k těmto hlediskům přihlížet (Morkovin, 2015). S tím lze patrně souhlasit v tom směru, že tyto faktory mohou být brány do úvahy při obecném posuzování zejména polepšení odsouzeného. Nicméně povinně je k nim nutné přihlížet pouze u zločinů.

Zároveň se zpřísnily podmínky pro možnost nevyhovění návrhu na podmíněné propuštění dle § 88 odst. 2 TrZ, pokud jej podal ředitel věznice. Soud zde nově může v takovém případě nevyhovět návrhu jen, je-li zjevné, že by odsouzený po propuštění nevedl řádný život. Tato změna vyvolala v rámci odborné veřejnosti poměrně výrazný nesouhlas. Bylo poukazováno na to, že jde o výrazný zásah do nezávislého rozhodování soudu a je považována dokonce za protiústavní (Šámal & Válková, 2012; Morkovin, 2015).

K další výraznější novelizaci podmíněného propuštění provedené zákonem č. 333/2020 Sb.,⁵³ došlo s účinností od 1. 10. 2020. Spočívala v dalším uvolnění podmínek, kdy lze podmíněně propustit po výkonu pouze jedné třetiny trestu.

Z hlediska analýzy spisů, stanovisek PMS či analýzy údajů z RT v rámci našeho výzkumného úkolu, je významná především právní úprava účinná v roce 2019. V následujícím textu se tedy sice obecně vychází z aktuální právní úpravy, nicméně současně jsou v něm níže zmíněny odchylky právě s ohledem na právní stav v roce 2019.

Pokud jde o vymezení zákonných podmínek pro podmíněné propuštění, platí zde některá **obecná kritéria, která se uplatní u všech odsouzených** bez ohledu na to, za jaký čin byli odsouzeni. Tyto základní podmínky jsou zakotveny v § 88 odst. 1 TrZ.

První z obligatorních podmínek pro podmíněné propuštění je **výkon určité části trestu odnětí svobody**. Požadovaná délka výkonu je v zásadě primárně odvozena od závažnosti trestného činu. V některých případech však závisí i na některých dalších faktorech. Zároveň je třeba poukázat na to, že právě povinná délka výkonu trestu odnětí svobody prošla od rekodifikace opakovaně změnami, a to ve směru postupného rozšiřování možností podmíněného propuštění po vykonání 1/3 trestu odnětí svobody u stále většího okruhu odsouzených. Dle § 88 odst. 1, § 88 odst. 4 a § 88 odst. 5 TrZ podmíněně propustit:

- v případech odsouzených za jiné trestné činy, než jsou zvláště závažné zločiny specifikované v § 88 odst. 1 písm. b) bodech 1 až 6 TrZ, a zároveň za podmínky, že odsouzený dosud nebyl ve výkonu trestu odnětí svobody, **po výkonu jedné třetiny** uloženého nebo podle rozhodnutí prezidenta České republiky zmírněného trestu odnětí svobody – zde se aktuální právní úprava liší od právní úpravy účinné v roce 2019 (kde to platilo u osob, které byly poprvé ve výkonu trestu odnětí svobody a zároveň se nejednalo o zvláště závažné zločiny);

53 Zákon č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

- v případě ostatních trestných činů s výjimkou případů uvedených v § 88 odst. 4 a odst. 5 TrZ **po výkonu poloviny** uloženého nebo podle rozhodnutí prezidenta České republiky zmírněného trestu odnětí svobody;
- v případě osob odsouzených za trestné činy uvedené v § 88 odst. 4 TrZ **po výkonu dvou třetin** uloženého nebo podle rozhodnutí prezidenta České republiky zmírněného trestu odnětí svobody;
- v případě osob odsouzených k výjimečnému trestu na doživotí po nejméně **20 letech** výkonu tohoto trestu.

Zároveň je třeba poukázat na to, že ani podmínka výkonu určité části trestu odnětí svobody neplatí zcela bezvýjimečně. Dle § 88 odst. 2 TrZ v případě odsouzených za přečin, kteří svým vzorným chováním a plněním povinností prokázali, že dalšího výkonu není třeba, je možné podmíněné propuštění i před uplynutím výkonu příslušné části trestu odnětí svobody.

V případě mladistvých pachatelů, u kterých se jinak uplatní výše uvedené doby stanovené v § 88 TrZ, je zároveň dle § 78 odst. 1 ZSM⁵⁴ možnost podmíněného propuštění na návrh státního zástupce nebo ředitele za splnění obecných podmínek stanovených v TrZ i před uplynutím třetiny, poloviny či dvou třetin vykonaného trestu.

Výše uvedená podmínka výkonu části trestu v praxi v zásadě nečiní zásadnější problémy. Dle § 77 zákona o výkonu trestu odnětí svobody,⁵⁵ v případě, že odsouzený vykonává více postupně uložených a dosud zcela nevykonaných trestů, tyto se z hlediska výkonu trestu považují za jediný trest. Ve výjimečných případech se pak připouští i to, že tato podmínka je splněna i v případě, že celá tato část trestu odnětí svobody byla nahrazena vazbou, a to na základě rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze 6. 5. 1983 sp. zn. 1 To 18/83, který lze na základě analogie ve prospěch pachatele použít i za současné právní úpravy (Ščerba et al., 2024). Nicméně je třeba poukázat i na rozdílné názory, které možnost aplikace tohoto judikátu považují za spornou, a to s ohledem na formulaci, že chování odsouzeného, na jehož základě se hodnotí polepšení, se posuzuje po právní moci rozsudku (Šámal et al., 2023).

Dlouhodobě je naopak v rámci odborné diskuze poukazováno na problém s vymezením dalších dvou obligatorních podmínek podmíněného propuštění, především pak prognóza vedení řádného života v budoucnu. To se odráželo i ve značně nejednotné aplikační praxi, která vede odsouzené k tzv. „pépěčkové turistice“ (Schneedörfler, 2018). Za „*systémový problém, vyplývající z toho, že nejsou dostatečně konkrétně vymezena kritéria a podmínky pro podmíněné propuštění*“, to označuje nálezy Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. II. ÚS 482/18. Ten je považován za zlomový a zároveň poskytuje poměrně podrobná vodítka pro výklad jednotlivých podmínek podmíněného propuštění (Vicherek, 2019a).

Jak již bylo zmíněno, druhou obligatorní podmínkou pro podmíněné propuštění je, že odsouzený po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu, svým **chováním a pl-**

54 Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) ve znění pozdějších předpisů.

55 Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů ve znění pozdějších předpisů.

něním svých povinností prokázal polepšení. Jedná se tedy o vnitřní změnu, resp. proces změny osobnosti odsouzeného, kdy důraz má být kladen na rozlišení mezi vnější adaptací odsouzeného na podmínky ve věznici a skutečnou změnou osobnosti (Šámal et al., 2023). Přitom primární je zde chování a plnění povinností ve výkonu trestu odnětí svobody, byť z díkce předmětného ustanovení je zřejmé, že je možné hodnotit i dobu před nástupem do výkonu trestu po právní moci rozsudku. Podstatný význam mají také získané kázeňské odměny a také případná kázeňská provinění a na ně navazující uložené kázeňské tresty. Přitom z judikatury Ústavního soudu je však patrné, že by se při jejich posuzování měl brát primárně v úvahu obsah jednání, který vedl k jejich získání, resp. uložení, a celkový kontext. V nálezu Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. II. ÚS 482/18 body 33 a 34 se uvádí, že by soudy „neměly podmínku polepšení hodnotit mechanicky toliko podle počtu odměn a kázeňských trestů“, a kdy se zároveň zdůrazňuje „že nelze mechanicky hodnotit celý výkon trestu bez zohlednění běhu času a zvážení vývoje odsouzeného, zejména vykonával-li trest v delší výměře. Naopak je třeba zdůraznit, že zákon požaduje prokázání polepšení k době rozhodování o podmíněném propuštění“.

Významnými faktory jsou také, do jakého programu zacházení byl odsouzený zařazen, jakým způsobem se v jeho rámci zapojil, jeho zařazení v rámci konkrétní dostupné skupiny vnitřní diferenciací věznice, včetně následných změn v průběhu výkonu trestu (Ščerba et al., 2024). Přitom soud by zde měl reflektovat i to, do jaké míry mohl odsouzený reálně získání takové odměny ovlivnit - tj., zda např. absence získaných odměn, či zařazení do konkrétní skupiny vnitřní diferenciací nesouvisí např. s krátkou dobou výkonu trestu, či praxí konkrétní věznice související s periodickým hodnocením odsouzeného, kdy odměny se udělují až po takovém hodnocení, tedy v určitých časových odstupech (Drápalová & Drápal, 2022).

Zároveň lze poukázat na to, že pro soudy jsou obecně nejvýznamnějším zdrojem informací o chování odsouzeného a prokázání polepšení především hodnocení a stanovisko věznice, v němž jsou takové informace obsaženy. Zásadní postavení stanovisek věznice jako podkladu pro rozhodování pro soudy ostatně potvrdily poznatky z expertního šetření z roku 2017 (Buriánek et al., 2018)

Specifickou otázkou je pak zkoumání *aktuálního postoje ke spáchání činu*, který může též odrážet míru polepšení. Jak vyplývá z nálezu Ústavního soudu ze dne 12. 2. 2019, sp. zn. III. ÚS 2204/17, pro naplnění této podmínky je relevantní „*zda si odsouzený osvojil kritický náhled na svou trestnou činnost, tuto zavrhl a vnitřně za ni přijal odpovědnost včetně všech jejích následků. Nesmí se přitom však požadovat, aby se odsouzený de facto ani de iure k této trestné činnosti doznal*“ (srov. též např. novější nález Ústavního soudu ze dne 31. 7. 2024, sp. zn. II. ÚS 1519/24). Na posouzení polepšení má také vliv, jak odsouzený plnil i další povinnosti, jako je např. náhrada újmy, která vznikla poškozeným či např. plnění vyživovací povinnosti (Šámal et al., 2023). Zde již nepochybně mohou výrazně nabývat na významu i další podklady, jako je právě stanovisko PMS.

S podmínkou prokázání polepšení pak úzce souvisí druhá obligatorní podmínka, tzv. pozitivní prognóza vedení řádného života odsouzeného – tj., že **lze očekávat, že v budoucnu povede řádný život**, tj. v kontextu podmíněného propuštění především, že se nadále nebude dopouštět trestné činnosti, resp. přestupkové činnosti. Právě absence splnění

této podmínky je označována za nejčastější důvod pro zamítnutí návrhu na podmíněné propuštění (Vicherek, 2019 b). Vychází se z toho, že soud by měl rozhodovat na základě aktuálních informací o pachatelově osobnosti a polepšení, jakož i dalších okolností, které budou po propuštění na odsouzeného působit. Přitom tato pozitivní prognóza může být podpořena uložením dalších opatření, které mohou působit na prevenci recidivy a reintegraci (Ščerba et al., 2024).

Jednou z významných otázek v rámci odborné diskuze je, jaký význam má závažnost trestného činu, za který byl pachatel odsouzen, a zejména pak trestní minulost, resp. selhání po předchozím podmíněném propuštění či v rámci výkonu předchozích alternativních trestů, na posouzení prognózy vedení řádného života v budoucnu.

Kriminální minulost (resp. historie antisociálního chování) je jedním z velmi významných rizikových faktorů (Andrews et al., 2006), které predikují recidivu. Mají proto velmi významnou roli a jsou relevantním kritériem při posuzování prognózy vedení řádného života. Mezi další faktory, které je třeba brát při posuzování této podmínky do úvahy, patří zejména zajištění zaměstnání, další zajištěné zdroje finančních prostředků, dluhy a obecně finanční situace odsouzeného, dále otázka řešení případné závislosti či závislostí, místo, kam se bude navracet, např. zda jde o rizikové prostředí z hlediska udržování či navazování kontaktů s kriminálním prostředím srov. např. (Vicherek, 2019 b či Ščerba et al., 2024). Význam mají také informace např. o doplnění vzdělání či zvýšení kvalifikace. Obecně tedy dynamické faktory, které mohou výrazně ovlivňovat možnosti resocializace, a tedy i prognózy vedení řádného života a které může odsouzený nějak reálně ovlivnit.

I v judikatuře Ústavního soudu je pak zmiňován význam takových informací a zároveň podkladů PMS a dalších organizací, které pomáhají a zároveň mají přehled o aktuálních potřebách odsouzených a jejich zajištění.⁵⁶

V aplikační praxi se již dlouhodobě řešilo, zda je možné dovozovat nesplnění podmínky prognózy vedení řádného života pouze na základě předchozí trestní minulosti odsouzeného nebo závažnosti trestného činu, za který byl odsouzený odsouzen. Již ze starší judikatury Ústavního soudu vyplývá, že nesplnění podmínky předpokladu řádného života nelze založit pouze na základě závažnosti trestného činu, za který byl odsouzen (srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 12. 5. 2011, sp. zn. III. ÚS 1735/10). V rámci tohoto nálezu bylo zamítnutím žádosti o podmíněné propuštění pouze na základě hodnocení závažnosti činu shledáno, kromě jiného, porušení zásady ne bis in idem vyjádřeného v čl. 40 odst. 5 Listiny. Zároveň lze poukázat na to, že závažnost činu se v rámci právní úpravy podmí-

56 „Soudy při rozhodování o podmíněném propuštění primárně zkoumají, zda bude mít odsouzený po případném propuštění zajištěné zaměstnání (či jiný zdroj příjmů) a ubytování, zda udržoval kontakt s rodinou či jinými blízkými a jaká je jeho širší trestní minulost, včetně možných předchozích propuštění na svobodu. Tyto okolnosti, vztahující se k materiálnímu a sociálnímu zázemí odsouzeného, ovlivňují možnost reintegrace odsouzeného do společnosti, a tedy jsou relevantní při rozhodování o podmíněném propuštění. Se zajištěním uvedených potřeb (zaměstnání, ubytování) přitom odsouzeným často pomáhají Probační a mediační služba České republiky, sociální kurátoři či jiné organizace zaměřené na resocializaci propuštěných, jejichž podklady proto mohou hrát významnou roli při rozhodování o podmíněném propuštění.“ (bod 32 nálezu Ústavního soudu ze dne 13. 7. 2021, sp. zn. IV. ÚS 575/21).

něného propuštění promítá již do povinné délky výkonu trestu, a zároveň do přísnějšího hodnocení rizika recidivy dle § 89 odst. 4 a odst. 5 TrZ. Přičemž v TrZ není vyloučena možnost podmíněného propuštění ani u těch nejzávažnějších zvláště závažných zločinů.

Obdobně pak již ustálená judikatura Ústavního soudu poukazuje, že negativní vyhodnocení prognózy řádného života nelze učinit pouze na základě trestní minulosti podmíněně propouštěného, resp. na dřívějších selháních při předchozím podmíněném propuštění. V nález Ústavního soudu ze dne 3. 1. 2017, sp. zn. I. ÚS 2201/16, se uvádí, že v paušálním vyloučení možnosti podmíněného propuštění pro určitého odsouzeného, pouze na základě jeho trestní minulosti bez zohlednění jeho následné proměny a nápravy, lze shledat porušení práva na spravedlivý proces a v důsledku i porušení zásady nulla poena sine lege dle čl. 39 Listiny základních práv a svobod v širším smyslu. Zároveň je v daném judikátu v bodě 39 poukazováno na to, že podmíněné propuštění „*není formulováno jako nárokové, nicméně přesto obecně musí být otevřeno všem odsouzeným, včetně odsouzených k výjimečným trestům či odsouzených-recidivistů. Možnost podmíněného propuštění poskytuje odsouzeným perspektivu a naději, která je může motivovat k nápravě. Samotné podmíněné propuštění, a to i ve spojení s doprovodnými opatřeními, jako je probační dohled, pak představuje významný prostředek k dovršení nápravy a resocializace odsouzeného na svobodu, a to už proto, že umožňuje pozitivně usměrnit a usnadnit jeho přechod z výkonu trestu odnětí svobody na svobodu, a tak mu pomoci k vedení řádného života.*“

Významný v tomto směru je právě náleží Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. II. ÚS 482/18. Posuzoval situaci, kdy soudy založily své zamítavé rozhodnutí o podmíněném propuštění pouze na skutečnosti, že se odsouzený v minulosti neosvědčil při podmíněném propuštění, či na dřívější opakované trestné činnosti (tedy skutečnostech a důvodech, které ovlivnily předchozí uložení trestu, či nařízení výkonu zbytku trestu v minulosti), resp., že rozhodnutí nebylo dostatečně odůvodněno z dalších hledisek. V tomto případě shledal porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 Listiny v tom směru, že došlo k porušení povinnosti náležitě a přesvědčivě odůvodnit svá rozhodnutí. Zároveň zde bylo shledáno k porušení zákazu dvojího přičítání téhož dle § 40 odst. 5 Listiny. Ve stejném duchu se vyvíjí i další judikatura ÚS a nejedná se o rozhodnutí pouze jednoho senátu (srov. např. náleží ze dne 13. 7. 2021, sp. zn. IV. ÚS 575/21, náleží ze dne 10. 1. 2023, sp. zn. III. ÚS 2490/22, náleží ze dne 30. 5. 2024, sp. zn. III. ÚS 3024/23).

V rámci již výše probíraného nálezu II. ÚS 482/18 jsou pak v souladu s kriminologickými poznatky o desistenci (Tomášek, 2024) poskytována poměrně jasná vodítka, co vše by soud měl při posuzování trestní minulosti brát do úvahy.⁵⁷

V případě požadavků na odůvodnění rozhodnutí o podmíněném propuštění ÚS opakovaně (srov. např. nález ÚS ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. II. ÚS 482/18, nález ÚS ze dne 14. 9. 2021, sp. zn. III. ÚS 1873/21) zdůraznil (v případě zamítavého rozhodnutí) nutnost jasného a srozumitelného vysvětlení odsouzenému, jakým konkrétním způsobem má do budoucna jednat, aby splnil podmínky podmíněného propuštění.⁵⁸ Není tedy možné zamítnout žádost pouze na základě skutečností, které již odsouzený nemůže nijak ovlivnit, jako je právě trestní minulost či např. předchozí selhání při podmíněném propuštění.

Zároveň je třeba upozornit na to, že výše zmíněné shledání porušení zákazu dvojího přičítání téhož není v rámci odborné diskuze přijímáno bez výhrad. Část odborné veřejnosti (srov. např. Husseini et al., 2021; Kilian & Novák, 2020; Mičudová, 2022a) poukazuje na to, že v případě podmíněného propuštění nejde o rozhodování o trestu, a rozhodnutím o zamítnutí žádosti nelze postavení odsouzeného zhoršit. Poukázat lze i na odlišná rozhodnutí Ústavního soudu, která vycházejí z toho, že rozhodování o podmíněném propuštění není rozhodováním o vině a trestu (např. nález ÚS z 22. 1. 2001, sp. zn. IV. ÚS 158/2000, nález Ústavního soudu ze dne 10. 1. 2017, sp. zn. III. ÚS 1698/14). Nesouhlas s dovozováním porušení čl. 40 odst. 5 je vyjádřen ostatně i v disentaním stanovisku ústavního soudce Filipa v nálezu Ústavního soudu ze dne 13. 7. 2021, IV. ÚS 575/21, který považuje za problematické, zda lze zásadu dvojího přičítání téhož podřadit pod čl. 40 odst. 5 Listiny základních práv a svobod, který se týká trestního stíhání. Poukazuje také na určitou vnitřní nelogičnost argumentace v předmětném nálezu, která se týká této zásady při rozhodování

57 „...ani trestní minulost nelze hodnotit mechanicky, tedy například sledovat jen počty minulých odsouzení či nevyužitých šancí podmíněného propuštění. Bez zasazení do kontextu kriminální kariéry a života odsouzeného není samo o sobě určující, kolikrát byl odsouzený trestán, kolikrát byl ve výkonu trestu odněti svobody či kolikrát se neosvědčil po podmíněném propuštění... Při interpretaci kriminální minulosti odsouzeného soudy musí dbát na to, jakou vypovídající hodnotu jednotlivé informace mají. Při hodnocení prognózy řádného života není obecně vyloučeno zohlednění celé trestní minulosti odsouzeného, například včetně starších a již zahlazených odsouzení (zahlazení odsouzení ve smyslu § 106 trestního zákoníku má mít důsledky primárně v občanském a pracovním životě, popřípadě při interpretaci vybraných ustanovení trestního zákoníku... Na druhou stranu ovšem kupříkladu ojedinělé trestné jednání odsouzeného staré několik desetiletí nemůže takřka nic vypovídat o tom, zda lze očekávat, že nyní po případném propuštění odsouzený povede řádný život... ani hodnocení očekávání vedení řádného života nelze založit na pouhých počtech odsouzení či výkonů nepodmíněného trestu odněti svobody. Takové údaje jsou příliš zobecňující pro úsudek o možném budoucím vedení řádného života odsouzeného v konkrétním případě. Je tak nutné analyzovat vývoj trestné činnosti odsouzeného z hlediska její frekvence a závažnosti, a to zejména v letech předcházejících spáchání trestného činu, za který odsouzený vykonává trest.“ – body 42 a 43 předmětného nálezu ÚS sp. zn. II. ÚS 482/18.

58 „...teprve uvedením konkrétních důvodů, proč žádosti odsouzeného nebylo vyhověno, a to důvodů, které odsouzený mohl a může v průběhu výkonu trestu odněti svobody ovlivnit, jej soudy mohou vést ke změně, a to změně vnitřní i projevené navenek určitým chováním. Byť tedy soudy jistě mohou svou argumentaci částečně zakládat i na skutečnostech, které odsouzený nemůže změnit (například na jeho předchozí trestní minulosti), tyto skutečnosti nemohou absolutně zamezit možnosti podmíněného propuštění, neboť nikdy nelze vyloučit potenciální možnost, že se odsouzený změní, napraví, polepší a do budoucna od něj bude možno očekávat vedení řádného života.“ – bod 58 nálezu ÚS sp. zn. II. ÚS 482/18.

o podmíněném propuštění. Problém shledává v tom, že pokud je trestní minulost brána jako výhradní kritérium, je to považováno (v daném nálezu) za porušení zákazu ne bis in idem. Pokud je však brána do úvahy spolu s dalšími okolnostmi, ovlivňujícími prognózu řádného života, již takové porušení shledáno není.

Nicméně lze konstatovat, že i novější judikatura Ústavního soudu navazuje na výše zmíněná rozhodnutí, v kterých bylo shledáno porušení zákazu dvojího přičítání téhož porušení a tuto argumentaci přebírá (srov. kromě výše zmíněného nálezu např. nález Ústavního soudu ze dne 26. 10. 2021, sp. zn. IV. 1804/21, nález Ústavního soudu z 29. 1. 2021, sp. zn. II. ÚS 1945/20, nález Ústavního soudu ze dne 19. 7. 2022, sp. zn. I. ÚS 989/22)

Dle Vicherka (2019a) lze právě nález Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 482/18 považovat za určitý předěl z hlediska vlivu na rozhodování o podmíněném propuštění. Tento nález sice navázal na předchozí nález I. ÚS 2201/16, kde bylo zdůrazněno, že nelze zakládat vyloučení splnění prognózy řádného života pouze na trestní minulosti. Nicméně ve starším nálezu se jednalo o případ, kdy u odsouzeného bylo shledáno mimořádné úsilí a změny, které podpořily závěr o pozitivní prognóze vedení života v budoucnu. V nálezu II. ÚS 482/2018 se již jednalo o běžného odsouzeného, který se takto výjimečně neprojevil.

Na to, že v aplikační praxi se stále, bez ohledu na vyvíjející se judikaturu Ústavního soudu, situace v oblasti naplňování požadavků kladených na odůvodnění rozhodnutí o podmíněném propuštění ani rok po přijetí nálezu II. ÚS 482/18 příliš nezměnila, poukazují Drápalová a Drápal (2022). Vycházejí ze srovnání vyplývajícího z analýzy usnesení o podmíněném propuštění ve vybraném období necelé první poloviny listopadu 2018 a listopadu 2019. V rámci této analýzy bylo zjištěno, že soudy stále ukazují na trestní minulost jako hlavní důvod zamítavého rozhodnutí bez důslednějšího zkoumání faktorů, které by měly být brány v potaz. Přetrvávající nedostatky byly shledány i v oblasti zkoumání nápravy odsouzeného, včetně mechanického hodnocení počtů kázeňských odměn a trestů. Zároveň z analýzy statistických údajů o podmíněném propuštění vyplývá, že stále existují značné disproporce v aplikaci podmíněného propuštění u jednotlivých soudů (Válková & Matula, 2023).

Skutečnost, že soudy přikládají otázce prognózy vedení řádného života zásadní význam, potvrdily též výsledky již expertního šetření mezi soudci (Buriánek et al., 2018), kdy mezi třemi nejvýznamnějšími kritérii byly označeny riziko recidivy, možnosti resocializace a kriminální kariéra odsouzeného. Velmi významná kritéria soudci považovali též chování ve výkonu trestu, nahrazení škody či nemajetkové újmy a včasný nástup do výkonu trestu a také povahu a závažnost páchané trestné činnosti, jak ostatně potvrzují i námi zjištěné poznatky v rámci analýzy spisů (blíže kap. V). Naopak z hlediska posuzování dynamických faktorů recidivy poměrně malý význam přikládali např. úrovni vzdělání či kvalifikaci pachatele, poskytnutí záruky či tomu, zda má odsouzený dluhy, jeho zapojení se do specializovaných intervenčních programů ve výkonu trestu či podmínkám výkonu dohledu či přiměřeným povinnostem a omezením.

Alternativně, vedle prognózy vedení řádného života, je v § 88 odst. 1 TrZ, uvedena jako jedna z podmínek, že soud přijme **záruku za dovršení nápravy odsouzeného**. Vychází se zde z toho, že příznivá prognóza řádného života bude odůvodněna právě tím, že zde bude

zajištěno výchovné působení a pomoc zájmového sdružení občanů (Šámal et al., 2023), (Ščerba et al., 2024). Zároveň je třeba souhlasit s tím, že tato formulace v zákoně může vyvolávat výkladové problémy (Vicherek, 2019 b). Navozuje totiž dojem, že je postavena jako alternativa prognózy řádného života. Do budoucna by možná nebylo od věci formulačně v tomto směru právní úpravu upřesnit.

Mezi další – fakultativní – zákonná hlediska podmíněného propuštění v § 88 odst. 3 TrZ patří v případě zločinů, zda odsouzený **včas nastoupil do výkonu trestu**, zda částečně či zcela **nahradil či jinak odčinil škodu** či nemajetkovou újmu či vydal bezdůvodné obohacení, a, pokud vykonával ochranné léčení před nástupem do výkonu trestu či v jeho průběhu, také **jeho projevený postoj k výkonu ochranného léčení**. Soud je povinen k těmto okolnostem při rozhodování o podmíněném propuštění přihlížet.

Pokud jde o první okolnost, tj. včasný nástup do výkonu trestu, lze souhlasit s tím, že tato skutečnost by měla být brána do úvahy pouze jako méně významná (viz argumentace v nálezu ÚS, sp. zn. II. ÚS 482/18). To s ohledem na to, že těžko může vypovídat o tom, zda pachatel projevil polepšení v době rozhodování o podmíněném propuštění, když dosud nebyl ve výkonu trestu. Přitom by mělo být zároveň vždy posouzeno, jaké konkrétní důvody vedly k tomu, že odsouzený včas do výkonu trestu nenastoupil (blíže bod 53 nálezu ÚS, sp. zn. II. ÚS 482/18). Velmi významné zde samozřejmě bude, jakou dobu pak následně strávil ve výkonu trestu a jakým způsobem. Obdobně to platí i v případě postoje k ochrannému léčení, vykonávanému ještě před nástupem do výkonu trestu.

Za velmi významnou okolnost lze naopak považovat, jak odsouzený řešil škodu či újmu, kterou způsobil trestnou činností. Na jedné straně je třeba zkoumat, jaké byly v průběhu času jeho reálné možnosti je nahradit či odčinit. Na druhé straně je na místě se zabývat tím, zda určité projevy odsouzeného, typicky těsně před uplynutím potřebné doby pro podmíněné propuštění, ve vztahu k poškozeným nejsou pouze formální. Vždy by tedy soud měl zjišťovat skutečný postoj a úsilí odsouzeného o náhradu škody či újmy, které způsobil. Význam může mít i aktivní přístup odsouzeného, např. pokud jde o snahu navázat a reálně spolupracovat s Probační a mediační službou v tomto směru (blíže body 54 až 56, nálezu ÚS, sp. zn. II. ÚS 482/18).

O specifických zpřísněných podmínkách při hodnocení rizika recidivy dle § 89 odst. 4 a § 88 odst. 5 TrZ viz výše výklad k vývoji právní úpravy v úvodu této kapitoly.

Předmětem odborné diskuze je také, zda odsouzený, který splní všechny zákonné podmínky, má právo na podmíněné propuštění. V tomto směru lze zaznamenat v rámci vývoje judikatury Ústavního soudu výrazný posun v náhledu na tuto otázku. Především ve starší judikatuře bylo akcentováno, že podmíněné propuštění je mimořádný institut, na který není právní nárok ani nejde o základní ústavně zaručené právo. Na základě toho se dovozovalo, že soud má možnost, nikoli povinnost, odsouzeného propustit (srov. např. nálezy Ústavního soudu z 15. 5. 2014, sp. zn. III. ÚS 4851/12; nálezy Ústavního soudu ze dne 5. 11. 2015, sp. zn. III. ÚS 599/14, usnesení Ústavního soudu z 7. 8. 2018, sp. zn. I. ÚS 2018/18, ze dne 7. 8. 2018). V bodu 12 nálezu ÚS, sp. zn. ÚS II. ÚS 428/18 je však zdůrazněno, že *„to ovšem neimplikuje, že by snad soudy měly možnost libovolného rozhodování či že by se na toto rozhodování nevztahovala povinnost rozhodovat předvídatelně a přesvědčivě.*

Český právní systém nezná automatické podmíněné propuštění, ale pouze jeho diskreční variantu; to však neznamená, že soud nemá povinnost odsouzeného podmíněně propustit, pokud odsouzený splnil všechny zákonné podmínky, což bez dalšího vyplývá z požadavku právního státu. Ona mimořádnost tedy nespočívá v tom, že by soud měl možnost zamítnout žádost odsouzeného o podmíněné propuštění, pokud odsouzený naplnil zákonná kritéria. Mimořádným je institut podmíněného propuštění pouze v tom, že sice odsouzenému bylo dříve uloženo vykonat určitý trest, ovšem benevolencí státu jej za určitých podmínek nemusí vykonat celý.“

Ani na tuto otázku nejsou v rámci odborné diskuze jednoznačné názory. Je upozorňováno na to, že z dikce zákona takové právo odsouzenému nevyplývá (Kilian & Novák, 2020 či Mičudová, 2022 b). Poukázat lze opět i na argumentaci v disentaním stanovisku ústavního soudce Filipa k nálezu ÚS ze dne 13. 7. 2021, IV. ÚS 575/21, který kritizuje to, že se tu vytváří nové základní právo na podmíněné propuštění, s tím, že nic takového ovšem nelze s odkazem na čl. 40 odst. 5 dovodit s tím, že Ústavní soud by se takovým prohlášením „místo soudního orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) stával ústavo-dárným orgánem produkujícím cestou práva procesního nová práva ústavně zaručená (ve skutečnosti Ústavním soudem), zejména hmotná základní práva“.

Nicméně v rámci novější judikatury ÚS je patrné, že argumentačně navazuje i v této otázce na nález ÚS, sp. zn. II. ÚS 428/18 (srov. např. právě nález ÚS ze dne 13. 7. 2021, sp. zn. IV. ÚS 575/21, nález Ústavního soudu ze dne 9. 6. 2021, sp. zn. III. ÚS 688/21, nález Ústavního soudu z 19. 7. 2022, sp. zn. I. ÚS 989/22).

Je tedy zřejmé, že s ohledem na tyto výkladové problémy a v souladu s kriminologickými a penologickými poznatky o institutu podmíněného propuštění, jako významném motivačním nástroji i prostředku resocializace, by stálo za úvahu věc řešit přímo změnou právní úpravy, k čemuž ostatně došlo novelizací TrZ zákonem č. 270/2025 Sb. (blíže kap. III.5). V případě, že by odsouzený splnil zákonné podmínky, měl by mít právo na podmíněné propuštění. Nicméně stále zde bude rozhodovat soud na základě zhodnocení splnění těchto podmínek, tj. nebude se jednat o automatické propouštění. To by mohlo přinést výraznější posun v aplikaci institutu podmíněného propuštění. V zásadě se tím zakotvila změna v náhledu na podmíněné propuštění nikoli jako mimořádný institut za odměnu, ale jako výrazný motivační prvek a zároveň jako běžný nástroj, který může vést k lepší reintegraci osob, které se z výkonu trestu vrací na svobodu. Zároveň je však třeba počítat s tím, že i vzhledem k poměrně skeptickému přijetí výše uvedené změny v § 88 odst. 2 TrZ v rámci odborné veřejnosti, by to mohlo v aplikační praxi vyvolat i vedlejší negativní efekt, který se projevuje především v systémech, kde existuje mandatorní systém předčasného propuštění (Tournier, 2004). Konkrétně by to mohlo vést k ukládání delších trestů odnětí svobody, kdy soudy by již v rámci ukládání trestu braly v potaz, kdy může být odsouzený podmíněně propuštěn. Nicméně tento efekt by mohl být zmírněn tím, že by stále zůstal zachován diskreční systém, kde soud posuzuje v každém konkrétním případě, zda jsou splněny podmínky podmíněného propuštění.

Na řadu výše uvedených problémů právní úpravy ostatně reaguje zákon č. 270/2025 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony (blíže kap. III.5.).

Délka zkušební doby podmíněného propuštění je s účinností od 1. 1. 2012⁵⁹ odstupňována dle § 89 odst. 1 TrZ dle závažnosti spáchaného činu, nikoli např. podle míry rizika dalšího selhání. V případě přečinů může být stanovena až na 3 roky, minimální délka zde stanovena není. V případě zločinů je možné ji stanovit v rozmezí 1 roku až 7 let. V tomto kontextu je pak na místě zmínit, že zde není stanoven žádný limit, spočívající v tom, že délka zkušební doby nemůže být delší než nevykonaný zbytek trestu odnětí svobody. V případě mladistvých je dle § 78 odst. 2 ZSM rozdíl v rozsahu zkušební doby pouze u provinění, která odpovídají zločinům, kdy maximální délka zkušební doby je 5 let a dolní není stanovena, v případě provinění, která odpovídají přečinům, je rozsah zkušební doby shodný jako u dospělých odsouzených.

III.2 Možnosti individualizace podmínek podmíněného propuštění

Podmíněné propuštění by mělo obecně sloužit jako jeden z prostředků, který může vést k motivaci odsouzeného a zároveň jeho reintegraci. V § 89 TrZ jsou zakotveny poměrně významné nástroje, které lze uložit podmíněně propuštěnému, aby byla snižována rizika recidivy a zároveň byl podpořen proces desistence a reintegrace, což odpovídá čl. II bodem 3 Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy Rec (2003) o podmíněném propuštění (paroli).⁶⁰

Jedním z těchto nástrojů je **dohled probačního pracovníka**. Jedná se o fakultativní možnost soudu jej uložit, a to u všech kategorií odsouzených. V praxi jej soudy využívají velmi často, přičemž v tomto směru lze zaznamenat velmi výrazný posun, kdy v současnosti je dohled v případě podmíněně propouštěných osob ukládán výrazně častěji, než tomu bylo dříve (blíže kap. IV, Graf 2). Délka dohledu v zásadě odpovídá délce stanovené zkušební doby podmíněného propuštění. To se v případech uložených velmi dlouhých zkušebních dob u odsouzených osob, které nevykazovaly problémy a byly dobře integrovány, jevílo jako nadbytečné a zatěžující. Nutnost realizovat někdy velmi dlouhé dohledy u těchto osob vedla i ke zbytečnému záběru kapacity Probační a mediační služby, která by tento čas mohla věnovat intenzivnějším formám dohledu právě u více rizikových osob (Rozum et al., 2008). Výrazný pozitivní posun v tomto směru přinesla novelizace TrZ a TrŘ provedená zákonem č. 220/2021 Sb.⁶¹ V důvodové zprávě k tomuto zákonu (Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 2019) je zdůrazněna potřeba, aby právní úprava umožňovala reagovat na pozitivní posun u odsouzeného při výkonu dohledu, případně přiměřených omezení či přiměřených povinností, kdy další výkon již pro odsouzeného není potřebný. Tato novelizace s účinností od 1. 1. 2022 dle § 89 odst. 4 TrZ umožňuje ukončit dohled ještě před uplynutím zkušební doby. Zároveň jsou zde stanoveny minimální doby, kdy je to možné učinit – tj. po uplynutí třetiny zkušební doby a minimálně 6 měsíců jejího trvání.

59 Zákon č. 357/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

60 Recommendation Rec (2003)22 of the Committee of Ministers to member states on conditional release (parole).

61 S účinností od 1. 1. 2022.

V případě, že byl odsouzenému při rozhodování o podmíněném propuštění uložen dohled, mu lze dle § 89 odst. 1 TrZ též uložit **povinnost zdržovat se** ve stanovené části zkušební doby, navazující na počátek zkušební doby, ve stanoveném časovém období **v určeném obydlí nebo jeho části**. Opět se jedná o možnost, nikoli povinnost soudu tak učinit. Tato možnost byla zakotvena s účinností od 1. 12. 2011.⁶² Do té doby to bylo možné pouze u odsouzených, kteří byli podmíněně propouštěni dle § 88 odst. 2 TrZ.

Mezi další formy intervence, které mohou napomoci integraci odsouzeného, a tedy i snížit potenciální rizika v rámci prognózy vedení řádného života, je možnost ukládat i **přiměřená omezení a přiměřené povinnosti dle § 48 odst. 4 TrZ** a dále **povinnost, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu**, kterou trestným činem způsobil, nebo aby **vydal bezdůvodné obohacení** získané trestným činem. V případě mladistvých pachatelů lze místo nich ukládat **výchovná opatření**, včetně např. probačních programů. Zde je tedy možnost individualizace ještě širší. S účinností od 1. 1. 2022⁶³ lze výchovná opatření též ukládat dle § 89 odst. 2 TrZ také osobám ve věku blízkém věku mladistvých.

Z hlediska ukládání konkrétních přiměřených povinností či omezení dle § 48 odst. 4 TrZ se jedná o demonstrativní výčet. Lze tedy uložit i jiné než ty výslovně uvedené v zákoně. Dle judikatury se např. připouští možnost uložit odsouzenému povinnost podrobit se vhodnému psychiatrickému léčení, které není ochranným léčením podle TrZ v případě, že je to odůvodněno poruchou osobnosti pachatele a s tím související povahou jím spáchaného trestného činu (blíže Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1032/2011). Zároveň je však třeba poukázat na určité limity. V zásadě nelze ukládat takové přiměřené povinnosti či přiměřená omezení, která by byla obsahově shodná, resp. nahrazovala jiné tresty (srov. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR z 31. 3. 1963, sp. zn. 7 TZ 20/64), např. omezení spočívající ve výkonu určité činnosti, která by mohla být předmětem trestu zákazu činnosti apod. Přiměřené povinnosti a přiměřená omezení mají reagovat pouze na kriminogenní potřeby odsouzeného, nelze tedy ukládat taková omezení, kde tato podmínka není zpravidla splněna, např. zákaz jízdy na kole, která obvykle není považována za nežádoucí chování a nepůsobí kriminogenně (srov. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2022, sp. zn. 7 Tdo 351/2022). Obdobně v případě přiměřených povinností z rozsudku Nejvyššího soudu z 26. 10. 2005, sp. zn. 4 Tz 106/2005, lze ukládat jen takové povinnosti, které vyplývají ze zákonné úpravy, z rozhodnutí příslušného orgánu či jiné právní skutečnosti. Nelze tedy např. uložit přiměřenou povinnost poskytnout přiměřený náhradní byt poškozenému, pokud taková povinnost pro obviněného nevyplývala z výše uvedených důvodů již v době rozhodnutí.

62 Zákonem č. 330/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. Právní úprava byla v případě této povinnosti ještě upřesněna zákonem č. 220/2021 Sb. Do té doby zněla formulace ve svém obydlí.

63 Novelizace TrZ provedená zákonem č. 220/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

V tomto kontextu se může jevit jako sporné, zda lze uložit odsouzenému přiměřené omezení spočívající v zákazu změny bydliště či zaměstnání bez souhlasu probačního úředníka. Jedná se nepochybně o výrazné zásahy po právu odsouzených, byť si v některých konkrétních případech lze představit, že např. udržení si stabilního zaměstnání může působit preventivně.

Určitým průlomem v tom, že nelze přiměřenými povinnostmi či přiměřenými omezeními nahrazovat neuložené tresty, je obecné ustanovení u přiměřených povinností, zakotvené v § 48 odst. 4 písm. e) TrZ, spočívajícího ve zdržení se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami.

Přiměřená omezení či přiměřené povinnosti by též měly být vymezeny dostatečně určitě. To vyplývá např. z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2022, sp. zn. 3 Tdo 1068/2022, kde jako dostatečně určitě vymezená nebyla shledána povinnost zdržet se nadměrného požívání alkoholu a jiných návykových látek, zejména THC, a kdykoliv se na výzvu podrobit testování na přítomnost těchto látek v těle ze strany probační úřednice. Otázka též je, zda je na místě, pokud soud u odsouzeného neshledá podmínky pro uložení dohledu, aby mu místo toho uložil pouze některé povinnosti, které jsou součástí dohledu probačního úředníka (srov. k tomu přiměřeně usnesení Městského soudu v Praze ze dne 21. 2. 2002, sp. zn. 7 To 67/2002).

Dále je třeba poukázat na to, že přímo v § 89 odst. 1 TrZ či § 89 odst. 2 TrZ (zde pouze u podmíněně propuštěných dle § 88 odst. 2 TrZ) zákon umožňuje zároveň odsouzenému ukládat některé další povinnosti, které nejsou přiměřenými povinnostmi ve smyslu § 48 TrZ, a to **povinnost zdržovat se v obydlí nebo jeho části**. To je omezení, které se obsahově překrývá s trestem domácího vězení. Omezena je pouze doba trvání určeného pobytu na jeden rok. Zde ještě lze uvažovat o tom, že toto opatření může do jisté míry eliminovat některé problematické rizikové faktory – tj. např. kontakt s kriminálním prostředím, či návštěvu míst, které u odsouzeného mohou představovat určité riziko. Možnost⁶⁴ v případě odsouzených za přečin propouštěných za podmínek § 88 odst. 2 TrZ, tj. v situaci, kdy byli sice podmíněně propuštěni ještě před polovinou zkušební doby, nicméně svým vzorným chováním prokázali polepšení, ukládat i **výkon prací ve prospěch poskytovatelů obecně prospěšných prací či zaplacení peněžité částky** však vyvolává určité pochybnosti. Je třeba upozornit na to, že jde o odsouzené za přečiny, kteří museli zároveň prokázat vzorné chování a plnění povinností. Je otázka, jaký smysl má ukládání těchto povinností, zejména pokud vezmeme v úvahu jejich možný rozsah. Konkrétně lze povinnost výkonu prací ve prospěch poskytovatelů obecně prospěšných prací uložit v rozsahu od 50 hodin do 200 hodin a složení peněžité částky na pomoc obětem trestné činnosti ve výměře od 2 000 Kč až do 10 000 000 Kč. V případě mladistvých nesmí jejich rozsah přesahovat polovinu výměry. Nutno dodat, že v tomto případě má odsouzený právo podat proti jejich uložení stížnost.

64 Nutno uvést, že původně uložení těchto povinností bylo upraveno obligatorně, nicméně zákonem č. 390/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, s účinností od 8. 12. 2012 došlo ke změně a nyní jde pouze o fakultativní možnost. Zároveň zde vzhledem k předchozí úpravě došlo ke změně v tom, že soud vždy stanoví konkrétní časové období, kdy je třeba se zdržovat v obydlí, sám, dříve byly tyto doby uvedené přímo v zákoně.

Lze mít výrazné pochybnosti, že účelem je zde cílení na dynamické rizikové faktory odsouzeného. Primární je patrně určité obecné zpřísnění podmíněného propuštění, resp. kompenzace toho, že došlo ke zkrácení obecné doby vyžadované pro podmíněné propuštění (Šámal et al., 2023). Tím ovšem do značné míry může ztrácet význam tato privilegovaná možnost podmíněného propuštění, kde jednou z podmínek je nadstandardní proces zlepšení odsouzeného. Dále je třeba poukázat na to, že obsahově shodný trest by buď vůbec nemohl (např. obecně prospěšné práce), nebo nebyl (např. peněžitý trest) uložen soudem vedle již uloženého trestu odnětí svobody. Zároveň je nesporné, že uložení takových povinností by mělo předcházet velmi důkladné prověření situace, ve které se odsouzený bude nacházet po propuštění. Je potřeba se zaměřit, jak na oblast majetkových poměrů, tak např. i na výkon zaměstnání či dalších povinností odsouzeného, a to v kontextu úsilí o jejich reintegraci a desistenci (tj. včetně např. aktivit zaměřených na zvyšování jejich kvalifikace, řešení závislostí či jiných psychologických problémů). V tomto směru opět nabývají na významu stanoviska PMS před rozhodnutím, byť v oblasti objektivního zkoumání majetkových poměrů zde bude mít i PMS omezenější možnosti. Neúměrná kumulace povinností, které v zásadě tyto efekty nemají, může vést naopak ke ztížení této reintegrace. Také to může vést ke zvýšení počtu revokací, nikoli pro další recidivu či jiné závažné jednání, ale pouze pro neplnění podmínek podmíněného propuštění. Tento efekt je u některých forem alternativních sankcí, např. intenzivních forem dohledu spojených s dalšími povinnostmi, znám (Krisberg et al., 1995; McNeill, 2019). Je tedy otázka, zda by v tomto směru nebylo na místě z hlediska změn v právní úpravě uvažovat o zakotvení souhlasu odsouzeného s podmíněným propuštěním za těchto podmínek. A to i v kontextu toho, že v některých případech by mohl být fakticky další výkon nepodmíněného trestu pro odsouzeného (jedná se zde o odsouzené za přečiny) z hlediska dopadů přijatelnější než dlouhá zkušební doba v kumulaci s dalšími povinnostmi, které se obsahově shodují s výkonem jiných alternativních trestů či je mohou dlouhodobě finančně výrazně zatížit. Aktuálně lze předpokládat, že s ohledem na podmínky stanovené v § 88 odst. 2 TrZ a fakultativnost této možnosti zpřísnění, se patrně bude v praxi jednat o velmi omezený počet případů.

Na výkon dohledu, případně dalších podmínek uložených v rámci rozhodnutí o podmíněném propuštění, se dle § 331a TrŘ použijí příslušná ustanovení TrŘ, která se týkají výkonu přiměřených omezení a povinností, dohledu, obecně prospěšných prací či domácího vězení, resp. u mladistvých příslušná ustanovení dle ZSM.

III.3 Právní důsledky spojené s chováním odsouzeného v průběhu zkušební doby

V § 91 TrZ jsou upraveny důsledky chování podmíněně propuštěného v průběhu zkušební doby. V případě, že se v rámci zkušební doby osvědčil – tzn., že ve zkušební době vedl řádný život a vyhověl podmínkám v rozhodnutí o podmíněném propuštění – soud může buď přímo rozhodnout, že se osvědčil, nebo dle § 91 odst. 3 TrZ nastane fikce osvědčení se, a to za situace, kdy soud bez viny podmíněně propuštěného, do roka sám o osvědčení nerozhodne, případně nerozhodne o tom, že se zbytek trestu vykoná.

V případě, že podmíněně propuštěný nevedl řádný život či porušoval podmínky podmíněného propuštění, a to i kdykoli během zkušební doby, by soud měl rozhodnout o tom, že se zbytek trestu vykoná (tj. dojde k revokaci rozhodnutí o podmíněném propuštění).

Nicméně s účinností od 8. 12. 2012 zde existuje určitý prostor, aby soud ponechal podmíněné propuštění v platnosti. Mělo by se jednat o výjimečné situace, kdy zároveň stanoví nad odsouzeným dosud neuložený dohled, prodlouží zkušební dobu (zde jsou však stanoveny maximální limity prodloužení) nebo uloží dosud neuložená přiměřená omezení či povinnosti dle § 48 odst. 4 TrZ. S účinností od 1. 4. 2024 je možné mu uložit, pokud se dopustil trestného činu v souvislosti s řízením motorového vozidla, dosud neuloženou povinnost podrobit se terapeutickému programu pro řidiče. Nutno dodat, že obdobně lze postupovat i v případě mladistvých, kde místo přiměřených povinností či přiměřených omezení může uložit výchovná opatření.

V situaci, že by měl být odsouzený opětovně podmíněně propuštěn z výkonu téhož trestu, je zároveň v § 91 odst. 4 TrZ stanoveno, že je to možné až po výkonu poloviny zbytku trestu, resp. 2/3 ve věcech dle § 88 odst. 4 TrZ. Opětovně podmíněné propuštění je vyloučeno v případě výjimečného trestu na doživotí.

Pokud byla odvolána záruka za dovršení nápravy odsouzeného zájmovým sdružením občanů, nedochází automaticky k nařízení zbytku trestu. V takovém případě dle § 91 odst. 5 TrZ musí soud přezkoumat chování odsouzeného během zkušební doby, a až poté odpovídajícím způsobem rozhodne.

III.4 Řízení o podmíněném propuštění

Právní úprava řízení o podmíněném propuštění je zakotvena především v § 331 až 333 TrŘ. Od roku 2010 došlo pouze k několika změnám. Nejvýznamnější v tomto směru byla novelizace TrŘ⁶⁵ s účinností od 1. 1. 2022, jejímž cílem bylo zejména zefektivnit rozhodování o podmíněném propuštění (Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 2019). Zároveň zde však došlo i k určitým omezením, zejména pokud jde o práva odsouzeného podat návrh (dříve žádost) na podmíněné propuštění. V rámci novelizace byla zároveň zkrácena doba, kdy mohl odsouzený opakovat podání žádosti o podmíněné propuštění z jednoho roku na 6 měsíců.

Do této novelizace se jednalo pouze o dílčí změny právní úpravy, spočívající např. v zavedení povinnosti vyznívat poškozené, kteří o to požádají, o konání veřejného zasedání,⁶⁶ která následně byla další novelizací⁶⁷ zúžena pouze na poškozené v případě zločinů, což v rámci odborné veřejnosti vyvolává pochybnosti (Klabačka, 2024). Nutno dodat, že obecně tato povinnost soudu dopadá pouze na poškozené dle § 228 odst. 4 TrŘ, kterým byl přiznán alespoň zčásti nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení, pokud o to požádali, na základě poučení soudu v rámci původního trestního řízení. I zde lze souhlasit s Klabačkou (2024), že jde o poměrně výrazné zúžení možnosti poškozených se účastnit tohoto řízení vázané alespoň na částečný úspěch v adhezním řízení. Tuto žádost může podat poškozený soudu, který rozhodoval v prvním stupni.

65 Zákon č. 220/2021 Sb.

66 Zákon č. 181/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, s účinností od 1. 7. 2011.

67 Zákon č. 390/2012 Sb., s účinností od 8. 12. 2012.

Aktuálně jsou oprávněni podat návrh na podmíněné propuštění odsouzený, státní zástupce a ředitel věznice. Zde je třeba zmínit, že od 1. 1. 2022 došlo k výrazné změně právní úpravy v tom, že nyní může odsouzený tento návrh podat pouze prostřednictvím věznice, kde vykonává výkon trestu. V případě, že tak neučiní, vrátí mu ho předseda senátu s poučením, že je třeba to udělat tímto způsobem. Zároveň bylo v rámci této novelizace zrušeno návrhové oprávnění zájmových sdružení občanů, které se mohou nyní pouze připojit k návrhu odsouzeného za současné nabídky převzetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného. Byla také omezena možnost odsouzeného podat návrh na podmíněné propuštění, pokud předtím došlo ke zpětvzetí návrhu. Návrh je poté možné podat až po uplynutí 6 měsíců. Došlo též ke zjednodušení rozhodování v některých věcech, kdy dle této novely byl oprávněn se souhlasem státního zástupce rozhodnout předseda senátu mimo veřejné zasedání. Jedná se např. o situaci, kdy se rozhoduje o zamítnutí návrhu pouze proto, že nebyla dodržena potřebná doba výkonu trestu. V rámci odborné diskuze byla tato změna kladně hodnocena i v souvislosti s tím, že takových návrhů bylo poměrně velké množství a rozhodování v senátu pouze z hlediska nesplnění zákonné lhůty či nedoložení kladného stanoviska ředitele věznice v případě návrhu dle § 88 odst. 2 TrZ bylo zbytečné a neefektivní (Klabačka, 2022). Zjednodušení rozhodování o podmíněném propuštění ve směru posílení rozhodování předsedy senátu vzhledem k soudnímu rozhodování bylo dále ještě posíleno s účinností od 1. 1. 2025,⁶⁸ kdy aktuálně již obecně rozhoduje o návrhu na podmíněné propuštění předseda senátu a nikoli soud.

Na druhou stranu větší pochybnosti již vyvolává povinnost odsouzeného podávat návrh prostřednictvím věznice. Z důvodové zprávy k novelizaci (Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 2019) vyplývá, že důvodem bylo zejména zefektivnění rozhodování o podmíněném propuštění, tj. zajištění komplexnosti materiálu, včetně hodnocení a stanoviska ředitele věznice, snížení počtu žádostí, které nesplňují zákonné požadavky a včasné informování Vězeňské služby ČR o tom, že odsouzený chce podat žádost o podmíněné propuštění, např. z důvodu úpravy programu zacházení či otázek spojených s přemísťováním. Do této doby musel soud po podání žádosti odsouzeným v rámci 30denní lhůty zároveň získat požadované podklady od příslušné věznice, přičemž ta se o podání žádosti dozvěděla někdy až od soudu.

Problematické se může jevit např. to, že zde de facto dochází k předposouzení zákoných podmínek pro podmíněné propuštění Vězeňskou službou ČR, konkrétně splnění potřebné doby výkonu trestu. Tuto otázku by však měl primárně posuzovat soud (resp. předseda senátu). Někdy se může jednat i o poměrně složitou otázku, např. v souvislosti se zápočtem vazby (k této problematice viz výklad výše, kap. III.1) či zápočtem poměrné doby výkonu trestu na základě rozsudku, který byl následně zrušen, a poté uložen souhrnný trest (srov. blíže nález Ústavního soudu ze dne 19. 7. 2022, sp. zn. I. ÚS 989/22). Obecně je příslušná věznice dle § 73 odst. 1 ZVTOS⁶⁹ povinna poslat tento návrh příslušnému soudu do deseti pracovních dnů po jeho přijetí a zároveň k návrhu připojit stanovisko ředitele

68 Zákon č. 319/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

69 Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů ve znění pozdějších předpisů.

věznice, vyhodnocení průběhu a účinnosti programu zacházení s odsouzeným, zhodnocení průběhu a úspěšnosti výkonu ochranného léčení, pokud bylo odsouzenému uloženo, či uvést další skutečnosti, které mohou mít význam pro rozhodnutí soudu. Pokud však vyhodnotí, že ještě nebyla splněna potřebná doba k podmíněnému propuštění dle § 73 odst. 3 VTOS, v takovém případě nejprve bez zbytečného odkladu upozorní na danou skutečnost odsouzeného. V případě, že odsouzený bude trvat na podání takového návrhu, zašle jej věznice do pěti pracovních dní ode dne oznámení odsouzeného, že na podání trvá, příslušnému soudu. Věznice však nedodá požadované podklady. V případě, že bude odsouzený na podání trvat, výše uvedený postup minimálně vede k prodloužení rozhodování soudu. Další problém je, že odsouzený, který nebude právně zastoupen, nebude moci vždy relevantně vyhodnotit, zda tuto podmínku splňuje. Ten si při vyhodnocení, že doba byla splněna, bude muset zároveň znovu vyžadovat potřebné podklady od věznice. Obecně se tím tedy fakticky prodlužuje doba, kdy může být před soudem zahájeno řízení o podmíněném propuštění, a to k tíži odsouzeného. Předpokládat lze též zvýšení administrativní zátěže Vězeňské služby ČR v souvislosti s touto agendou. Přitom třicetidenní lhůta soudu k rozhodnutí o podmíněném propuštění od podání návrhu zůstává nezměněna. V rámci odborné veřejnosti (Klabačka, 2022) bylo též poukázáno na to, že není zcela jasné, jaký bude postup Vězeňské služby v těchto případech, tj., zda bude jednotný ve všech věznicích, v případě, kdy bude zřejmé, že v rámci 10denní lhůty, kterou má věznice na podání návrhu k soudu, již bude podmínka příslušné doby výkonu trestu splněna - tj., zda budou vyčkávat až na poslední, či příslušný den lhůty, kdy již naplněna bude, nebo bude odsouzený poučen, že ještě doba neuplynula. Specifické otázky vyplývají též z toho, že odsouzený nemá stanovenou lhůtu k prohlášení, že trvá na podání návrhu. Zejména jaký bude postup v případě, že v mezidobí dojde ke splnění potřebné doby výkonu trestu (blíže Klabačka, 2022). Určité problémy může přinášet i to, jak bude v jednotlivých věznicích přistupováno k povinnosti vyrozumívání bez zbytečného odkladu. Nutno dodat, že v praxi se zmíněné efekty novelizace již projeví, kdy od její účinnosti bylo možné zaznamenat pokles počtů návrhů na podmíněné propuštění (blíže kap. IV., Graf 4).

V souvislosti s šestiměsíční lhůtou, kdy lze opětovně podat návrh na podmíněné propuštění, je třeba zároveň upozornit na to, že to neplatí v případě zamítnutí návrhu pouze proto, že nebyla splněna příslušná doba výkonu trestu pro podmíněné propuštění. Zároveň se tato lhůta neuplatní také v případech, že byl původní návrh podán ve smyslu § 88 odst. 1 písm. b) TrZ po uplynutí jedné třetiny a další návrh by měl být podán po výkonu jedné poloviny dle § 88 odst. 1 písm. a) TrZ, tedy z jiného důvodu než původně. Jinak by dle rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 26. 2. 2018, sp. zn. 6 To 59/2018, publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Nejvyššího soudu Rt 33/2018 „*bylo v případě krátkodobých trestů odnětí svobody prakticky vyloučeno žádat po výkonu jedné třetiny a následně jedné poloviny*“. Na to bylo navázáno i nálezem ÚS ze dne 25. 2. 2021, kde se zároveň poukazuje

na význam rozhodnutí publikovaných ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pro aplikační praxi.⁷⁰ Obdobný problém může u krátkodobých trestů nastat i v případě návrhu dle § 88 odst. 2 TrZ.

Pokud jde o návrh dle § 88 odst. 2 TrZ, musí být splněny specifické podmínky pro podání návrhu odsouzeným. Je třeba k němu připojit kladné stanovisko ředitele věznice, že odsouzený prokázal svým vzorným chováním a plněním svých povinností, že dalšího výkonu trestu není třeba. Zároveň dle § 73 odst. 2 ZVTOS platí, že pokud ředitel takové kladné stanovisko nevydá, věznice takový návrh soudu nezasílá a vrátí ho odsouzenému.

Předseda senátu⁷¹, byť zřejmě v praxi půjde o zcela výjimečné případy, může rozhodnout o podmíněném propuštění i bez návrhu. Zde si lze představit, že může rozhodnout na základě podnětu např. zájmového sdružení občanů či např. osob blízkých odsouzenému.

Otázka je také, zda zavedení lhůty, kdy lze opětovně podat návrh v případě zpětvzetí návrhu, přinese předpokládaný efekt. Možná to lze očekávat v případě dosavadní praxe zpětvzetí v případě, kdy má o věci rozhodovat dle odsouzeného přísnější soudce. Nicméně v případech, kdy např. soudce v rámci dosavadní praxe naznačil, že patrně dojde k negativnímu rozhodnutí (Klabačka, 2022), bude pro odsouzené v dané věci nyní již zpravidla výhodnější nechat soud rozhodnout. S tím bude spojena i nutnost soudu odůvodnit takového rozhodnutí, a nechat věc projednat i v rámci opravného prostředku. V rámci statistických údajů je patrné, že právě po této novelizaci došlo k velmi výraznému poklesu zpětvzetí návrhů na podmíněné propuštění (blíže kap. IV., Tabulka 2).

Dle § 320 odst. 2 TrŘ je příslušný k rozhodování soud, v jehož obvodu odsouzený vykonává nepodmíněný trest odnětí svobody. Rozhoduje zde předseda senátu ve veřejném zasedání, v případě rozhodování o zamítnutí z důvodu, že dosud neuplynula zákonná lhůta pro podmíněné propuštění, může i mimo něj. O podaném návrhu by mělo být rozhodnuto, nebrání-li tomu důležité důvody, nejpozději do 30 dnů od doručení soudu.

Zároveň platí, že před rozhodnutím o podmíněném propuštění nebo o výkonu zbytku trestu, vyjma případů dle § 331 odst. 3 TrZ,⁷² je třeba v rámci veřejného zasedání odsouzeného před rozhodnutím vyslechnout. Rozhodnutí v neveřejném zasedání a odepření

70 „Nachází-li se aplikace určitého ustanovení podústavního práva, k němuž neexistuje ustálená judikatura, prakticky mimo rozhodovací agendu Nejvyššího soudu, je jeho úloha sjednocovatele judikatury mimořádně obtížná. Publikuje-li v takové situaci v zájmu sjednocení rozhodovací praxe do budoucna Nejvyšší soud ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek dle § 24 odst. 1 písm. b) zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), rozhodnutí, s jehož právním názorem se ztotožňuje, porušuje jiný obecný soud bezdůvodným nerespektováním takového právního názoru právo na soudní ochranu a princip rovnosti před zákonem dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 3 odst. 1 Listiny té osoby, již je tento postup k tíži.“

71 Do 31. 12. 2024 soud.

72 Tedy v případě kladného rozhodnutí o podmíněném propuštění na základě návrhu ředitele věznice, v níž odsouzený vykonává trest, nebo se připojil k návrhu odsouzeného a státní zástupce souhlasil.

možnosti odsouzeného se k věci vyjádřit, je dle nálezů Ústavního soudu ze dne 5. 11. 2015, sp. zn. III. ÚS 599/14 v rozporu s čl. 38 odst. 2 Listiny (blíže Kovářová, 2019), obdobně srov. též nález Ústavního soudu ze dne 27. 6. 2023, sp. zn. I. ÚS 281/23.

Proti rozhodnutím o podmíněném propuštění je přípustná stížnost, která má odkladný účinek. V případě rozhodnutí o podmíněném propuštění na základě návrhu ředitele věznice dle § 331 odst. 3 TrZ, je přípustná stížnost proti výroku o stanovení délky zkušební doby a uložení dohledu anebo jiných opatření uvedených v § 89 odst. 2 TrZ.

III.5 Právní úprava podmíněného propuštění od 1. ledna 2026

Na řadu výše uvedených problémů současné právní úpravy reaguje novelizace trestně-právních předpisů provedená zákonem č. 270/2025 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Změny týkající se úpravy podmíněného propuštění nabydou účinnosti od 1. 1. 2026. Kromě změn obsažených již v původním vládním návrhu zákona (Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 2024), se nakonec do konečného znění dostaly i změny obsažené v poslaneckém pozměňovacím návrhu č. 6306 (Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 2025).

Jednou ze zásadních změn je zakotvení povinnosti odsouzeného propustit, pokud splní zákonem stanovené podmínky. Ty obecné – tj. splnění potřebné délky výkonu trestu, prokázání polepšení a prognóza řádného života – zakotvené v § 88 odst. 1 TrZ se nemění. Nemění se ani délky výkonu trestu a potřebné podmíněné propuštění u jednotlivých skupin odsouzených. Významnou změnou ovšem je, že dochází ke srovnání některých dalších podmínek, které dříve platily pouze u některých kategorií odsouzených.

Konkrétně se jedná především o to, že pro všechny kategorie odsouzených platí výklad pojmu prokázání polepšení, zakotvený nově v § 88 odst. 4 TrZ ve znění účinném od 1. 1. 2026, dle kterého by soud měl přihlídnout zejména k chování odsouzeného ve výkonu trestu, které umožňuje posoudit, do jaké míry se napravil, k plnění jeho povinností a k jeho snaze nahradit škodu nebo jinou újmu způsobenou trestným činem, vydat bezdůvodné obohacení získané trestným činem anebo odstranit jiné škodlivé následky činu. Jestliže odsouzený vykonával ochranné léčení před nástupem výkonu trestu odnětí svobody nebo v jeho průběhu, přihlídnou soud i k projevenému postoji odsouzeného k výkonu ochranného léčení. Zároveň již nadále nebude přihlíženo k tomu, zda odsouzený včas nastoupil do výkonu trestu, a to ani u odsouzených za zločin. Nutno dodat, že výklad další podmínky, která v praxi činí též výrazné problémy – tj. prognózy vedení řádného života v budoucnu, nová právní úprava neobsahuje.

Další změnou je, že se vypouští u odsouzených, které je možné propustit až po dvou třetinách výkonu trestu a u odsouzených na doživotí, zpříšňující, dle odůvodnění v pozměňovacím návrhu č. 6306 (Poslanecká sněmovna Parlamentu, 2025) při doslovném výkladu nerealistická podmínka, která spočívá v tom, že tyto odsouzené lze propustit pouze tehdy, nehrozí-li s ohledem na okolnosti činu, za který byli odsouzeni, a povahu jejich osobnosti opakování spáchaného nebo jiného obdobného zvláště závažného zločinu.

Ke změnám dochází také, pokud jde o vymezení podmínek, které se týkají zejména možností ukládání dalších forem intervencí spolu s podmíněným propuštěním v § 89 TrZ. Jde především o to, že se některé povinnosti, které bylo možné aplikovat pouze u vybraných skupin odsouzených, resp. pouze za určitých podmínek, do budoucna budou moci fakultativně ukládat u všech kategorií odsouzených, jak vyplývá též z důvodové zprávy k předmětnému návrhu zákona (Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 2024). Konkrétně se jedná o povinnost zdržovat se ve stanovené části zkušební doby, navazující na počátek zkušební doby, ve stanoveném časovém období v určeném obydlí nebo jeho části a dále povinnost, aby podmíněně propuštěný vykonal osobně a bezplatně ve svém volném čase práce ve prospěch poskytovatele obecně prospěšných prací, a to ve výměře od 50 do 200 hodin.

K možným problémům, ke kterým může vést neuvážené ukládání takové povinnosti, zejména pokud by se jednalo o větší výměry, blíže viz kap. III.2. Pozitivně lze naopak hodnotit zrušení možnosti složení určené peněžní částky na pomoc obětem trestné činnosti na účet soudu, a to z důvodů již zmíněných v kap. III.2.

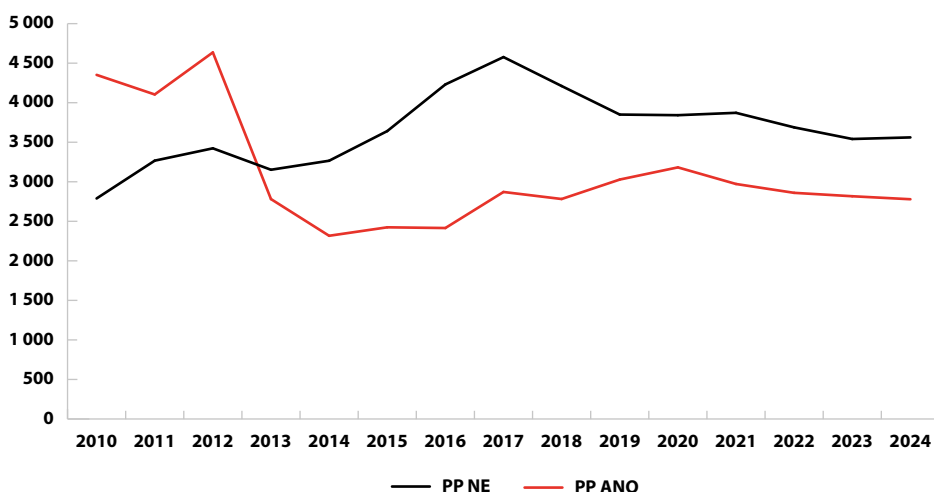
Obecně lze tedy shrnout, že výše uvedené změny je možné převážně hodnotit pozitivně, neboť reagují na řadu aktuálních problémů současné právní úpravy. Nicméně, pokud se předpokládá, že tyto změny přispějí k výrazně širší aplikaci podmíněného propuštění, je třeba poukázat na to, že zde stále jako jedna ze zásadních podmínek zůstává prognóza řádného života, přičemž právě posouzení této podmínky se jeví z hlediska aplikační praxe jako nejproblematictější.

IV.

Statistické údaje k podmíněnému propuštění

Při sledování vývoje aplikace podmíněného propuštění bylo možné v prvních letech po účinnosti TrZ sledovat stabilní, případně lehce vzestupnou tendenci. Na pozitivní vývoj aplikace podmíněného propuštění měla mít novela TrZ s účinností od 8. 12. 2012, ve které došlo ke zmírnění podmínek podmíněného propuštění (blíže kap. III.). Nicméně ta se zřejmě výrazněji neprojevila. Dalším významným faktorem zde totiž byla amnestie prezidenta republiky v roce 2013, která naopak působila na pokles počtů podmíněně propuštěných. Dle Zvláštní zprávy Věznice (2019) byli soudci v letech následujících po amnestii evidentně přísnější na odsouzené žádající o podmíněné propuštění.⁷³ Obecně se dalo předpokládat, že v letech následujících po amnestii (zejména v letech 2013 až 2015) bude počet podmíněně propuštěných nižší než v předchozích letech, jelikož amnestie propustila ty odsouzené, kteří by byli zřejmě žadateli o podmíněné propuštění v následujícím období. Avšak i v dalších letech počet podmíněně propuštěných zůstal velmi podobný (blíže Graf 1 a Tabulka 2).

Graf 1: Rozhodování soudů o podmíněném propuštění 2010–2024

Pramen: Výkazy o agendě podmíněného propuštění, Přehledy soudních agend, Ministerstvo spravedlnosti, CSLAV. PP ANO – kladně vyřízené žádosti o podmíněné propuštění; PP NE – zamítnuté žádosti o podmíněné propuštění

Jedno z možných vysvětlení podle Vicherka (2018) spočívá v tom, že podle amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 2013 se podle čl. I odst. 3, čl. IV. odst. 4 na osoby, kterým byl prominut trest dle čl. I. odst. 1 a odst. 2 a IV. odst. 1 a odst. 2, hledí, jako by odsouzeny nebyly a fakticky se tedy všem těmto osobám, z nichž řada byla recidivisty, „vyčistily Rejs-tríky trestů“. Soudy je tudíž nejprve trestaly jinými tresty, přímo nespojenými s výkonem trestu odnětí svobody. Až poté, co vyčerpaly tyto možnosti, přistoupily k ukládání nepodmíněných trestů odnětí svobody a následně k případným podmíněným propuštěním, došlo zde tedy k určitému časovému posunu.

Dalším možným faktorem, který mohl dále nepřímo ovlivnit nízký podíl propuštěných odsouzených v následujících letech, mohla být i reforma typu věznic provedená zákonem

73 Srov. https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/zvl_zprava_veznice25_09_2019.pdf, str. 30.

č. 58/2017 Sb., která snížila počet typů věznic ze čtyř na dva (a to na věznici s ostrahou a zvýšenou ostrahou). Tím se mohl zpřísnit pohled některých soudců na žadatele o podmíněné propuštění, a to v souvislosti se zařazením do příslušného stupně zabezpečení věznice s ostrahou (nízký, střední, vysoký).

Tabulka 2: Rozhodování soudů o podmíněném propuštění 2010–2024

Rok	Počet žádostí	Zamítnuto	v %	Podmíněné propuštění				v %	Zpět vzetí	Jinak
				Prosté PP	PP s dohledem	§ 48/4 TrZ	Celkem			
2010	10 403	2 789	26,8	3 296	1 004	52	4 352	41,8	3 309	
2011	10 255	3 267	31,9	2 972	973	159	4 104	40	3 108	
2012	11 363	3 423	30,1	3 076	1 303	257	4 636	40,8	3 509	
2013	8 952	3 152	35,2	1 647	1 010	124	2 781	31,1	1 773	1 246
2014	7 649	3 266	42,7	1 330	929	58	2 317	30,3	1 560	516
2015	8 674	3 641	41	1 480	906	38	2 424	28	2 026	523
2016	9 364	4 231	45,2	1 280	1 099	36	2 415	25,8	2 014	640
2017	10 054	4 577	45,5	1 062	1 769	40	2 871	28,6	2 235	681
2018	9 613	4 211	43,1	1 004	1 733	45	2 782	28,9	2 006	554
2019	9 623	3 830	39,8	1 065	1 916	47	3 028	31,4	2 221	560
2020	9 927	3 842	38,7	1 085	2 064	33	3 182	32	2 064	607
2021	9 075	3 872	42,7	1 098	1 800	74	2 972	32,7	1 929	743
2022	7 090	3 688	52	941	1 832	87	2 860	40,3	577	533
2023	7 059	3 541	50,2	899	1 851	64	2 817	39,9	433	408
2024	6 972	3 561	51,1	884	1 831	64	2 779	39,9	386	345

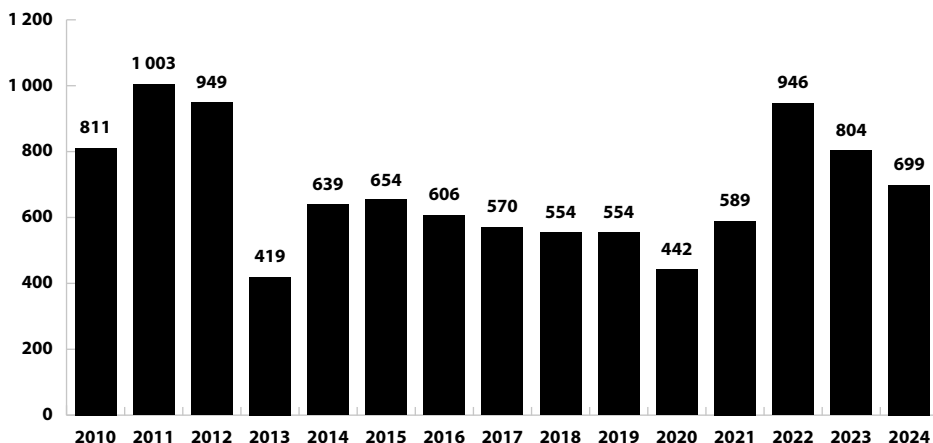
Pramen: Výkazy o agendě podmíněného propuštění, Přehledy soudních agend, Ministerstvo spravedlnosti, CSLAV

Jak je patrné z Tabulky 1, od roku 2013 počty zamítnutých žádostí poprvé předstihly počty podmíněně propuštěných osob. Tento stav nadále trvá. Podle statistických údajů soudů dle databáze CSLAV⁷⁴ je od roku 2013 zhruba u poloviny okresních soudů, rozhodujících o podmíněném propuštění, podíl podmíněně propuštěných odsouzených menší než odsouzených, kde soud jejich žádost zamítl. Podíl zamítnutých žádostí ze všech podaných se pohybuje od roku 2010 v průměru u jednotlivých soudů v pásmu od 14,6 % do 69,2 %. Při respektu k typu věznice, stupni zabezpečení a celkové skladbě odsouzených v jednotlivé věznici je rozpětí velmi výrazné. Podle některých odborníků (Válková & Matula, 2023) statistické údaje o rozhodování soudů o podmíněném propuštění ukazují, že soudy v těchto věcech rozhodují nejednotně, a tím i nepředvídatelně, aniž by většinově respektovaly již ustálenou judikaturu Ústavního soudu (blíže kap. III). Snahy zákonodárce o snížení vězeňské populace prostřednictvím zjednodušování možností pro podmíněné propuštění (blíže kap. III) nevedly k požadovanému efektu a nebyly v soudní praxi přijaty.

74 Výkazy o agendě podmíněného propuštění, Přehledy soudních agend, Ministerstvo spravedlnosti, CSLAV.
<https://cslav.justice.cz/InfoData/vykazy-soudu-a-statnich-zastupitelstvi.html>

Jak vyplývá z Grafu 2, v letech 2022 a 2023 došlo k výraznému nárůstu nařízení výkonu zbytku trestu u podmíněného propuštění. To může souviset s pandemií covid-19, kdy lze předpokládat, že v důsledku situace, kterou to vyvolalo v trestním řízení (omezení nařízených jednání, rychlost řízení, nižší počet nástupů do výkonu trestu odnětí svobody v průběhu pandemie apod.), blíže (Scheinost et al., 2021), se mohly revokace přesunout do dalších let.

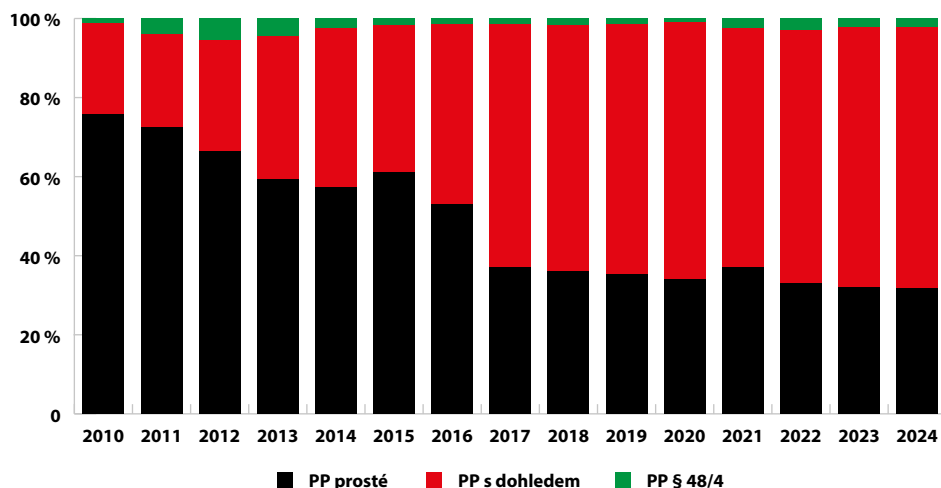
Graf 2: Nařízení výkonu zbytku trestu u PP 2010–2024

Pramen: Výkazy o agendě podmíněného propuštění, Přehledy soudních agend, Ministerstvo spravedlnosti, CSLAV

Další významnou změnou v dlouhodobějším horizontu je to, že soudy začaly preferovat od roku 2017, podmíněné propuštění za současného vyslovení dohledu vzhledem k podmíněnému propuštění bez vyslovení dohledu, což v minulosti neplatilo. V roce 2024 byl dohled soudem uložen již u 66 % podmíněně propuštěných (blíže Graf 3). Počty samostatně uložených přiměřených povinností a omezení od roku 2013 výrazně klesly a jsou stále velice nízké, což může být spojeno s nárůstem podmíněně propuštěných s dohledem, kde může soud také uložit přiměřené povinnosti a omezení, a že jde zřejmě o častější variantu, potvrzují i naše poznatky z analýzy RT (blíže kap. VIII).

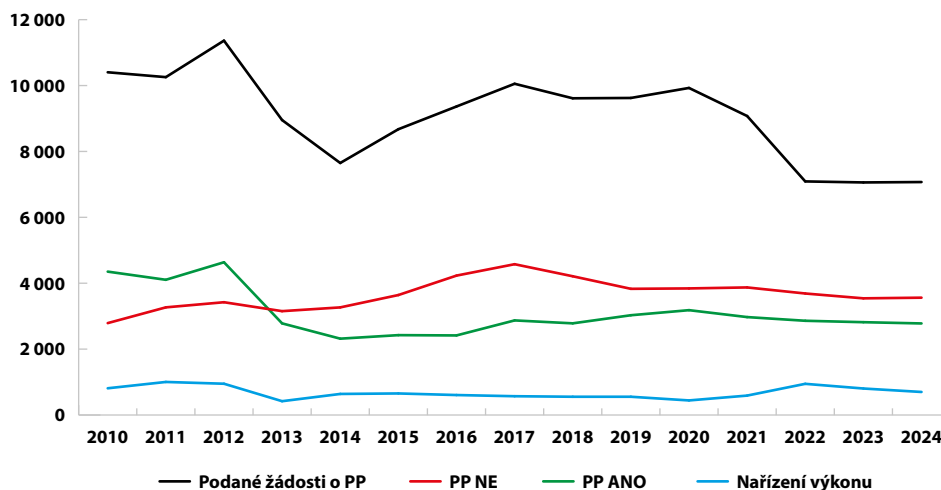
Graf 3: Struktura podmíněně propuštěných osob dle uložených forem intervence v %

Pramen: Výkazy o agendě podmíněného propuštění, Přehledy soudních agend, Ministerstvo spravedlnosti, CSLAV

Z Tabulky 2 a Grafu 4 dále vyplývá, že od roku 2022 v souvislosti se změnou podmínek pro podání žádosti o podmíněné propuštění poklesl jejich počet o více než 20 %.

Graf 4: Srovnání počtu žádostí o PP, podmíněných propuštění, zamítnutých žádostí a nařízení výkonu zbytku trestu 2010–2024

Pramen: Výkazy o agendě podmíněného propuštění, Přehledy soudních agend, Ministerstvo spravedlnosti, CSLAV. PP ANO – kladně vyřízené žádosti o podmíněné propuštění; PP NE – zamítnuté žádosti o podmíněné propuštění

Probační pracovníci zpracovávají stanoviska k podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody z podnětu odsouzeného nebo na základě pověření soudem. Do roku

2022 zpracovávali probační úředníci i stanoviska k přeměně trestu odnětí svobody v trest domácího vězení (blíže Tabulka 3). Od roku 2022 však již tato přeměna není možná. Počty do roku 2021 jsou PMS uváděny i včetně těchto stanovisek.⁷⁵

Tabulka 3: Počet stanovisek PMS k podmíněnému propuštění v rámci soudních krajů

Soudní kraj	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
PHA	30	30	18	13	4	17	20	23	23	13	8	14	10	15
STČK	131	123	108	104	84	95	52	104	86	113	131	85	43	64
JČK	1	9	0	4	3	36	14	20	21	22	19	37	26	16
ZPČ	173	134	150	136	119	115	121	101	89	78	29	44	19	26
SČK	80	73	75	129	142	103	78	71	59	44	29	29	26	50
VČK	101	103	172	82	68	84	79	82	72	66	35	40	58	62
JMK	82	108	102	134	112	90	55	88	57	55	33	58	36	60
SMK	98	167	150	189	160	165	165	171	159	171	150	157	148	178
ČR celkem	696	747	775	792	692	705	584	660	566	562	434	464	366	471

Pramen: Export dat Probační rejstřík AIS PMS 2016–2022

Pozn.: Počet zahrnuje případy ve věkových kategoriích dospělí a mladiství

*Dle sdělení PMS do roku 2015 zahrnují data i postoupené spisy, od roku 2016 data již očištěná o postoupené spisy

**data za rok 2023 jsou extrapolované hodnoty vycházející z údajů za období leden–říjen/listopad 2023. Tato situace je způsobena migrací dat a přechodem na nový agendový informační systém PMS

Počet ročně zpracovávaných stanovisek k podmíněnému propuštění se do roku 2021 pohyboval v pásmu cca 400–600 stanovisek. Nejvíce jich k podmíněnému propuštění probační pracovníci zpracovali v roce 2017, kdy se jednalo o 660 zpracovaných výstupů. Následně došlo k postupnému poklesu počtu ročně zpracovaných stanovisek. V roce 2022 jich bylo zpracováno pouze 366. Oproti roku 2021 tak došlo k poklesu o 21 %. Ve srovnání s rokem 2017 jich bylo v roce 2022 zpracováno o 46 % méně.

Počty zpracovaných stanovisek k podmíněnému propuštění se v jednotlivých krajích značně liší. Velké rozdíly mezi jednotlivými kraji mohou být způsobeny velikostí soudního kraje, počtem atypem věznic a nápadem žádostí. Přesto jsou rozdíly velmi významné a je otázka, zda by se některá střediska nemohla více zaměřit na tuto agendu, když i podle Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025 je jedním ze specifických cílů „integrovat pachatele do života ve společnosti“, a jedním z nástrojů by mělo být „zintenzivnění přípravy pachatelů na podmíněné propuštění“.

Nejvíce stanovisek je tradičně zpracováno v Severomoravském kraji (v roce 2022 dokonce 40 %). V tomto soudním kraji jsou velmi aktivní tři střediska PMS, a to Opava, Karviná/Havířov a Ostrava. Stabilně nejméně stanovisek je zpracováno v Praze, kde jsou dvě věznice (3 %). Z našeho pohledu je velice málo stanovisek zpracováno v posledních letech i v Středočeském soudním kraji, a to i přesto, že v tomto soudním kraji funguje osm věznic.

75 Srov. https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2023/03/statistiky_agendy_pms_2018-2022.pdf, str. 13 a násl.

v.

Rozhodování o podmíněném propuštění

Součástí výzkumu byla analýza soudních spisů ve věcech, v nichž okresní/obvodní soudy rozhodovaly o žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění (šlo tedy o soudní spisy vedené v rejstříku PP). Hlavním cílem bylo zjistit poznatky o osobách, které požádaly o podmíněné propuštění, analyzovat rozhodování soudů o podmíněném propuštění, poskytnout informace o praxi a spolupráci zapojených subjektů při rozhodování o podmíněném propuštění, a především analyzovat důvody (příčiny) zamítnutých žádostí.

O podmíněném propuštění rozhoduje v České republice 33 okresních/obvodních soudů. Podle statistických údajů z databáze CSLAV soudy rozhodovaly ve sledovaném roce 2019 o podmíněném propuštění v 6 858 případech. Základní soubor tvořily trestní spisy (a odsouzení, jichž se týkají) ve všech věcech, v nichž bylo v roce 2019 pravomocně rozhodnuto o žádosti (návrhu) o podmíněné propuštění a soud žádosti nevyhověl (cekem se jednalo o 3 830 případů).

Výzkumný soubor pak tvořily trestní spisy (a odsouzení, jichž se týkají) ve všech věcech, v nichž bylo v období od 1. 1. do 30. 9. 2019 pravomocně rozhodnuto o žádosti (návrhu) o podmíněné propuštění, obě služby daly k žádosti svou zprávu a soud žádost zamítl. Celkem jsme shromáždili 51 soudních spisů⁷⁶. Z nich jsme vyřadili sedm spisů od čtyř soudů, protože ve spise nebylo přiloženo stanovisko PMS a ze spisu nebylo zjištěno, že by PMS byla přizvána k součinnosti při rozhodování o podmíněném propuštění. Jde o případy, kde proběhl kontakt PMS s odsouzeným, ale spolupráce nevyústila ve zpracování stanoviska k žádosti o podmíněné propuštění. V těchto spisech zároveň nebyla podána stížnost a nebylo vypracováno soudem odůvodnění usnesení o zamítnuté žádosti odsouzeného. Informaci o tom, že PMS zpracovala stanovisko, jsme obdrželi od analytického oddělení ředitelství PMS. Podmínky dle našeho výběru splňoval vzorek 44 spisů od 23 okresních, resp. obvodních soudů.

Pro nás byly nejzajímavější případy, kde byla odsouzenými podána stížnost proti usnesení, kterým okresní soud žádost odsouzeného zamítl a kdy soud vypracoval písemné odůvodnění usnesení a o stížnosti dále rozhodoval krajský soud. Z hlediska procesu přípravy odsouzených na podmíněné propuštění byly nejcennější informace z odůvodnění usnesení soudů u případů, kdy se VS a PMS ve svých zprávách pro soud přiklání k možnosti podmíněného propuštění odsouzeného a soud se rozhodne žádosti odsouzeného nevyhovět. Právě důvody, pro které soud nevyhoví žádosti u těchto odsouzených, jsou podle našeho názoru velmi důležité jak pro odsouzené, tak i pro subjekty spoluzodpovědné za proces přípravy na podmíněné propuštění. Pokud spis neobsahoval odůvodnění usnesení, čerpali jsme informace (kromě informací ze zprávy VS nebo stanoviska PMS), též z průběhu veřejného zasedání, a to zejména z konečných návrhů státních zástupců k žádosti o podmíněné propuštění a v některých případech i ze znaleckých posudků z odvětví psychiatrie či psychologie.

76 Poděkování za spolupráci při sestavení výzkumného vzorku soudních spisů přísluší Probační a mediační službě, a to zejména vedoucímu analytickému oddělení Mgr. Karbanovi. Bez informace o tom, zda se služba podílela na rozhodování o podmíněném propuštění formou zpracování stanoviska, bychom nebyli schopni vzorek spisů vůbec sestavit.

Spisů s odůvodněním usnesení okresních soudů jsme shromáždili 25. Součástí spisů bylo i 24 usnesení krajských soudů s odůvodněním, kdy krajské soudy rozhodovaly o stížnosti proti usnesení okresních soudů (jeden odsouzený nepodal stížnost, o které by rozhodoval krajský soud, a žadatel pouze trval na vypracování odůvodnění usnesení, proto je počet shromážděných usnesení od krajských soudů menší). Spisů, kde nebyla podána stížnost a ve kterých nebylo odůvodnění usnesení okresních soudů o zamítnuté žádosti, bylo shromážděno 19.

Ve všech spisech (44) bylo přiloženo hodnocení odsouzeného Vězeňskou službou ČR k žádosti o podmíněné propuštění (zpráva VS). Stanovisko Probační a mediační služby k možnosti podmíněného propuštění (stanovisko PMS) chybělo v jednom spise, ale bylo v něm přiloženo stanovisko Komise pro podmíněné propuštění v rámci projektu Křehká šance II. (blíže kap. I), tak byl i tento spis zařazen do vzorku, protože PMS byla v součinnosti se soudem v řízení o podmíněném propuštění.

V dalších 18 případech bylo obsahem spisu i stanovisko Komise pro podmíněné propuštění v rámci projektu Křehká šance II. O podmíněné propuštění požádalo v našem vzorku 42 mužů a 2 ženy.

Celý výzkumný soubor spisů, tvořený případy odsouzených se zamítnutými žádostmi o podmíněné propuštění, jsme pro potřebu analýzy rozdělili na **dvě skupiny**. Pro přehlednost je složení našeho výzkumného souboru spisů popsáno v Tabulce 4.

Tabulka 4: Výzkumný soubor spisů odsouzených se zamítnutými žádostmi o podmíněné propuštění

Skupina I. Případy odsouzených se zamítnutými žádostmi o PP s pozitivními nebo neutrálními stanovisky (N=28)
Obě služby (VS i PMS) zpracovaly k žádosti odsouzeného pozitivní nebo neutrální hodnocení (stanovisko) a okresní soud:
• žádost zamítl, odsouzený podal stížnost, soud vypracoval odůvodnění usnesení a o stížnosti rozhodoval krajský soud zamítnutím, který vypracoval odůvodnění usnesení (14 případů) • žádosti vyhověl, státní zástupce podal stížnost, soud vypracoval odůvodnění a o stížnosti rozhodoval krajský soud zamítnutím, který vypracoval odůvodnění usnesení (2 případy) • žádost zamítl, odsouzený nepodal stížnost a soud nevyhotovil odůvodnění usnesení (11 případů) • žádost zamítl, odsouzený nepodal stížnost, ale požadoval vypracování odůvodnění (1 případ)
Skupina II. Případy odsouzených se zamítnutými žádostmi o PP s negativním stanoviskem (N=16)
Minimálně jedna ze služeb (VS nebo PMS) zpracovala k žádosti odsouzeného negativní hodnocení (stanovisko) a okresní soud:
• žádost zamítl, odsouzený podal stížnost, soud vypracoval odůvodnění usnesení a o stížnosti rozhodoval krajský soud zamítnutím, který vypracoval odůvodnění usnesení (8 případů) • žádost zamítl, odsouzený nepodal stížnost a soud nevyhotovil odůvodnění usnesení (8 případů)

I když naším hlavním cílem bylo analyzovat důvody zamítnutých žádostí ve výše vymezených skupinách odsouzených (žadatelů o podmíněné propuštění), přinášíme na úvod analýzy několik dílčích poznatků z rozhodování soudů o podmíněném propuštění.

Zprávy, resp. hodnocení VS k žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění, na rozdíl od stanovisek PMS, neměly jednotnou strukturu ve formě předepsané šablony. V našem vzorku byl patrný i rozdílný rozsah zpráv VS (stručná hodnocení cca do 1–1,5 stránky,

nejdelší 3–4 stránky textu). Některé zprávy obsahovaly podrobný výčet aktivit odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody, jiné se soustředily na charakteristiku chování odsouzeného spíše obecnými formulacemi. Rozdíly šly nalézt i v pohledu na udělení kázeňské odměny. Některá hodnocení popisovala, za co byly uděleny kázeňské odměny, jiná uváděla pouze jejich počet.

Stanoviska PMS k žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění (blíže kap. V) byla zpracována do předepsané šablony určenou metodikou PMS. Stanoviska byla obsáhlejší a podrobnější. Hlavní rozdíl nalezneme ve formulaci závěrečného pohledu služeb na žádost odsouzeného. V našem vzorku případů stanoviska PMS se víceméně vždy vyjadřovala k žádosti z pohledu doporučení PMS, tedy, zda se žádost a podmíněné propuštění doporučuje, či nikoliv, a to včetně návrhu či doporučení na uložení dalších kontrolních intervencí například ve formě dohledu či přiměřených povinností a omezení. Takto explicitně formulovaný závěr, zda se přiklání či doporučuje podmíněnému propuštění odsouzeného, nebyl vždy v hodnocení VS nalezen, a to i ve zprávách, kde se konstatuje, že odsouzený plní program zacházení, že je účel trestu naplněn, nebo že jsou splněny zákonné předpoklady pro podmíněné propuštění včetně prokázání polepšení jeho příkladným chováním a plněním povinností ve výkonu trestu odnětí svobody.

I v našem vzorku se vyskytovalo poměrně dost případů (celkem 19), ve kterých došlo soudem k zamítnutí žádosti odsouzených a usnesení soudu byla vydaná bez odůvodnění s odkazem na § 136 odst. 3 TrŘ. Tuto skutečnost popisuje kriticky i analytický materiál Nejvyššího státního zastupitelství z roku 2015 – „Vyhodnocení poznatků získaných podle § 12h odst. 1 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů z obsahu spisů vedených u příslušných státních zastupitelství o úrovni postupů státních zástupců a rozhodovací činnosti soudů ve věcech týkajících se rozhodování o podmíněném propuštění z trestu odnětí svobody podle § 331 a násl. trestního řádu – 7 SE 130/2015“. Ve shodě s názorem obsaženým ve výše uvedeném „Vyhodnocení NSZ“, se domníváme, že tento fakt „představuje právem aprobovaný deficit obsahové stránky usnesení“. Lze ho vysvětlit tím, že si odsouzení přejí urychleně zpravomocnit zamítavé soudní rozhodnutí, aby s ohledem na ustanovení § 331 odst. 1 trestního řádu mohli co nejdříve podat žádost o podmíněné propuštění. Obecně se domníváme, že potřeba udávat důvody soudních rozhodnutí (resp. kvalitně odůvodňovat rozhodnutí) je důležitá jak z pohledu přesvědčivosti a předvídatelnosti rozhodnutí pro účastníky, tak i z případného odstranění (či redukce) rozdílných postupů mezi soudci a soudy, ale i z hlediska nutnosti odsouzených nadále pracovat na zmíněných problémech, resp. snažit se je odstraňovat.

Pokud jde o činnost státních zástupců v řízení o podmíněném propuštění, někteří státní zástupci z našeho pohledu neformulovali závěrečné návrhy jednoznačně (např. „nechávám na úvaze soudu, zda vyhoví žádosti odsouzeného...“). V našem vzorku případů státní zástupci nevyužívali možnosti navržení dalších intervencí, které trestní zákoník nabízí, tedy například dohled a zejména přiměřené povinnosti a omezení, která jsou dlouhodobě při podmíněném propuštění ukládána v omezené míře. V případech, kdy se obě služby přiklíněly k možnosti propuštění odsouzeného, se státní zástupci v závěrečném návrhu často vůbec nevěnovali pohledu obou služeb na celkovou změnu chování odsouzeného

a jeho aktuální připravenost na život na svobodě. Dle našeho názoru jejich argumentace nebyla dostatečná (nebo spíše žádná) a vztahovala se pouze k trestní minulosti odsouzeného, i když obě služby popisují skutečnosti a argumenty pro propuštění odsouzeného.

Časová dotace soudu na veřejném zasedání byla v našem vzorku případů mnohdy nepřiměřená. Ve vzorku nebyly ojedinělé případy s časovou dotací do 20 minut na případ. V námi analyzovaném vzorku případů bylo okresními soudy rozhodnuto do cca 30 až 40 minut (až na jeden případ). Nabízí se poté otázka, zda soud přistupuje k agendě podmíněného propuštění s plnou odpovědností a vážností.

V.1 Analýza spisů odsouzených se zamítnutými žádostmi o podmíněné propuštění s pozitivními nebo neutrálními stanovisky VS a PMS

V první skupině bylo analyzováno 28 případů. Byly sem zařazeny případy odsouzených žadatelů o podmíněné propuštění, kde PMS i VS zpracovaly k žádosti odsouzeného pozitivní nebo neutrální hodnocení (stanovisko) a okresní soud žádost zamítl. Odsouzený podal stížnost, soud následně vypracoval odůvodnění usnesení a o stížnosti rozhodoval krajský soud, který napadené rozhodnutí potvrdil a vypracoval odůvodnění usnesení. Nebo okresní soud žádosti vyhověl, státní zástupce podal stížnost, soud vypracoval odůvodnění a o stížnosti rozhodoval krajský soud, který napadené rozhodnutí zamítl a vypracoval odůvodnění usnesení, anebo okresní soud žádost zamítl, odsouzený nepodal stížnost a soud nevyhotovil odůvodnění usnesení. Do této skupiny byl zařazen i jeden případ, kdy odsouzený sice nepodal stížnost, ale požadoval vypracování odůvodnění, které bylo okresním soudem následně vypracováno.

V 17 analyzovaných případech, kde bylo vypracováno odůvodnění rozhodnutí soudu, si odsouzený či státní zástupce (ve dvou případech) podali stížnost proti usnesení okresního soudu a bylo vyhotoveno odůvodnění usnesení rozhodnutí okresního soudu a o stížnosti odsouzeného rozhodoval krajský soud. V deseti případech bylo součástí spisu doporučující stanovisko Komise pro podmíněné propuštění v rámci projektu Křehká šance II. V jednom případě Komise propuštění nedoporučila, i když se VS i PMS ve svých zprávách přikláněla k propuštění žadatele.

Ve čtyřech případech byl v rámci rozhodování o podmíněném propuštění přizván znalec z oboru zdravotnictví, z odvětví psychiatrie či psychologie. Ve třech případech vyzněly závěry posudků z pohledu prognózy resocializace odsouzeného nepříznivě, ve čtvrtém posudku se konstatuje, že „u žadatele jsou rizika opakování trestné činnosti minimalizována“.

Všechny žádosti odsouzených byly opatřeny příslibem zaměstnání (u 28 odsouzených), 26 žadatelů deklarovalo zajištěné ubytování. Ke 14 žádostem odsouzených se připojily i osoby blízké (u některých žadatelů i více osob blízkých současně: 2x bratr, 2x sestra, matka, družka v 5 případech, 2x manželka, kamarád a oba rodiče žadatele 2x). Záruka za dovršení nápravy odsouzeného byla připojena v jednom případě, a to z Centra sociálních služeb v Praze. Ke dvěma žádostem odsouzeného se připojili i ředitelé věznic.

Ve čtyřech případech byl součástí spisu záznam či vyjádření o zahájené spolupráci odsouzeného se sociálním kurátorem v místě svého trvalého bydliště (resp. jeho vyjádření k možnosti podmíněného propuštění).

Ve dvou případech kontaktovala PMS v rámci zpracování stanoviska i oběti (poškozené). V jednom případě šlo o velmi závažný násilný trestný čin a kontaktovaná oběť se vyslovila proti možnému podmíněnému propuštění. Z jejího pohledu se odsouzený vůbec neomluvil za svůj čin. Druhý poškozený nebyl proti možnosti odsouzeného podmíněně propustit, ale požadoval řádnou náhradu škody, protože podle jeho vyjádření „*odsouzeným nebyly v průběhu VTOS podniknuty kroky k jejímu odčinění*“.

Průměrný věk odsouzených (ve vzorku v první skupině 26 mužů a 2 ženy) v době žádosti o podmíněné propuštění byl 39 let (min. 22, max. 57, sm. odchylka 9,2). Nejčastěji, a to v 11 případech, se jednalo o osoby ve věku mezi 30 až 39 lety. Výrazněji (v 9 případech) pak byly ještě zastoupeny osoby ve věku mezi 40–49 lety. Pokud jde o rodinný stav, tak 18 odsouzených bylo v době podání žádosti o podmíněné propuštění svobodných, 9 rozvedených a pouze jeden žadatel byl ženatý. Celkem 12 žadatelů mělo jedno dítě, 9 bylo bezdětných. Nejvyšší počet dětí, a to pět, byl zaznamenán u jedné odsouzené.

Z hodnocení VS či stanovisek PMS jsme analyzovali finanční závazky odsouzených. Je potřeba uvést, že odsouzení neměli často úplně přesnou představu o výši svých finančních závazků, a to i přesto, že obě služby se snažily ve zprávách pro soud doložit co nejpřesnější výši finančních závazků. Nejvyšší dluh byl u odsouzených zaznamenán ve výši 6 mil. Kč, nejmenší 50 tis. Kč. Celkem 4 žadatelé deklarovali bezdlužnost, průměrná výše závazků byla 747 tis. Kč (min. 50 000, max. 6 000 000, sm. odchylka 1 193 010).

Co se týče trestní minulosti osob z hlediska počtu všech předchozích záznamů o odsouzeních v RT před právní mocí rozhodnutí o vině a trestu, ke kterému se vztahovala žádost odsouzeného o podmíněném propuštění, tak žádný záznam v RT neměli pouze dva žadatelé o podmíněné propuštění. Nejčastěji se jednalo o případy se 4–6 předchozími záznamy. Nejvíce záznamů v RT měl odsouzený s 16 záznamy. Průměrný počet předchozích odsouzení byl 6,7 (min. 0, max. 16, sm. odchylka 3,9). Více než dvě třetiny odsouzených v našem vzorku mělo 5 a více záznamů v RT. Je zřejmé, že v našem vzorku se nacházeli odsouzení s bohatou trestní minulostí. Jejich trestná činnost byla často opakovaně páchána pod vlivem alkoholu nebo omamných látek (zjištěna u 15 odsouzených) a nejčastěji šlo o opakovanou majetkovou trestnou činnost.

Předchozí zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody mělo 19 odsouzených (více než dvě třetiny). Nejčastěji šlo o zkušenost s jedním výkonem trestu odnětí svobody, a to v případě 10 odsouzených. Poprvé ve výkonu trestu odnětí svobody bylo 9 odsouzených. Největší zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody měl odsouzený, který vykonal trest již 9x.

U odsouzených jsme zjišťovali i informace o tom, zda byli někdy v minulosti již podmíněně propuštěni. V analyzované první skupině odsouzených bylo již dříve podmíněně propuštěno 11 osob, z nich pak byli dva odsouzení podmíněně propuštěni dvakrát. K nařízení výkonu zbytku trestu došlo v minulosti v 7 případech.

Sledovali jsme i uloženou délku trestu odnětí svobody, kterou odsouzení v době žádosti o podmíněné propuštění vykonávali. Nejdelší uložený vykonávaný trest byl 17 let, nejkratší trest 2 roky a 4 měsíce. Průměrný vykonávaný trest odnětí svobody (v měsících) v první skupině odsouzených byl 69,6 měsíců (min. 28 měsíců, max. 204 měsíců, sm. odchylka 47,9).

Z hlediska druhů trestných činů, pro které byli žadatelé o podmíněné propuštění ve výkonu trestu odnětí svobody⁷⁷, když soud rozhodoval o podmíněném propuštění, vyplývá, že nejfrekventovanější skupinu tvořily shodně trestné činy proti majetku (9x) a trestné činy proti životu a zdraví (9x). Druhou nejčastěji zastoupenou hlavou byly shodně trestné činy obecně nebezpečné (4x) a trestné činy proti svobodě (4x).

Pokud se zaměříme podrobně na skutkové podstaty (nejpřísněji trestných) trestných činů, pro které byly osoby z našeho vzorku ve výkonu trestu odnětí svobody, a ze kterého žádaly o podmíněné propuštění, tak nejčastěji se jednalo o majetkovou kriminalitu, zvláště podvody (4x), zpronevěru (3x) a krádeže (2x). Mezi frekventovanější skupinu činů patřily trestné činy proti životu a zdraví, především vražda (5x) a různé formy ublížení na zdraví (4x) a dále drogové delikty, především pak nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (4x).

V.1.1 Hodnocení VS a stanoviska Komise pro podmíněné propuštění

V doporučujících hodnoceních VS a stanoviskách Komise pro podmíněné propuštění byly popsány pozitivní skutečnosti o odsouzených, o jejich chování a plnění povinností ve VTOS, které přesto nestačily na propuštění.

Jednalo se o následující pozitivní skutečnosti:

- Řádný výkon trestu odnětí svobody, zařazení v I. prostupné skupině vnitřní diferenciace, bez kázeňského trestu, udělené kázeňské odměny.
- Prokázání polepsení a očekávání vedení řádného života v budoucnu, bezproblémové plnění programu zacházení, naplnění účelu trestu, vysoká aktivita ve VTOS, dobré chování, dobrá pracovní morálka, obecně aktivní přístup k řešení problémů a v přípravě podmínek pro bezpečné propuštění z VTOS.
- Dostatečná sebereflexe a kritický náhled na předchozí chování, aktivní řešení náhrady škody, aktivita k získání návyků potřebných pro vedení řádného života, vyhledání odborné pomoci v léčbě závislosti.
- Zajištěné veškeré podmínky pro přechod do běžného života (bydlení, zaměstnání, rodinné a sociální zázemí, finanční situace a aktivní řešení pohledávek).

V.1.2 Stanoviska PMS

Pokud jde o doporučující stanoviska PMS v této analyzované skupině, probační úředníci popisovali a vyhodnocovali i zjištěná dílčí rizika na straně odsouzených, ale v závěrečném stanovisku vždy doporučovali podmíněné propuštění (tedy ve všech 28 případech v první skupině). V rámci doporučení soudu navrhovali, jak je možné zjištěná rizika u odsouzených

⁷⁷ V případě, že jich bylo více, vycházeli jsme z trestného činu nejprísněji trestného. V případě, že takových bylo více, z toho, který byl uveden v RT první v pořadí.

minimalizovat, a svá stanoviska doplňují i návrhy konkrétních individuálně zaměřených kontrolních opatření, a to uložením dohledu, návrhem délky zkušební lhůty a stanovením specificky zaměřených přiměřených omezení a povinností.

Z doporučujících stanovisek PMS k žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění lze zobecnit následující **oblasti pozitivních předpokladů**, které přesto na propuštění nestačily:

- Odpovědný přístup odsouzeného při přípravě na podmíněné propuštění.
- Dostatečná a upřímná sebereflexe, prokázání náhledu na trestnou činnost, uvědomění si příčin trestné činnosti a jejich aktivní řešení.
- Odhodlání změnit dosavadní nežádoucí životní styl. Spolupráce s externími subjekty zajišťující odborné služby pomoci, zajištěná kontinuita spolupráce a vůle k následné terapeutické spolupráci.
- Zajištěné podmínky pro život na svobodě, pomoc rodiny, zajištěné bydlení, příslib zaměstnání, existence plánu na řešení finanční situace (reálný plán řešení dluhů).
- Aktivní přístup k řešení následků trestné činnosti (především řešení náhrady škody).

V.1.3 Návrhy státních zástupců

Pokud jde o činnost státních zástupců v analyzované první skupině případů, pouze jeden státní zástupce navrhoval vyhovění žádosti a podpořil podmíněné propuštění žadatele, ve zbylých 27 případech státní zástupci navrhovali žádost odsouzených zamítnout. Jejich pohled na žadatele o podmíněné propuštění byl kritický. Zjišťovali jsme důvody, které vedly státní zástupce k návrhu na zamítnutí žádosti. Informace jsme čerpali z postupu státních zástupců v průběhu veřejného zasedání a zejména z jejich konečných návrhů. Důvody, které je vedly k navržení zamítnutí žádosti, byly pro nesplnění druhé a zejména pro absenci třetí zákonné podmínky pro podmíněné propuštění (ve všech 27 analyzovaných případech), a to i přesto, že hodnocení odsouzených žadatelů od obou služeb byla kladná. Hlavní důvody, pro které se státní zástupci přiklánějí v konečných návrzích **k zamítnutí žádosti odsouzeného**, lze najít v oblasti:

- Řádného nenastoupení do VTOS (dodání Policií ČR), v zařazení pouze ve II. přístupné skupině vnitřní diferenciaci, pouze formální dodržování podmínek ve VTOS, v potřebě delšího působení výkonu trestu.
- Trestní minulosti odsouzeného, opakovaného páchání trestné činnosti a opětovného selhání při výkonu alternativních trestů (i při dohledu PMS) či dřívějšího podmíněného propuštění.
- Vysoké narušenosti odsouzeného, nedostatečného náhledu na trestnou činnost, rizikové prognózy odsouzeného z pohledu resocializace (reintegrace) na základě znaleckých posudků.

Příklady z konečných návrhů státních zástupců:

„Mám za to, že odsouzený dobrovolně nenastoupil trest. Předchozí mnohé odsouzení nenaskytají do budoucna vedení řádného života, a proto navrhuji zamítnout žádost odsouzeného...“ (případ odsouzeného č. 1, muž, 32 let)

„Formálně podmínky splňuje, ale jsou zde i faktory, které tomu brání. Je osobou s výraznou trestní minulostí, byl již podmíněně propuštěn a tato skutečnost na něj neměla efekt, aby se další trestní činnosti nedopouštěl, bylo na něj bez efektu působeno alternativními tresty...“ (případ odsouzeného č. 3, muž, 39 let)

„Odsouzeného je třeba posuzovat jako kriminálně narušenou osobnost, v minulosti byl už vícekrát soudně trestán, jeho trestná činnost graduje a naposledy byl odsouzen za zvlášť závažný zločin podvodu. Nelze očekávat, že se polepší natolik, aby v budoucnu vedl řádný život, a proto navrhuji jeho žádost zamítnout...“ (případ odsouzeného č. 11, muž, 48 let)

„Odsouzený byl odsouzen za zločin, kde je nutné posuzovat otázku náhrady škody a nástupu trestu. Škoda byla uhrazena, nicméně bych také posuzovala jeho přístup k trestné činnosti, kdy došlo k usmrcení osoby, u níž se do spisu vyjádřila oběť trestné činnosti tak, že si nepřeje, aby byl odsouzený podmíněně propuštěn. Do VTOS byl dodán. Vzhledem k jeho trestní minulosti a vzhledem k tomu, že byl již dříve podmíněně propuštěn, tohoto dobrodini si nevážil, kdy opakoval svou trestnou činnost, není zde splněna podmínka prognózy vedení řádného života do budoucna...“ (případ odsouzeného č. 27, muž, 46 let)

V.1.4 Odůvodnění usnesení soudů

Ve 14 posuzovaných případech okresní soudy při prvním projednávání zamítly žádost odsouzených a následně žadatelé o podmíněné propuštění podali stížnost. Ve dvou případech soud vyhověl žádosti odsouzených a stížnost podal státní zástupce. V jednom případě odsouzený nepodal stížnost, ale požadoval vypracování odůvodnění usnesení. Celkem tedy bylo v 17 případech soudy vypracováno odůvodnění usnesení. Důvody pro zamítnutí žádostí odsouzených jsme zjišťovali z odůvodnění usnesení okresních soudů a lze je nalézt v nesplnění druhé a třetí zákonné podmínky (celkem u 7 odsouzených) a třetí zákonné podmínky pro podmíněné propuštění (celkem u 8 odsouzených). Při hodnocení žádostí odsouzených okresní soudy braly v úvahu návrhy státních zástupců. Pokud jde o vypořádání se s kladnou argumentací ze zpráv VS či PMS k žádosti odsouzeného, tak buď soudy přímo uvádí rozdílný pohled či poukazují na to, že argumentaci nezpochybňují, ale nelze přehlédnout také další pro soud důležité skutečnosti. Soudy často upozorňují na dílčí rizika popsána v hodnocení obou služeb, a to i přesto, že závěry hodnocení obou služeb vycházejí pro žadatele příznivě. Hlavní důvody, pro které soudci okresních soudů zamítli v našem vzorku případů žádosti odsouzených, nalezneme v **oblasti**:

- Trestní minulosti odsouzeného, opakovaného selhání při výkonu alternativních trestů či podmíněném propuštění, spáchané závažné trestné činnosti.
- Nedostatečné míry resocializace a sebereflexe.
- Dosaženého stupně nápravy, který nelze považovat za dostatečný a potřeby delšího působení VTOS.
- Vysokého rizika recidivy, resp. rizikové prognózy odsouzeného z pohledu reintegrace.

Příklady z odůvodnění usnesení:

„Odsouzený je poprvé ve VTOS, ale soud nemůže pominout jeho trestní minulost, proces polepšení doposud nebyl dovršen. Soud připomíná, že už dříve bylo působeno a pracováno s odsouzeným prostřednictvím probačního úředníka, a ani tato omezení však nesplnila svůj účel...“ (případ odsouzeného č. 5, muž, 24 let)

„Dle názoru soudu odsouzený splnil druhou podmínku pro podmíněné propuštění, ale nesplnil podmínku třetí. Je exemplárním případem nenapravitelného odsouzeného, kterého nelze v žádném případě podmíněně propustit. Podle toho, jak se odsouzený či jiná osoba chovala v minulosti, lze předvídat, jak se bude chovat v budoucnosti. Svým chováním totiž lidé dávají najevo, jaké mají zažitě vzorce chování, a ty zpravidla v běžných životních situacích opakují. Odsouzený se opakovaně dopustil majetkové trestné činnosti, a to i poté, když již byl ve výkonu trestu. Za této situace lze jen stěží uzavřít, že v jeho případě je dána pozitivní prognóza budoucího chování. Dle soudu existuje vysoké riziko recidivy...“ (případ odsouzeného č. 7, muž, 57 let)

„Dřívější podmíněné propuštění nemělo na odsouzeného očekávatelný výchovný vliv, a tak prakticky nepřichází v úvahu jeho opětovné užití. K tomu soud dodává, že i vliv rodiny odsouzeného může přinést na něho negativní dopad. Dle názoru soudu je riziko recidivy u odsouzeného příliš vysoké...“ (případ odsouzeného č. 8, muž, 55 let)

„Po posouzení všech skutečností probraných ve veřejném zasedání soud dospěl k závěru, že odsouzený v průběhu dosavadního VTOS projevils snahu prokázat své polepšení, proces jeho nápravy byl úspěšně zahájen, ale dosažený stupeň nápravy zatím nelze s ohledem na závažnost jeho trestní minulosti považovat za dostatečný, aby bylo důvodné očekávat, že v budoucnu povede řádný život a další trestné činnosti se vyvaruje...“ (případ odsouzeného č. 11, muž, 48 let)

„Odsouzený neprokázal ve VTOS dostatečné polepšení. Trestnou činnost bagatelizuje, lituje především sám sebe. Trestnou činnost plánoval, nejednalo se o zkratkovité jednání. Dále není dána ani prognóza vedení řádného života. Od patnácti let žije v ústavech, nemá vytvořeny sociální vazby, je tedy otázkou, jak by zvládl život na svobodě, bez nutnosti páchat trestnou činnost...“ (případ odsouzeného č. 16, muž, 22 let)

Ve výše popsaných 14 případech, kdy se obě služby přiklonily k možnosti podmíněného propuštění a okresní soudy žádost zamítly, podali odsouzení stížnost a dále **rozhodovaly krajské soudy**. V jednom případě požadoval odsouzený od okresního soudu pouze vyhotovení odůvodnění. Ve dvou případech, kde podal stížnost státní zástupce poté, co okresní soud vyhověl žádosti odsouzeného, krajský soud zrušils usnesení v celém rozsahu, nově rozhodl a žádost zamítl. V jednom případě krajský soud zrušils usnesení v celém rozsahu a uložil okresnímu soudu, aby nově jednal a ve věci rozhodl. Bohužel v soudním spise nebylo přiloženo nové rozhodnutí okresního soudu, takže jsme nezjistili, jak dopadlo nové projednání žádosti odsouzeného. V tomto případě je ale zajímavá část odůvodnění usnesení krajského soudu, týkající se posuzování a vypořádání se s podklady od PMS:

„Pokud je chování odsouzeného ve VTOS hodnoceno na požadované úrovni, odsouzený je poprvé ve VTOS, tak by mělo být podmíněně propuštění spíše pravidlem. I závěry okresního soudu o předcházející činnosti zcela neodpovídají skutečnosti. Okresní soud se měl spíše vypořádat se závěry Probační a mediační služby a také by se měl blíže zabývat zmíněným rizikem vlivu návykových látek a patologického hráčství...“ (případ odsouzeného č. 13, muž, 42 let)

Krajské soudy pro posuzování stížnosti vycházely z hodnocení zákonných podmínek, které provedly okresní soudy. Krajské soudy se ve většině případů ztotožnily s jejich hodnocením a stížnosti zamítly pro nesplnění druhé a třetí zákonné podmínky (obě podmínky u 4 odsouzených) a třetí zákonné podmínky pro podmíněné propuštění (celkem u 12 odsouzených). Krajské soudy hodnocení a důvody pro zamítnutí žádosti okresních soudů dále doplnily či rozšířily.

Hlavní důvody, pro které soudci krajských soudů zamítli stížnosti odsouzených, lze najít v **oblasti**:

- Trestní minulosti odsouzeného, opakovaného selhání při výkonu dříve uložených trestů či podmíněném propuštění, hrozící vysoké míry recidivy.
- Nedostatečného chování odsouzeného ve VTOS, účelového chování a plnění podmínek ve VTOS, potřeby větší aktivity odsouzeného ve VTOS.
- Nedostatečné změny náhledu odsouzeného za svou trestnou činnost, chybějící sebereflexe.
- Nedostatečného řešení následků trestné činnosti.

Příklady z odůvodnění:

„Odsouzený je zkušený majetkový recidivista, z dřívějších trestů se nepoučil, opakovaně selhává. Odsouzený rovněž namítal, že má zajištěné bydlení, že se bude vracet k rodině. K tomu lze konstatovat, že ve stejném prostředí, do jakého se bude vracet, žil i před nástupem do VTOS, a přesto se dopustil trestné činnosti...“ (případ odsouzeného č. 7, muž, 57 let)

„Riziko recidivy je neúměrné. Pokud totiž odsouzeného od předchozí trestné činnosti neodradil vykonaný trest, těžko předpokládat, že by situace byla jiná, zvláště když u něho lze vysledovat i ne zcela dostatečnou sebereflexi minulého chování. Odsouzený má zjevně tendenci zlehčovat svoji vinu. Na tom nemění fakt to, že je bezproblémový vězeň, neboť byl již ve VTOS a jemu tedy známo, jak se chovat, aby byl dobře hodnocen...“ (případ odsouzeného č. 8, muž, 55 let)

Stupeň sebereflexe odsouzeného aktuálně není takový, aby bylo možno bez dalšího dojít k závěru, že jeho formálně prokazované polepšení dosáhlo takového stupně, aby se dalo hovořit o nápravě skutečně vnitřní. Vůbec se nezajímá, jak bude žít po propuštění, spoléhá pouze na pomoc rodiny. Žádost je dle soudu předčasná...“ (případ odsouzeného č. 9, muž, 38 let)

„Lze jen stěží očekávat vedení řádného života od odsouzeného (byť ten deklaroval pracovní a ubytovací zázemí), kterému již v minulosti bylo dobrodiní podmíněného propuštění z VTOS, uloženého za velmi závažnou majetkovou trestnou činnost, poskytnuto, ale který se ve zkušební době podmíněného propuštění dopustil další velmi závažné trestné činnosti.

Problém je u odsouzeného i způsob jeho nazírání na trestnou činnost. Propuštěním odsouzeného by byla ohrožena společnost v podobě potenciální hrozby opakování stejného, nebo obdobného zvláště závažného zločinu...“ (případ odsouzeného č. 12, muž, 30 let)

„Předchozí tresty neměly na odsouzeného pozitivní výchovný účinek, naopak odsouzený spáchal další trestnou činnost v době, kdy mu byla dána šance prokázat, že se polepšil a že výkon trestu jej napravil. Odsouzený na jednu stranu proklamuje svou ochotu žít řádným způsobem života, ale na druhou stranu nevyvíjí potřebnou aktivitu k tomu, aby své chování skutečně změnil. Jiné je proklamovat názory ve VTOS ve snaze docílit propuštění, a jiné je prokázat připravenost na všechny problémy související s pobytem na svobodě, zvláště u osoby, která k trestné činnosti inklinuje, která má za sebou drogovou minulost, kterou nepovažuje za potřebné řešit odbornou pomocí, která není ochotna řešit své dluhové problémy a domnívá se, že všechny problémy se vyřeší samy. Proto nelze dovozovat u odsouzeného na jeho připravenost na vedení řádného života...”“ (případ odsouzeného č. 15, muž, 25 let)

Analyzovali jsme i argumentaci odsouzených v odůvodnění stížností, ve které často zmiňovali, že „argumentace okresních soudů, která spočívá v obavě, že nepovedou v budoucnu řádný život, je neopodstatněná“. V této souvislosti často upozorňovali na nálezy Ústavního soudu – I. ÚS 2201/16 ze dne 3. 1. 2017, který se týká paušálního vyloučení podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody toliko na základě trestní minulosti. V souladu s citovaným nálezem poukazovali na to, že možnost podmíněného propuštění, při splnění všech zákonných podmínek, musí být dostupná ve výkonu trestu všem odsouzeným, a to i recidivistům. Dále často upozorňovali, že je třeba rozhodovat „vždy podle stavu věci ke dni rozhodnutí, a nikoliv pouze podle stavu quo ante“ (např. III. ÚS 1735/2010, II. ÚS 250/2016, III. ÚS 611/2000).

Jak se krajské soudy vypořádaly s výše uvedenou námitkou odsouzených, lze ukázat na dvou příkladech, které celkem přesně vystihují, jak krajské soudy v této otázce přezkoumaly napadená usnesení okresních soudů.

„K námitce odsouzeného, že soud nesmí přihlížet k jeho trestní minulosti, krajský soud uvádí ve shodě s usnesením Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 2985/18 z 27. 11. 2018, že soud rozhodující o žádosti o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je povinen zkoumat minulé chování žadatele, tj. zvažovat veškeré okolnosti svědčící, či nesvědčící ve prospěch odsouzeného, neboť pouze tak dostojí principům vztaheným k institutu podmíněného propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody. Jak vyplývá z rozhodovací praxe ústavního soudu, takový postup nepředstavuje porušení ústavní zásady ne bis idem (zákaz „dvojitého přičítání“) podle čl. 40 odst. 5 Listiny, neboť pro zodpovězení otázky, zda od stěžovatele lze očekávat, že v budoucnu povede řádný život, jsou tyto skutečnosti a jejich zhodnocení klíčové; obava z opětovného páchání trestné činnosti, založená na dřívější zkušenosti, je pro soud logicky jedním ze stěžejních hledisek posuzování důvodnosti žádosti o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (obdobně např. usnesení Ústavního soudu ze dne 4. 3. 2014 sp. zn. II. ÚS 399/14, ze dne 6. 5. 2010 sp. zn. III. ÚS 384/10, ze dne 14. 1. 2014 sp. zn. II. ÚS 3220/13, ze dne 21. 8. 2013 sp. zn. IV. ÚS 1535/13 nebo ze dne 23. 5. sp. zn. III. ÚS 4805/12). K dosavadnímu vývoji života odsouzeného a jeho životnímu stylu, jakož i k tomu, jak se uplatnily dosud použité výchovné represivní prostředky, je tak přihlédnuto oprávněně...”“ (případ odsouzeného č. 16, muž, 32 let)

„Předně je nutno uvést, že na samotný institut podmíněného propuštění neexistuje zákonný nárok, jak opakovaně konstatoval Ústavní soud ČR, např. pod sp. zn. I. ÚS 248/15, II. ÚS 715/04, III. ÚS 1845/09, III. ÚS 1280/08, III. ÚS 590/09, III. ÚS 338/10 či III. ÚS 75/13, kdy Ústavní soud ČR soustavně zdůrazňuje, že podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je i při splnění zákonem stanovených podmínek mimořádným zákonným institutem, který dává soudu možnost, nikoliv však povinnost, odsouzeného z výkonu trestu propustit. Nejde o institut, kterého bude použito automaticky, ale teprve po zhodnocení rozhodných skutečností nezávislým a nestranným soudem, kdy podmíněné propuštění je na místě tehdy, jestliže vzhledem k účelu trestu a dalším okolnostem, které mohou mít v tomto směru význam, je odůvodněný předpoklad, že odsouzený povede i na svobodě řádný život a není zde pro společnost příliš vysoké riziko jeho recidivy. Na podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody nahlíží Ústavní soud jako na zákonem presumovaný benefit, který může být poskytnut odsouzené osobě, je-li zjevné, že její pobyt ve vězení vedl k její nápravě a ze známých skutečností lze očekávat, že nebude po propuštění v páčání trestné činnosti pokračovat. Přitom samo naplnění předpokládaných formálních důvodů pro podmíněné propuštění není dostatečným argumentem k tomu, aby byl tento institut aplikován (rozhodnutí ÚS IV. 2655/11). Je nutno přihlížet tak nejen k tomu, že odsouzený se určitou měrou polepšil, ale zda ono polepšení skýtá skutečnou záruku toho, že odsouzený po propuštění povede řádný život (rozhodnutí ÚS III. 4024/13). Nutnost prokázání polepšení a dání dostatečných záruk vedení řádného života nezpochybňují ani závěry nálezu ÚS ze dne 3. 1. 2017 sp. zn. I. ÚS 2201/16, jímž Ústavní soud reagoval na případ, v němž obecné soudy přehlédly celou řadu mimořádných skutečností svědčících ve prospěch odsouzeného. Dle Ústavního soudu tak podmíněné propuštění představuje výjimku z obecného pravidla spravedlivé a dle zákona vyměřeného trestu, jenž se automaticky nezkracuje toliko slušným (tedy normálním) chováním během určité části výkonu tohoto trestu. Ke splnění podmínek pro urychlené ukončení výkonu trestu je dle Ústavního soudu klíčové, aby odsouzený jedinec prokázal, že další výkon trestu odnětí svobody je nadbytečný. Obtíže, které jsou u některých odsouzených s tímto prokazováním logicky spjaté, však nemusí být s ohledem na mimořádnost institutu podmíněného propuštění vykládány ve prospěch odsouzeného a lze je chápat jako spravedlivý důsledek odpovědnosti za spáchaný trestný čin (základní právo na podmíněné propuštění tak nelze z ústavního pořádku dovodit). Dle Ústavního soudu je tak zcela v souladu s ústavním pořádkem, tíží-li důkazní břemeno týkající se zbytnosti dalšího výkonu trestu pouze odsouzeného a neuplatní-li se, zvláště v případech odsouzených, kteří již v minulosti prokázali opakovaně neschopnost zdržet se dalšího páčání trestné činnosti, zásada presumpce automatické nápravy (rozhodnutí ÚS sp. zn. III. ÚS 2891/16)...“ (případ odsouzeného č. 10, muž, 35 let)

Lze tedy shrnout, že v našem vzorku případů soudy v odůvodněních poukazují především na jiná starší usnesení Ústavního soudu⁷⁸, která zdůrazňují důležitost komplexního pohledu na odsouzeného při posuzování podmínek pro podmíněné propuštění. Tato usnesení dále zmiňují, že případné vysoké riziko recidivy, založené i na zkušenosti s trestní minulostí odsouzeného, je pro soud jedním z důležitých hledisek posuzování důvodnosti žádosti o podmíněné propuštění. Trestní minulost je rozhodně skutečností, kterou je na

78 Např. usnesení Ústavního soudu ze dne 4. 3. 2014 sp. zn. II. ÚS 399/14, ze dne 6. 5. 2010 sp. zn. III. ÚS 384/10, ze dne 14. 1. 2014 sp. zn. II. ÚS 3220/13, ze dne 21. 8. 2013 sp. zn. IV. ÚS 1535/13 nebo ze dne 23. 5. sp. zn. III. ÚS 4805/12 a další.

místě zohlednit při posouzení očekávání vedení řádného života v budoucnu, avšak nelze ji hodnotit pouze formalisticky. **V našem vzorku případů z roku 2019 se soudy nevypořádaly s novějším nálezem ústavního soudu (ÚS 482/18 ze dne 28. 11. 2018).** Tento nález přinesl podrobný pohled i na problém, jak posuzovat podmínku prognózy vedení řádného života v budoucnu po propuštění. Právě v hodnocení této podmínky jsou značné rozdíly ve výkladu a aplikaci (blíže kap. III). Tato skutečnost se potvrdila i při analýze spisů. Trestní minulost žadatele a dřívější selhání při výkonu sankcí byly pokládány velkou částí aplikační praxe za rozhodující skutečnost, ze které je často výlučně dovozována absence podmínky vedení řádného života v budoucnu, aniž by byly dostatečně vzaty do úvahy dynamické faktory, které ji ovlivňují, a které byly popsány v hodnocení VS či ve stanoviscích PMS.

Při rozhodování o podmíněném propuštění je potřeba podle výše citovaného nálezu ústavního soudu zohlednit aktuální poznatky k osobě odsouzeného, ke stavu jeho nápravy a jeho možné vnitřní proměně. Pokud nejsou tyto relevantní poznatky obecnými soudy řádně zohledněny, může dojít k porušení práva odsouzeného na spravedlivý proces. Obecně lze k této skutečnosti konstatovat, že je důsledkem systémového problému, který spočívá v ne zcela jasných a konkrétních zákonných podmínkách či kritériích pro podmíněné propuštění. Zákonná úprava podmíněného propuštění používá neurčité pojmy, které doposud nebyly v praxi jednotnou a ustálenou interpretací vyjasněny. Tato nejednoznačnost vede k velkým rozdílům mezi jednotlivými soudy při rozhodování o podmíněném propuštění (blíže kap. III).

V.2 Analýza spisů odsouzených se zamítnutými žádostmi o podmíněné propuštění s negativním stanoviskem VS a PMS

Ve druhé skupině odsouzených žadatelů o podmíněné propuštění byly zařazeny případy, kde minimálně jedna ze služeb zpracovala k žádosti odsouzeného negativní hodnocení (stanovisko) a okresní soud žádost zamítl. Odsouzený podal stížnost, soud vypracoval odůvodnění usnesení a o stížnosti rozhodoval krajský soud, který rozhodnutí potvrdil a vypracoval odůvodnění usnesení. Nebo okresní soud žádost zamítl, odsouzený nepodal stížnost a soud nevyhotovil odůvodnění usnesení. V této skupině bylo analyzováno 16 případů. V polovině z nich nebyla odsouzeným podána po zamítnutí žádosti soudem stížnost.

Pokud jde o hodnocení (zprávy) VS, tak 6 hodnocení bylo pro žadatele doporučujících nebo neutrálních, ve zbylých 10 hodnoceních se přímo konstatuje, že odsouzený nesplňuje podmínky pro podmíněné propuštění.

Ve všech analyzovaných případech se PMS stavěla negativně k žádosti odsouzeného a její stanovisko bylo nedoporučující. Pokud se vyskytla ve zprávách VS či PMS negativní informace o odsouzeném (zejména v závěrech či při celkovém zhodnocení žadatele), byla to pro státního zástupce, resp. soudce, informace zcela zásadní, se kterou bylo dále pracováno při posuzování žádosti.

V 8 případech proběhlo i parolové slyšení v rámci projektu Křehká šance II a bylo zpracováno 5 nedoporučujících a 3 doporučujících stanoviska Komise pro podmíněné propuštění. V jednom případě spis obsahoval i znalecký posudek z oboru zdravotnictví odvětví psychiatrie s nepříznivým závěrem, pokud jde o prognózu resocializace odsouzeného.

Ve 4 analyzovaných případech kontaktovala PMS i oběť (poškozeného) trestného činu. Všechny oběti se stavěly negativně k možnosti podmíněného propuštění odsouzeného. Jedna oběť nepřijala omluvu odsouzeného, ostatní poukázaly na to, že doposud k omluvě za spáchaný trestný čin či upřímnému projevení lítosti zatím nedošlo. Jedna poškozená vyslovila dokonce obavu (strach) z možného propuštění žadatele a možného setkání s ním. Další z kontaktovaných obětí uvedla, že z jejího pohledu se odsouzený zatím neomluvil za svůj čin. Další poškozený nebyl proti možnosti odsouzeného podmíněně propustit, ale pouze za předpokladu řádné náhrady škody (dle jeho sdělení zatím odsouzený v průběhu VTOS nepodnikl žádné kroky k jejímu odčinění).

Žádosti odsouzených byly opatřeny příslibem zaměstnání u 14 odsouzených, 12 žadatelů mělo zajištěné ubytování, k jedné žádosti odsouzeného se připojili jeho partnerka a rodiče, u dvou žadatelů byla přiložena i záruka za dovršení nápravy odsouzeného, jeden odsouzený doložil informaci o spolupráci se sociálním kurátorem v místě trvalého bydliště.

Průměrný věk odsouzených (v druhé skupině ve vzorku 18 mužů) v době žádosti o podmíněné propuštění byl 40 let (min. 28, max. 67, sm. odchylka 9,7). Nejčastěji, a to v 8 případech, se jednalo o osoby ve věku mezi 40 až 49 lety. Výrazněji (ve 4 případech) pak byly ještě zastoupeny osoby ve věku mezi 30–39 lety.

Pokud jde o rodinný stav, tak 10 odsouzených bylo v době podání žádosti o podmíněné propuštění svobodných, 3 rozvedení, dva ženatí a jeden žadatel byl vdovec. Jedno dítě, resp. dvě děti mělo 5 žadatelů o podmíněné propuštění, tři byli bezdětní. Nejvyšší počet dětí, a to čtyři, byl zaznamenán u jednoho odsouzeného.

Stejně jako u první skupiny žadatelů o podmíněné propuštění jsme analyzovali finanční závazky odsouzených. Nejvyšší dluh byl zjištěn u odsouzených ve výši 32 mil. Kč, nejmenší 10 tis. Kč. Průměrná výše závazků byla 2 788 125 Kč – (min. 10 000 Kč, max. 32 000 000 Kč, sm. odchylka 7 740 755,1).

Sledovali jsme i trestní minulosti osob z hlediska počtu všech předchozích záznamů o odsouzeních v RT před právní mocí rozhodnutí o vině a trestu, ke kterému se vztahovala žádost odsouzeného o podmíněném propuštění, tak žádný záznam v RT neměli dva žadatelé. Nejčastěji se jednalo o případy se třemi předchozími záznamy v RT. Nejvíce záznamů v RT měli dva odsouzení s 15 záznamy. Průměrný počet předchozích odsouzení byl 6,2 (sm. odchylka 4,9). Více než čtvrtina odsouzených měla 10 a více záznamů v RT. Pokud jde o jejich trestní minulost, tak současná, a i dřívější trestná činnost byla velmi často páchána pod vlivem návykových látek (u 5 odsouzených), pod vlivem alkoholu (u 3 žadatelů) či v souvislosti s gamblingem (1 odsouzený). Nejčastěji šlo o opakovanou majetkovou trestnou činnost (krádež, zpronevěra, podvod).

Předchozí zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody mělo 10 odsouzených (více než polovina). Nejčastěji šlo o třetí zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody, a to v případě 6 odsouzených. Poprvé ve výkonu trestu odnětí svobody bylo 6 odsouzených.

U odsouzených jsme zjišťovali i informace o tom, zda byli někdy v minulosti již podmíněně propuštěni. V analyzované druhé skupině odsouzených bylo již dříve podmíněně propuštěno 6 osob, z nich pak byli dva odsouzení podmíněně propuštěni dvakrát. K nařízení výkonu zbytku trestu došlo v minulosti v 5 případech.

Naše pozornost byla zaměřena i na uloženou délku trestu odnětí svobody, kterou odsouzení v době žádosti o podmíněné propuštění vykonávali. Nejdelší uložený vykonávaný trest byl 20 let, nejkratší trest 2 roky. Průměrný vykonávaný trest odnětí svobody v druhé skupině odsouzených byl 75,1 měsíců (min. 18 měsíců, max. 240 měsíců, sm. odchylka 56,9).

Z hlediska druhů trestných činů, pro které byli žadatelé o podmíněné propuštění ve výkonu trestu odnětí svobody⁷⁹, když soud rozhodoval o podmíněném propuštění, vyplývá, že nejfrekventovanější skupinu tvořily trestné činy proti majetku (5x), trestné činy proti životu a zdraví (3x) a trestné činy hospodářské (2x).

Pokud se zaměříme podrobně na skutkové podstaty (nejpřísněji trestných) trestných činů, pro které byly osoby z našeho vzorku ve výkonu trestu odnětí svobody, a ze kterého žádaly o podmíněné propuštění, tak nejčastěji se jednalo o majetkovou kriminalitu, zvláště krádeže (4x), zpronevěru (1x). Mezi frekventovanější skupinu činů patřily trestné činy proti životu a zdraví, a to vražda (2x) a ublížení na zdraví (1x) a trestné činy hospodářské, zejména zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby (2x).

V.2.1 Hodnocení VS a stanoviska Komise pro podmíněné propuštění

V hodnocení VS, případně ve stanoviskách Komise pro podmíněné propuštění, byly u této skupiny odsouzených identifikovány negativní poznatky v **oblasti**:

- Celkového chování a přístupu odsouzeného k plnění povinností (včetně programu zacházení) ve VTOS, obecně v nenaplnění účelu VTOS (zařazení ve II. prostupné skupině vnitřní diferenciaci, uložení kázeňského trestu, minimum kázeňských odměn).
- Nedostatečné změny náhledu odsouzeného za svou trestnou činnost (chybějící sebereflexe), nepřevzetí odpovědnosti za protiprávní jednání (bagatelizace závadového chování) a neřešení následků trestné činnosti (zejména náhrady škody poškozeným), a hrozícího vysokého rizika recidivy.
- Neřešení (nezájmu řešit) závislosti na alkoholu či návykových látkách.
- Nezajištěných, resp. neřešených podmínkách života na svobodě (bydlení a zaměstnání, vysoká zadluženost a obecně nezájem řešit finanční situaci, návrat do problematického rodinného a sociálního zázemí).

Příklady z hodnocení VS:

„Dodán policii do výkonu vazby a následně převeden do VTOS, zařazen v I. prostupné skupině vnitřní diferenciaci, vykonává aktivity účelově, u odsouzeného chybí objektivní náhled na závislost alkohol/návykové látky, cíle programu zacházení plněny pouze částečně, VTOS...“ (případ odsouzeného č. 9, muž, 34 let)

79 V případech, že jich bylo více, vycházeli jsme z trestného činu nejprísnejší trestného. V případech, že takových bylo více, z toho, který byl uveden v RT prvni v pořadí.

„Do VTOS nastoupil sám, zařazen v II. PSVD, chování ve VTOS na průměrné úrovni a program zacházení plní částečně, odsouzený má velké dluhy, nepoučil se z předchozích chyb, VTOS neplní účel, rizikovost odsouzeného nebyla snížena...“ (případ odsouzeného č. 10, muž, 67 let)

V.2.2 Stanoviska PMS

Problémová místa v připravenosti odsouzených na podmíněné propuštění, v případech, kdy žádost odsouzeného nebyla probačními úředníky podpořena, nalezneme v **oblasti**:

- Předchozí problémové spolupráce s PMS při výkonu dříve uložených alternativních trestů či podmíněného propuštění, a tím hrozícího vysokého rizika recidivy.
- Nedostatečné změny náhledu odsouzeného na svou trestnou činnost (chybějící sebe-reflexe), zažitých závadových modelů chování, neřešení následků trestné činnosti (náhrada škody).
- Neřešení závislosti na alkoholu či OPL, často její bagatelizace.
- Nezajištěných, resp. neřešených podmínek života na svobodě (bydlení a zaměstnání, vysoká zadluženost a obecně nezáměr řešit finanční situaci, nedostatečné rodinné a sociální zázemí), nulová (nebo velmi nízká) motivace k navázání spolupráce s organizacemi, které by mohly odsouzenému pomoci řešit identifikované problémy.

Příklady ze stanovisek PMS:

„Z pohledu PMS není odsouzený schopen vlastní sebereflexe, motivace je pouze vnější, velkou roli sehrává i pocit ukřivděnosti, nespravedlnosti s tendencí se ospravedlňovat, nedostatek náhledu na přechin distribuce návykových látek a další trestné činy, dřívější spolupráce s PMS nebyla zcela pozitivní (nedodržování podmínek), odsouzený opakovaně ve VTOS...“ (případ odsouzeného č. 13, muž, 45 let)

„Nedostatečné sociální zázemí, nereálný náhled na svou finanční situaci, riziková je hra na výherních automatech, riziko je i prostředí, kam se chce vrátit, a hlavně problémovi přátelé, rizika chce řešit sám, není zatím motivován k navázání spolupráce s organizacemi, které by mohly v jeho situaci pomoci, náhradu škody začal řešit až po navázání spolupráce s PMS...“ (případ odsouzeného č. 15, muž, 28 let)

V.2.3 Návrhy státních zástupců

Ve výše uvedených případech jsme zjišťovali i důvody pro zamítnutí žádosti z pohledu státních zástupců. Informace jsme čerpali z jejich postupu v průběhu veřejného zasedání a zejména z konečných návrhů. Je třeba zdůraznit, že ani jeden ze státních zástupců s podmíněným propuštěním nesouhlasil. Důvody, které vedly k navržení zamítnutí žádosti, byly pro nesplnění druhé a třetí zákonné podmínky pro podmíněné propuštění. Důvody, pro které se státní zástupci přiklání v konečných návrzích k zamítnutí žádosti odsouzeného, lze najít v **oblasti**:

- Nedostatečného chování odsouzeného ve VTOS (uložen kázeňský trest, zařazení ve II. prostupné skupině vnitřní diferenciaci, neplnění účelu VTOS, neplnění programu zacházení, neplnění podmínek a povinností ve VTOS).

- Trestní minulosti odsouzeného a opakovaného selhání při výkonu alternativních trestů či podmíněném propuštění, a tím hrozícího vysokého rizika recidivy vzhledem ke spáchané trestné činnosti.
- Nedostatečné změny náhledu odsouzeného na svou trestnou činnost (chybějící sebereflexe) a neřešení následků trestné činnosti.

Příklady z konečných návrhů státních zástupců:

„Nevidím určitou sebereflexi, co se stalo, chybí přijetí odpovědnosti za čin, postoj k tomu se příliš nezměnil, odsouzený uvádí: příliš si nepamatuji, nerozumím tomu, co se stalo. Nevidím upřímnou sebereflexi, také postoj k náhradě škody je vyhybavý. Zákonodárce má zájem na ochraně společnosti před pachateli trestných činů a stanoví, že kromě toho, že mají ty 2/3, má být propuštěn pouze tehdy, nehrozí-li opakování činu. Pokud v minulosti zareagoval takovým způsobem, tak to nebezpečí, že zareaguje v budoucnu obdobným způsobem, je velmi velké...“ (případ odsouzeného č. 3, muž, 45 let)

„Pokud jde o prognózu vedení řádného života, je tato podmínka kamenem úrazu. Nelze vycházet jenom z trestní minulosti, nelze však přehlédnout skutečnost, že má 8 záznamů v Rejstříkům trestů a trestné činnosti se dopouštěl už jako mladistvý. Ve VTOS je potřetí a následně páchaná trestná činnost byla závažnějšího charakteru. Dřívější trestná činnost bezprostředně navazovala na dvě předchozí osvědčená podmíněná propuštění. Pokud jde o prognózu vedení řádného života, z mého pohledu poměrně pregnantně to vyjádřil psycholog ve své zprávě, který uvedl, že dvě dekády zneužívání OPL versus prozatím necelých pět let života abstinujícího ve skleníkovém prostředí výkonu trestu odnětí svobody s minimálními nástrahami, je drobná záruka pro další život. Vnímám, že odsouzený na sobě pracuje a je ochoten se sebou něco dělat, se svou závislostí, se svým chováním, nicméně záruka je aktuálně pro mě skutečně drobná...“ (případ odsouzeného č. 4, muž, 41 let)

V.2.4 Odůvodnění usnesení soudů

V 8 posuzovaných případech okresní soudy při projednávání zamítly žádost odsouzených a následně žadatelé o podmíněné propuštění podaly stížnost. Soudy zdůvodňovaly zamítnutí žádosti odsouzených pro nesplnění druhé a třetí zákonné podmínky (obě podmínky u 5 odsouzených) a třetí zákonné podmínky pro podmíněné propuštění (u zbylých 3 odsouzených). Důvody pro zamítnutí žádosti jsme zjišťovali z odůvodnění usnesení okresních soudů. Argumentace okresních soudů vycházela z návrhů státních zástupců, z hodnocení VS a stanovisek PMS. Pokud bylo v hodnotících zprávách obou služeb vyjádřeno nedoporučení či nepřipravenost na propuštění, byl to pro soud vždy silný argument pro nevyhovění žádosti. Hlavní důvody, pro které soudci okresních soudů zamítli v našem vzorku žádost odsouzeného, nalezneme v **oblasti**:

- Nedostatečného chování odsouzeného ve VTOS (absence prokázání polepšení) a neplnění podmínek a účelu trestu (soudy často zdůrazňovaly, že nestačí pouze formální dodržování podmínek a procedur ve VTOS, to je dle soudu pouze schopnost odsouzeného adaptace na VTOS).
- Trestní minulosti odsouzeného, opakovaného selhání při výkonu alternativních trestů či podmíněném propuštění, společensky nebezpečné trestné činnosti, hrozby vysokého rizika recidivy.

- Nedostatečné změny náhledu odsouzeného na trestnou činnost (chybějící sebereflexe) a nedostatečného řešení následků trestné činnosti (laxní postoj odsouzeného k náhradě škody).

Příklady z odůvodnění okresních soudů:

„Nelze mít za to, že splňuje třetí podmínku. Druhou podmínku je možné považovat za splněnou, vzhledem ke kladnému hodnocení od věznice během VTOS, včetně příkladného chování během VTOS. Třetí podmínku však nesplnil, jelikož nelze očekávat řádný život. Jeho trestná činnost je společensky nebezpečná, nevyvinul dostatečnou snahu nahradit způsobenou škodu. Z lékařské zprávy dále vyplývá, že poškozená je trestnou činností stále poznamenána. Proces resocializace u odsouzeného probíhá, je možné na jeho výborném hodnocení spatřovat pozitivní vliv výkonu trestu na jeho osobnost, avšak pouze do určité míry. Pokud má výkon trestu na odsouzeného pozitivní efekt, je dle názoru třeba v tomto nadále pokračovat, neboť vzhledem k délce uloženého trestu proces resocializace odsouzeného ještě není ukončen. Odsouzený by měl zejména přehodnotit svůj postoj k poškozené a skutečně se napravit tak, aby soud neměl pochybnosti o riziku opakování násilné trestné činnosti odsouzeného. Soud musí při zkoumání podmínek pro podmíněné propuštění hodnotit široké spektrum otázek, které nelze pominout, zejména ochranu společnosti a oprávněných zájmů poškozených. Soud považuje žádost za předčasnou...“ (případ odsouzeného č. 2, muž, 48 let)

„Dříve opakovaně podmíněně propuštěn, opakovaně selhal, nezanechal trestné činnosti dobrovolně a nebyl ochoten se napravit. Z toho soud vyvozuje, že odsouzený je schopen se ve výkonu trestu chovat řádně, ale nejde v jeho případě o výraz nápravy, ale o schopnost se adaptovat na výkon trestu. To potvrzuje jeho chování, pro které byl vyřazen na sklonku roku 2018 ze zaměstnání. Za této situace není ani poměrně vysoké množství odměn dokladem nápravy. Aktivita odsouzeného během výkonu trestu by měla odpovídat jeho trestní minulosti a množství šancí, které mu byly poskytnuty. Z tohoto hlediska je počet odměn (15x) nedostatečný. Program zacházení není zcela plněn, je teprve naplňován, a druhá podmínka proto nebyla celkově splněna. Soud se kloní k závěru, že odsouzený neskýtá vzhledem k trestní minulosti záruku, že k trestné činnosti nedojde. Není přiměřeně zajištěna prognóza vedení řádného života, odsouzený není dostatečně věrohodný. Nedodržel dohodu o spolupráci s PMS. Jde mu primárně pouze o formální dodržování potřebných procedur za účelem dosažení vyhovění podmínek VTOS, ale nikoliv o skutečné polepšení se a vůli vést řádný život. Má tendenci k určité bagatelizaci trestné činnosti...“ (případ odsouzeného č. 5, muž, 43 let)

„Nesplnil druhou a třetí podmínku pro podmíněné propuštění. Je emočně chladný, není schopen zažívat pocit viny, a není tím pádem schopen poučit se z trestu. Uznání viny je základem pro to, aby se odsouzený polepšil a napravit. Za 14 let ve VTOS neuhradil nic ze stanovené škody, to je velmi důležité, a proto dle soudu odsouzený neprokázal polepšení a nesplnil zákonný předpoklad pro podmíněné propuštění. Podle soudu existuje velmi vysoké riziko recidivy...“ (případ odsouzeného č. 7, muž, 35 let)

V uvedených případech odsouzení podali stížnost a dále rozhodovaly krajské soudy. Důvody pro zamítnutí stížnosti jsme čerpali z odůvodnění usnesení krajských soudů. Krajské soudy vycházely z hodnocení zákonných podmínek, které provedly okresní soudy.

Krajské soudy se shodovaly se závěry hodnocení okresních soudů, případně doplnily či rozšířily jejich argumentaci. Hlavní důvody, pro které soudci krajských soudů zamítli stížnosti odsouzených, lze najít v **oblasti**:

- Nedostatečného chování odsouzeného ve VTOS, neplnění účelu a podmínek ve VTOS.
- Trestní minulosti odsouzeného, opakovaného selhání při výkonu alternativních trestů či podmíněném propuštění, hrozícího vysokého rizika recidivy.
- Nedostatečné změny náhledu odsouzeného na trestnou činnost (nedostatečná sebereflexe) a řešení následků trestné činnosti (náhrada škody).

Příklady z odůvodnění:

„Nelze mít za prokázané, že odsouzený svým chováním a plněním svých povinností ve výkonu trestu prokázal zlepšení, když v tomto směru je třeba uvést, že odsouzený je stále zařazen do II. prostupné skupiny vnitřní diferenciaci. Hodnocení VS není negativní, ale ani nikterak výrazně pozitivní. PMS nedoporučuje propuštění, neboť se jí odsouzený jeví jako problémový. Je nutno poukázat i na jeho trestní minulost, odsouzený se opakovaně dopouští trestné činnosti bez ohledu na předešlá odsouzení a tresty. Tímto je zpochybňována i třetí zákonem požadovaná podmínka, že by bylo možno od něho očekávat vedení řádného života...“ (případ odsouzeného č. 1, muž, 28 let)

„Soud považuje za nesplněnou třetí zákonnou podmínku. Odsouzený nenastoupil dobrovolně do VTOS a nevyvinul žádnou snahu o náhradu škody, kterou způsobil. Je podstatné, že odsouzený se opakovaně dopouští trestné činnosti bez ohledu na předešlá odsouzení a výkony trestů odnětí svobody, z nichž si nevzal potřebné ponaučení, a tím je právě zpochybněna třetí zákonem stanovená podmínka, že bylo možno od něj očekávat, že v budoucnu povede řádný život...“ (případ odsouzeného č. 4, muž, 41 let)

V.3 Shrnutí

Pokud se zaměříme na důvody, pro které soud nevyhověl žádosti odsouzených, tak jedním z častých argumentů pro zamítnutí žádosti byla pro soud trestní minulost odsouzených. Soudy argumentovaly dlouhodobou trestnou činností, nepoučením se z dřívějších trestů, nevyužitím šance na nápravu při uložení alternativních trestů, dřívějším selháním při podmíněném propuštění či selháním při předchozí spolupráci s PMS. Tato fakta, uskutečněná odsouzenými v minulosti před žádostí o podmíněné propuštění, pochopitelně nemůže VS či PMS ovlivnit v přípravě a řízení o podmíněném propuštění, stejně jako jejich případné nedobrovolné nenastoupení do výkonu trestu odnětí svobody. **Trestní minulost byla skutečností, která hrála pro soud důležitou roli při posouzení očekávání vedení řádného života v budoucnu, avšak nelze se zbavit dojmu, že v našem vzorku případů byla často hodnocena formalisticky.** Trestní minulost žadatele a dřívější selhání při výkonu sankcí byly pokládány velkou částí soudců za rozhodující skutečnost, ze které byla dovozována absence podmínky vedení řádného života v budoucnu, aniž by byly dostatečně vzaty do úvahy dynamické faktory, které ji ovlivňují, a které byly popsány v hodnocení VS či ve stanoviscích PMS. Podle našeho názoru je tato skutečnost důsledkem systémového problému, který spočívá v ne zcela jasných konkrétních zákonných podmínkách či kritériích pro podmíněné propuštění. Zákonná úprava podmíněného propuštění používá neurčité pojmy, které doposud nebyly v praxi ustálenou interpretací ujasněny.

Trestní minulost nebyla jediným důvodem pro zamítnutí žádosti. Soudy poukazovaly i na z jejich hlediska nedostatečnou míru sebereflexe závadového chování odsouzených a na nízkou míru přijetí odpovědnosti za své předchozí trestní jednání. A i když spatřovaly u některých odsouzených určitý pokrok v dosažené změně v chování, tak se domnívaly, že je potřeba působit na odsouzené VTOS déle. Podle soudu je potřeba změnu chování u odsouzených zakotvit, a to na rozdíl od obou služeb, které se domnívaly, že VTOS již působil dostatečně dlouho a viděly pozitivní změnu v chování odsouzených. Argumenty pro zamítnutí žádosti byly v našem vzorku případů často vzájemně provázané (např. „*vzhledem k trestní minulosti nutno dle soudu projevit u odsouzeného větší míru sebereflexe, větší aktivitu k odčinění následků trestné činnosti...*“).

I když patřila v našem vzorku případů trestní minulost a závažnost spáchané trestné činnosti mezi stěžejní faktory při posuzování podmínek pro podmíněné propuštění, nelze přehlédnout, že důležitým aspektem byl pro soudy, a to i v případech pozitivního stanoviska VS či PMS při rozhodování o podmíněném propuštění, předpoklad **dlouhodobosti nastavené cesty ke změně chování odsouzeného a ukotvení této změny**. Zvláště v případech přijetí odpovědnosti za trestný čin (včetně úsilí o náhradu škody) byla pro soud důležitá **dlouhodobá a opravdová aktivita odsouzených** (například není vhodné řešit náhradu škody či omluvu poškozeným až v rámci přípravy podkladů pro podmíněné propuštění).

Analýza stanovisek PMS k žádosti o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

Hlavním cílem analýzy stanovisek PMS k žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění bylo popsat postup probačních pracovníků při zpracování stanoviska a zjistit, jak je naplňován Metodický standard v oblasti Parole. Základní soubor tvořila všechna stanoviska PMS (a odsouzení, jichž se týkají) ve všech věcech, v nichž bylo pravomocně rozhodnuto o žádosti (návrhu) o podmíněné propuštění a probační pracovníci zpracovali stanovisko (doporučující i nedoporučující) k žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění v roce 2019. Podle informace PMS bylo ve sledovaném období zpracováno stanovisko u 527 osob. Výzkumný soubor poté tvořil všechna stanoviska PMS (a odsouzení, jichž se týkají) ve všech věcech, v nichž bylo pravomocně rozhodnuto o žádosti (návrhu) o podmíněné propuštění a probační pracovníci zpracovali stanovisko (doporučující i nedoporučující) k žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění, a to v období od 1. 4. 2019 do 30. 6. 2019. Podařilo se nám od PMS shromáždit 137 stanovisek.

Postupy PMS při přípravě a zpracování podkladů pro rozhodování soudu o podmíněném propuštění detailně popisuje Metodický standard PMS Parole (dále též metodika PMS), jehož cílem je standardizovat činnosti PMS a sjednotit postupy pracovníků specializovaných na oblast podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody⁸⁰. Právě tento dokument PMS představoval také východisko pro zmíněnou analýzu stanovisek, které jsou výstupem celé řady aktivit a odborných činností vykonávaných PMS v oblasti podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (s ohledem na časové vymezení výzkumného souboru byl pro tento účel využíván relevantní dokument PMS z roku 2016, který byl v předmětném období platný pro všechny odborné pracovníky PMS).

Metodický standard ve svých úvodních ustanoveních definuje zásady činnosti pracovníka v oblasti parole. Těmi jsou dobrovolnost spolupráce pracovníka⁸¹ PMS s pachatelem⁸², akcent na koordinovanost postupu zainteresovaných subjektů, důraz na objektivizaci údajů a vyhodnocení rizik a potřeb, aktivní zapojení pachatele a ochrana společnosti.

Cílem analýzy stanovisek PMS k žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění bylo popsat klíčové oblasti, na které se zaměřují probační pracovníci při zpracování stanoviska, a zjistit, jak je naplňován Metodický standard v oblasti Parole v praxi PMS.

Základní soubor tvořila všechna stanoviska PMS (a odsouzení, jichž se stanoviska týkají) ve všech věcech, v nichž bylo pravomocně rozhodnuto o žádosti (návrhu) o podmíněné propuštění a probační pracovníci zpracovali stanovisko (doporučující i nedoporučující) k žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění v roce 2019. Podle informace PMS bylo ve sledovaném období zpracováno stanovisko u 562 osob.

Výzkumný soubor obsahoval všechna stanoviska PMS (a odsouzení, jichž se stanoviska týkají) ve všech věcech, v nichž bylo pravomocně rozhodnuto o žádosti (návrhu)

80 Metodický standard Parole (2016, str. 5).

81 Dle metodického standardu PMS se pracovníkem rozumí především specialista na paroli, v případě potřeby ale i jiný pověřený probační úředník nebo probační asistent.

82 Dle metodického standardu PMS se označení „pachatel“ vztahuje k procesnímu postavení v dané fázi trestního řízení na podezřelého, obviněného, obžalovaného nebo odsouzeného. V kontextu studie se tímto označením rozumí osoba i odsouzená, resp. podmíněně propuštěná z výkonu trestu odnětí svobody.

o podmíněné propuštění a probační pracovníci zpracovali stanovisko (doporučující i nedoporučující) k žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění, a to v období od 1. 4. 2019 do 30. 6. 2019. Pro účely analýzy výzkumného souboru IKSP od PMS obdržel 137 stanovisek. Výzkumný soubor tvořili převážně muži (celkem 122, tj. 89 %), odsouzených žen, žádajících o podmíněné propuštění, bylo v našem souboru celkem 15 (tj. 11 %). Co se týká věkového rozložení, nejmladšímu odsouzenému bylo v době zpracování stanoviska 21 let, nejstaršímu pak 68 let. Průměrný věk žadatelů o podmíněné propuštění byl v našem vzorku 37 let (sm. odchylka 10).

VI.1 Způsob zahájení spolupráce PMS s odsouzeným

Podle metodického standardu PMS je vstup pracovníka do případu možný na základě podnětu pachatele nebo lze spolupráci s ním zahájit z pověření soudu. V obou případech klade metodika PMS důraz na vytvoření podmínek pro efektivní spolupráci mimo jiné i tím, že na samém počátku pachatel vyplní formulář – standardizovaný podnět ke spolupráci s PMS⁸³, který představuje dle metodiky významný zdroj informací o osobě pachatele, jeho trestním případě a aktuální situaci, které jsou potřebné pro vyhodnocení spolupráce. Metodický standard k tomuto současně uvádí, že je z časových důvodů vhodné, aby PMS obdržela takový podnět nejpozději 4 měsíce před možným termínem podání žádosti o podmíněné propuštění, přičemž nedodržením této lhůty může být spolupráce částečně ovlivněna nebo znemožněna.⁸⁴

Z analýzy výzkumného souboru vyplývá, že spolupráce PMS s odsouzeným byla nejčastěji zahájena z podnětu pachatele (83 případů ze 137, tj. 61 %), ve 42 případech (31 %) byl kontakt PMS s klientem navázán v souvislosti s jeho zapojením do projektu Křehká šance, pouze v 7 případech (tj. 5 %) pak spolupráci PMS s klientem inicioval přímo soud. V 5 případech nebylo možné informaci o podnětu spolupráce s PMS ze stanovisek zjistit.

VI.2 Zdroje informací využívané PMS při zpracování stanoviska – objektivizace údajů

Kvalita zpráv, na základě kterých soud rozhoduje o případném propuštění, se odvíjí též od kvality objektivizovaných údajů o odsouzeném. Příprava pachatelů na podmíněné propuštění, včetně přípravy podkladů pro rozhodnutí soudu, má být, dle metodického standardu PMS, primárně realizována v partnerské spolupráci s Vězeňskou službou ČR. Metodický standard Parole dále přímo uvádí, že se pracovník PMS při získávání a ověřování informací neobejde bez spolupráce s dalšími osobami (např. rodinou pachatele či oběti, sociálním kurátorem, potenciálním zaměstnavatelem) a organizacemi (např. neziskovými i státními organizacemi poskytujícími sociální a zdravotní služby)⁸⁵.

V této souvislosti jsme se v naší analýze soustředili na zjištění poznatků o tom, jaké zdroje informací PMS v rámci přípravy stanoviska pro soud nejčastěji využívá. Z tohoto

83 Metodický standard Parole (2016, str. 11).

84 Tamtéž.

85 Metodický standard Parole (2016, str. 6).

pohledu představovaly nejvíce frekventovaný zdroj informací o klientovi **konzultace s dalšími osobami z okolí klienta (rodinní příslušníci, partneři)**, které probační pracovníci zrealizovali ve 103 případech, tj. 75 % všech analyzovaných stanovisek.

Velmi častým zdrojem informací, které v rámci objektivizace údajů PMS ve svých stanoviskách k žádostem o podmíněné propuštění v předmětném vzorku využívala, bylo **šetření v místě bydliště**, kde podle informací ze stanovisek probační úředníci fyzicky navštívili obydlí klienta v 77 případech, tj. v 56 % všech případů.

Na informace o klientovi získané z **konzultací s odborným personálem příslušné věznice**, případně z **písemných zpráv VSČR** se ve svých stanoviskách probační pracovníci přímo odkazovali přibližně ve třetině případů (celkem ve 49 případech, tj. 36 %). Podobný podíl (celkem 44 případů, tj. 32 %) představovaly informace o zrealizovaných **šetřeních u potenciálního zaměstnavatele odsouzeného**, případně „jen“ informace o proběhlé komunikaci PMS s potenciálním zaměstnavatelem odsouzeného za účelem ověření příslibu zaměstnání.

Ve třetině případů (45, tj. 33 %) probační úředníci při zpracování stanoviska uváděli jako zdroj **konzultací se sociálním kurátorem, případně odkazovali na jeho písemnou zprávu** (ta byla součástí příloh v 8 případech analyzovaných stanovisek).

Nejméně se pracovníci PMS v souvislosti s objektivizací informací pachatele obraceli na **oběti** (v 18 případech, tj. 13 %). V tomto případě se jednalo nejčastěji o potvrzení informace o hrazení způsobené škody.

V menší míře bylo možné ve stanoviskách PMS najít i další zdroje informací, jako jsou např. lékařské zprávy, zprávy neziskových organizací, přiložené přísliby bydlení, údaje z katastru nemovitostí, motivační dopisy klientů a jejich self reporty, doklady k dluhové situaci, zprávy z předchozí spolupráce s PMS apod.

Důraz na objektivizaci údajů je jednou ze zásad činnosti pracovníka v oblasti parole uvedených v metodickém standardu PMS⁸⁶. V souvislosti s tímto požadavkem si v některých případech byli sami probační pracovníci vlastních limitů spojených s objektivizací zjištěných informací ve svých stanoviskách vědomi a absenci potřebného ověření uváděných skutečností v textu přímo odůvodnili, případně jinak vysvětlili. Pro ilustraci uvádíme citace ze stanovisek, kde probační úředníci absenci doložení pravdivosti tvrzení odsouzeného komentují.

„K řešení následků trestné činnosti klient uvedl, že se téměř vždy snažil způsobenou škodu s pomocí rodičů nahradit. Poškozeným, kteří jej neodmítli, se omluvil. Toto z časových důvodů neověřováno“.

„Po případném propuštění z VTOS má údajně zajištěnou práci jako montážní dělník (doklad měl doložit soudu u předchozího veřejného zasedání)“.

86 Srovnej viz Metodický standard Parole (2016, str. 6).

VI.3 Obsah stanoviska

K samotnému průběhu spolupráce s pachatelem, resp. odsouzeným v rámci parolových činností, metodický standard uvádí výčet jednotlivých tematických oblastí, které by měl plán činnosti PMS zahrnovat. Pracovník se má podle něj zaměřit na období před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody (dále VTOS), období po dobu VTOS a konečně také i na období po případném podmíněném propuštění. Jako zásadní pracovní postup metodika PMS uvádí, aby se pracovník při konzultacích s pachatelem zaměřoval na témata, která jsou významná pro samotnou spolupráci, pro vyhodnocení rizik a potřeb a pro nalezení vhodných opatření k ošetření zjištěných rizik. Ve výčtu konkrétních témat, na která by se měl pracovník během rozhovoru s pachatelem zaměřit, pak metodický standard výslovně uvádí zejména průběh výkonu trestu odnětí svobody, reflexi kriminálního chování, motivaci ke změně, postoj k oběti a způsobeným následkům, rodinnou a sociální situaci, práci, zdraví, bydlení, finanční situaci a dluhy, závislostní jednání, myšlení, postoje, chování a hodnoty. Uvedený standard dále považuje za zásadní, aby pracovník s pachatelem společně odhalili možné příčiny trestné činnosti, hledali způsoby a následně činili kroky, které by mohly směřovat k eliminaci zjištěných příčin a urovnání narušených mezilidských vztahů.⁸⁷

Pro další podrobnější analýzu jsme se inspirovali právě tematickými oblastmi, jejichž zpracování sama PMS u stanovisek k žádostem o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody svým odborným zaměstnancům doporučuje, přičemž tato obsahová struktura je také součástí tzv. šablon, prostřednictvím kterých se PMS snaží mimo jiné též o standardizaci výstupů ze své odborné činnosti.

Jednou z podstatných tematických oblastí, na kterou se PMS ve svých stanoviskách zaměřuje, je **trestní minulost a průběh výkonu trestu odnětí svobody**. V souvislosti s výše uvedeným bylo zjištěno, že tématu trestní minulosti pachatele se věnovala drtivá většina stanovisek (celkem 122, tj. 89 %) a ve 113 (tj. 83 %) případech stanovisko PMS alespoň částečně obsahovalo také zhodnocení průběhu VTOS.

Důležitost sociálního prostředí pachatelů v souvislosti s trestnou činností zmiňují autoři četných kriminologických studií, které se zabývají teorií desistence (Sampson & Laub, 2023), (Tomášek, 2024). Zacílení na témata související s osobními a sociálními poměry odsouzeného předepisuje i již zmíněný metodický standard PMS. Z toho důvodu jsme těmto tématům a jejich zpracování ve stanoviskách PMS věnovali pozornost také v naší analýze.

Ta ukázala, že **zhodnocením existence kontaktů klienta s rodinným a sociálním prostředím** se alespoň částečně zabývali probační pracovníci ve 120 případech, tj. 88 %, naopak v 17 případech, tj. 12 %, tato informace zcela chyběla. V této souvislosti je však třeba zdůraznit, že z toho v 11 případech došlo dle informací obsažených ve stanoviskách k předčasnému ukončení spolupráce. A to buď ze strany odsouzeného, což mělo za následek, že témata související s osobními a sociálními poměry nebylo možné s odsouzeným v potřebném rozsahu pro soud zpracovat. Případně se jednalo o situace, kdy PMS s odsou-

⁸⁷ Metodický standard Parole (2016, str. 14–15).

zeným konzultaci vůbec nerealizovala, neboť spolupráci s ním vyhodnotila jako neúčelnou a s ohledem na vyhodnocení případu ji vnímala jako kontraproduktivní. Uvedené situace dobře ilustrují níže uvedené příklady citací ze stanovisek PMS.

„V případě odsouzeného XY nebylo přistoupeno k dojednání konzultace, neboť z pohledu PMS je rozvinutí spolupráce neúčelné vzhledem k již nařízenému termínu veřejného zasedání...“.

„PMS není ze zákona vázána povinností spolupracovat s každým odsouzeným, který zašle podnět. Vždy se jedná o výsledek oboustranné dohody ke spolupráci. Odsouzení jsou průběžně odborným personálem věznice a také každoročně formou besed s probačním úředníkem informováni o podmínkách spolupráce s PMS, tzn., i kdy je vhodné zkontaktovat PMS“.

Mezi faktory ovlivňující desistenci nikoliv překvapivě patří zaměstnání, resp. zdroj legálního příjmu (Lageson & Uggen, 2013), i (Tomášek et al., 2017). Na důležitost faktoru zaměstnání v souvislosti s předpokladem vedení řádného života poukazují také autoři kriminologických teorií souvisejících s desistencí (Laub & Sampson, 2003).

V našem výzkumném vzorku byla oblast **zdrojů legálního příjmu** alespoň částečně zmíněna ve 119 stanoviskách, tj. 87 %, ve zbylých 18 případech toto téma zpracováno nebylo.

V 17 případech ze 137, tj. 12 % stanovisek, chyběla i jakákoliv **informace o aktuální zadluženosti** klienta nebo **posouzení kvality místa**, kde se odsouzený hodlá po propuštění z VTOS zdržovat. V ostatních případech stanovisek byla tato témata v různé míře obsažena, nutno však podotknout, že v necelé třetině z nich bylo toto téma zpracováno jen velmi okrajově. I v tomto případě je však třeba upřesnit, že v 11 případech z výzkumného vzorku bylo shromáždění informací pro soud limitováno ukončením spolupráce ze strany odsouzeného, případně ze strany PMS, která spolupráci s odsouzeným v souvislosti s jeho žádostí o podmíněné propuštění vyhodnotila jako kontraproduktivní.

V jednom případě byla absence informací o místě bydliště odsouzeného zdůvodněna přímo ve stanovisku tím, že rodina je ve fázi příprav na stěhování a nový byt ještě nemají k dispozici: *„Realizovat šetření v bytě, který rodina opouští, nám přišlo jako neúčelné“.*

Při analýze obsahu stanovisek byla věnována pozornost i tomu, zda a v jaké míře se probační úředníci ve svých výstupech adresovaných soudu zabývají tématem **závislosti**. Zhodnocení vztahu odsouzeného k alkoholu, drogám, gamblingu nebo jinému závislostnímu jednání bylo alespoň v omezené míře přítomno celkem ve 115 případech stanovisek (tj. 84 %) ze všech analyzovaných případů. Naopak 22 (tj. 16 %) stanovisek tuto oblast zcela opomenulo, přičemž i zde je v některých případech možné hledat vysvětlení jednoduše v tom, že spolupráce s klientem byla přerušena.

„Odsouzený XY neumožnil soudu, prostřednictvím svého postoje ke spolupráci s PMS, prověření podstatných skutečností, které by poukazovaly na naplnění předpokladu vedení řádného života a možnosti výkonu opatření, která by mohla snížit riziko selhání“.

Zajímavá zjištění přinesla analýza stanovisek v rámci kategorie **řešení následků trestného činu**, která se týkala zpracování postojů odsouzeného žadajícího o podmíněně propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. I když většina stanovisek se v textu s tímto tématem alespoň částečně nějakým způsobem vyrovnala, přesto zůstává překvapivým zjištěním, že **zhodnocení náhledu na trestnou činnost** zcela absentovalo v 15 případech stanovisek. Podobně jako v předchozích zjištěních je ale možné částečné vysvětlení hledat ve skutečnosti, že ve dvou třetinách z těchto případů byla ve stanovisku obsažena informace o ukončení spolupráce s odsouzeným.

Alespoň částečnou informaci o **postoji pachatele k oběti a způsobeným následkům** obsahovalo 76 stanovisek. Naopak ve 39 případech stanovisek se téma postoje pachatele k oběti a způsobeným následkům neobjevilo vůbec, přičemž je nutné doplnit, že do tohoto číselného údaje nebyly zahrnuty ty případy, ze kterých bylo s ohledem na povahu trestné činnosti (např. maření úředního rozhodnutí) zjevné, že takový požadavek na zjišťování informací v této oblasti lze považovat za irelevantní.

Výzkumy (Tomášek, 2017; Raszková et al., 2025) ukazují, že důležitým faktorem ovlivňujícím desistenci pachatele je jeho **motivace ke změně**. Také podle metodického standardu PMS je téma motivace ke změně uvedeno i ve výčtu oblastí, na které by se měl zaměřit rozhovor s pachatelem. Z toho důvodu jsme se tedy rovněž soustředili na zjištění, zda a v jaké míře tomuto tématu věnují probační úředníci ve svých stanoviskách odpovídající pozornost. Z analýzy našeho vzorku vyplývá, že alespoň částečným způsobem se k motivaci klienta probační úředníci vyjádřili ve 106 případech (tj. 77 %), zatímco ve zbylých 31 (tj. 23 %) případech nebylo možné jakoukoliv zmínku o motivaci klienta ke změně v textu stanovisek nalézt.

V souvislosti s tématem využití elektronické formy kontroly, kterou PMS zajišťuje prostřednictvím technologie elektronického monitoringu tzv. „elektronických náramků“, nás zajímalo, zda a v jakém rozsahu se toto téma objeví i ve stanovisku PMS k PP. Informace o vhodnosti obydlí pachatele pro výkon elektronické kontroly (tj. např., zda je v obydlí přívod elektrické energie, dostupný signál GSM/GPS, vhodné místo pro umístění základnové stanice apod.) obsahovalo alespoň částečně celkem 17 stanovisek (tj. 12 % všech analyzovaných stanovisek).

Postoje osob k uložení elektronické formy kontroly, se kterými odsouzený zamýšlel sdílet společnou domácnost, byly ve stanoviskách zaznamenány ve 12 případech (9 %). Informace o zjištění případných omezení, která výrazně komplikují či znemožňují nošení elektronického zařízení (tzv. náramku) na těle, byly nalezeny jen v 6 případech stanovisek, tj. ve 4 % případů.

Z výše uvedeného tak vyplývá, že se stanoviska PMS tématem **posouzení podmínek pro výkon elektronické kontroly zabývala jen v ojedinělých případech**. Je však možné, že tyto informace mohly být soustředěny do samostatné standardizované zprávy, resp. stanoviska, které se váže k povinnosti odsouzeného zdržovat se v obydlí. Tento dokument však IKSP pro účely tohoto výzkumu neměl k dispozici.

Analýza stanovisek ukázala, že v některých případech probační úředníci navrhuji či doporučují soudu i konkrétní výměru zkušební doby, kterou by měl soud podmíněně propuštěným osobám uložit. Z celkového počtu 137 stanovisek byla konkrétní **výměra zkušební doby podmíněného propuštění** navrhována probačními úředníky v 14 případech, tj. v 10 %. U dalších 14 stanovisek se pak probační úředníci ve svých návrzích určených soudu omezili na obecnější formulace jako např.: „*navrhuji dohled ve střední výměře*“, „*navrhuji dohled s delší zkušební dobou*“, „*se zkušební dobou v horní polovině výměry*“, „*se zkušební dobou delšího rozsahu*“, „*nejméně 5 let*“. V jednom případě pak byla formulace vztahující se k výměře PMS zcela obecná: „*PMS se k žádosti staví kladně za předpokladu uložení dostatečně dlouhé zkušební doby*“. Ve všech těchto případech se ve svých návrzích probační úředníci přikláněli k ukládání spíše delší výměry zkušební doby.

Co se týká stanovení konkrétní délky zkušební doby, je zajímavé, že samotní probační úředníci se ve svých návrzích častěji přikláněli k horní polovině výměry délky zkušební doby u zločinů, když ve 4 případech navrhli nejvyšší možnou výměru zkušební doby v trvání 7 let, tři stanoviska obsahovala návrh zkušební doby na období 5 let, další 4 stanoviska měla ve svých návrzích 4letou zkušební dobu, ve dvou případech obsahovala stanoviska návrh na uložení 3leté zkušební doby a v jednom případě navrhoval probační úředník uložit zkušební dobu na dva roky. Nutno však zdůraznit, že se jedná pouze o 14 případů, kde probační úředníci soudu konkrétní výměru navrhovali.

VI.4 Analýza rizik a potřeb

Metodický standard jako zásadní pracovní postup uvádí, že pracovník své závěry ve stanovisku odůvodňuje na základě výsledků analýzy rizik a potřeb pachatele i potřeb obětí⁸⁸.

Vzhledem k tomu, že PMS klade ve svých metodických doporučeních velký důraz právě na **provedení souhrnné analýzy rizik a potřeb**, zajímalo nás, zda a jakým způsobem bude tato oblast zahrnuta do formulací samotných stanovisek, které byly předmětem analýzy.

S ohledem na zaměření PMS lze očekávat její nesporný potenciál a přínos mimo jiné v tom, že se při zpracování stanovisek podrobněji zaměří na zhodnocení a popis rizik odsouzených zejména z pohledu tzv. dynamických faktorů. Výsledky analýzy však poněkud překvapivě ukazují, že se probační pracovníci ve svých stanoviskách soustředili častěji na míru rizika vyplývající z trestní minulosti klienta, tj. převážně statických faktorů.

Zhodnocení míry rizika recidivy, újmy, a především selhání vyplývajících z minulosti klienta a předchozí spolupráce s PMS bylo možné alespoň částečně najít ve 125 stanoviskách, tj. 91 % případů, zatímco zhodnocení míry rizika na základě dynamických faktorů bylo zřejmé ve 116 případech (v 85 %) všech stanovisek. Celkem 21 (tj. 15 %) stanovisek přitom neobsahovalo žádnou informaci vztahující se ke zhodnocení rizik z pohledu dynamických faktorů, u 12 (tj. 9 %) stanovisek pak nebyla přítomna informace o zhodnocení rizik z pohledu trestní minulosti klienta nebo jeho předchozí spolupráce s PMS.

Téměř ve dvou třetinách stanovisek (83 případů) nebylo možné najít zhodnocení toho, komu a za jakých okolností hrozí újma. Přestože lze částečné vysvětlení v tomto případě hledat např. v charakteru spáchané trestné činnosti, tj., pokud byl spáchán trestný čin, kde újma fakticky oběti nehrozí, nebo došlo k ukončení spolupráce PMS s odsouzeným (což vyhodnocení informací mohlo limitovat), zůstává otázkou, proč v ostatních případech odpovědi na tyto doporučené otázky nebylo možné v textu stanovisek dohledat.

U 29 (tj. 17 %) případů z celkového počtu 137 analyzovaných stanovisek nebylo možné dohledat jakoukoliv informaci o tom, jak klient svým přístupem zjištěná rizika zvyšuje či snižuje. PMS v této souvislosti doporučuje, aby se probační pracovníci v těchto případech u odsouzených zaměřili mimo jiné též na zhodnocení úrovně spolupráce, motivace a sebe-reflexe. Takové zhodnocení bylo možné identifikovat ve 108 (tj. 79 %) případech stanovisek, byť přibližně ve třetině z nich byla těmto tématům věnována pozornost jen velmi okrajově. Zde je však nutno opět zdůraznit, že absenci informací, vztahujících se k podrobnějšímu zpracování tématu rizik, lze v některých případech vysvětlit tím, že došlo k ukončení spolupráce s odsouzeným, což pravděpodobně přesnější identifikaci rizik a návrhů na jejich ošetření do značné míry mohlo limitovat.

VI.5 Opatření ukládaná v souvislosti s podmíněným propuštěním

Podle metodického standardu PMS by se měl pracovník v závěru stanoviska vyjádřit také k riziku recidivy a riziku dalších možných selhání pachatele v době po propuštění z VTOS, přičemž v návaznosti na zjištěná rizika by měl navrhnout konkrétní a místně dostupná opatření, která tato rizika snižují na akceptovatelnou míru, a to v podobě doporučení stanovení dohledu a konkrétních přiměřených povinností a omezení.⁸⁹

Doporučení PMS, aby soud uložil konkrétní přiměřené omezení nebo přiměřenou povinnost, bylo součástí 101 stanovisek, tj. 74 % všech 137 stanovisek z našeho výzkumného vzorku. Při analýze jsme se zajímali také o to, na jaké oblasti rizik jsou navrhovaná opatření PMS cílena.

V této souvislosti bylo zjištěno, že se navrhovaná omezení a povinnosti nejčastěji týkaly návrhů na **zdržení se užívání návykových látek**. Tato opatření probační pracovníci navrhovali celkem v 74 případech, tj. ve více než polovině analyzovaných stanovisek. Návrh zákaz užívání, jmenovitě alkoholu, představoval z tohoto počtu více než třetinu. Návrhy na uložení přiměřených povinností a přiměřených omezení, které se týkají zákazu zneužívání návykových látek, souvisí s další velmi frekventovanou oblastí návrhů probačních úředníků směřující k tomu, aby soud současně uložil přiměřenou **povinnost podvolit se testování návykových látek**. Takových návrhů podala PMS ve sledovaném vzorku celkem 61, tj. 45 %.

89 Metodický standard Parole (2016, str. 18).

Samostatné téma představovaly návrhy na podrobení se **ambulantní léčbě závislosti**⁹⁰. Tento požadavek bylo možné zaznamenat ve 29 (21 %) stanoviskách, z toho jedenkrát se jednalo o návrh na ambulantní sexuologické léčení a v jednom případě se jednalo o oblast závislosti související s gamblingem.

Další oblast, kterou probační úředníci navrhovali soudu prostřednictvím přiměřených povinností a omezení ošetřit, představovalo **zaměstnání a zdroj příjmů**. K tomu tématu se vázalo celkem 84 (tj. 61 %) návrhů PMS, přičemž se nejčastěji jednalo o formulace typu „*být řádně zaměstnán*“, „*nastoupit do zaměstnání*“, „*najít si zaměstnání*“, „*v případě zaměstnání se zaevidovat na Úřad práce*“, „*spolupracovat s Úřadem práce*“ apod. U dvacíti stanovisek se objevil i požadavek stanovit soudem povinnost, aby klient bez vědomí a souhlasu probačního úředníka neměnil zaměstnání. Návrh stanovit povinnost dokládat zdroj, případně legálnost příjmů byl ze strany PMS adresován soudu ve 27 případech (20 %).

Návrhy spojené se stanovením přiměřené **povinnosti nahradit škodu**, či další závazky z trestné činnosti se objevily ve 44 případech, tj. 32 % stanovisek, z toho 7x byl přímo formulován požadavek, aby soud odsouzenému stanovil povinnost hrazení škody dokládat.

Další opatření, která ve svých stanoviskách prostřednictvím formulací přiměřených omezení a povinností PMS navrhovala, se týkala např. **ukládání programů psychologického poradenství** (celkem 11 případů, 8 %), povinností spolupráce s **dluhovou poradnou (dluhovým poradcem)**, resp. **absolvovat program finančního poradenství** (celkem 14 případů, tj. 10 %), uložení povinnosti účastnit se **resocializačního programu nebo programu sociálního výcviku** (celkem 7 případů, 5 %). V 15 případech (11 %) byla do návrhu soudu zahrnuta přímo povinnost spolupráce s konkrétní neziskovou organizací.

Mezi návrhy na uložení přiměřených povinností a omezení se objevily také formulace vztahující se k běžným povinnostem odsouzeného v rámci institutu dohledu, např. **dostavit se na PMS ve stanovené lhůtě** (celkem 19 případů), **informovat PMS o aktuální situaci** (celkem 5 případů), **řádně spolupracovat s PMS** (celkem 3 případy).

V osmi případech byl formulován návrh opatření, aby odsouzený **bez vědomí, resp. souhlasu PMS neměnil bydliště**, v jednom případě byl zaznamenán požadavek, aby se klient zdržel **návštěv sportovních zápasů** a jedenkrát probační pracovník soudu navrhl uložit klientovi **zákaz držení střelné zbraně**.

Ve čtyřech stanoviskách se jako návrh opatření formulovaný PMS objevil požadavek na to, aby se klient po určitou dobu **zdržoval ve svém obydlí** (např. „*po dobu 1–2 měsíců po propuštění se zdržovat ve svém obydlí, a to v době od 19 do 6 hodin, aby byl zajištěn pozvolný návrat odsouzeného z přísně režimového zařízení do civilního života.*“) V této souvislosti některé ze stanovisek poukazují na důležitost důkladného prověření situace ohledně bydliště (blíže viz příklad následující citace probačního úředníka).

90 Dle § 48 odst. 4 písm. c) TrZ, tj. podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením podle tohoto zákona.

„Uložení dohledu, případně povinnosti zdržovat se v určené době ve svém obydlí, není obligatorní podmínkou PP a je čistě na úvaze soudu, zda dojde k jejich uložení, či nikoli. V daném případě je PMS toho názoru, že využití těchto prostředků bez předchozího důkladného prověření může být značně neefektivní, a to jak z hlediska ochrany společnosti, tak i další resocializace odsouzeného“.

Uložení dohledu PMS bylo soudu navrhováno v drtivé většině případů, ve kterých probační pracovníci formulovali své doporučující stanovisko k možnosti podmíněného propuštění (z 93 doporučujících stanovisek nebyl navrhován dohled pouze v 8 případech).

„K omezení recidivy, k zvýšení ochrany společnosti a k podpoře a udržení změny v životě odsouzeného může přispět uložení dohledu probačního úředníka a následujících přiměřených povinností“.

Návrh na uložení dohledu byl dokonce součástí i některých nedoporučujících stanovisek (v 10 případech z 27), přičemž z odůvodnění těchto návrhů vyplývá, že toto opatření probační úředníci soudu navrhovali preventivně pro případ, že se soud s původním nedoporučujícím stanoviskem PMS neztotožní.

„Na základě výše uvedených informací podmíněné propuštění nedoporučujeme. V případě, že by bylo žádosti odsouzeného vyhověno, navrhujeme stanovení následujících opatření...“

„V případě, že komise dospěje k jinému závěru a PP doporučí, nebo soud rozhodne o PP, PMS vzhledem k osobě klienta a rizikovým faktorům pak považuje za nezbytné uložení probačního dohledu, v rámci kterého lze zajistit další jeho vedení a kontrolu, další přiměřené povinnosti a omezení...“

Některá stanoviska pak obsahovala i odůvodnění toho, proč probační úředník uložení dohledu soudu nenavrhoval.

„S ohledem na dlouholetou bezúhonnost XY, charakter trestné činnosti, dosavadní výkon trestu, rodinné a sociální zázemí nebude probační úředník doporučovat ani uložení dohledu ani přiměřených povinností nebo omezení. Domnívá se, že s ohledem na dobrou prognózu vedení řádného života po propuštění je přiměřeně dlouhá zkušební doba dostatečnou zárukou pro dovršení nápravy odsouzeného“.

Okrajově se objevila i taková stanoviska PMS, ze kterých nebylo zcela zřejmé, zda probační úředník uložení dohledu soudu přímo navrhuje či jeho uložení ponechává na rozhodnutí soudu bez toho, aniž by ve stanovisku srozumitelně vyjádřil své preference k uložení tohoto konkrétního opatření.

„V případě, že soud bude uvažovat o uložení dohledu, dávám okresnímu soudu k uvážení, aby také uložil přiměřené povinnosti a omezení...“

VI.6 Závěry stanovisek PMS k podmíněnému propuštění

Metodický standard PMS v kapitole týkající se výstupu odborné činnosti ve formě stanoviska PMS k žádosti o podmíněné propuštění výslovně zdůrazňuje požadavek, aby pracovník ve stanovisku vyjádřil srozumitelný a jasný (ve smyslu doporučení, či nedoporučení) postoj k možnosti podmíněného propuštění a aby své závěry odůvodnil na základě výsledků analýzy rizik a potřeb pachatele i potřeb oběti.

V rámci prováděné analýzy jsme se proto dále zaměřili nejen na to, k jakým závěrům PMS ve svých stanoviskách dochází, ale předmětem našeho zájmu bylo i hledisko srozumitelnosti formulovaných závěrů, tj. zda výstupy PMS nabízí jednoznačná stanoviska k soudem zvažovaným otázkám o možnosti podmíněného propuštění. V této souvislosti jsme sledovali také podíl doporučujících a nedoporučujících vyjádření na celkovém počtu všech stanovisek zaslaných soudy.

Jasně doporučující stanovisko (tzn. takové, které v textu obsahovalo přímo formulaci „doporučuji“) bylo nalezeno v 93 případech (68 %), zatímco jednoznačně nedoporučující stanoviska byla formulována ve 27 případech z celkového počtu 137 stanovisek (20 %). Ve 14 případech (10 %) PMS svá stanoviska formulovala ne zcela jednoznačně a ve 3 případech stanovisko PMS zcela chybělo. Pro ilustraci příkladů nejednoznačných formulací níže uvádíme některé citace ze závěrů vybraných stanovisek.

„Po zhodnocení všech výše uvedených skutečností ponechává probační úředník na zvážení soudu, zda v tomto případě z více než 2/3 vykonaný trest odnětí svobody splnil svůj účel a zda by případné podmíněné propuštění z VTOS bylo vhodnější variantou splnění výchovného účelu trestu...“

„Na základě toho navrhuji, aby soud zvážil podmíněčné propuštění klienta z výkonu trestu odnětí svobody. Domnívám se, že klient by měl prokázat svou motivovanost k vedení řádného života na svobodě“.

„Z pohledu rizik je klient velmi rizikový v rámci jeho trestní minulosti, a také v rámci toho, jak spolupracoval s PMS. Jako hlavní riziko je styl života a užívání omamných a psychotropních látek. Na druhou stranu klient je již otcem a má o syna zájem, dokázal si zařídit bydlení i příslib zaměstnání. Lze tedy uvažovat o podmíněném propuštění. V případě, že by byl klient propuštěn, navrhuji, aby mu Okresní soud uložil tyto přiměřené povinnosti a omezení: ...“

„Navrhuji, aby soud zvážil možnost podmíněného propuštění u odsouzeného a aby v případě, že mu bude tato šance dána, odsouzený prokázal, že je připraven žít řádným životem, hradit způsobenou škodu a řešit svou finanční situaci“.

V souboru analyzovaných případů se objevovaly i závěrečné formulace stanovisek, které měly spíše charakter úvahy než očekávanou podobu odborného vyjádření, které by soudy mělo pomoci v jeho rozhodování o případném propuštění odsouzeného. V některých případech tak namísto toho, aby probační úředník z jeho nastíněných otázek vyvodil pro soud odpovídající závěr, svá dilemata ve svém stanovisku dále podrobněji popsal (např.: *„V případě, že by Okresní soud zvažoval o podmíněném propuštění, nabízí se zde*

uložení dohledu probačního úředníka. Nelze však zastírat i skutečnost, že klient již dohled probačního úředníka měl, a přesto byl odsouzen za další trestnou činnost. Zde se nabízí úvaha, jestli dohled probačního úředníka je účinnou variantou při podmíněném propuštění. Na druhou stranu je klient motivován, neboť i jeho trestní minulost napovídá, že už si odpykal dost, a nyní chce již vést řádný život. V případě, že soud bude uvažovat o uložení dohledu, dávám Okresnímu soudu k uvážení, aby také uložil přiměřené povinnosti a omezení...“).

V některých případech, kde naopak jasné doporučení v závěru zaznívá, není z celého obsahu stanoviska zřejmé, o co je toto odborné stanovisko opřeno, případně vyznívá s ohledem na další informace v textu rozporuplně.

„Stanovisko probačního úředníka je ještě doporučující i přes rizika, která se zde objevují“.

V jiných případech probační pracovníci sice jednoznačnou doslovnou formulaci *doporučuji-nedoporučuji* ve svých závěrech přímo nepoužili, ale z kontextu je patrné, k jaké variantě se ve svém stanovisku přiklání, přičemž některá tato stanoviska obsahují i podrobnější odůvodnění s návrhy konkrétních opatření.

„Stanovisko PMS k podmíněnému propuštění je spíše kladné...“

„V případě odsouzeného XY se přikláním k podmíněnému propuštění, avšak pouze za předpokladu níže uvedených opatření...“

„Po vyhodnocení dosavadní spolupráce s odsouzeným, a po analýze množství dostupných informací k jeho osobě, jsem přesvědčen, že je možné, aby se soud, přes skutečnost, že byl jmenovaný opakovaně odsuzován k nepodmíněným trestům odnětí svobody, zabýval možností aktuálně vyhovět jeho žádosti o podmíněné propuštění, a to zejména z důvodu pozitivního hodnocení kroků a aktivit, které v rámci aktuálního VTOS podstoupil ve snaze změnit svůj dosavadní přístup k životu. Domnívám se tedy, že jeho podmíněné propuštění je možné – ovšem za níže uvedených podmínek, které by měly být adekvátními nástroji pro kontrolu identifikovaných rizikových faktorů. V rámci případného podmíněného propuštění odsouzeného navrhuji současné stanovení níže uvedených přiměřených povinností, omezení a opatření...“

Své kladné stanovisko PMS relativně často podmiňovala uložením konkrétních navrhovaných opatření.

„PMS se staví kladně k možnosti podmíněného propuštění odsouzeného XY, pokud budou zjištěná rizika ošetřena navrhovanými opatřeními, viz výše“.

Z kriminologických výzkumů vyplývá, že mezi důležité faktory, související s desistencí, nepochybně patří oblasti, jako jsou bydlení, zaměstnání, dluhová zátěž a závislostní chování (Rozum et al., 2016; Tomášek et al., 2017; Tomášek, 2024).

V této souvislosti jsme se v našem výzkumu zaměřili také na to, jakou roli právě tyto oblasti zaujmají při posuzování, zda bylo stanovisko PMS formulováno jako doporučující, či naopak probační pracovníci propuštění odsouzeného nedoporučili. Analýza v tomto

ohledu přinesla zajímavé zjištění, které ukazuje, že pro vyslovení doporučujícího stanoviska byl z výše uvedených oblastí zásadní faktor bydlení (tj. skutečnost, zda odsouzený má, či nemá v případě propuštění z výkonu trestu odnětí svobody zajištěno bydlení). To, zda odsouzený má, či nemá v případě propuštění na svobodu zajištěno legální zaměstnání, resp. legální zdroj příjmu, se ukázalo ve srovnání s bydlením jako méně důležité, zaznamenané rozdíly byly statisticky významné, ovšem na nižší hladině významnosti. Oblast závislosti a dluhového zatížení se pak v tomto ohledu ukázala jako nevýznamná (blíže Tabulka 5).

Tabulka 5: Stanovisko podle stavu jednotlivých charakteristik (v %)

		Doporučující stanovisko	Nedoporučující stanovisko	Vyjádření chybí	Nejednoznačné	N
Bydlení	má zajištěno	76,0	9,9	2,5	11,6	121
	nemá zajištěno	20,0	80,0	0	0	5
Zaměstnání	má zajištěno	76,7	9,3	1,9	12,1	107
	nemá zajištěno	57,9	31,5	5,3	5,3	19
Dluhy	ANO	70,4	14,8	2,8	12,0	108
	NE	94,4	5,6	0	0	18
Závislosti	ANO	71,8	18,3	0	9,9	71
	NE	77,1	10,4	0	12,5	48

Analýza rovněž ukázala, že čím více bylo v těchto čtyřech uvedených oblastech splněno následujících podmínek, resp. příznivých faktorů ve vztahu k ošetření rizik vedení řádného života, tj. odsouzený měl zajištěno bydlení, legální zdroj příjmu, nebyl zatížen dluhy ani aktuálně nevykazoval znaky rizikového závislostního chování, tím větší byla pravděpodobnost, že stanovisko PMS bylo formulováno jako doporučující (blíže Tabulka 6).

Tabulka 6: Stanovisko podle stavu jednotlivých charakteristik v součtu (v %)

Počet příznivých faktorů	Doporučující stanovisko	Nedoporučující stanovisko	N
0	0	100	9
1	50,0	50,0	2
2	73,7	26,3	19
3	83,3	16,7	48
4	90,5	9,5	42

VI.7 Spolupráce s obětmi

Metodický standard se cíleně zaměřuje na **spolupráci s obětí** v rámci parole, přičemž je v něm tomuto tématu věnována dokonce samostatná kapitola. V ní se mimo jiné uvádí, že navázání spolupráce pracovníka s obětí je nedílnou součástí jeho práce v průběhu zjišťování podkladů pro možnost podmíněného propuštění. Spolupráci s obětí pak dle uvedeného standardu pracovník shrne ve stanovisku PMS k žádosti o podmíněné propuštění, popř. k němu přiloží prohlášení obětí⁹¹.

Pojmový aparát příslušného metodického standardu PMS z roku 2016 definuje oběť jako každou fyzickou osobu, „které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na její úkor se pachatel trestným činem obohatil“. V širším významu je v tomto dokumentu za oběť považován i právnický subjekt, který vystupuje v daném trestním řízení v postavení poškozeného⁹².

Aktuální Metodický pokyn PMS z roku 2022 týkající se tematické oblasti parole (Metodický pokyn č. MP 6/2022) upravuje ve svém pojmovém aparátu definici oběti tak, že právnický subjekt jako širší vymezení okruhu obětí již zde výslovně uveden není. Nově, oproti námi citovanému metodickému standardu z roku 2016, je definice oběti v aktuálně platném metodickém pokynu PMS rozšířena též na osoby, které utrpěly v důsledku smrti oběti újmu, tj. příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner, druh nebo osoba, které oběť ke dni své smrti poskytovala nebo byla povinna poskytovat výživu, dále je za oběť považována osoba oprávněná k příjmu výživného v trestní věci, ve které jí má být hrazeno dlužné výživné.⁹³

Z provedené analýzy 137 stanovisek vyplývá, že informace o tom, zda, popř. s jakým výsledkem byla ze strany PMS kontaktována oběť nebo poškozená organizace⁹⁴, byla přítomna překvapivě pouze u 65 stanovisek, z toho 30 případů obsahovalo též informaci o stanovisku oběti nebo poškozené organizace k náhradě vzniklé škody. Z výčtu příloh uvedených v závěru stanoviska, které měly být spolu se stanoviskem PMS odeslány soudu, vyplývá, že prohlášení, vyjádření, případně jiná sdělení obětí, resp. pozůstalých, byla přiložena ke stanovisku pouze ve 4 případech. Z výčtu připojených příloh rovněž vyplývá, že v 5 případech byly ke stanovisku PMS připojeny též omluvné dopisy, které odsouzený adresoval obětem, resp. poškozeným. Ve dvou případech stanovisek byl v příloze zaslané soudu připojen též dokument týkající se náhrady škody.

Důvodů, proč se probační pracovníci ve svých stanoviskách věnují obětem oproti pachatelům v menší míře, může být podle sdělení některých probačních pracovníků obsažených ve stanoviskách hned několik. Jak analýza ukázala, v některých případech

91 Metodický standard Parole (2016, str. 9).

92 Metodický standard Parole (2016, str. 8).

93 Metodický pokyn č. MP 6/2022 Parole (2022, str. 5).

94 Termín používaný ve formuláři PMS – Stanovisko Probační a mediační služby k žádosti o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody/přeměnu trestu odnětí svobody v trest domácího vězení

vyhodnotil probační úředník oslovení oběti jako nevhodné, případně neúčelné. Objevily se i komentáře, že by kontakt PMS mohl být pro oběť zraňující nebo byla absence kontaktu poškozených s PMS vysvětlena „kapacitními důvody“.

Výše uvedené ilustrují následující citace komentářů, ve kterých probační úředníci ve svých stanoviskách zdůvodňují soudu skutečnost, proč poškození nebyli ze strany PMS osloveni.

„...odsouzený při komunikaci s PMS vůbec nezmínil poškození a řešení náhrady škody. Protože evidentně nemá prostředky k řešení náhrady škody poškozeným, a protože s odstupem času (5 let) by bylo kontaktování poškozených ze strany PMS jen jitráním ran a vzbuzováním falešné naděje na odškodnění, nebyli poškození ze strany PMS kontaktováni“.

V této souvislosti je na místě zmínit aktuální metodický standard PMS,⁹⁵ který pravidla pro práci s obětí v rámci parole upravuje mimo jiné též právě v oblasti jejich oslovování. V samostatné kapitole k této problematice například uvádí, že „vhodnou formu načasování oslovení oběti pracovník vždy volí individuálně dle všech okolností případu, a to především s ohledem na potřeby a ochranu obětí. Oslovování oběti provádí pracovník citlivým způsobem, dbá na to, aby oběť druhotně nepoškodil. V případech, kdy je zřejmé (např. ze spisové dokumentace), že by oslovení oběti mohlo dojít k její sekundární viktimizaci, pracovník oběť neoslovuje“.⁹⁶

Příklad neoslovení oběti z kapacitních důvodů ilustruje níže uvedená citace:

„Poškození nebyli ze strany PMS osloveni nabídkou ke spolupráci, a to z kapacitních důvodů. Nabídka ke spolupráci může být poškozeným zaslána, pakliže odsouzený bude předčasně propuštěn za současného uloženého dohledu PMS“.

Nezřídka se také v souvislosti s tématem kontaktování obětí, resp. poškozených vyskytl ve stanoviskách komentář, že oběti neměly o spolupráci s PMS zájem, a nabídku spolupráce tak z různých důvodů jednoduše nevyužily. V některých stanoviskách byly popsány i situace, kdy oběti sice na oslovení ze strany PMS zareagovaly, nicméně ve spolupráci dále již nepokračovaly. Jedním z důvodů nevyužití spolupráce byla z pohledu konkrétní oběti i skutečnost, že s nabídkou spolupráce přišla PMS pozdě.

„PMS kontaktovala písemně poškozeného. Poškozený na nabídku spolupráce reagoval, konzultace proběhla pouze telefonicky, když poškozený je z místa XY. Poškozený potvrdil omluvu odsouzeného a potvrdil také přijetí finanční částky ve výši XY. Současně uvedl, že trestný čin měl vliv na jeho psychiku, dlouho se vyrovnával s tím, co se mu stalo. Ocenil by nabídku pomoci bezprostředně po útoku. Byly mu předány kontakty na PMS ve středisku XY. Poškozený uvedl, že tuto nabídku pravděpodobně nevyužije“.

⁹⁵ Metodický pokyn č. MP 6/2022 Parole (2022).

⁹⁶ Tamtéž, str. 10–11.

VI.8 Shrnutí

Analýza na vzorku 137 stanovisek ukázala, že i když ve většině případů probační úředníci respektují metodická doporučení PMS vztahující se k obsahové struktuře stanovisek určených pro rozhodování soudu o podmíněném propuštění, v praxi se ale kvalita zpracování těchto odborných výstupů liší.

Lze se tak setkat na jedné straně s velmi dobře zpracovanými stanovisky, která se ve svých závěrech opírají o objektivizovaná zjištění o klientech, disponují detailně zpracovanou analýzou identifikovaných rizik a potřeb, a společně s návrhy konkrétních opatření na snížení zjištěných potenciálních rizik odsouzeného obsahují i odůvodněné závěrečné stanovisko pro soud, který o podmíněném propuštění rozhoduje. Na druhé straně se, byť v menší míře, ve výzkumném vzorku objevily i případy zpracování stanovisek, která lze optikou nároků na deklarovanou kvalitu výstupů PMS považovat za méně vyhovující až problematická.

V těchto případech se nejčastěji jednalo právě o nedostatečnou jednoznačnost závěrů, ze kterých jasně nevyplývá, zda PMS propuštění odsouzeného doporučuje, či nikoliv. V některých případech není zcela zřejmé, o co je toto odborné stanovisko opřeno, případně vyznívá s ohledem na další informace v textu rozporuplně.

Přestože ve většině případů stanoviska PMS alespoň do určité míry věnovala pozornost doporučeným oblastem uvedeným v metodickém standardu PMS pro zpracování stanovisek k žádosti o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, ve výzkumném vzorku se vyskytnuly i případy stanovisek, ze kterých nebylo zřejmé, zda se probační úředník některou z doporučených oblastí v rámci zpracování stanoviska skutečně zabýval. I když v případech např. zhodnocení závislostního chování odsouzeného lze předpokládat, že důvodem toho, proč probační pracovník toto téma ve stanovisku nijak nezminil, mohla být jednoduše skutečnost, že odsouzený problém se závislostí neměl nebo jej negoval, zmínka zdůvodňující absenci zpracování konkrétního tématu by však byla jistě vítána. Další problematickou oblast představovaly informace o situaci klienta, které probační úředníci do svých stanovisek zahrnuli, aniž by bylo zcela zřejmé, zda nebo jakým způsobem je ověřovali nebo jinak objektivizovali. Limity praxe oproti požadavkům metodického standardu lze vnímat i při zpracování tématu analýzy rizik a potřeb, zejména pak při zhodnocení, komu a za jakých okolností hrozí újma, motivace a sebereflexe odsouzeného.

Zajímavý poznatek z provedené analýzy se týká i oblasti spolupráce PMS s oběťmi trestných činů a jejího významu při zpracování stanovisek k žádostem o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Analýza v tomto ohledu přinesla poněkud překvapivá zjištění, která poukazují na skutečnost, že v praxi probační úředníci při zpracování stanovisek sdělují informace o kontaktování obětí, resp. poškozených soudu zhruba jen v polovině případů, ve kterých oběť figuruje. Jen přibližně v polovině stanovisek bylo také možno dohledat alespoň částečnou informaci o postoji pachatele k oběti a způsobeným následkům. V ostatních případech se toto téma ve stanovisku nevyskytovalo vůbec. V souvislosti s objektivizací sdělení odsouzeného o obětech se pak ve stanovisku objevila informace o kontaktování obětí ze strany PMS jen v ojedinělých případech, nejčastěji pak

z důvodu ověření, zda odsouzený hradí, či již uhradil způsobenou škodu. Informace o tom, zda a jakým způsobem se pachatel pokusil obětem napravit způsobenou škodu, přitom soudci ve stanoviskách velmi oceňují (blíže kapitola V).

VII.

Expertní šetření

V rámci projektu jsme se zaměřili také na názory odborné veřejnosti. Byla realizována dílčí expertní dotazníková šetření v časovém rozmezí od prosince 2021 do července 2022. Oslovili jsme sociální kurátory (prosinec 2021), státní zástupce (leden 2022), zástupce neziskových organizací (leden 2022), soudce (únor a březen 2022), probační úředníky (červen 2022) a koordinátory spolupráce s PMS z Vězeňské služby ČR (červenec 2022).

Cílem dotazníkového šetření bylo přinést pohled justiční praxe na činnost probačních pracovníků, na případné aplikační problémy a na zkoumaný institut podmíněného propuštění jako celek. Zástupci jednotlivých institucí hodnotili vzájemnou spolupráci subjektů před rozhodováním o podmíněném propuštění, důležitost, podobu i užitečnost stanovisek vypracovávaných pro potřeby podmíněného propuštění, ale i obecnější témata související s institutem podmíněného propuštění.

K účasti na dotazníkovém šetření byli osloveni:

- všichni soudci okresních (obvodních) soudů, kteří rozhodují o podmíněném propuštění odsouzených,
- všichni okresní (obvodní) státní zástupci, kteří se účastní veřejných zasedání o podmíněném propuštění odsouzených,
- všichni probační pracovníci střediska PMS, kteří působí v okresech (obvodech), kde se nachází věznice a PMS může být pověřena zpracováním stanoviska PMS k žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění,
- všichni koordinátoři spolupráce mezi VS a PMS, kteří působí ve věznicích,
- všichni sociální kurátoři, kteří v České republice působí na obcích s rozšířenou působností,
- vybraní zástupci neziskových organizací působících v oblasti penitenciární, resp. post-penitenciární péče o odsouzené (výzkumný soubor byl sestaven ze zástupců neziskových organizací, které působí v Asociaci organizací v oblasti vězeňství a dále ze zástupců neziskových organizací, které realizovaly probační programy pro dospělé pachatele nebo programy podpory práce s rodinami odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody; osloveny byly organizace, kterým byla poskytnuta dotace na programy Ministerstvem spravedlnosti na rok 2021).

Prostřednictvím předsedů soudů, vedoucích státních zástupců, vedoucích středisek PMS, ředitelů věznic, vedoucích představitelů neziskových organizací byli k vyplnění osloveni všichni pracovníci, kteří měli předmětnou agendu ve své kompetenci. Přímě jsme oslovili všechny sociální kurátory působící na obcích s rozšířenou působností prostřednictvím sekce sociálních kurátorů Společnosti sociálních pracovníků České republiky.

Byli osloveni všichni soudci ze všech okresních soudů, kteří rozhodují o podmíněném propuštění. Z dostupných údajů nelze zjistit přesný počet soudců, kteří o PP rozhodují, kvalifikovaným odhadem je jich přibližně 100. Při 29 obdržených zodpovězených dotaznících tak můžeme návratnost u soudců odhadnout přibližně na třetinu. Podobně byli osloveni všichni státní zástupci, kteří jsou zapojeni do agendy PP. Z jejich celkového počtu 156 jich odpovědělo 103, návratnost u státních zástupců tedy byla 66 %. Od oslovených 59 probačních úředníků – specialistů na paroli, se nám vrátilo 34 vyplněných dotazníků, tedy návratnost byla 58 %. Obdrželi jsme 43 zodpovězených dotazníků od koordinátorů spolupráce s PMS, kteří působí ve věznicích. Protože ovšem neznáme přesný počet pracov-

níků VS, kteří na této pozici pracují, nelze u této skupiny oslovených expertů odhadnout návratnost. Další skupinou odborníků byli sociální kurátoři. Dotazník byl rozeslán všem 300 sociálním kurátorům a se 73 navracenými vyplněnými dotazníky je u nich návratnost 24 %. Dále jsme oslovili také zástupce neziskových organizací, které působí v oblasti vězeňství a pracují s odsouzenými ve VTOS. Osloveno bylo 21 organizací (po dvou zástupcích z každé z nich). Při 42 distribuovaných dotaznících, z nichž se nám vrátilo 13 zodpovězených, tedy máme u neziskových organizací přibližně třetinovou návratnost (31 %).

Dotazníkové šetření proběhlo prostřednictvím online internetové platformy Click4Survey, což zajistilo plnou anonymitu respondentů. Dotazníky se u jednotlivých profesí lišily, ale některé otázky se shodovaly, což umožnilo následné srovnání.

VII.1 Výzkumný soubor

Pro potřeby expertního šetření bylo tedy osloveno šest skupin expertních respondentů⁹⁷. V našem výzkumném souboru čítajícím 29 soudců bylo 14 soudkyň (48 %) a 15 soudců (52 %) s průměrným věkem 47 let (od 34 do 69 let, sm. odchylka 9,7). Průměrnou délku praxe měli 16 let (od 2 do 41 let, sm. odchylka 11,2), pětina měla praxi do 5 let, další pětina 5 až 10 let a 60 % soudců z našeho výzkumného souboru mělo praxi delší než 10 let.

Ve výzkumném souboru 103 státních zástupců zapojených do agendy PP bylo 58 % mužů (60) a 42 % žen (43). Jejich průměrný věk byl 44 let (od 29 do 68 let, sm. odchylka 10,3), průměrná délka praxe 15 let (od necelého roku do 40 let, sm. odchylka 14,9). Naproti většina státních zástupců v našem výběru byla zkušená, s praxí delší než 10 let (65 %), čtvrtina s praxí do 5 let (26 %), přibližně desetina (9 %) se středně dlouhou praxí 5 až 9 let.

Z 34 probačních úředníků bylo 62 % (21) žen a 38 % (13) mužů, průměrného věku 45 let (od 29 do 61 let, sm. odchylka 7,8). Opět šlo o zkušené pracovníky, 70 % jich u PMS pracovalo více než 10 let, 20 % od 5 do 9 let, průměrná délka praxe činila 14 let (od 3 do 22 let, sm. odchylka 6,3). Přípravou podkladů pro rozhodnutí soudu o možnosti podmíněného propuštění odsouzených se v průměru zabývali 9 let (od 2 do 20 let), 43 % dokonce více než 10 let.

Obdobné charakteristiky jsme shromáždili i u dalších skupin expertů. Koordinátoři spolupráce s PMS z Vězeňské služby ČR (celkem 43) byli z 65 % ženy (28), z 35 % muži (15). Jejich průměrný věk byl 49 let (od 29 do 63 let, sm. odchylka 8,7) a na pozici koordinátora pracovali od jednoho do pěti let (průměrně jeden a půl roku). Také u další skupiny expertů převažovaly ženy, v našem výběru bylo 81 % (59) sociálních kurátorek a 19 % (14) sociálních kurátorů (celkem tedy 73) s průměrným věkem 48 let (od 26 do 63 let, sm. odchylka 9,4) a praxí v průměru 10 let (od necelého roku po 30 let, sm. odchylka 7,2). Mezi zástupci neziskových organizací, které pracují s odsouzenými ve výkonu trestu a s propuštěnými odsouzenými (celkem 13), jsme měli 9 žen a 4 muže, průměrného věku 47 let (od 28 do 59 let, sm. odchylka 10,5) a s praxí v oboru průměrně 11 let (od 3 do 30 let, sm. odchylka 8,6).

97 Dotazníky pro jednotlivé skupiny respondentů jsou zařazeny v Přílohách v elektronické verzi publikace.

Dotazníkové šetření proběhlo online prostřednictvím internetové platformy Click4Survey, pouze zástupce Vězeňské služby zastávající pozici koordinátora spolupráce s PMS jsme s dotazníkem oslovili pomocí Intranetu VS ČR. Byla pochopitelně náležitě zajištěna anonymita respondentů. Dotazníky se u jednotlivých profesí lišily, ale vybrané otázky se shodovaly, což nám umožnilo srovnání jednotlivých profesních skupin. Následující kapitoly shrnují výstupy dílčích expertních dotazníkových šetření, vybrané citace pak autenticky reprezentují názory a postoje v jednotlivých expertních skupinách.

VII.2 Spolupráce subjektů před rozhodováním o podmíněném propuštění

Při aplikaci institutu podmíněného propuštění je důležitá řádná spolupráce zapojených subjektů. Vzájemnou spolupráci ve fázi před rozhodováním o podmíněném propuštění hodnotili reprezentanti zúčastněných subjektů velmi kladně (Tabulka 7). Spolupráci s PMS hodnotili z oslovených respondentů nejlépe zástupci VS, kde byli osloveni právě koordinátoři spolupráce s PMS. I ostatní skupiny respondentů hodnotily spolupráci s PMS velmi pozitivně, naprostá většina z nich spolupráci hodnotila na pozitivní části škály jako velmi nebo spíše dobrou. Hodnocení spolupráce s PMS se u soudců a státních zástupců příliš nelišilo. Pozoruhodné ovšem je, že téměř 30 % státních zástupců uvedlo, že před rozhodováním o podmíněném propuštění s PMS nespolupracuje a dalších 18 % nedokáže kvalitu spolupráce jednoznačně posoudit. Ovšem ti, kteří otázku zodpověděli, hodnotili vzájemnou spolupráci velmi dobře. Nejmenší zkušenosti se spoluprací s PMS měli podle očekávání sociální kurátoři a zástupci neziskových organizací. Více než polovina oslovených sociálních kurátorů uvedla, že buď s PMS nespolupracuje, anebo se ojedinelou spoluprací necítí být kompetentní zevšeobecnovat a hodnotit. Podobně absenci spolupráce s PMS uvedlo 7 zástupců neziskových organizací, tedy více než polovina ze 13 oslovených. Ale opět ti, kteří se spoluprací s PMS nějakou zkušenost měli, ji hodnotili s malou výjimkou jako velmi či spíše dobrou.

Tabulka 7: Spolupráce subjektů s Probační a mediační službou před rozhodováním o podmíněném propuštění (četnosti, průměry na škále 1: velmi dobrá – 4: velmi špatná)

	Soudci		Státní zástupci		VS koordinátoři		Sociální kurátoři		Neziskové organizace	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Velmi dobrá	10	34,5	25	45,5	31	72,1	8	26,7	2	33,3
Spíše dobrá	18	62,1	27	49,1	10	23,3	17	56,7	3	50,0
Spíše špatná	1	3,4	2	3,6	2	4,6	3	10,0	1	16,7
Velmi špatná	–	–	1	1,8	–	–	2	6,6	–	–
Průměr	1,69		1,62		1,33		1,97		2,00	
Směrodatná odchylka	0,541		0,652		0,566		0,809		1,095	
N	29		55		43		30		6	

Obdobně měli vzájemnou spolupráci s institucemi, se kterými vstupují před rozhodováním o podmíněném propuštění do kontaktu, zhodnotit také probační úředníci (Tabulka 8). Nejlépe byla probačními úředníky hodnocena spolupráce s Vězeňskou službou. Jak jsme zmínili, také zástupci Vězeňské služby hodnotili ze zúčastněných profesních skupin

spolupráci s PMS nejpozitivněji, recipročně je tedy jejich vzájemná spolupráce vnímána velmi dobře. Také spolupráce se soudy a se státními zastupitelstvími je ze strany probačních úředníků hodnocena zpravidla spíše či velmi dobře.

Tabulka 8: Spolupráce PMS s jednotlivými subjekty před rozhodováním o podmíněném propuštění (četnosti, průměry na škále 1: velmi dobrá – 4: velmi špatná)

	Soud		Státní zastupitelství		Vězeňská služba		Sociální kurátoři		Neziskové organizace	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Velmi dobrá	10	30,4	8	34,8	21	61,8	7	24,1	8	25,8
Spíše dobrá	21	63,6	13	56,5	12	35,3	18	62,1	22	71,0
Spíše špatná	1	3,0	2	8,7	-	-	4	13,8	1	3,2
Velmi špatná	1	3,0	-	-	1	2,9	-	-	-	-
Průměr	1,79		1,74		1,44		1,90		1,77	
Směrodatná odchylka	0,650		0,619		0,660		0,618		0,497	
N	33		23		34		29		31	

Ve volných odpovědích se naši respondenti z řad probačních úředníků mohli vyjádřit k případným problematickým aspektům spolupráce s jednotlivými subjekty. Opakovaně se v této souvislosti mezi probačními úředníky objevil názor, že soudy stanoviska PMS „neberou příliš v potaz“. Podle vyjádření probačních úředníků se státními zastupitelstvími nebývá spolupráce před rozhodováním o podmíněném propuštění zpravidla příliš intenzivní: „Státní zastupitelství v této agendě víceméně pouze vyrozumíváme o výsledku naší práce, tzn., že jim zasíláme naše stanovisko k PP“; „Se státním zastupitelstvím neproběhla žádná spolupráce, protože to příprava podkladů nevyžadovala“. Také u sociálních kurátorů byla nejčastěji zmiňována minimální spolupráce, v této fázi podle respondentů „zpravidla není potřeba“. Uváděná minimální spolupráce ovšem, dle některých respondentů, souvisí především s fází trestního řízení, na kterou jsme se dotazovali: „Pro přípravu podkladů pro PP není nutné s těmito organizacemi spolupracovat. Se sociálními kurátory je potřeba spolupracovat po podmíněném propuštění, stejně tak se SZ“.

S neziskovými organizacemi probační úředníci spolupracují před rozhodováním o podmíněném propuštění v menší míře než s ostatními subjekty: „se sociálním kurátorem nebo neziskovou organizací nespolupracuji, pouze u nich případně ověřuji informace sdělené klientem“. Navíc dle respondentů často neziskové organizace nejsou v místě dostupné, případně je pro ně komplikované čekat dlouhou dobu na jejich vyžádané vyjádření.

V rámci přípravy podkladů na možnost podmíněného propuštění odsouzených jsme se probačních úředníků ptali konkrétně na přínosy a nedostatky spolupráce s odborným personálem Vězeňské služby ČR. Mezi klady vzájemné spolupráce probační úředníci nejčastěji uváděli bezproblémovou komunikaci a úzkou spolupráci. Podle probačních pracovníků dobrá spolupráce přináší „osobní informace k odsouzenému, bližší popis jeho chování, pomoc při vyřízení, zajištění dokumentů pro odsouzeného“, „zajištění kontaktu s odsouzeným“ a „sdílení informací důležitých pro parolové činnosti“. Jak uvádí jeden z respondentů „určitě se jedná o bohatý zdroj informací o odsouzeném, z různého úhlu pohledu,

např. od sociálního pracovníka, psychologa, vychovatele, speciálního pedagoga“. Probační pracovníci je hodnotí jako „nejvěrohodnější informace“ a oceňují také „sdělení informací, které mohou být i neformálního rázu“. Celkově se probační pracovníci ke spolupráci s pracovníky Vězeňské služby vyjadřují velmi pozitivně:

„Mám velmi dobré dlouhodobé pozitivní zkušenosti se spoluprací s pracovníky věznic v rámci přípravy podkladů k PP. Za přínosnou považují velmi kvalitně nastavenou dlouhodobou osobní spolupráci s pracovníky věznic, a to především s koordinátorem spolupráce s PMS, ochotnou a pružnou komunikaci, přístup k informacím o klientech.“

Na náš dotaz na případné nedostatky spolupráce s Vězeňskou službou, probační pracovníci nejčastěji uváděli, že žádné takové nedostatky nespatřují. Pokud ano, tak často respondenti zdůrazňovali, že to závisí na konkrétních lidech, konkrétních pracovnících VS. Občas zmiňovali „neochotu vůči pracovníkům PMS, neposkytování požadovaných podkladů, různá omezení“. Jeden z respondentů uvedl jako nedostatek „nesdílení informací o odsouzených: výstup Vězeňské služby mapující rizika „SARPO“ probační úředník nedostává (nevím, zda hodnotit jako nedostatek ze strany VS, pravděpodobně se nepodařilo zajistit sdílení plošně vedení PMS, byť na to pracovníci opakovaně upozorňují)“.

Dále bylo poukazováno na přetíženost systému a nedostatečný počet odborného personálu v řadách Vězeňské služby a z toho plynoucí potenciální komplikace:

„Nedostatek odborného personálu = nedostatek programů a aktivit pro odsouzené, kteří jsou při zahájení spolupráce často zcela neošetřeni ve svých potřebách a rizicích.“

„Domnívám se, že ve věznicích by mělo být více vychovatelů a sociálních pracovníků a měli by být velmi dobře zaplacení, neboť pozorují velmi častou fluktuaci tohoto personálu.“

Nicméně i při uvedení určitých nedostatků při spolupráci s Vězeňskou službou je upozorňováno na zlepšující se tendenci.

„Spolupráce s VS ČR a PMS se hodně zlepšuje (...), jsou důležité poradní Komise, aby se vzájemná spolupráce zlepšila a pochopili jsme funkci jednotlivých orgánů.“

„Někdy je problém ta komunikace. Velice dlouho trvá, než dostanu na určitou věc odpověď, ale už se to zlepšuje.“

VII.3 Sociální kurátoři a neziskové organizace: oblasti a témata spolupráce s probačními úředníky

Téma užšího provázání penitenciární a postpenitenciární péče je velmi často zmiňováno v rámci odborných diskuzí o problematice podmíněného propuštění. Platí, že budoucí reintegrace odsouzeného do společnosti nemůže být vnímána izolovaně, bez zdůraznění role postpenitenciární péče. Koncepte vězeňství do roku 2025 (Vězeňská služba ČR, 2016) vychází ze základní premisy, již je multidisciplinární a meziresortní přístup k proble-

matice vězeňství. V takovém systému mají místo i sociální kurátoři, působící v obcích s rozšířenou působností a také neziskové organizace působící v oblasti penitenciární a postpenitenciární péče.

V šetření ovšem pouze dva sociální kurátoři uvedli, že spolupracují s Probační a mediální službou pravidelně a 36 % (26) respondentů uvedlo, že s nimi kooperují občas. Skoro dvě třetiny oslovených sociálních kurátorů (62 %) před rozhodováním o podmíněném propuštění klienta s PMS vůbec nespolupracuje.

Podle sociálních kurátorů, kteří v této fázi možného podmíněného propuštění s probačními úředníky spolupracují, nejčastěji řeší témata, která souvisejí se zaměstnáním odsouzeného, bydlením a ověřením dalších skutečností souvisejících s jeho sociálním a rodinným zázemím (uvedlo 25 respondentů z celkových 27, kteří tuto otázku zodpověděli):

„Na pojmenování a řešení rizikových oblastí, na pojmenování a rozvíjení silných stránek, příležitostí, vytvoření konkrétních opěrných bodů pro život na svobodě, v rámci individuálního plánování s klientem plánovat jednotlivé kroky po případném podmíněném propuštění a další.“

Od dvou sociálních kurátorů zazněla i kritika spolupráce s Probační a mediální službou: *„PMS většinou odsouzených sděluje, že pro své vytížení s nimi nemůže před podáním žádosti o PP spolupracovat, za mou letitou praxi na žádosti odsouzeného o spolupráci reagovala spoluprací a vytvořením zprávy u jednotek případů. Systém by měl být jinak nastavený.“*

„PMS ČR spolupracuje se sociálním kurátorem na té bázi, že chtějí pouze zprávu o spolupráci s klientem. Jinak by se dalo říct/napsat, že pro ně to není tak zásadní. Seberou dokumenty od klienta, ty vyhodnotí, a tím to končí.“

Ze třinácti oslovených zástupců **neziskových organizací** jich šest uvedlo, že s probačními úředníky před rozhodováním o podmíněném propuštění klienta vůbec nespolupracuje. Dva respondenti, dle jejich sdělení, spolupracují pravidelně a pět respondentů uvedlo občasnou kooperaci s PMS.

Pokud jde o tři nejčastější témata, na která se neziskové organizace společně s probačními úředníky u odsouzených zaměřují, tak podobně jako při spolupráci se sociálními kurátory jde o podmínky pro vedení řádného života na svobodě, často o zaměstnání odsouzeného, bydlení, obecně jeho sociální a rodinné zázemí. Okruhy problémů, které jsou společně řešeny, pochopitelně souvisejí i se zaměřením neziskové organizace. Proto byly zmiňovány i další problémové oblasti, které jsou společně řešeny, a to dluhy odsouzeného, adiktologická péče o odsouzeného po případném propuštění, plnění přiměřených omezení či povinností po propuštění či materiální pomoc odsouzenému po propuštění.

VII.4 Podklady zainteresovaných subjektů při rozhodování o podmíněném propuštění

Pro potřeby rozhodování o podmíněném propuštění jsou soudu k dispozici podklady od různých subjektů. Za nejdůležitější považují soudci, a to nepřekvapivě, stanoviska od Vězeňské služby, znalecké psychiatrické a psychologické posudky a stanovisko Probační a mediační služby. Státní zástupci byli obdobně požádáni, aby se pokusili zhodnotit důležitost stanovisek vyjmenovaných subjektů pro rozhodování soudu. Rozdíly v průměrném hodnocení stanovisek jednotlivých subjektů nebyly mezi soudci a státními zástupci nijak významné a také pořadí důležitosti stanovisek jmenovaných subjektů bylo u obou profesních skupin podobné, pouze s drobnými odchylkami. Jediným subjektem, kde se hodnocení těchto profesních skupin statisticky významně lišilo, byly Komise pro podmíněné propuštění. Komise vycházely ze společného projektu PMS a VS ČR Křehká šance a byly realizovány v 18 věznicích v té době z celkových 35. Osobní zkušenost tak nemuseli mít všichni respondenti z řad expertů. Komise pro podmíněné propuštění byly státními zástupci hodnoceny pozitivněji než soudci, ovšem hodnotilo je pouze 47 % respondentů z řad státních zástupců, více než polovina si vybrala možnost „nedokážu posoudit“. Také přibližně polovina soudců nemá s projektem Křehká šance osobní zkušenost. Tito soudci bez osobní zkušenosti přitom Komise pro podmíněné propuštění hodnotí jako méně důležité (průměr 2,9) než ti, kteří tuto osobní zkušenost mají (4,3).

Tabulka 9: Hodnocení důležitosti podkladů zainteresovaných subjektů pro rozhodování soudu (řazeno od nejdůležitějších z hlediska soudu, průměry na škále 1: minimálně důležité až 7: maximálně důležité)

Podklad subjektu	Soudci			Státní zástupci			Sign.
	Průměr	Směrodatná odchylka	N	Průměr	Směrodatná odchylka	N	
Vězeňská služba	6,34	0,897	29	6,07	1,145	102	n.s.
Znalci z oboru psychiatrie a psychologie	6,17	0,966	29	6,15	1,195	92	n.s.
PMS	5,24	1,057	29	5,37	1,378	96	n.s.
Sociální kurátoři	4,10	1,263	29	4,30	1,636	74	n.s.
Komise pro podmíněné propuštění	3,59	1,881	29	4,85	1,713	48	**
Neziskové organizace	2,69	1,257	29	2,71	1,355	92	n.s.
Zájmová sdružení občanů	2,62	1,498	29	2,80	1,396	95	n.s.

Pozn.: t-testy: ** $p < 0,01$, n.s. = nesignifikanční

Obdobně se zástupci neziskových organizací a sociální kurátoři měli pokusit ohodnotit důležitost svého stanoviska pro rozhodování soudu (na škále 1: minimálně důležité až 7: maximálně důležité). Průměrné hodnocení důležitosti vlastních podkladů pro soud bylo u zástupců neziskových organizací 4,2 (N=13), což je významně více, než jim ve svých hodnoceních přiznávají soudci i státní zástupci, kteří jim zjevně přikládají menší důležitost. Průměrný odhad důležitosti podkladů byl u sociálních kurátorů 3,9 (N=56), což je naopak odhadovaná menší důležitost, než jejich podkladům reálně podle svého hodnocení přikládají samotní soudci, i jak to odhadují státní zástupci.

VII.5 Hodnocení kvality stanovisek PMS

Soudci i státní zástupci hodnotili kvalitu stanovisek Probační a mediační služby velmi kladně. Nejpozitivněji přitom byla soudci hodnocena aktuálnost informací a státními zástupci jejich přehlednost a úplnost. Rozdíly v hodnocení jednotlivých charakteristik byly mezi soudci a státními zástupci minimální, bez statistické významnosti. Naprostá většina respondentů z obou expertních skupin hodnotila kvalitu stanovisek jako velmi kvalitní, tedy hodnotami 6 a 7 sedmibodové škály (1: problematická až 7: vynikající). **Aktuálnost** informací hodnotí nejvyššími hodnotami (6 a 7) 76 % soudců a 64 % státních zástupců, **přehlednost** informací 66 % soudců a 63 % státních zástupců, **úplnost** informací 69 % soudců a 58 % státních zástupců. **Objektivita** informací je z nabízených charakteristik hodnocena relativně nejhůře, i tak ji nejvyššími známkami 6 a 7 hodnotí 69 % soudců a 56 % státních zástupců. Evidentně obě oslovené expertní skupiny respondentů – soudci i státní zástupci – považují stanoviska PMS za kvalitně zpracovaná.

Tabulka 10: Hodnocení kvality stanovisek PMS z jednotlivých hledisek (řazeno od nejkvalitnějšího z hlediska soudu, průměry na škále 1: problematická až 7: vynikající)

	Soudci			Státní zástupci			Sign.
	Průměr	Směrodatná odchylka	N	Průměr	Směrodatná odchylka	N	
Aktuálnost informací	5,90	1,012	29	5,67	1,250	86	n.s.
Přehlednost informací	5,72	1,099	29	5,71	1,187	86	n.s.
Úplnost informací	5,72	1,192	29	5,51	1,333	85	n.s.
Objektivita informací	5,66	1,010	29	5,49	1,429	86	n.s.

Pozn.: t-testy: n.s. = nesignifikantní

VII.6 Užitečnost stanoviska PMS k možnosti podmíněného propuštění

Zajímal nás také názor vybraných skupin respondentů na užitečnost stanoviska PMS k možnosti podmíněného propuštění. Respondenti užitečnost stanoviska hodnotili na škále od 1 minimálně užitečná do 7 maximálně užitečná. Podle průměrného hodnocení se všechny skupiny oslovených expertů přikláněly spíše k vyšším hodnotám škály, a oceňovaly tak užitečnost stanovisek PMS k možnosti podmíněného propuštění. Za výrazně užitečné (hodnoty 6 a 7 škály) považovalo stanovisko 45 % soudců, 52 % státních zástupců a 58 % sociálních kurátorů. Nejmenší podíl těchto kategorií byl u zástupců neziskových organizací, kde nejvyšší hodnoty užitečnosti zvolili pouze 4 ze 13, tedy přibližně třetina.

Tabulka 11: Užitečnost stanoviska PMS k možnosti podmíněného propuštění (průměry na škále 1: minimálně užitečná až 7: maximálně užitečná)

	Průměr	Standardní odchylka	N
Soudci	5,17	1,416	29
Státní zástupci	5,27	1,567	94
Sociální kurátoři	5,58	1,391	52
Zástupci neziskových organizací	4,73	1,272	11

Soudci a státní zástupci měli možnost odpověď doplnit sdělením, jaký typ informace o odsouzeném ve stanovisku PMS k možnosti podmíněného propuštění jim případně chybí. Této možnosti využili 4 soudci. Soudcům ve stanovisku PMS chybí:

„Provádění místního šetření v rodině, v bydlišti, u potenciálního zaměstnavatele.“

„Řešení otázky náhrady škody způsobené trestnou činností.“

„Probační úředník by se nepochybně měl zabývat i otázkou toho, zda se navázání spolupráce ze strany odsouzeného nejvíce účelově pro potřeby podmíněného propuštění. Zda postoj k trestné činnosti, oběti a náhradě škody poškozeným je ze strany odsouzeného opravdový, či jen předstíraný pro potřeby podmíněného propuštění. Uvedené svědčí o stavu nápravy, naopak účelové jednání nasvědčuje tomu, že nápravu odsouzený pouze předstírá, aby přelstil všechny dotčené instituce a mohl se co nejdříve vrátit k trestné činnosti.“

Prostor pro doplnění informací ve stanovisku PMS k možnému podmíněnému propuštění uvedlo 5 státních zástupců. Ve stanovisku respondenti postrádali zejména „*vyhodnocení majetkových poměrů*“ a „*podrobné zhodnocení prostředí, do něhož se má odsouzený vracet*“.

VII.7 Zapojení Probační a mediační služby před rozhodnutím soudu o podmíněném propuštění

Téma podmíněného propuštění je v posledních více než deseti letech předmětem četných odborných debat. Je diskutována především problematika zefektivnění rozhodování soudů o podmíněném propuštění a užšího provázání penitenciární a postpenitenciární péče, a tím podpoření tzv. bezpečného propuštění odsouzeného na svobodu. V takto pojatém institutu podmíněného propuštění má své významné místo Probační a mediační služba. Často je zmiňována potřeba širšího zapojení probačních pracovníků při podmíněném propuštění, a to jak při přípravě odsouzených na propuštění, tak i v přípravě podkladů pro rozhodnutí soudu. Praktická zkušenost VS ČR a PMS s realizací institutu podmíněného propuštění je, že většina odsouzených, žádajících o podmíněné propuštění, není na bezpečný přechod z vězení na svobodu dostatečně připravena. V praxi se ukazuje, že na vybrané případy odsouzených, kteří se připravují na podmíněné propuštění, je nutné zaměřit specifickou pozornost, vyžadující intenzivní meziresortní spolupráci a provázanost penitenciární a postpenitenciární péče, s cílem připravit, projednat a v případě rozhodnutí o podmíněném propuštění realizovat plán bezpečného propuštění. I v našem expertním šetření jsme dali prostor respondentům vyjádřit svůj názor na případné širší zapojení probačních úředníků před rozhodnutím soudu o podmíněném propuštění.

Jak je patrné z následující Tabulky 12, zpracování stanoviska PMS k možnosti podmíněného propuštění u více odsouzených podporovali nejvíce státní zástupci (66 %) a soudci (55 %). Z pohledu délky jejich praxe u nich přitom nebyly zjištěny statisticky významné rozdíly.

Nižší podpora pro zpracování více stanovisek od pracovníků Vězeňské služby a PMS je ovlivněna personálními možnostmi, kterými aktuálně obě služby disponují. Současné

personální zdroje VS ČR a PMS, zejména s ohledem na aktuální počty vězeňské populace, neumožňují dostatečné pokrytí komplexní odborné práce s odsouzenými, a to včetně dostatečné přípravy na podmíněné propuštění.

Tabulka 12: Zpracování stanoviska Probační a mediační služby k možnosti podmíněného propuštění u více odsouzených (podíly v %)

	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Nedokážu posoudit	N
Soudci	17,2	37,9	24,1	10,4	10,4	29
Státní zástupci	27,2	38,8	18,4	1,9	13,7	103
Probační úředníci	26,5	14,7	32,4	8,8	17,6	34
Koordinátoři spolupráce VS s PMS	9,3	30,2	37,2	4,7	18,6	43
Sociální kurátoři	28,7	27,4	0	1,4	42,5	73
Zástupci neziskových organizací	30,8	15,4	23,1	0	30,7	13

VII.8 Obligatorní zpracování stanoviska PMS k návrhu na možnost podmíněného propuštění

V rámci šetření jsme se zajímali i o to, zda by respondenti přivítali, že by některé konkrétní skupiny odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody musely povinně připojit k návrhu na možnost podmíněného propuštění i stanovisko Probační a mediační služby. Respondentům jsme ke zhodnocení předložili čtyři skupiny odsouzených, a to:

- odsouzení s celkovou dobou ve výkonu trestu odnětí svobody nad 5 let,
- odsouzení, kteří v minulosti již byli podmíněně propuštěni, a bylo rozhodnuto, že se zbytek trestu vykoná (pro porušení podmínek podmíněného propuštění),
- odsouzení, uvedení v § 88 odst. 4 trestního zákoníku (tzn. možnost propuštění po výkonu 2/3 trestu),
- odsouzení, uvedení v § 88 odst. 5 trestního zákoníku (tzn. odsouzení k výjimečnému trestu).

Tabulka 13: Obligatorní zpracování stanoviska PMS k návrhu na podmíněné propuštění: Odsouzení s celkovou dobou ve výkonu trestu odnětí svobody nad 5 let (podíly v %)

	Ano	Ne	Nedokážu posoudit	N
Soudci	17,2	69	13,8	29
Státní zástupci	42,7	42,7	14,6	103
Probační úředníci	44,1	38,2	17,7	34
Koordinátoři VS spolupráce s PMS	51,2	27,9	20,9	43
Sociální kurátoři	64,4	12,3	23,3	73
Zástupci neziskových organizací	30,8	23,1	46,1	13

Tabulka 14: Obligatorní zpracování stanoviska PMS k návrhu na podmíněné propuštění: Odsouzení, kteří v minulosti již byli podmíněně propuštěni, a bylo rozhodnuto, že se zbytek trestu vykoná (pro porušení podmínek podmíněného propuštění); (podíly v %)

	Ano	Ne	Nedokáží posoudit	N
Soudci	55,4	41,2	3,4	29
Státní zástupci	57,3	34	8,7	103
Probační úředníci	47,1	44,1	8,8	34
Koordinátoři VS spolupráce s PMS	74,4	18,6	7	43
Sociální kurátoři	64,4	12,3	23,3	73
Zástupci neziskových organizací	69,2	23,1	7,7	13

Tabulka 15: Obligatorní zpracování stanoviska PMS k návrhu na podmíněné propuštění: Odsouzení, uvedení v § 88 odst. 4 trestního zákoníku (tzn. možnost propuštění po výkonu 2/3 trestu); (podíly v %)

	Ano	Ne	Nedokáží posoudit	N
Soudci	51,7	41,4	6,9	29
Státní zástupci	50,5	31,1	18,4	103
Probační úředníci	64,8	17,6	17,6	34
Koordinátoři VS spolupráce s PMS	74,4	11,6	14	43
Sociální kurátoři	64,4	9,6	26	73
Zástupci neziskových organizací	46,2	23,1	30,7	13

Tabulka 16: Obligatorní zpracování stanoviska PMS k návrhu na podmíněné propuštění: Odsouzení, uvedení v § 88 odst. 5 trestního zákoníku (tzn. odsouzení k výjimečnému trestu); (podíly v %)

	Ano	Ne	Nedokáží posoudit	N
Soudci	51,7	41,4	6,9	29
Státní zástupci	46,6	32	21,4	103
Probační úředníci	61,8	20,6	17,6	34
Koordinátoři VS spolupráce s PMS	67,4	14	18,6	43
Sociální kurátoři	61,6	8,2	30,2	73
Zástupci neziskových organizací	30,8	23,1	46,1	13

Z výše uvedených tabulek je patrné, že nejvyšší podporu na obligatorní zpracování stanoviska PMS získal mezi respondenty návrh u skupiny odsouzených, kteří v minulosti již byli podmíněně propuštěni, a bylo rozhodnuto, že se zbytek trestu vykoná, a u odsouzených uvedených v § 88 odst. 4 trestního zákoníku (tzn. možnost propuštění po výkonu 2/3 trestu). I zbylé dvě skupiny měly relativně vysokou podporu u respondentů. Pouze respondenti z řad soudců poměrně jednoznačně odmítli (69 %) povinné zpracování stanoviska u odsouzených s celkovou dobou ve výkonu trestu odnětí svobody nad 5 let.

Všem respondentům byla dána možnost navrhnout i další skupiny odsouzených, u kterých by přivítali povinné zpracování stanoviska PMS.

Od **soudců** jsme získali tři náměty, jeden soudce navrhoval zpracování stanoviska u všech odsouzených žádajících o podmíněné propuštění:

„Navrhoval bych u všech odsouzených toto stanovisko, neboť neoficiálně máme potvrzeno, že některým problematickým odsouzeným jsou psána doporučující stanoviska vychovateli z důvodu, že se těchto chtějí vychovatelé co nejdříve zbavit, bez ohledu na stupeň nápravy odsouzeného i jeho chování ve výkonu trestu. Nezaujatý pohled probačního úředníka, který nemá vůbec žádný zájem na výsledku řízení, by proto mohl být více než přínosný, neboť to bude právě probační úředník, kdo v případě podmíněného propuštění bude nad odsouzeným vykonávat případně dohled a podávat o tomto soudu zprávy.“

Jedna soudkyně by přivítala zpracování stanoviska PMS u odsouzených za drogovou trestnou činnost: *„Zvažovala bych skupiny osob odsouzených za drogovou trestnou činnost, neboť zpráva PMS by mohla obsahovat přehled programů nebo možnosti odsouzeného, jak se zbavit závislosti na drogách po podmíněném propuštění z výkonu trestu, aby po případném propuštění z VTOS opět nespadli do problému s drogami.“*

Další soudce navrhoval zpracování stanoviska „u odsouzených, u kterých je navrhováno stanovení dohledu či omezujících opatření realizovaných PMS“.

Celkem osm **státních zástupců** by přivítalo zpracování stanoviska i u dalších skupin odsouzených. Nejčastěji (4x) bylo navrhováno zpracování stanoviska u opakovaně odsouzených osob či odsouzených za drogovou trestnou činnost („u opakovaného odsouzení k NEPO trestu při speciální recidivě, příp. u osob drogově závislých či závislých na alkoholu“).

Další dva respondenti navrhovali zpracování stanoviska u odsouzených, u nichž již v minulosti byl stanoven dohled („měli dohled při PO trestu, neplnili jej a podmínka byla nařízena; odsouzení, kteří již v minulosti měli uložen dohled PMS“) a další dva státní zástupci byli pro zpracování stanoviska u všech odsouzených žádajících o podmíněné propuštění („u všech odsouzených, kteří žádají o PP z VTOS“). Dva státní zástupci nepovažovali povinné zavedení zpracování stanoviska za vhodné: „zákonnou povinnost mít stanovisko PMS, aby mohl odsouzený podat žádost o podmíněné propuštění, nepovažuji za vhodnou, neboť jednak stanovisko PMS lze nahradit jinými prostředky (např. spolupráce s NNO), jednak PMS může odmítnout spolupráci s odsouzeným, čímž by tak reálně měla možnost určitým odsouzeným zcela znemožnit podání žádosti o podmíněné propuštění“.

Sedm **probačních úředníků** by bylo pro zpracování stanoviska i u dalších skupin odsouzených. A to obecně u odsouzených za zvláště závažnou trestnou činnost, drogovou či sexuální trestnou činnost „určitě u závažných a násilných trestných činů a dlouhodobých trestů, recidivistů. A do toho spadají i odsouzení, kteří jsou poprvé ve výkonu trestu. Potřebují nad sebou mít dohled a nastavit opatření, abychom chránili sebe i společnost. Čtyři respondenti neviděli přínos v zavedení povinného zpracování stanoviska u žádné skupiny odsouzených: „Nemyslím si, že by mělo být povinné, dobrovolnost je zásadní kritérium spolupráce v paroli. Povinná spolupráce znamená nemotivované klienty, a tedy nižší výpovědní hodnotu konečného stanoviska PMS. Přineslo by to řadu protestů a stížností ze strany odsouzených.“

Možnosti na případné náměty na rozšíření skupin odsouzených pro povinné zpracování stanoviska využilo celkem 11 **koordinátorů VS s PMS**. Dva respondenti by byli pro „ideálně u všech odsouzených žádajících o podmíněné propuštění“. Dalších pět koordinátorů by bylo pro zpracování stanoviska u recidivistů, odsouzených za násilnou či sexuální trestnou činnost či pachatelů domácího násilí. Jeden respondent by byl i pro povinné stanovisko u prvovězněných odsouzených, další u „odsouzených, kteří ve VTOS vstoupili do insolvenčního řízení“. Dva koordinátoři nepovažují za vhodné zavést povinné zpracování stanoviska u žádné skupiny odsouzených: „nepovažují za vhodné, aby bylo podmíněné propuštění podmínováno součinností odsouzeného s PMS.“

Celkem 17 **sociálních kurátorů** uvedlo další komentář. Tři sociální kurátoři nevidí přínos v povinném zpracování stanoviska PMS, hlavním důvodem je personální kapacita PMS. Dva kurátoři podpořili zpracování stanoviska u všech odsouzených: „jsem pro u všech skupin, osvědčilo se to v Křehké šanci I a II“; „domnívám se, že u všech odsouzených, kteří si žádají o PP, by bylo vhodné znát před jednáním soudu o PP stanoviska PMS.“ Sociální kurátoři (13), ve shodě s náměty od dalších skupin respondentů, navrhuji povinné zpracování stanoviska u recidivistů, dlouhodobě vězněných osob, pachatelů odsouzených za násilnou trestnou činnost, pachatelů domácího násilí, odsouzených za drogovou trestnou činnost či mladistvých.

Také od zástupců **neziskových organizací** jsme získali náměty. Jeden respondent nevidí v povinném zpracování stanoviska žádný přínos („PMS nemá v této oblasti co dělat, pouze shromažďuje podklady“), další dotázaný z řad neziskových organizací navrhuje u odsouzených „za předchozí porušení podmínek spolupráce s PMS“. Další respondent sdělil: „uvažuji nad skupinou drogově závislých pachatelů TČ, aby v případě recidivy bylo možno uvažovat o nějakých specializovaných programech.“

VII.9 Zapojení Probační a mediační služby do procesu přípravy odsouzených před rozhodováním o podmíněném propuštění

Všechny skupiny respondentů vyjádřily svůj názor na to, zda by se Probační a mediační služba měla ve spolupráci s odbornými pracovníky Vězeňské služby zapojovat do přípravy odsouzených na podmíněné propuštění u více odsouzených než doposud.

Není překvapivé, že názory respondentů jsou velmi podobné jako u zpracování stanoviska u odsouzených žádajících o podmíněné propuštění. Kromě probačních úředníků a koordinátorů spolupráce VS s PMS se vyslovila pro větší zapojení PMS do procesu přípravy odsouzených na podmíněné propuštění více než polovina respondentů ve všech skupinách expertů (soudci 55 %, státní zástupci 67 %, sociální kurátoři 52 %, zástupci neziskových organizací 77 %). I u této otázky zřejmě platí, že poněkud nižší podpora pro větší zapojení PMS je ovlivněna personálními možnostmi, kterými aktuálně obě služby disponují. Pokud bychom se zaměřili na postoje soudců a státních zástupců z pohledu délky jejich praxe, tak stejně jako u jejich postoje k případnému zpracování stanoviska Probační a mediační služby k možnosti podmíněného propuštění u více odsouzených, ani u jedné ze skupin respondentů nebyly zjištěny statisticky významné rozdíly.

Tabulka 17: Zapojení Probační a mediační služby ve spolupráci s Vězeňskou službou ČR do procesu přípravy u více odsouzených před rozhodováním o podmíněném propuštění (podíly v %)

	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Nedokážu posoudit	N
Soudci	10,3	44,8	31	3,4	10,5	29
Státní zástupci	20,4	46,6	17,5	1	14,5	103
Probační úředníci	23,5	17,6	47,1	2,9	8,9	34
Koordinátoři spolupráce VS s PMS	9,3	32,6	37,2	2,3	18,6	43
Sociální kurátoři	23,3	28,8	4,1	1,4	42,4	73
Zástupci neziskových organizací	38,5	38,5	0	7,7	15,3	13

Všechny skupiny oslovených respondentů byly požádány o zdůvodnění své odpovědi. Příležitosti zdůvodnit svou odpověď využilo 16 **soudců**. Komentáře pěti soudců, kteří nebyli pro větší zapojení, popisovaly dostatečné stávající nastavení míry zapojení probačních úředníků do přípravy odsouzených na podmíněné propuštění a nepovažují za přínosné její zvýšení.

„Stávající stav je vyhovující, odsouzený mající zájem o spolupráci s externími subjekty před rozhodnutím soudu má i v případě odmítnutí spolupráce ze strany PMS možnost uskutečnit s jinými subjekty (sociální kurátor, osvědčené programy vedené neziskovými organizacemi atd.). Zásadní je projednání věci před soudem a případně realizovaný dohled PMS, je-li uložen soudním rozhodnutím.“

„Zapojení PMS do procesu je z iniciativy odsouzeného, pokud iniciativa chybí, nemá to smysl.“

Další tři přidali i kritický pohled na činnost probačních úředníků:

„V případě odsouzených, u kterých není předpoklad, že povedou řádný život, je přesto stanovisko PMS kladné.“

„Odsouzení jsou u veřejného zasedání mnohdy nepřipraveni, absence příslibu bydlení, příslibu práce, řešení otázky náhrady škody způsobené trestnou činností apod.“

Osm soudců komentovalo přínos většího zapojení probačních úředníků do přípravy odsouzených na podmíněné propuštění. Přínos viděli především v kvalitnější přípravě odsouzených na podmíněné propuštění.

„Dle mého názoru je třeba větší míra zapojení probačních úředníků, kteří nemají žádné vztahy k odsouzeným a budou je objektivněji hodnotit, kdy by se eliminovaly zájmy vychovatelů na případném propuštění odsouzených i jejich rozdílný přístup k hodnocení odsouzených. Pokud se bude více zapojovat Probační a mediační služba, přiměje odsouzeného

převzít odpovědnost za své jednání i budoucí osud, mám za to, že míra recidivy začne klesat, protože si odsouzení uvědomí, že nikoli alkohol, drogy a jejich okolí nesou odpovědnost za jejich jednání, ale jsou to výhradně oni sami.“

„Vstup Probační a mediační služby do přípravy žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění považuji za velice přínosný z hlediska přípravy veřejného zasedání o podmíněné propuštění, ale především kvůli přípravě samotného odsouzeného pro život po podmíněném propuštění. S místní PMS mám velice dobrou zkušenost, avšak vím, že z důvodu personálního a materiálního omezení jsou jejich možnosti omezené. U odsouzených, kteří přitom sami naváží kontakt s PMS, pozoruji výrazně větší sebereflexi, připravenost na podmíněné propuštění i vyšší prognózu vedení řádného života.“

„Získání relevantních informací k osobě odsouzeného a možnostem jeho života na svobodě po propuštění, ověřování informací, přímý kontakt s rodinou.“

Přínos většího zapojení Probační a mediační služby ve spolupráci s Vězeňskou službou ČR do přípravy u více odsouzených před rozhodováním o podmíněném propuštění oslovení **státní zástupci** vidí především v lepší (důkladnější) přípravě odsouzených na propuštění, v ověření jejich připravenosti na propuštění a možnosti zaměření přípravy i na vedení řádného života na svobodě:

„Zachování kontinuálního metodického vedení odsouzeného, zejména u dlouhodobých VTOS, a vytvoření vhodných a dostupných podmínek programu podmíněného propuštění před projednání žádosti soudem.“

„Bez stanoviska PMS je problematické posoudit kvalitu zázemí, do kterého se odsouzený má vracet, tedy jeden z předpokladů budoucího řádného života. VS ČR toto fakticky neověřuje, spoléhá na údaje poskytnuté odsouzeným.“

„Podmíněné propuštění je významnou motivací pro odsouzené a umožňuje při uložení dohledu plynulejší přechod do běžného života než situace, kdy odsouzený odpyká celý trest a následně již je zcela bez kontroly. Přejde mi proto obecně výhodnější k zajištění návratu odsouzených do běžného života využití podmíněného propuštění, v rámci čehož je nezastupitelná role PMS.“

„Spolupráce odsouzeného s PMS před rozhodnutím o PP z VTOS může umožnit prověření aktuálních podmínek pobytu odsouzeného na svobodě a navrhnout uložení omezení, která při spolupráci s PMS mohou snížit rizika recidivy.“

Státní zástupci, kteří považovali stávající zapojení PMS za dostačující, včetně nastavení systému přípravy odsouzených na propuštění, uváděli jako důvod i nedostatečnou personální kapacitu Probační a mediační služby či nulovou dosavadní spolupráci před rozhodováním o podmíněném propuštění.

„Samozřejmě je to odvislé od kapacity PMS, aby každému konkrétnímu případu byla věnována dostatečná pozornost a nešlo pouze o formální záležitost.“

Sami **probační úředníci** vidí přínos většího zapojení Probační a mediační služby do přípravy u odsouzených před rozhodováním o podmíněném propuštění v kvalitnější a delší přípravě odsouzených na propuštění, v lepší přípravě na vedení řádného života na svobodě a celkově v ověření připravenosti odsouzených (hlavně recidivistů) na propuštění a vyšší šanci na podmíněné propuštění.

„Zastávám názor, že spolupráce s Probační a mediační službou je pro odsouzeného přínosná a může vést k jeho podmíněnému propuštění. Nicméně vše záleží na ochotě odsouzeného spolupracovat s Probační a mediační službou.“

Probační úředníci, kteří zastávali negativní stanovisko pro širší zapojení probačních úředníků, argumentují nejčastěji podobně jako předchozí profesní skupiny nedostatečnou personální kapacitou Probační a mediační služby: *„Kapacitní a časové omezení probačních úředníků i pracovníků věznice tomu „brání“.“*

Mezi **koordinátory spolupráce VS s PMS** byli respondenti často pro zachování současného stavu, tedy dobrovolnosti spolupráce, jako argument zmiňovali především nedostatečnou personální kapacitu Probační a mediační služby.

„Za předpokladu navýšení počtu odborného personálu jak u VS ČR, tak u PMS ČR. V současnosti navýšení počtu odsouzených do přípravy na PP je nereálné.“

„Mezi odsouzenými je o spolupráci s PMS zájem, ale kapacitně to PMS nestíhá.“

„Na PMS ČR v místě věznic činí tato administrativa zvýšené nároky, aniž by to bylo zohledněno v navýšení počtu zaměstnanců PMS ČR.“

Ti koordinátoři, kteří připojili pozitivní stanovisko k širšímu zapojení Probační a mediační služby do přípravy u odsouzených před rozhodováním o podmíněném propuštění, podobně jako ostatní skupiny respondentů viděli pozitiva většího zapojení probačních úředníků v kvalitnější a delší přípravě odsouzených na propuštění. Dále v lepší přípravě na vedení řádného života na svobodě, v ověření připravenosti odsouzených na propuštění, a tím jejich vyšší šanci na podmíněné propuštění.

„Ocenila bych větší spolupráci s PMS, například schůzky s celým týmem ve věznici (vychovatel, pedagog, psycholog, sociální pracovník) a nejen sociální pracovník. Např. vychovatel, který je s odsouzenými nejvíce, s PMS vůbec nemá možnost komunikovat či spolupracovat.“

„Odsouzené osoby za zvlášť závažnou trestnou činnost mají prověřené podmínky k bydlení i zaměstnání (podpora okolí), ale u osob s jinou trestnou činností by toto šetření mohlo představovat nejen větší motivaci nejednat účelově – příslib bydlení jen jako podklad pro soud, ale i prověření možných dalších rizik.“

Sociální kurátoři, kteří se přikláněli k širšímu zapojení PMS, argumentovali podobně jako ostatní profesní skupiny kvalitnější a delší přípravou odsouzených na propuštění, ověřením informací od odsouzeného pro soud a ověřením připravenosti odsouzených na propuštění:

„Pracovat s odsouzenými více v průběhu výkonu trestu – věznice – příčiny páchaní trestné činnosti (závislosti, psychické problémy), následně spolupracovat s PMS a sociálními kurátory.“

„Prostřednictvím zapojení více odsouzených by bylo možné eliminovat rizika, která mohou po PP nastat a již dopředu s nimi odborně pracovat.“

Důvodem nepodpoření většího zapojení probačních úředníků do přípravy na podmíněné propuštění bylo u sociálních kurátorů především ponechání spolupráce s probačním úředníkem na odsouzeném, resp. na jeho aktivitě a opětovně i nedostatečná personální kapacita PMS. Několik kurátorů by bylo spíše pro zavedení „automatické“ spolupráce mezi PMS a sociálními kurátory.

„O činnosti PMS se dozvídám pouze z „hlášenky“ nebo sdělením klienta. Myslím, že by měla být nastavena automatická spolupráce PMS a sociálního kurátora. Kontakt s PMS mám pouze, pokud je oslovím já (v zájmu klienta).“

Pozitivně hodnotilo širší zapojení probačních úředníků do přípravy 6 **zástupců neziskových organizací**. Jednotlivé komentáře spatřovaly přínos zapojení v rozšíření možností poskytovaných informací, v lepší připravenosti odsouzených na život na svobodě, a tím šanci na nižší recidivu.

„Názor PMS je důležitý a jejich zkušenosti s lidmi po výstupu z VTOS jsou určitě větší než zkušenosti Vězeňské služby, dokážou tedy lépe posoudit pravděpodobnost chování odsouzeného na svobodě.“

„Dobrá praxe, zkušenost s propuštěnými, kteří byli v kontaktu s PMS již během VTOS, aby se z vězení mělo možnost dostat více osob na podmíněné propuštění, a tím se snížila přeplněnost věznic a současně se více pracovalo s lidmi po PP.“

VII.10 Zahájení včasné spolupráce žadatele o podmíněné propuštění s probačním úředníkem

Metodický pokyn v oblasti Parole (2016) uvádí, že „z časových důvodů je vhodné, aby Služba obdržela podnět nejpozději 4 měsíce před možným termínem podání návrhu na podmíněné propuštění“. Téma zahájení včasné spolupráce žadatele o podmíněné propuštění s probačním úředníkem je předmětem odborných diskuzí. I v rámci projektu Křehká šance I a II byla problematika zahájení včasné spolupráce probačního úředníka s odsouzeným ve výkonu trestu odnětí svobody věnována velká pozornost. Zajímá nás proto názor probačních úředníků, zda považují za optimálně nastavené minimum čtyř měsíců před možným termínem podání návrhu na podmíněné propuštění pro zahájení spolupráce s odsouzeným. Více než dvě třetiny (71 %) probačních úředníků se domnívají, že stanovené minimum čtyř měsíců je vyhovující. Zbýlých necelých třicet procent respondentů (29 %) vnímá stanovenou dobu jako nedostatečnou. Tito respondenti měli navrhnout z jejich pohledu optimální dobu pro zahájení spolupráce s odsouzenými. Dva respondenti uvedli dobu v rozmezí minimálně šesti až osmi, případně dvanácti měsíců. Osm probačních úředníků považovalo za ideální dobu minimálně šesti měsíců před možným termínem pro podání žádosti o podmíněné propuštění.

Téma zahájení včasné spolupráce žadatele o podmíněné propuštění s probačním úředníkem je pochopitelně téma i pro odborné zaměstnance Vězeňské služby. Proto také respondenti z řad koordinátorů spolupráce Vězeňské služby s Probační a mediační službou měli posoudit, v jakém časovém horizontu před možným termínem podání návrhu na podmíněné propuštění by měl probační úředník, podle jejich zkušeností, zahájit spolupráci s odsouzeným na možnost podmíněného propuštění ve výkonu trestu odnětí svobody. Celkem 40 respondentů uvedlo konkrétní dobu v měsících. Nejčastěji byla zmiňována doba 6 měsíců (16 respondentů). V metodickém pokynu PMS doporučenou dobu 4 měsíců potvrdilo jako ideální 8 koordinátorů, dokonce s kratší dobou (2, resp. 3 měsíce) by se spokojilo 7 respondentů. Pokud shrneme doporučení respondentů, tak je zajímavé, že skoro dvě třetiny koordinátorů (25) by byly pro prodloužení doporučené doby čtyř měsíců pro zahájení spolupráce s odsouzeným před možným termínem podmíněného propuštění.

VII.11 Problematika získávání a ověřování informací od odsouzeného k možnosti podmíněného propuštění

Probační úředník shromažďuje, ověřuje a vyhodnocuje od odsouzeného řadu informací, které jsou potřebné pro zpracování stanoviska k možnosti podmíněného propuštění a jsou vyžadované metodikou PMS⁹⁸. Cenný zdroj informací představují informace sdělené přímo odsouzeným během konzultací. Respondenti dostali za úkol uvést informace o odsouzeném, které se podle jejich praktických zkušeností obtížněji získávají a dále informace, které se obtížněji ověřují.

Možnosti uvést požadované informace, které se podle jejich praktických zkušeností **obtížněji získávají**, využila přibližně třetina oslovených probačních pracovníků (12; 35 %). Respondenti měli uvést tři základní okruhy informací, které se z jejich pohledu obtížně získávají. Nejčastěji byly uváděny **informace ze znaleckých posudků** (celkem uvedeno 7 x). Na druhém místě (4 x) respondenti uváděli obecně **informace o poškozených** (např. neaktuální adresy, nereagování na nabídku spolupráce). Jednotlivě byly uvedeny například obtížně dostupné informace o **závislostním chování** („pokud se nejedná o drogový paragraf, opakovaně to odsouzení tají“), informace z vězeňského informačního systému a z hodnotící zprávy k PP od vychovatele.

Příklady informací o odsouzeném, které se podle jejich praktických zkušeností **obtížněji ověřují**, uvedla přibližně pětina respondentů z řad probačních pracovníků (8; 24 %). Tři respondenti uvedli **informace o zaměstnání**, a to i ve spojení s **bydlením a finanční situací** odsouzeného po propuštění:

„Mnohdy informace ohledně budoucího zaměstnání a bydlení. Tyto informace jsou většinou sdělené stranou, která je problematická.“

Dále respondenti uváděli **informace o poškozených** (dvakrát byla zmíněna výše škody a neaktuální adresy). Mezi dalšími informacemi, které se podle jejich názoru obtížněji ověřují, byly ojediněle uváděny také informace o dětech, o užívání návykových látek, alkoholu apod. a také o případném hrazení pohledávek způsobených trestnou činností:

98 Srov. aktuálně platný – Metodický pokyn MP č. 6/2022 Parole (2022).

„Obtížněji se ověřují informace o hrazení pohledávek způsobených trestnou činností v případech, že se jedná již o exekuční příkazy. Občas se stává, že Exekutorský úřad na dotaz Probační a mediační služby, zda se jedná o exekuci spojenou s trestnou činností, nereaguje.“

VII.12 Posouzení vedení řádného života odsouzených po propuštění

Jednou z rozhodujících podmínek pro posouzení možnosti podmíněného propuštění odsouzeného soudem je to, že lze od odsouzeného očekávat, že v budoucnu povede řádný život. Požádali jsme **soudce**, aby uvedli z jejich pohledu tři nejdůležitější poznatky či informace k osobě odsouzeného, které považují za důležité ke zhodnocení očekávání, že odsouzený v budoucnu povede řádný život. Na otázku odpověděli všichni soudci (29). Jeden soudce uvedl, *„že nelze paušalizovat, záleží na druhu trestné činnosti, zda trestnou činností vznikla škoda, či nikoliv, zda jde o první výkon trestu odnětí, či nikoliv.“*

Pro soudce jsou k posouzení vedení řádného života odsouzeného na svobodě důležité v první řadě informace o zajištěných podmínkách pro život odsouzeného na svobodě, tj. zajištěné bydliště, sociální zázemí, řešení finanční situace (především dluhů), zajištěné zaměstnání, spolupráce s dalšími subjekty. Dále jsou to poznatky o náhledu odsouzeného na vlastní trestnou činnost⁹⁹ (včetně odčinění následků trestné činnosti), jeho motivace ke změně a realistický pohled na svůj život po propuštění. Pro soudce jsou důležité i informace o trestní minulosti odsouzeného, včetně zhodnocení jeho případných minulých podmíněných propouštění. Tři soudci uvedli jako důležité pro jejich rozhodování o podmíněném propuštění, zda má odsouzený vyřešen postoj k jeho závislostem či je zajištěno odborné podchycení (léčba) případné závislosti a dva soudci zmínili i znalecký posudek od psychologa/psychiatra.

VII.13 Dostatečnost nabídky resocializačních programů pro odsouzené

Obsah přiměřených povinností a omezení, které lze uložit dle § 48 odst. 4 TrZ, měl být zaměřen na odstranění základních kriminogenních faktorů, a to skutečných nebo potenciálních, jejichž negativní působení vede podle obecných zkušeností k páčání trestné činnosti. Přiměřené povinnosti jsou zpravidla realizovány za pomoci vhodných programů, které jsou zaměřeny například na nedostatek pracovní kvalifikace pachatele, na jeho sociální nepřizpůsobivost, zneužívání alkoholu a jiných návykových látek, na psychologické aspekty apod. Pro pachatele představují volbu, kterou se mu dává na výběr, zda se podrobí určitým omezením a povinnostem ve svém životě, aby se tím vyvaroval další trestné činnosti, nebo zda se v opačném případě vystavuje nebezpečí uložení trestu (Šámal et al., 2023).

V rámci šetření nás zajímal názor soudců, kteří rozhodují o možnosti podmíněného propuštění, na dostatečnost nabídky programů, které lze uložit jako přiměřené povinnosti podle ustanovení § 48 odst. 4 TrZ. I když je obecně u nás často kritizována nabídka programů pro odsouzené, většina oslovených soudců považovala nabídku programů, které lze uložit jako přiměřené povinnosti, za dostatečnou. Za naprosto dostatečnou ji považuje 8 soudců, tedy přibližně čtvrtina (28 %), za spíše dostatečnou 12 soudců (41 %). Pouze třetina

99 Tuto skutečnost potvrdila i analýza soudních rozhodnutí o žádosti o podmíněné propuštění (bliže kap. V).

soudců (31 %; 9) vnímala nabídku jako problém. Tito soudci byli zároveň požádáni o komentář, které typy programů pro odsouzené postrádají. Možnosti doplnit svou odpověď využilo 7 soudců. Dva z nich kritizovali, že vůbec nemají informace o nabídce programů:

„Nejsme informováni, jaké programy jsou nabízené a co je jejich náplní, tudíž nemohu považovat nabídku za dostatečnou.“

Zbylým pěti soudcům chyběly především programy zaměřené na řešení závislosti na návykových látkách, programy zaměřené na pachatele násilných trestných činů, programy psychologického poradenství a programy na podporu finanční gramotnosti. Respondenty byla kritizována i malá kapacita stávajících programů.

VII.14 Právní úprava podmíněného propuštění¹⁰⁰

V rámci šetření byl dán prostor všem skupinám respondentů ke sdělení názoru na případné nedostatky v právní úpravě podmíněného propuštění. Odpovědi jednotlivých kategorií respondentů shrnuje následující Tabulka 18.

Tabulka 18: Nedostatky v právní úpravě podmíněného propuštění

	Ano, zásadní		Ano, dílčí		Ne		N
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	
Soudci	2	6,9	15	51,7	12	41,4	29
Státní zástupci	10	9,7	20	19,4	73	70,9	103
Probační úředníci	6	17,6	9	26,5	19	55,9	34
Koordinátoři VS spolupráce s PMS	4	9,3	2	4,7	37	86	43
Sociální kurátoři	10	13,7	12	16,4	51	69,9	73
Zástupci neziskových organizací	4	30,8	4	30,8	5	38,4	13

Nedostatky v právní úpravě podmíněného propuštění připustilo 17 (59 %) **soudců**, dva z nich je považují za zásadní. Možnosti detailně uvést nedostatky v právní úpravě podmíněného propuštění využilo 14 soudců.

Společným znakem naznačených nedostatků v právní úpravě je podle soudců možnost žádat o podmíněné propuštění po výkonu třetiny trestu odnětí svobody a obecně trend pro zkracování lhůty pro možnost podmíněného propuštění či pro podání opakované žádosti o podmíněné propuštění:

¹⁰⁰ Šetření probíhalo začátkem roku 2022, v odpovědích se ještě nemusely projevit změny, které přinesla novela trestních předpisů provedená zákonem č. 220/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

„Podmíněné propuštění po výkonu třetiny trestu nepovažují, zejména u krátkodobých trestů, za vždy využitelné, maximální délka zkušební doby 3 roky u odsouzených za přečiny není dostatečná.“

„Možnost žádat o PP po vykonání 1/3 trestu i v případě spáchání zvlášť závažného zločinu, pokud se nejedná o případ uvedený v § 88 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku.“

„Prodloužit lhůtu pro opakování žádosti u zvlášť závažných zločinů.“

„Dle mého by zkušební doba u podmíněného propuštění za přečiny měla být delší než pouze tři roky, a to možnost až na 5 let, a to zvláště poté, co lze podávat žádosti po 1/3 vykonaného trestu odnětí svobody.“

Další jednotlivě uváděné nedostatky v právní úpravě se týkaly zákonných podmínek podmíněného propuštění, dále nedostatečné lhůty pro rozhodnutí o podmíněném propuštění či dílčích legislativních problémech.

„Odsouzený může podávat žádost o podmíněné propuštění prakticky kdykoli, bez ohledu na své chování ve výkonu trestu. Měly by být stanoveny podmínky pro podání žádosti v podobě pozitivního stanoviska věznice a probačního úředníka, zařazení do I. prostupné skupiny vnitřní diferenciací, dobrovolný nástup do výkonu trestu a následný příkladný výkon trestu.“

„Lhůta jednoho měsíce k rozhodnutí o podmíněném propuštění je nedostatečná, a to s ohledem na potřebu vyžádat spisy či rozhodnutí ve věci vině a trestu a související, neboť tuto lhůtu není možné objektivně stihnout.“

Nedostatky v právní úpravě podmíněného propuštění uvedla přibližně třetina **státních zástupců** (30; 31 %), deset z nich je považuje za zásadní. Nejčastěji poukazovali na příliš benevolentní (či neurčitou) právní úpravu podmínek pro podmíněné propuštění, například u možnosti podmíněného propuštění po jedné třetině výkonu trestu. Někteří respondenti navrhovali zpřísnění podmínek pro podmíněné propuštění.

„Přílišná benevolence k pachatelům majetkové trestné činnosti a neexistence katalogu trestných činů, kde by podmíněné propuštění bylo vyloučeno.“

„Možnost PP po 1/3 v případě, kdy kumulace uložených trestů za přečiny, když lze uložit zkušební dobu jen na tři roky a v mnoha případech délka nevykonaného trestu je delší.“

„V § 88 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku jsou vyjmenované zvlášť závažné zločiny, pro které nelze odsouzeného podmíněně propustit po výkonu třetiny uloženého trestu. Dle mého názoru by mělo dojít ke změně citovaného ustanovení, a to tak, že pokud odsouzený, jenž by byl odsouzen za zvlášť závažný zločin, by mohl žádat o podmíněné propuštění po uplynutí poloviny uloženého trestu.“

„U odsouzených k dlouhodobým nepodmíněným trestům zejména podle § 88 odst. 4 trestního zákoníku by mělo být umožněno opakovat žádost o podmíněné propuštění až nejméně po 1 roce od právní moci rozhodnutí o předchozí žádosti. Bylo by také dobré zamezit řetězení opakování žádostí o podmíněné propuštění ze strany odsouzených a různých dalších institucí.“

Několik státních zástupců upozornilo z jejich pohledu na konkrétní problematická zákonná ustanovení (včetně jejich interpretace), která upravují podmíněné propuštění.

„Interpretační nejasnosti některých výjimek dle § 88 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku.“

„§ 331/5 u zpětvzetí, neodůvodněné rozšíření třetiny § 88/1 písm. b), omezení prostoru soudu u návrhu ředitele § 88/2 in fine.“

Dva státní zástupci upozornili na omezenou možnost ověření předložených podkladů, na jejichž základě soud rozhoduje o podmíněném propuštění.

„Omezené možnosti soudu ověřit pravdivost předložených příslibů (případy pouze formálně pojatých příslibů nebo přímo falešných potvrzení a dále návaznost na pozdější rozhodování o osvědčení/nařízení výkonu, kde se tyto závady později projeví apod.).“

Nedostatky v právní úpravě podmíněného propuštění uvedlo 15 (44 %) **probačních úředníků**, šest z nich je považuje za zásadní. Nejčastěji bylo probačními pracovníky zmiňováno (7×) nedostatečné legislativní zakotvení činnosti Probační a mediační služby při realizaci institutu podmíněného propuštění, a to ve fázi před rozhodnutím soudu o podmíněném propuštění.

„Role Probační a mediační služby není v zákoně k žádosti odsouzených o podmíněné propuštění ukotvena.“

„V trestním právu není doposud zakotvena právní úprava, že Probační a mediační služba vypracovává stanoviska k podmíněnému propuštění.“

Dva respondenti měli výhrady k vágní obecné úpravě podmínek pro podmíněné propuštění:

„Příliš velký prostor pro výklad a posouzení podmínek k rozhodnutí o PP pro jednotlivé soudy (obrovské rozdíly v rozhodovací praxi soudů).“

Další dva respondenti uvedli z jejich pohledu konkrétní problémy v právní úpravě.

„Dle mého názoru je příliš mnoho možností a variant PP, pomohlo by zjednodušení, také možnost opakovat žádost po 6 měsících, opět bych vrátil na 12, zatěžuje to justici.“

„V případě, kdy odsouzený vezme zpět svůj návrh na PP z VTOS, musí čekat 6 měsíců, stejně jako v případě, kdy soud nevyhoví jeho návrhu na PP z VTOS.“

Jeden probační úředník poukázal i na celkové zákonné nastavení celého systému podmíněného propuštění, který je podle jeho názoru nefunkční. Další respondent poukázal i na problém s následným výkonem a zejména kontrolou podmínek u podmíněného propuštění.

Šest (14 %) **koordinátorů VS** uvedlo, že vnímá nedostatky v právní úpravě podmíněného propuštění, čtyři z nich je považují za zásadní. Legislativní nedostatky vidí koordinátoři především ve špatně nastavených podmínkách pro podání žádosti u recidivistů či u odsouzených, kteří již dříve v rámci podmíněného propuštění selhali nebo jim byla žádost zamítnuta.

„Možnost žádosti i u recidivistů, u kterých není předpoklad osvědčení se.“

„Ten, kdo byl již podmíněně propuštěn a ve zkušební době se znovu dopustil trestné činnosti, by neměl mít právo znovu žádat o podmíněné propuštění.“

Dále bylo koordinátory VS jednotlivě upozorněno na nedostatečnou úpravu ustanovení § 331:

„Nedostatečně upraven § 331 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb. a malé využívání návrhu ředitele věznice.“

dále na chybějící zakotvení větší váhy stanoviska VS a PMS nebo na scházející zákonné zakotvení povinnosti u některých odsouzených před propuštěním absolvovat účast v terapeutickém programu:

„Všichni pachatelé násilných trestných činů by měli procházet v závěru pobytu ve VTOS terapeutickými programy (minimálně VIT, ale nejlépe dlouhodobý program a následně by měli být podmíněně propouštěni pouze přes spolupráci s PMS a následnou postpenitenciární péčí). Tak aby docházelo k ochraně společnosti výrazným snížením recidivy násilí. Dle naší doložitelné praxe je to možné.“

A jeden respondent by připustil podání žádosti o podmíněné propuštění s povinností uhrazení správního poplatku.

Vnímané nedostatky v právní úpravě podmíněného propuštění uvedlo 22 (30 %) **sociálních kurátorů**, deset z nich je považuje za zásadní. Některé komentáře sociálních kurátorů směřují spíše do aplikační praxe a pokud bychom měli přesto uvést jedno téma, které se v jejich komentářích opakovalo, pak je to nedostatečné zakotvení pozice sociálního kurátora v systému institutu podmíněného propuštění¹⁰¹.

„Sociální kurátor není zapojen do PP a v případě, že je klientovi vyhověno v jeho žádosti, tak se o tom sociální kurátor často dozvídá, až když se klient dostaví po propuštění.“

101 Pokud jde o zakotvení pozice sociálního kurátora, tak se situace v současné době změnila. S účinností od 1. 7. 2024 došlo k legislativnímu zakotvení pozice sociálního kurátora v systému sociálních služeb, a to v ustanovení § 92 písm. b) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

„Podmíněně propuštěný klient by se měl povinně dostavit k sociálnímu kurátorovi, pokud nemá stanovený dohled PMS.“

Problémy v právní úpravě podmíněného propuštění připustilo 8 (62 %) **zástupců neziskových organizací**. Kritické hlasy směřovaly zejména k obecným zákonným podmínkám, a i k nejednotnému výkladu některých pojmů a různému soudnímu hodnocení podmínek pro podmíněné propuštění:

„Při soudním jednání o podmíněném propuštění se většinou hledí na „minulost“, hledají se chyby a špatné jednání. Někteří byli ve výkonu trestu po dlouhé době, přitom předtím žili spořádaně, měli rodinu. Udělali chybu a hledí se na ně jako na nenapravitelné. Je potřeba hledět více do široka na odsouzené, kteří žádají podmíněné propuštění.“

„Nejsou dány přesné podmínky, záleží hodně na soudci a sociálním pracovníkovi, každý rozhoduje jinak. Také je stále u odsouzených požadován příslib práce a ubytování, které jim (pokud nemají známé) nikdo nedá. Mělo by být přesně stanoveno, co a jak a sociální pracovníci věznice i soudci by se tím měli striktně řídit.“

„Třetí zákonná podmínka § 88 - prognóza řádného života – často využívána/zneužívána pro zamítnutí žádosti o PP v negativním slova smyslu (chybí specifikace).“

Dva respondenti kritizovali i poslední novely týkající se podmíněného propuštění:

„Praxi poslední novely trestního zákoníku, které proces žádostí odsouzených komplikuje.“

„Nový systém s podáváním skrze věznici vnímáme jako nepotřebný a navíc protiústavní. Bylo by také potřeba lépe definovat podmínky a rozšířit konkrétní omezení, která může soud uložit.“

Jeden respondent byl pro radikální změnu v rozhodování o podmíněném propuštění: *„Kompetence procesu by neměla být na okresním soudu, ale „parole board“ - případně jiné formě restorativní justice.“*

Další pracovník neziskové organizace upozornil na poněkud širší problém, který má přesah do celkového nastavení sankční politiky v České republice:

„Problém kumulace trestů během výkonu trestů, kdy odsouzenému nabíhají další tresty, které pak brání zažádat si o PP, a dále také případy, kdy soudce rozhodne kladně, ale státní zástupce propuštění blokuje.“

VII.15 Systém přípravy odsouzených na podmíněné propuštění

V celkovém systému přípravy odsouzených na podmíněné propuštění většina oslovených expertů nevnímala zásadní problémy. Výjimkami jsou kritičtí respondenti z řad zástupců neziskových organizací a také lehce nadpoloviční podíl sociálních kurátorů (Tabulka 19).

Tabulka 19: Problémy v systému přípravy odsouzených na podmíněné propuštění

	Ano, zásadní		Ano, dílčí		Ne		N
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	
Soudci	0	-	11	37,9	18	62,1	29
Státní zástupci	8	7,8	24	23,3	71	68,9	103
Probační úředníci	8	23,5	8	23,5	18	53,0	34
Koordinátoři VS spolupráce s PMS	6	14,0	9	20,9	28	65,1	43
Sociální kurátoři	17	23,3	21	28,8	35	47,9	73
Zástupci neziskových organizací	6	46,2	5	38,5	2	15,3	13

Většina **soudců** (18; 62 %) nemá pocit, že by systém přípravy odsouzených na podmíněné propuštění měl nějaké problémy. Zbytek soudců (11; 38 %) připustil dílčí problémy. Obecným znakem naznačených problémů v systému je podle soudců v zajištění dostatečně dlouhé a odborně kvalitní přípravy na podmíněné propuštění, a to včetně „srozumitelného vysvětlení odsouzeným“ – co je zákonným předpokladem pro podmíněné propuštění.

„Aktivity přicházejí pozdě. Byť v omezené míře by se těchto měli odsouzení účastnit po co největší část výkonu trestu.“

„Problém nespatřuji ani tak v systému přípravy, jakožto spíše v nedostatečnosti edukace některých odsouzených ohledně toho, co se od nich v rámci řízení o PP očekává (jak se mají připravit, že se nejedná pouze o formální splnění určitých kritérií, ale že by měli činit reálné kroky, kterými soud o své připravenosti přesvědčí). Zde nemusí být však nedostatek na straně systému, nýbrž je možné, že někteří odsouzení nejsou s to informaci správně přijmout/pochopit.“

„Odsouzení nejsou vedeni k tomu, aby hradili škodu způsobenou trestnou činností. Dále předkládání podkladů až u jednání či jejich absence.“

Byl zmíněn i problém v oblasti postpenitenciární péče, který se týká obecných podmínek pro vedení řádného života na svobodě:

„Minimální zázemí pro opakovaně recidivující po propuštění, které jim již od počátku brání v řádném začlenění do řádného života. Z věznic odcházejí zatíženi dluhy, bez prostředků a jejich počáteční podpora v prvních týdnech po propuštění je zcela minimální, bez ohledu na to, zda vykonali celý trest nebo odešli na PP.“

Jeden soudce upozornil na problematiku hodnocení Vězeňskou službou u podmíněného propuštění osob „po relativně krátkém“ pobytu ve věznici, další soudce poukázal na problém s výkonem ochranného léčení po podmíněném propuštění.

„U krátkodobých trestů, kdy odsouzený žádá o PP po 1 měsíci pobytu ve výkonu trestu, je hodnocení jeho převýchovného procesu problematické a kritéria jeho hodnocení Vězeňskou službou by měla být nastavena jiným způsobem, než je hodnocen odsouzený, který vykonává několikaletý trest.“

„V případě uloženého ochranného léčení ve formě ústavní je téměř nemožné dosáhnout toho, aby byl odsouzený po svém PP ihned přijat do ochranného léčení, tedy aby byl přímo z věznice převezen do léčebny, léčebny to z kapacitních důvodů zpravidla neumožňují.“

Problémy v systému přípravy odsouzených na podmíněné propuštění neuvedlo 71 (69 %) **státních zástupců**. Na konkrétní problémy v systému přípravy na podmíněné propuštění upozornilo 32 (31 %) státních zástupců, 8 z nich pak vidí problémy jako zásadní. Komentáře respondentů směřovaly ke kritice nastavení celého systému přípravy odsouzených na propuštění a vůbec smyslu institutu podmíněného propuštění (10), a to i z pohledu přístupu (resp. možností) Vězeňské služby či Probační a mediační služby (5), dále k celkově nedostatečně nastavenému systému resocializace v České republice (6). Kritické hlasy zazněly i na adresu odsouzených (7), zejména jejich pohled a celkové vnímání institutu podmíněného propuštění.

„Jedná se spíše o problém lidského faktoru, kdy existují rozdíly v přístupu a kvalitě práce jednotlivých osob v rámci přípravy odsouzených (vedoucích programů, vychovatelů, PMS).“

„Příprava není dostatečná, pro účely prevence kriminality, resp. recidivy by měla být delší a pečlivá.“

„Problém nedostatečné kapacity pracovního umístění ve VTOS, nedostatečné kapacity pro výchovné programy ve věznici, problém zneužívání omamných látek vězni ve věznicích.“

„U osob vězněných delší dobu by měla být posílena resocializační péče pro snazší návrat odsouzených do civilního života (výstupní oddíl, probační dům), vhodné by bylo též zvážit možnosti posílení péče o tyto odsouzené po vykonání trestu odnětí svobody.“

„Drtivá většina odsouzených přenáší svou odpovědnost na další osoby (kurátoři, PMS, neziskové organizace). Ze strany odsouzených však postrádám potřebnou aktivitu a snahu; vše je jim předpřipraveno, aniž by vyvinuli dostatečné úsilí. Pro mě je však stěžejní, co je schopen a ochoten podstoupit, obětovat či zařídit odsouzený, nikoli další subjekty.“

„Systém ve výsledku nefunguje, odsouzené prakticky nepřipravuje, nedává všem odsouzeným možnost pracovat, nahradit škodu, posunout úroveň socializace na vyšší hladinu.“

Problémy v systému přípravy odsouzených na podmíněné propuštění nevidí 18 (53 %) probačních úředníků. 16 **probačních úředníků** (47 %) nějaké problémy v této oblasti spatřuje (8 z nich vidí problémy jako zásadní) a také je podrobněji specifikovali. Nejčastěji komentáře respondentů směřovaly k neuspokojivému nastavení celého systému přípravy odsouzených na propuštění, dále k nedostatečné přípravě odsouzených na podmíněné propuštění, k někdy problematické spolupráci mezi Probační a mediační službou a Vězeňskou službou, k zapojení probačních úředníků, k výběru odsouzených na podmíněné propuštění,

a to především z pohledu jejich nedostatečné kapacity realizovat agendu podmíněného propuštění a chybějícího legislativního zakotvení jejich činnosti při realizaci agendy před podmíněným propuštěním.

„Mnoho odsouzených není připraveno na život po propuštění, nemají zajištěno nic (bydlení, práci), nepracují se svými dluhy a jsou závislí na OPL.“

„Dlouhodobý pobyt ve VTOS – odsouzený vůbec neví, jak „svět“ funguje (mobily, elektronické platby), nikdo je nevzdělává, jak řešit bydlení, dluhy.“

„Nereálné plány a představy odsouzených o životě po PP často způsobí jejich selhání ve zkušební době. Nepřipravenost na život po PP (často lidé s předchozí závislostí na návykových látkách).“

„S odsouzenými se nepracuje na příčinách TČ, nejsou „adiktologicky“ ošetřeni, programy zacházení ve věznici jsou formální, důraz je kladen pouze na zaměstnání, nepracuje se s oběťmi a pozůstalými TČ, po propuštění není absolutně dořešeno, z čeho odsouzený zaplatí bydlení a první pobyt do získání první mzdy od zaměstnavatele, nemá, jak uhradit poplatek za lékařské vyšetření před nástupem do zaměstnání, celkově je systém naprosto nefunkční a uměle vytváří recidivu.“

„Věznice by měly pro spolupráci s PMS vytipovávat vhodné klienty, se kterými PMS poté naváže spolupráci. Byli by to odsouzení, kteří řádně plní VTOS a mají předpoklady pro podmíněné propuštění.“

„Nedostatek času, který vyplývá z naší zatíženosti v jiných agendách, zejména v dohledch.“

Problémy v systému přípravy odsouzených na podmíněné propuštění nevidí více než polovina **koordinátorů spolupráce s PMS** (28; 65 %). Naopak třetina koordinátorů (15; 35 %) možnosti problémy systému přípravy na podmíněné propuštění pojmenovat využila, 6 z nich přitom vidí problémy jako zásadní. Nejčastěji se jednotlivé výtky respondentů týkaly nedostatečné přípravy odsouzených na propuštění a nedostatečné následné práce s odsouzenými na svobodě.

„Neexistence systémové přípravy, nejednotnost přístupů k přípravě.“

„Přílišný důraz na zaměstnanost ve věznicích na úkor odborného zacházení s odsouzenými. Těch, kteří jsou v terapeutických programech, je minimum a s naprostou většinou odsouzených nikdo hlouběji neřeší příčiny jejich uvěznění a neošetřuje jejich rizikovost pro společnost po propuštění z VTOS. Míra recidivy je alarmující. Odborní zaměstnanci nemají téměř žádné rozhodovací pravomoci ve věznicích a často jim nejsou vytvářeny dostatečné podmínky pro práci a chybí zejména profese psycholog a terapeut. Kvalitní profesionálové navíc odcházejí, protože jsou nedostatečně zaplacení a ve své práci za stávajících podmínek nevidí smysl.“

„Nedostatečná návaznost péče po propuštění. Není zajištěna kontinuita péče o odsouzené po výkonu trestu. Např. pokud je odsouzený v terapii ve výkonu trestu, není zajištěna návaznost této péče po výkonu. Jako nedostatek vnímám sanaci po výkonu trestu a nedostatečnou komunikaci odborníků (věznice a odborníků mimo věznici).“

„Pracovní příležitosti pro osoby se záznamem v TR jsou nedostatečné. Také ubytovací kapacity jsou nedostatečné.“

Tři **koordinátoři spolupráce s PMS** uvedli své postřehy, týkající se přímo PMS, kde se vyjádřili k její personální kapacitě, nápadu případů či ocenění významu stanoviska PMS z pohledu posouzení a prověření podmínek reálného života odsouzeného na svobodě.

„Velký zájem odsouzených o spolupráci s PMS v rámci přípravy na PP není v možnostech jednoho probačního úředníka vyhovět všem žádostem odsouzených, v současnosti navýšen počet odmítnutých žádostí o spolupráci, a to z kapacitních důvodů.“

„Pokud možno dávat zprávu o spolupráci s PMS skutečně a důsledně zásadní význam při rozhodování. Vzhledem k tomu, že se jedná o prověření reálného života odsouzeného po propuštění.“

Problémy v systému přípravy odsouzených na podmíněné propuštění nevidí téměř polovina **sociálních kurátorů** (35; 48 %). Podobný podíl naopak problémy v systému přípravy na podmíněné propuštění identifikuje (38; 52 %), přibližně čtvrtina z oslovených sociálních kurátorů (17; 23 %) tyto problémy považuje za zásadní. Nejčastěji (19) se týkaly jednotlivé výtky respondentů nespolupráce zainteresovaných subjektů se sociálními kurátory a jejich neinformovanosti (od VS či PMS) o podmíněném propuštění odsouzeného.

„Minimální informovanost sociálního kurátora, pokud nesdělí klient sám, PMS kontaktuje kurátora spíše výjimečně, dáno podle všeho tím, že klient spolupracuje s PMS v místě věznice, ne v místě bydliště.“

„Jako sociální kurátor pro dospělé nejsem často s dostatečným předstihem informován, že klient podal návrh na PP, popřípadě bude podmíněčně propuštěn. Pokud informaci o chystaném propuštění klienta neobdržím ex post, pak většinou pár dní (2–3 dny) předem. Uvítal bych více času, ideálně 1 kalendářní měsíc, abych mohl klienta zkontaktovat a začít s ním řešit situaci, nebo alespoň znal jeho představu o životě po propuštění z VTOS.“

„Pokud se na kurátora neobrátil přímo klient se žádostí o pomoc, případně o podání zprávy o spolupráci, neví kurátor o řízení o PP, protože PMS nekontaktuje kurátora a nezjišťuje situaci, v mnoha případech by to mohlo vězněnému i pomoci k PP.“

„Chybí multidisciplinární spolupráce na PP.“

Respondenti viděli problém i v připravenosti pachatelů na podmíněné propuštění (10) a vůbec s celým systémem přípravy na podmíněné propuštění (6). Dva respondenti uvedli i nedostatek času na přípravu (resp. na spolupráci s odsouzeným na podmíněné propuštění) ze strany sociálních kurátorů.

„Pracovat s odsouzenými více v průběhu výkonu trestu, zaměřit se na příčiny páchaní trestné činnosti (závislosti, psych. problémy), následně spolupracovat s PMS a sociálními kurátory.

„Odsouzení si podávají žádosti o PP, protože mají na to automaticky „nárok“ – není to ničím specifikováno. Mnohdy jim chybí zpětná vazba o jejich připravenosti na PP a postoji k trestné činnosti (tuto možnost poskytoval projekt Křehká šance). Na druhou stranu nemají moc možností získat z VTOS zaměstnání a zajistit si bydlení.“

Problémy v systému přípravy odsouzených na podmíněné propuštění neuvedli pouze dva **zástupci neziskových organizací** (15 %). Možnosti pojmenovat problémy v systému přípravy na podmíněné propuštění využilo 11 (85 %) respondentů, 6 z nich vidí problémy dokonce jako zásadní. Nejčastěji byla zmiňována, podobně jako u ostatních profesních skupin, nedostatečná příprava odsouzených na podmíněné propuštění, chybějící propojení penitenciární a postpenitenciární péče, a ne zcela funkční spolupráce zainteresovaných subjektů.

„Ve věznicích často chybí kontinuální odborná práce s odsouzenými, odborní pracovníci i motivace pracovníků.“

„Odsouzení nejsou ve valné většině připravováni vůbec nijak ani na výstup, natož na podmíněné propuštění. Systém toho, že ráno je soud a ihned po soudu jsou buď propuštěni, nebo ne, nemohou si tedy zajistit bydlení, dopravu apod. Když se to navíc stane v pátek odpoledne, musí čekat tři dny někde na ulici.“

„Je potřeba propojit peni a postpěči. Je nutné zvýšit odbornost zaměstnanců věznic a NNO. Je nutné odsouzené připravovat i na projednání PP a jednání před soudem. Je nutné sdílet informace mezi stranami (věznice, soudy, SZ, NNO, kurátoři, PMS). Je potřeba více o institutu PP hovořit a co nejvíce ho konkretizovat.“

„Lepší spolupráce sociálních pracovníků ve věznicích s organizacemi, které se tomuto tématu věnují.“

VII.16 Aplikační praxe podmíněného propuštění

V rámci šetření byl dán prostor všem skupinám respondentů ke sdělení názoru na případné problémy v aplikační praxi podmíněného propuštění. Mezi nejvíce kritické profesní skupiny v této oblasti patřili probační úředníci a zástupci neziskových organizací (viz Tabulka 20).

Tabulka 20: Problémy v aplikační praxi podmíněného propuštění

	Ano, zásadní		Ano, dílčí		Ne		N
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	
Soudci	2	6,9	11	37,9	16	55,2	29
Státní zástupci	7	6,8	21	20,4	75	72,8	103
Probační úředníci	9	26,5	9	26,5	16	47,0	34
Koordinátoři VS spolupráce s PMS	2	4,7	8	18,6	33	76,7	43
Sociální kurátoři	14	19,2	17	23,3	42	57,5	73
Zástupci neziskových organizací	3	23,0	6	46,2	4	30,8	13

Více než polovina **soudců** (16; 55 %) nemá pocit, že by v aplikační praxi podmíněného propuštění byly nějaké problémy. Možnosti uvést dílčí problémy v aplikační praxi podmíněného propuštění využilo 13 (45 %) soudců. Dva soudci spatřují v aplikační praxi zásadní problémy. Jako nejčastější problém v aplikační praxi podmíněného propuštění byla soudci uváděna problematika judikatury Ústavního soudu (uvedlo 5 soudců), se kterou se neztožnili a vidí problém zejména v posuzování žádostí recidivistů o podmíněné propuštění.

„Domnívám se, že trestní politika zejména ve světle nálezu ústavního soudu příliš přeceňuje je případné kladné chování odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody (mnozí odsouzení jsou schopni chovat se řádně pouze ve výkonu trestu, nikoli na svobodě) jako jedno z nejvýznamnějších kritérií pro kladné rozhodnutí o PP, zvláště pak u mnohonásobných recidivistů, kteří jsou navíc opakovaně ve výkonu trestu, případně, pokud se jim již dostalo dobrodiní v podobě podmíněného propuštění z výkonu trestu, a přesto trestnou činnost páchají i nadále. Myslím si, že u mnohonásobných recidivistů by PP mělo být možné ze zákona jen ve zcela ojedinělých případech, např. jen z mimořádných humanitárních či zdravotních důvodů, případně by mohlo být u některých druhů opakující se trestné činnosti, např. násilného charakteru (speciální recidiva) zcela vyloučeno.“

„Nejednotná judikatura Ústavního soudu a zejména absence kritérií pro posouzení předpokladu vedení řádného života.“

„V důsledku judikatury Ústavního soudu se již podmíněné propuštění stalo téměř nárokové, i osoba, která v případě podmíněného propuštění opakovaně selhala, po celý život páchá výhradně trestnou činnost, soudy a zákony otevřeně pohrdá, výzvy k nástupu trestu nerespektuje, takže jinak než policií do výkonu trestu nelze odsouzeného dostat a poškozeným se otevřeně vysmívá, může žádat o podmíněné propuštění a soud nemůže toto zamítnout jen s poukazem na tyto skutečnosti.“

Dva soudci by byli pro přísnější nastavení podmínek podmíněného propuštění.

„Myslím si, že osoby, které byly již jednou podmíněně propuštěny a ve zkušební době se neosvědčily a byl jim nařízen zbytek trestu v posledních třech letech od posledního odsouzení, by neměly mít možnost znovu žádat o podmíněné propuštění z VT, jelikož je zřejmé, že si nevzaly ponaučení z předchozího PP.“

„Pokud se odsouzený neosvědčí při podmíněném propuštění z VTOS, již by neměl mít možnost opětovně o podmíněné propuštění z toho samého trestu požádat.“

Problémy v aplikační praxi podmíněného propuštění uvedlo 28 (27 %) **státních zástupců**, sedm z nich je považuje za zásadní. Státními zástupci uvedené nejčastější nedostatky (více než polovina komentářů) poukazovaly na příliš benevolentní právní úpravu podmínek pro podmíněné propuštění, a to i v kontextu nálezů Ústavního soudu a z toho vyplývající nejednotnost v rozhodovací praxi soudů.

„Nemožnost řádně zohlednit trestní minulost odsouzeného v kontextu nálezů ÚS, nedostatek informací o odsouzeném.“

„Soudy při rozhodování berou málo v úvahu, že se nejedná o nárokový institut pro odsouzeného, ale mělo by jít pouze o výjimečný benefit.“

Někteří státní zástupci (5 respondentů) kriticky komentovali činnost Vězeňské služby při přípravě odsouzených na podmíněné propuštění, a dále i kvalitu jejich podkladů o odsouzeném pro rozhodování.

„Přílišná glorifikace dobrého chování vězňů, obzvláště u notorických recidivistů. O budoucím vedení řádného života fakticky mnohem více vypovídá předchozí trestní minulost. Nejen dobří holubi se vrací.“

„Hodnocení vězňů jsou obecná, heslovitá, často nedostatečně odůvodněné závěry o plnění, či neplnění programu zacházení. Způsobeno nedostatečným personálním obsazením postů civilních zaměstnanců, zejména vychovatelů.“

„Často se setkávám s případy, kdy věznice doporučuje k podmíněnému propuštění odsouzené, kterým je následně žádost zamítnuta. V posuzování soudu a věznic je značná nekonzistentnost, která by mohla být více sjednocena. Například vedení odsouzeného k náhradě škody způsobené trestným činem, což zvyšuje šance na podmíněné propuštění.“

V komentářích **probačních úředníků** (problémy v aplikační praxi podmíněného propuštění jich uvedlo 18, tj. 53 %, devět z nich je považuje za zásadní) nedominovalo jedno společné zásadní téma. Komentáře směřovaly k nejednotnosti rozhodování soudů, k nejednotnosti systému výběru odsouzených na podmíněné propuštění, k nepřipravenosti odsouzených na život na svobodě. Byl zmiňován i problém nedostatečnosti navazujících programů pro odsouzené po propuštění, pozdní reakce soudu na porušení podmínek při podmíněném propuštění či nedostatečné personální kapacity Probační a mediační služby a ignorování podkladů od Probační a mediační služby a jejich neuspokojivá spolupráce se soudy.

„Z mého pohledu by mělo dojít k ujednacení praxe v rozhodování soudů o podmíněném propuštění z VTOS. Konkrétně by mělo být ujednoceno, za jakých podmínek může být odsouzený propuštěn, a to zcela jasně a konkrétně.“

„Z důvodu nedostatečné personální kapacity PMS nelze spolupracovat s více odsouzenými, u kterých by to mohlo být vhodné.“

„Soudy ignorují stanoviska PMS.“

„Nedostatek navazujících programů pro závislé osoby, zejména u OPL.“

„Pokud podám žádost na přeměnu, tak potřebuji rychlou reakci ze strany soudu, a to se neděje. Někdy je odsouzený ještě třeba šest měsíců a víc na svobodě po podání návrhu na přeměnu. Mělo by to být rychlé, aby to bylo i pro ostatní odsouzené jako výstraha. Pokud to tak není, tak oni nás mají v paži a nic si z ničeho nedělají. Páchají třeba i další trestnou činnost a jsou vysmátí. Tak by to nemělo být. Pokud něco spáchá, já dám podnět k přeměně, tak soud musí co nejrychleji zareagovat, ať to má smysl a je to efektivní.“

Také **koordinátoři VS spolupráce s PMS** vidí v této oblasti problémy nejčastěji v nejednotnosti postupu soudu při rozhodování o podmíněném propuštění.

„Nejednotnost postupu soudů, některé soudy spoluprací s PMS vyžadují, jiné nevyžadují, některé soudy absolvované programy práce s trestnou činností během VTOS reflektují, některé na ně neberou zřetel, což vede k „vězeňské turistice“ odsouzených po věznicích za účelem zvýšit své šance na úspěch u podmíněného propuštění.“

„Pokud si odsouzený podal návrh na PP (i prvorozhodný odsouzený) a Komise, která se na vypracování hodnocení podílela, dospěla k závěru, že vzhledem k aktivnímu přístupu při plnění stanoveného programu zacházení, vzornému plnění pracovních úkolů a celkovému bezproblémovému průběhu VT, je účel trestu naplněn (.) dále odsouzený navázal spolupráci s PMS, bylo vypracováno doporučující stanovisko a při veřejném zasedání OS odsouzený není propuštěn (což nebývají ojedinělé případy), postrádám smysluplnost naší práce.“

Sociální kurátoři nejčastěji zmiňovali celkové nastavení systému podmíněného propuštění, obtížnou spolupráci s podmíněně propuštěnými odsouzenými, a to v průběhu celého procesu podmíněného propuštění.

„Podmíněně propuštěnému odsouzenému je pouze při propuštění z věznice doporučeno, že je v jeho zájmu, aby se dostavil k sociálnímu kurátorovi. Pokud nemá stanovený dohled PMS, nemá povinnost dostavit se k PMS nebo k sociálnímu kurátorovi, je velmi pravděpodobná recidiva v páchání trestné činnosti.“

„Podmíněně propuštění nás téměř nekontaktují, ačkoliv PMS se na ně občas (po propuštění) dotazuje.“

Sociální kurátoři kritizovali i nejednotnost postupu soudu při rozhodování o podmíněném propuštění a vzájemnou neinformovanost a nespolečenskou spolupráci subjektů zapojených do celého procesu podmíněného propuštění.

„Každý soud má i třeba rozdílné postupy, někdo podává PP o měsíc před lhůtou (soudy akceptují), někdo až po lhůtě. Někde soudí osobně, někde videokonferencí, někde ve věznici

(.) všude jiné přístupy, nejednotnost. Těch problémů je více (někdo řeší náhradu škody, někdo ne, někdo řeší závislosti a léčbu, někdo ne...), to by bylo na větší pojednání, avšak ta nejednotnost je asi zásadnější.“

„Sociální kurátor nemusí být o tomto záměru odsouzeného informován, a tudíž se na propuštění nemůže připravit, tzn. odsouzeného kontaktovat s nabídkou pomoci, kurátor se dozví až informaci o podmíněném propuštění, myslím si, že je to pozdě.“

Kritické hlasy **zástupců neziskových organizací** k aplikační praxi podmíněného propuštění směřovaly zejména k rozdílnému hodnocení podmínek pro podmíněné propuštění jednotlivými soudy.

„Neexistuje bližší vymezení podmínek, kterými odsouzený prokáže, že bude žít řádným způsobem života. Přeceňuje se příslib zaměstnání, který bývá často formálním dokumentem.“

„Výrazné odlišnosti v posuzování jednotlivých soudů (odsouzení pak „cestují za PP“), nezáměr soudů o materiály z odborného působení nashromážděné k PP.“

Dva respondenti poukázali na příkladech i na praktické problémy po výstupu odsouzeného na podmíněné propuštění:

„Výstup ze dne na den, nelze zajistit přesný nástup do zaměstnání, bydlení atd., nutnost rychlé reakce a flexibilita dalších služeb pro další zajištění klienta. Někteří klienti mohou mít zaměstnání jen „na oko“, smlouva o smlouvě budoucí nemá váhu, většina zaměstnavatelů chce poznat pracovníka osobně, nelze si proto z VTOS najít adekvátní zaměstnání, pokud člověk již někde nepracoval, nebo nemá známosti.“

„Problémy jsou například v momentě, kdy propuštěný nechce setrvávat v místě trvalého bydliště z důvodu rizikových kontaktů a potřebuje se přestěhovat a má stanovený dohled i například ambulantní léčbu. Dále většina příslibů práce jsou jen fiktivní přísliby, ti propuštění lidé pak stejně hledají práci a je škoda, že se systémově toto neřeší; například možnosti cíleného zaměstnávání po propuštění. Také jsou problematické případy PP, kdy propuštěný má ještě další alternativní tresty, např. OPP a je to nízkoprahový klient, který potřebuje sociální podporu a stabilizaci.“

VII.17 Shrnutí

Naše výzkumné šetření mezi odbornou veřejností potvrdilo, že vzájemná spolupráce zainteresovaných subjektů, tedy především soudů, státních zastupitelství, PMS a VS ČR, je vnímána v zásadě jako dobrá. Rovněž podklady vypracováváné pro potřeby řízení o podmíněném propuštění jsou zúčastněným experty hodnoceny jako kvalitní a pro rozhodování důležité. Hlavní problém je ovšem spatřován v přetíženosti systému a nedostatečném počtu odborného personálu v řadách Vězeňské služby ČR i PMS. To komplikuje mimo jiné některými odborníky pocíťovanou potřebu širšího zapojení probačních úředníků jak při přípravě odsouzených na podmíněné propuštění, tak i při zpracování podkladů pro rozhodnutí soudu. Nejvíce bylo považováno za potřebné obligatorní zpracování stanoviska PMS u odsouzených, kteří již v minulosti byli podmíněně propuštěni a bylo rozhodnuto,

že zbytek trestu se vykoná, a u odsouzených uvedených v § 88 odst. 4 TrZ (tzn. možnost propuštění po výkonu 2/3 trestu). Napříč profesními skupinami je pak v souvislosti s problematikou podmíněného propuštění opakovaně zmiňována především potřeba užšího provázání penitenciární a postpenitenciární péče.

V rámci výzkumného šetření naši respondenti upozornili na nedostatky v právní úpravě, v systému přípravy odsouzených a v aplikační praxi podmíněného propuštění. Soudci a státní zástupci v právní úpravě kritizovali přílišnou benevolenci a neurčitost zákonné úpravy a požadovali zpřísnění podmínek pro podmíněné propuštění. Probační úředníci a koordinátoři spolupráce VS spatřovali problém především v nedostatečném legislativním zakotvení činnosti PMS při realizaci institutu podmíněného propuštění a dále v chybějícím legislativním zakotvení „větší váhy“ stanoviska VS a PMS. Podobně sociální kurátoři viděli problém v nedostatečném legislativním zakotvení své pozice v systému institutu podmíněného propuštění. Kritika zástupců neziskových organizací směřovala k obecným zákonným podmínkám podmíněného propuštění, především k neurčitosti zákonných pojmů, resp. k nejednotnému výkladu některých pojmů.

V systému přípravy odsouzených na podmíněné propuštění většina oslovených expertů nevnímala zásadní problémy, kritičtí byli zejména respondenti z řad zástupců neziskových organizací a sociální kurátoři. Obecným znakem naznačených problémů v systému je podle soudců zajištění dostatečně dlouhé a odborně kvalitní přípravy na podmíněné propuštění. Někteří státní zástupci kritizovali i celkové nastavení systému přípravy odsouzených na podmíněné propuštění, včetně nastavení systému reintegrace odsouzených v České republice. Podobně to viděli i probační úředníci a koordinátoři VS, kteří dále upozorňovali na jejich nedostatečné personální kapacity realizovat agendu podmíněného propuštění ve větším rozsahu.

V oblasti aplikační praxe podmíněného propuštění patřili mezi nejvíce kritické skupiny probační úředníci a zástupci neziskových organizací. Většina soudů neměla pocit, že by v aplikační praxi podmíněného propuštění byly nějaké zásadní problémy. Dílčí problém spatřovali v judikatuře Ústavního soudu (konkrétně v nemožnosti zohlednění trestní minulosti odsouzených, a to v případech posuzování žádostí recidivistů o podmíněné propuštění). Podobný názor měli i státní zástupci, kteří dále částečně viděli problematickou i kvalitu přípravy odsouzených na podmíněné propuštění. V komentářích probačních úředníků nedominovalo jedno společné zásadní téma. Komentáře směřovaly k nejednotnosti rozhodování soudů, k nepřipravenosti odsouzených na život na svobodě. Byl zmiňován i problém nedostatečnosti navazujících programů pro odsouzené po propuštění, pozdní reakce soudu na porušení podmínek při podmíněném propuštění či nedostatečné personální kapacity PMS. Koordinátoři VS viděli v této oblasti problémy nejčastěji v nejednotnosti postupu soudů při rozhodování o podmíněném propuštění. Sociální kurátoři zmiňovali jako problematické i celkové nastavení systému podmíněného propuštění a vzájemnou neinformovanost a nespolečnou práci subjektů zapojených do celého procesu podmíněného propuštění.

Analýza údajů o podmíněně propuštěných osobách z Rejstříku trestů

Pro efektivní rozhodování o podmíněném propuštění mají význam i poznatky, které se týkají toho, do jaké míry podmíněně propuštěné osoby v rámci zkušební doby plní stanovené povinnosti a žijí bez dalších konfliktů se zákonem. Proto byla při řešení výzkumného úkolu věnována pozornost také této problematice, a to prostřednictvím zpracování a analýzy údajů o podmíněně propuštěných osobách, včetně údajů o rozhodnutích o nařízení zbytku výkonu trestu, o podmíněném propuštění a recidivě z Rejstříku trestů (dále jen RT).

VIII.1 Základní charakteristika výzkumného souboru

Základní soubor tvořily odsouzené osoby, u nichž bylo v roce 2019 pravomocně rozhodnuto o žádosti (návrhu) o podmíněné propuštění a tyto osoby byly propuštěny na svobodu. Podle statistických údajů z databáze CSLAV jde o 3 028 osob.

Výzkumný soubor tvořily všechny odsouzené osoby, u nichž bylo v období od 1. 4. do 30. 6. 2019 pravomocně rozhodnuto o žádosti (návrhu) o podmíněné propuštění a tyto osoby byly propuštěny na svobodu (vycházeli jsme z údajů Vězeňské služby ČR).

Údaje o těchto osobách z RT jsme měli k dispozici k datům mezi 17. 12. 2021 a 13. 1. 2022, tj. přibližně 2 a půl roku po jejich podmíněném propuštění. Následně byly na základě analýzy údajů z RT zjišťovány údaje, které se vztahovaly k trestní minulosti podmíněně propuštěné osoby, bližší informace o rozhodnutí o podmíněném propuštění, ale také o následných rozhodnutích o nařízeních zbytku trestu a recidivě. S ohledem na zaměření výzkumného úkolu na úlohu PMS při rozhodování o podmíněném propuštění ve fázi před podmíněným propuštěním, byly zároveň získány od PMS informace o jejím předchozím zapojení v těchto případech. Údaje z dokumentů byly zaneseny do předem sestavených záznamových archů, kvantifikovány a statisticky zpracovány prostřednictvím programu SPSS.

Na základě výše uvedeného postupu tvořilo výzkumný soubor 764 podmíněně propuštěných osob.¹⁰² V 89 % se jednalo o muže. Naprostá většina propuštěných osob měla občanství ČR (92 %), téměř 4 % byli Slováci a 4 % tvořily osoby s jiným státním občanstvím.

Z hlediska zapojení PMS bylo možné zaznamenat, že u téměř 63 % osob byl již u PMS dříve v minulosti, před předmětným rozhodnutím o podmíněném propuštění, založen alespoň jeden spis, který se týkal sankce či opatření u PMS. V necelých 5 % případů byla již PMS někdy v minulosti zapojena u dané osoby v oblasti podmíněného propuštění.¹⁰³ Zároveň je třeba poukázat na to, že soud měl v případech rozhodování o předmětném podmíněném propuštění k dispozici stanovisko PMS pouze v 12 % případů. V necelých 5 % případů byla podmíněně propuštěná osoba zapojena do projektu Křehká šance II (blíže kap. I). Z hlediska následné analýzy je samozřejmě určitým limitem, že byly dostupné pouze informace o tom, zda stanovisko PMS bylo před rozhodnutím soudu k dispozici, nikoli však, zda bylo doporučující z hlediska podmíněného propuštění, či naopak. Obdobně to platilo i v případech zapojení podmíněně propuštěného do Křehké šance.

¹⁰² Z celkového počtu 769 osob podmíněně propuštěných dle údajů VS v tomto období se v případě 5 z nich v RT nepodařilo nalézt údaj o podmíněném propuštění.

¹⁰³ Datum přijetí případu (podnět a pověření soudem) od roku 2005 do března 2019.

Průměrný věk v době podmíněného propuštění byl 38 let (min. 18 let, max. 80 let, sm. odchylka 10,56). Nejčastěji, ve třetině případů, se jednalo o osoby ve věku mezi 30 až 39 lety. Výrazněji pak byly ještě zastoupeny osoby ve věku mezi 40–49 lety a 22–29 lety. Podíl osob do 21 let byl zanedbatelný. Poměrně nízký byl také podíl osob starších 50 let (13 %), blíže viz Tabulka 21.

Tabulka 21: Věková struktura osob v době podmíněného propuštění

	Abs.	%
15–18 let	1	0,1
19–21 let	21	2,7
22–29 let	167	21,9
30–39 let	257	33,6
40–49 let	216	28,3
50–59 let	72	9,4
60 a více let	30	3,9
Celkem	764	100

Na základě kriminologických poznatků (srov. např. Andrews et al., 2006 či Zara & Farrington, 2016) je za jeden z významných faktorů recidivy považován i věk v době prvního odsouzení (resp. věk začátku kriminální kariéry).¹⁰⁴ Průměrný věk v době prvního odsouzení v rámci tohoto výzkumného souboru byl 26 let (min. 15 let, max. 76 let, sm. odchylka 9,89). Jak vyplývá z Tabulky 22, téměř polovina podmíněně propuštěných (48 %) byla v době prvního odsouzení ve věku do 21 let.

Tabulka 22: Podmíněně propuštěné osoby dle věku v době prvního odsouzení

	Abs.	%
15–18 let	172	22,5
19–21 let	191	25,0
22–29 let	187	24,5
30–39 let	124	16,2
40–49 let	69	9
50–59 let	16	2,1
60 a více let	5	0,7
Celkem	764	100

Pokud jde o trestní minulost osob (Tabulka 23) z hlediska počtu všech předchozích záznamů o odsouzeních v RT před právní mocí rozhodnutí o vině a trestu, ke kterému se

¹⁰⁴ Zjišťováno ke dni právní moci prvního rozhodnutí o odsouzení v RT.

vztahovalo předmětné rozhodnutí o podmíněném propuštění,¹⁰⁵ nemělo žádný záznam pouze 16 % podmíněně propuštěných v našem vzorku. Průměrný počet předchozích odsouzení byl 3,7 (min. 0, max. 26, sm. odchylka 3,69). Nejčastěji se jednalo o případy s jedním či dvěma předchozími záznamy. Přitom 5 a více záznamů měla téměř třetina z nich. Jeden z podmíněně propuštěných měl dokonce 26 předchozích záznamů.

Zároveň je třeba poukázat na to, že ve více než třetině případů (34 %) se rozhodnutí o podmíněném propuštění vztahovalo k více rozsudkům, na jejichž základě pak byl vykonáván trest odnětí svobody, z něhož byla daná osoba podmíněně propuštěna. Nejčastěji, v 84 % těchto případů, se vztahovalo ke dvěma rozsudkům. Vezmeme-li pak v úvahu pouze předchozí záznamy o odsouzeních, které nesouvisely s předmětným rozhodnutím o podmíněném propuštění¹⁰⁶ (předmětné rozhodnutí o podmíněném propuštění se totiž v ne zcela zanedbatelné míře – vztahovalo k více rozsudkům o vině a trestu), byl podíl osob, bez takového záznamu vyšší. Činil 23 %. Průměrný počet byl 3,1 (min. 0, max. 24, sm. odchylka 3,55). S jedním záznamem jich byla téměř pětina, se dvěma 15 %. Pět a více záznamů pak měla přibližně čtvrtina podmíněně propuštěných.

Tabulka 23: Předchozí záznamy o odsouzeních v RT

	Všechny předchozí záznamy v RT		Záznamy v RT bez záznamů o odsouzeních, souvisejících s předmětným rozhodnutím o PP	
	Abs.	%	Abs.	%
0	123	16,1	172	22,5
1	118	15,4	145	19,1
2	126	16,5	114	14,9
3	86	11,3	88	11,5
4	62	8,1	49	6,4
5	68	8,8	44	5,8
6	47	6,2	49	6,4
7	43	5,6	28	3,7
8	16	2,1	17	2,2
9	23	3	20	2,6
10	15	2	11	1,4
11–15	25	3,3	16	2,1
16–20	7	0,9	7	0,9
Více než 20	5	0,7	4	0,5
Celkem	764	100	764	100

¹⁰⁵ Jednalo se o rozhodnutí o podmíněném propuštění v období od 1. 4. 2019 do 30. 6. 2019. Pokud takových rozhodnutí o vině a trestu, ke kterým se vztahovalo námi zkoumané rozhodnutí o podmíněném propuštění, bylo více, vycházeli jsme z toho, kde byl pachatel odsouzen pro nejzávažnější trestný čin.

¹⁰⁶ Nebo záznamů o rozhodnutích, které se týkaly trestné činnosti v souběhu s trestnou činností řešenou těmito rozhodnutími.

Na místě je též uvést, že přes poměrně četné případy předchozích záznamů o odsouzení (blíže Tabulka 23) 68 % podmíněně propuštěných osob nebylo v minulosti ve výkonu trestu odnětí svobody. To patrně souvisí i s tím, že poměrně často byl v předmětném rozhodnutí o vině, ke kterému se vztahovalo námi sledované rozhodnutí o podmíněném propuštění, původně uložen alternativní trest, který byl následně přeměněn na trest odnětí svobody. Jednalo se o téměř 45 % případů z našeho výzkumného souboru.

S nízkým podílem osob s předchozí zkušeností s výkonem trestu odnětí svobody, ale zřejmě i obecně praxí některých soudů (blíže kap. V), které často předchozí selhání v případě podmíněného propuštění berou jako překážku pro další podmíněné propuštění, pak lze vysvětlit, že ve zkoumaném vzorku bylo již v minulosti podmíněně propuštěno¹⁰⁷ pouze 91 osob, tj. necelých 12 %. V naprosté většině se pak jednalo o případy, kdy tyto osoby byly v minulosti podmíněně propuštěny jednou. Dvakrát bylo v minulosti propuštěno 11 osob (1 % osob z našeho vzorku). Pouze u 25 osob, tj. 3 %, došlo již v minulosti k revokaci dřívějšího rozhodnutí o podmíněném propuštění, tj. byl nařízen výkon zbytku trestu odnětí svobody.

VIII.2 Charakteristiky rozhodnutí o podmíněném propuštění

V případě analýzy informací o předmětném rozhodnutí o podmíněném propuštění byla pozornost zaměřena na několik aspektů. Mimo jiné jsme sledovali, zda i v případě rozhodnutí o vině a trestu, kterých se týkalo předmětné rozhodnutí o podmíněném propuštění, již bylo někdy dříve rozhodnuto o podmíněném propuštění. Takových případů bylo zcela zanedbatelné množství. Jednalo se o 22 případů, tj. necelá 3 % z námi zkoumaného výzkumného souboru.

Z hlediska druhů trestných činů, pro které byly podmíněně propuštěné osoby ve výkonu trestu odnětí svobody,¹⁰⁸ když soud rozhodoval o podmíněném propuštění, je z Tabulky 24 patrné, že nejfrekventovanější skupinu tvoří trestné činy proti majetku (32 %). Druhou nejčastěji zastoupenou hlavou jsou trestné činy obecně nebezpečné.

107 Tj. pro jinou trestnou činnost, než byl podmíněně propuštěn v předmětném rozhodnutí o podmíněném propuštění.

108 V případě, že jich bylo více, vycházeli jsme z trestného činu nejprávní trestného. V případě, že takových bylo více, z toho, který byl uveden první v pořadí.

Tabulka 24: Trestné činy (nejpřísněji trestné), kterých se týkalo předmětné rozhodnutí o podmíněném propuštění dle zařazení ve zvláštní části TrZ

	Abs.	%
Hlava I – proti životu a zdraví	62	8,1
Hlava II – proti svobodě	98	12,8
Hlava IV – proti rodině a dětem	97	12,7
Hlava V – proti majetku	241	31,6
Hlava VII – obecně nebezpečné	137	17,9
Hlava X – proti pořádku ve věcech veřejných	82	10,7
Ostatní hlavy	47	6,2
Celkem	764	100

Třídění dle jednotlivých hlav zvláštní části TrZ bylo zároveň doplněno sledováním frekventovanějších skutkových podstat trestných činů, z nichž některé byly sloučeny do společných kategorií. Konkrétně se jednalo o loupeže a vydírání, kde je užití násilí vždy prostředkem k dosažení jiného cíle, často majetkového, a zároveň použití násilí není podmínkou, stačí i pohrůžka násilím, u vydírání i pohrůžka jiné těžké újmy. Ostatní násilné trestné činy, kde zpravidla přímo dochází k použití násilí, jsme zařadili do kategorie násilná kriminalita. Další specifickou kategorií tvořily různé druhy podvodných jednání spadajících do majetkové či hospodářské kriminality, specifickou kategorií tvořily drogové delikty. Jak vyplývá z Tabulky 25, pokud se zaměříme detailněji na skutkové podstaty (nejpřísněji trestných) trestných činů, pro které byly osoby z našeho vzorku ve výkonu trestu odnětí svobody, ze kterého byly podmíněně propuštěny, nejčastěji se jednalo o majetkovou kriminalitu, zejména krádeže. Ty tvořily 16 % v rámci celého výzkumného souboru a dále různé druhy podvodů¹⁰⁹ a dalších druhů majetkové a hospodářské kriminality (17 %). Mezi frekventovanější skupinu činů patřily drogové delikty, především nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy, která tvořila naprostou většinu z nich (96 %), a dále trestný čin zanedbání povinné výživy. Pomineme-li loupeže a vydírání, násilné trestné činy již byly frekventované v nižší míře. Z kategorie ostatní byl nejčastěji zastoupen trestný čin porušování domovní svobody, jehož podíl činil v této kategorii 20 %.

¹⁰⁹ Ty tvořily 62 % ze skupiny majetkových činů uvedených v kategorii podvody, zpronevěry a krácení daně, poplatku a jiné podobné platby.

Tabulka 25: Trestné činy (nejpřísněji trestné), kterých se týkalo předmětné rozhodnutí o podmíněném propuštění dle zařazení ve zvláštní části TrZ dle vybraných skutkových podstat

	Abs.	%
Podvod, * zpronevěra, krácení daně poplatku a jiné podobné platby	131	17,1
Krádež	119	15,6
Drogové delikty***	103	13,5
Zanedbání povinné výživy	90	11,8
Loupeže, vydírání	75	9,8
Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání	59	7,7
Násilná (vražda, úmyslné formy ublížení na zdraví, ** násilí proti úřední osobě)	58	7,6
Ohrožení pod vlivem návykové látky	31	4,1
Ostatní	98	12,8
Celkem	764	100

Pozn.: * včetně úvěrového, pojistného či dotačního podvodu;

** § 145 TrZ, § 146 TrZ, § 146a TrZ/ § 221 TZ, § 222 TZ;

*** § 283 TrZ, § 284 TrZ, § 286 TrZ/ § 187 TZ. V kategorii ostatní jsou zařazeny trestné činy, krivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku, krivého obvinění, legalizace výnosů z trestné činnosti, lichvy, neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku, nebezpečného pronásledování, nebezpečného vyhrožování, neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku, obecného ohrožení z nedbalosti, obchodování s lidmi, ohrožení výchovy dítěte, omezování osobní svobody, opuštění dítěte, padělání a pozměnění peněz, podílnictví, podplácení, pohlavního zneužití, popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia, porušení povinnosti v insolvenčním řízení, porušení práv k ochranné známce a jiným označením, porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží, poškození cizí věci, přijetí/přijímání úplatku, šíření poplašné zprávy, těžké ublížení na zdraví z nedbalosti, týrání osoby žijící ve společném obydlí, účast na organizované zločinecké skupině, usmrcení z nedbalosti, výtržnictví, založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka, zkršlování údajů o stavu hospodaření a jmění, zneužití pravomoci úřední osoby.

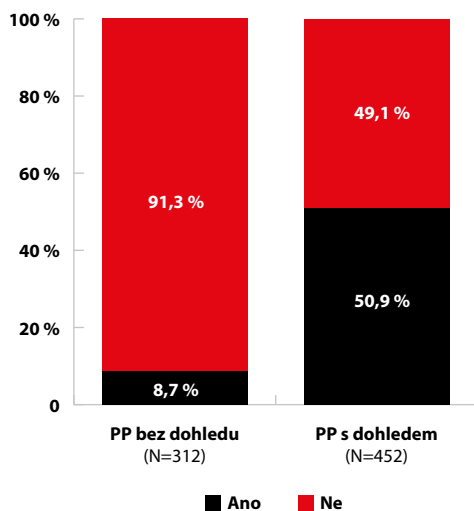
Z hlediska rozhodování o podmíněném propuštění, ale i následné práce s pachatelem, je významné sledovat i délku zkušební doby. Ta je s ohledem na § 89 odst. 1 TrZ do značné míry závislá na tom, zda v případě trestného činu, kterého se týká podmíněné propuštění, jde o přečin či zločin. Průměrná délka zkušební doby byla 39,7 měsíce (min. 8 měsíců, max. 84 měsíců, sm. odchylka 18,69). Z Tabulky č. 26 vyplývá, že většinou byla uložena v délce od 13 měsíců do 3 let, celkem v 62 %. Zkušební dobu do jednoho roku soudy ukládaly jen zřídka. Také delší zkušební doba než 5 let byla uložena jen v 11 % případů.

Tabulka 26: Podmíněně propuštěné osoby dle délky uložené zkušební doby v měsících

	Abs.	%
do 12 měsíců	42	5,5
13–24 měsíců	187	24,5
25–36 měsíců	285	37,3
37–48 měsíců	69	9
49–60 měsíců	96	12,6
61–72 měsíců	41	5,3
73 a více měsíců	44	5,8
Celkem	764	100

V rámci podmíněného propuštění může být pachateli též uložen dohled probačního úředníka, případně přiměřené povinnosti či přiměřená omezení. Ve shodě s obecným již dlouhodobějším trendem, který vyplývá i z analýzy statistických údajů (blíže kap. IV), i v rámci našeho výzkumného souboru bylo uložení dohledu soudy užíváno velmi často. Jednalo se o 59 % případů. Přibližně ve třetině případů (34 %) soudy uložily podmíněně propuštěným přiměřenou povinnost či přiměřené omezení. Přitom z celkového počtu 257 uložených přiměřených povinností či přiměřených omezení to bylo v téměř 90 % v kombinaci s dohledem. Z Grafu 5 pak vyplývá, že tam kde byl uložen dohled, soudy zároveň uložily přiměřenou povinnost či přiměřené omezení v přibližně polovině případů. Naopak v případě, že dohled uložen nebyl, tomu bylo jen v necelých 9 % případů.

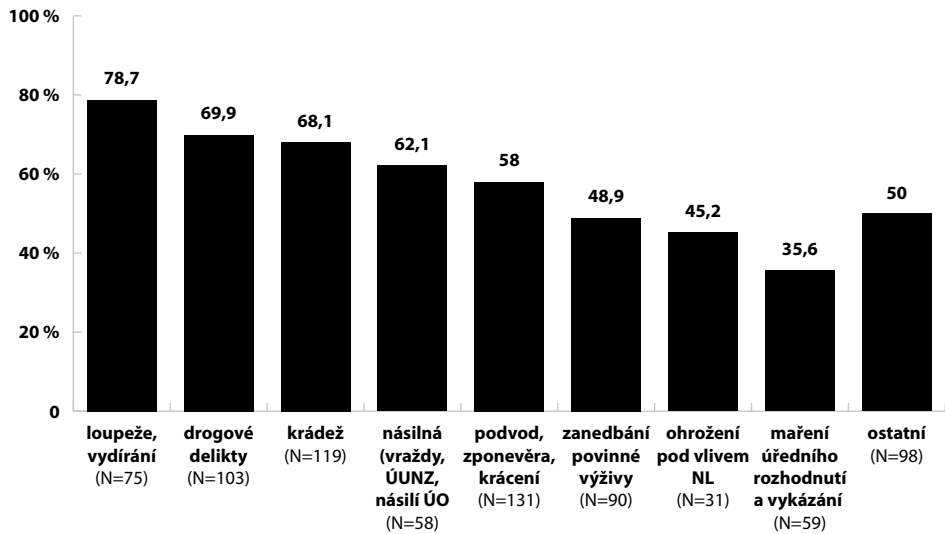
Graf 5: Uložená přiměřená omezení či přiměřené povinnosti v %

Pozn.: PP – podmíněné propuštění

Z Grafu 6 lze dále dovodit, že v případě některých trestných činů ukládají soudy dohled častěji než u jiných trestných činů, konkrétně zejména v případě loupeží, drogových deliktů a krádeží. Naopak nejméně toho využívaly v případě maření úředního rozhodnutí a vykázání či zanedbání povinné výživy. Přitom se zde ukázaly statisticky významné rozdíly (Cramerovo $V=0,241$; $p<0,001$). Vyšší míru ukládání dohledu je možné též sledovat i u násilné kriminality, kde nebyl zaznamenán statisticky významný rozdíl. Rozdíly při ukládání dohledu soudy za různé trestné činy patrně souvisejí zejména s vyšším rizikem recidivy u podmíněně propuštěných v případě krádeží. To do jisté míry naznačuje i mírný, byť statisticky významný rozdíl ($p<0,001$) v tom, že podmíněně propuštění bez dohledu měli v průměru 3,1 předchozích odsouzení (sm. odchylka 3,4) ve srovnání s podmíněně propuštěnými s dohledem s průměrným počtem předchozích odsouzení 4,1 (sm. odchylka 3,9). Význam pro uložení dohledu má zřejmě i vyšší závažnost trestných činů, u nichž je dohled častěji aplikován, ve srovnání s činy méně závažnými. Ověření toho, zda se zde odráží pouze skutečnost, že u méně závažných trestných činů se zároveň v převažující míře jedná i o méně rizikové pachatele z hlediska recidivy, by však vyžadovalo hlubší analýzu, kterou nelze pouze na základě informací z RT učinit.

Graf 6: Ukládání dohledu podmíněně propuštěným dle vybraných druhů trestných činů v %

Pozn.: Vysvětlivky k jednotlivým kategoriím deliktů a zkratkám viz pozn. u Tabulky 25; ÚUNZ – úmyslné ublížení na zdraví; násilí ÚO – násilí proti úřední osobě

Z informací obsažených v RT zároveň nebylo možné zjistit, do jaké míry soudy v rámci rozhodnutí o podmíněném propuštění zároveň ukládaly podmíněně propuštěným povinnost zdržovat se ve stanoveném obydlí či jeho části dle § 89 odst. 1 TrZ či § 89 odst. 2 TrZ či povinnost vykonat práce ve prospěch poskytovatelů obecně prospěšných prací, či aby složil peněžitou částku na pomoc obětem trestné činnosti na účet soudu ve smyslu § 89 odst. 2 TrZ.

VIII.3 Podmíněně propuštěné osoby z hlediska úspěšnosti po podmíněném propuštění

Jednou z velmi významných otázek, které souvisejí s problematikou podmíněného propuštění je, zda se podmíněně propuštěný osvědčil. Při hodnocení podílu osob, které se osvědčily, je předem třeba vzít do úvahy, že v téměř 58 % případů stále běžela zkušební doba. V tomto kontextu se v rámci celého výzkumného souboru osvědčilo v námi sledovaném období necelých 18 % z podmíněně propuštěných osob, blíže Tabulka 27.

Tabulka 27: Podmíněně propuštění z hlediska úspěšnosti

	Abs.	%
Neosvědčil/a se	102	13,4
Osvvědčil/a se	135	17,7
Stále běží zkušební doba	439	57,4
Údaj chybí, i když zkušební doba již skončila	88	11,5
Celkem	764	100

S ohledem na délku uložené zkušební doby a námi sledované období je proto možné lépe hodnotit zejména případy podmíněně propuštěných, kdy byla zkušební doba uložena v maximální výměře do 2 a půl roku. Jednalo se celkem o 514 osob. Dle údajů z RT se osvědčilo 135 z nich, tj. 26 % podmíněně propuštěných s délkou zkušební doby do 2 a půl roku, naopak neosvědčilo se necelých 16 % z nich. Zároveň zde byla výrazně zastoupena skupina těch, u nichž stále běžela zkušební doba.¹¹⁰ Jednalo se o 41 % z nich. V ne zcela zanedbatelných 17 % případů nebyl v RT údaj o tom, zda se daná osoba osvědčila či bylo rozhodnuto o výkonu zbytku trestu, ač již uplynula zkušební doba. To zřejmě souvisí s tím, že v určitém počtu případů soud přímo nerozhodoval a vyčkávalo se na to, až nastane fikce osvědčení ve smyslu § 91 odst. 3 TrZ, což pak vede k pozdějšímu zápisu do RT.¹¹¹ Vliv mohla mít též pandemie covid-19 a vliv opatření s ní spojených na trestní řízení.

Dalším důležitým ukazatelem z hlediska hodnocení úspěšnosti podmíněného propuštění je, zda v případě podmíněně propuštěného došlo k rozhodnutí soudu, že se zbytek trestu vykoná, tj. k tzv. revokaci rozhodnutí o podmíněném propuštění (dále jen revokace).

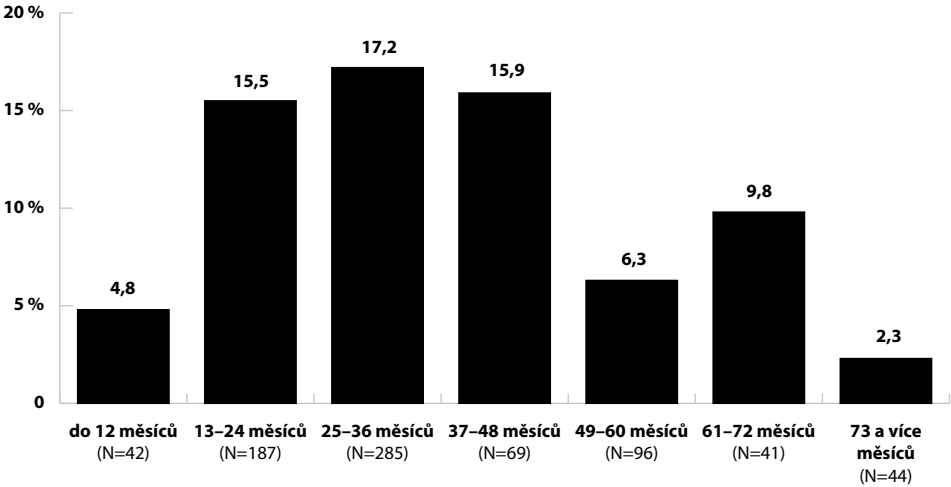
Obecně lze zaznamenat, že podíl revokací v rámci celého výzkumného souboru byl velmi nízký, jednalo se pouze o 102 případů (13 %). Jak vyplývá z Grafu 9, v případě podmíněně propuštěných se zkušební dobou do jednoho roku bylo revokací minimálně, necelých 5 %. Je otázka, do jaké míry to může souviset s tím, že významná část zkušební doby spadala do období výrazného omezení pohybu osob v souvislosti s opatřeními spojenými s pandemií covid-19, což mělo vliv nejen na kriminalitu obecně (Scheinost et al., 2022), ale mohlo mít dopady i na průběh vykonávacího řízení (Scheinost et al., 2021). Nicméně tato situace platila i v případě ostatních podmíněně propuštěných se zkušební dobou od 13 měsíců do 3 let, kde již byl podíl revokací vyšší, pohyboval se mezi 16–17 %. Naopak v případech podmíněně propuštěných na delší dobu než 4 roky, tj. v případech, kdy se vždy již muselo jednat o podmíněně propuštěné, kteří se dopustili zločinu, byly opět revokace výrazně méně časté. Statisticky významný rozdíl byl zaznamenán mezi podmíněně propuštěnými na zkušební dobu 25 až 36 měsíců a podmíněně propuštěnými se zkušební dobou 49–60 měsíců a 73 a více měsíců (Cramerovo $V=0,148$, $p<0,05$).

To samozřejmě může do jisté míry souviset s tím, že zde zatím ze strany soudu nebyl důvod zkoumat, zda se podmíněně propuštěný osvědčil. Na druhé straně, v případě, že by zde byl nějaký velmi závažný důvod pro výkon zbytku trestu, lze předpokládat, že by se o tom příslušný soud dozvěděl, minimálně v případě osob s uloženým dohledem, ze zpráv probačního úředníka.

110 Do této kategorie byly zahrnuty i případy prodloužení zkušební doby a také případy, kdy u podmíněně propuštěného byl nařízen výkon trestu odnětí svobody pro jiný trestný čin, který byl v souběhu s trestným činem, pro který byl propuštěn.

111 Blíže § 66 odst. 6 Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 505/2001-Org.ze dne 3. 12. 2001, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy.

Graf 7: Revokace rozhodnutí o podmíněném propuštění dle délky uložené zkušební doby (podíly v % v jednotlivých kategoriích)

Zároveň je třeba poukázat na to, že v 93 % ze 102 případů, kdy došlo k revokaci, byla též zaznamenána ve sledovaném období recidiva. Z toho lze usuzovat, že byla patrně i jedním z hlavních důvodů revokace. Nicméně nelze opomenout fakt, že na revokaci mohly mít zároveň vliv i další skutečnosti, jako např. neplnění povinností spojených s podmíněným propuštěním, což ovšem z RT nelze zjistit. Z Tabulky 28 je patrné, že v případech, kdy v RT nebyla recidiva zaznamenána, došlo k revokaci pouze v 7 případech (1 %). V případech, že zaznamenána byla, došlo k revokacím v přibližně 55 % případů. Z toho zároveň plyne, že v poměrně velké části případů, tj. 45 %, kdy došlo k recidivě podmíněně propuštěného, soud v námi sledované době nenařídil výkon zbytku trestu. To lze částečně vysvětlit tím, že je zde třeba počítat s určitým časovým posunem, než se soud o selhání podmíněně propuštěného dozví. Zároveň se může jednat i o případy, kdy se soud sice dozvěděl o recidivě podmíněně propuštěného, ale rozhodl o prodloužení zkušební doby podmíněného propuštění. Možnost ponechání podmíněného propuštění v platnosti, zejména v případech, kdy nejde o příliš závažné porušení podmínek podmíněného propuštění, je ostatně v souladu s poznatky o desistenci. Zejména u osob, které patří k pachatelům s opakovanými zkušenostmi s páchaním trestné činnosti a kontakty se systémem trestní justice, nelze předpokládat, že u nich bude proces desistence jednoduchý bez jakýchkoliv dalších selhání (McNeill & Graham, 2019). Soudy by tedy měly mít možnost individuálního posouzení a zhodnocení situace.

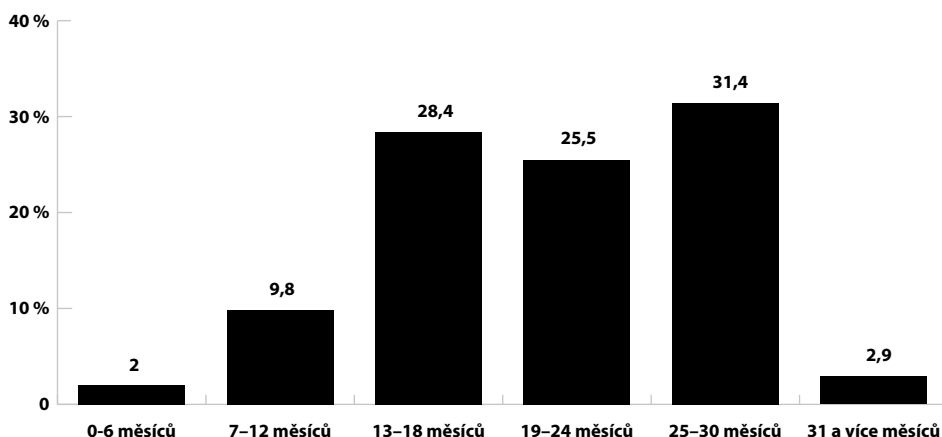
Tabulka 28: Revokace rozhodnutí z hlediska následné recidivy

	revokace NE		revokace ANO	
	Abs.	%	Abs.	%
Recidiva po celé sledované období NE	583	98,8	7	1,2
Recidiva po celé sledované období ANO	79	45,4	95	54,6

Pozn.: Recidiva po celé sledované období – tj. záznam v RT o recidivě přibližně 2 a půl roku po podmíněném propuštění (bližze kap. VIII.1)

Zajímavé je také sledovat dobu, která uplynula od podmíněného propuštění do nařízení zbytku výkonu trestu. Průměrná doba činila 21 měsíců (min. 4 měsíce, max. 32 měsíců, sm. odchylka 6,9). Jak vyplývá z Grafu 8, nejčastěji to bylo v rozmezí od 25 měsíců do 30 měsíců, a pak od 13 měsíců do 18 měsíců.

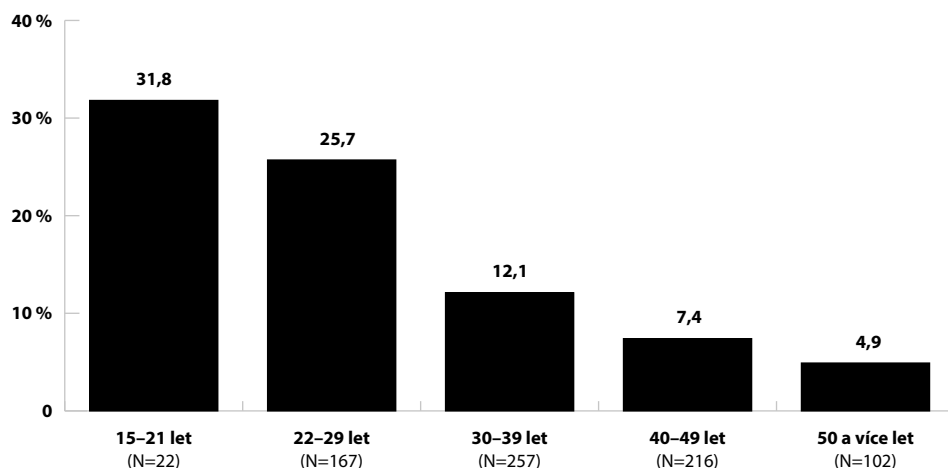
Graf 8: Doba od rozhodnutí o podmíněném propuštění do rozhodnutí o výkonu zbytku trestu v % (N=102)

Věk, resp. dozrání jedince je důležitým faktorem jak z hlediska hodnocení rizika recidivy, tak i z hlediska procesu desistence (Tomášek, 2024). Změny, které souvisejí s dosažením dospělosti, se mohou odrazit i v ochotě podmíněně propuštěného nejen ve smyslu, aby se zdržel dalšího páčání protiprávní činnosti, ale též, aby se pokusil eliminovat možnost revokace podmíněného propuštění, a to zejména tím, že bude dodržovat podmínky, které jsou s rozhodnutím spojené. I v rámci našeho výzkumného souboru se potvrdily významné rozdíly v podílu revokací z hlediska věku.

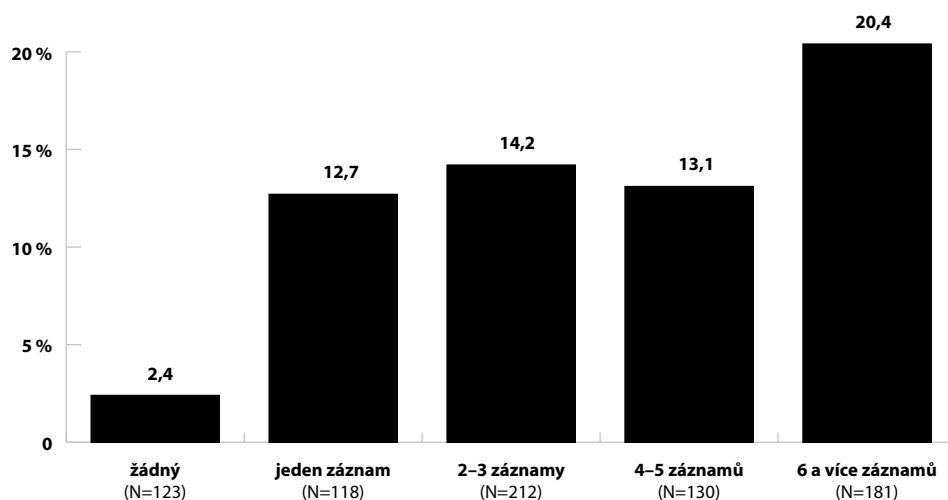
Jak vyplývá z Grafu 9, s narůstajícím věkem v době podmíněného propuštění se snižoval podíl případů, kdy soud rozhodl o tom, že se zbytek trestu vykoná. Rozdíly mezi věkovými kategoriemi se ukázaly jako statisticky významné (Cramerovo $V=0,234$; $p<0,001$). Obecně lze poukázat na výrazné rozdíly u osob do 30 let věku, a to zejména ve srovnání s osobami ve věku 40 a více let.

Graf 9: Revokace rozhodnutí o podmíněném propuštění z hlediska věku při podmíněném propuštění (podíly v % v jednotlivých kategoriích)

Rozdíly v revokacích bylo možné zaznamenat i v případě hlediska trestní minulosti podmíněně propuštěných. U těch, kteří před tím neměli žádný záznam v RT, docházelo k revokacím zcela výjimečně, ve srovnání s těmi, kteří již nějaký záznam měli. Jak vyplývá z Grafu 10, největší podíl revokací byl zaznamenán u těch, kteří již za sebou měli poměrně bohatou kriminální minulost (6 záznamů a více). Rozdíly zde byly statisticky významné (Cramerovo $V=0,165$; $p<0,001$). To může samozřejmě souviset s tím, že jde o faktor, který je obecně považován za významný prediktor recidivy (viz např. Andrews et al., 2006), což ostatně potvrdila i naše analýza. Přitom recidiva bývá často důvodem pro nařízení zbytku výkonu trestu.

Graf 10: Revokace rozhodnutí o podmíněném propuštění z hlediska počtu předchozích záznamů v RT (podíly v % v jednotlivých kategoriích)

Také v případě dřívější zkušenosti s výkonem trestu odnětí svobody se ukázaly rozdíly v míře revokací. U těch, kteří před výkonem trestu odnětí svobody v souvislosti s předmětným rozhodnutím o vině a trestu, ke kterému se vázalo podmíněné propuštění, v minulosti nebyli ve výkonu trestu odnětí svobody, došlo k revokaci v 10 % z celkového počtu 522 případů. Naopak v případě těch, kteří předchozí zkušenost s VTOS měli, došlo k revokaci v necelých 20 % z 242 případů. Rozdíl zde byl statisticky významný (Cramerovo $V=0,13$; $p<0,001$). V případě 91 osob, které měly již v minulosti zkušenost s podmíněným propuštěním,¹¹² došlo k revokaci v necelých 17 % případů ve srovnání s 13 % revokací u 673 osob, které takovou zkušenost neměly. Nicméně rozdíly zde nebyly statisticky významné.

Vyšší míra revokací byla též zaznamenána u osob, které již v minulosti měly zkušenost s revokací podmíněného propuštění.¹¹³ Je třeba poukázat, že se jednalo pouze o 25 osob. U nich došlo i nyní k revokaci ve 40 % případů. V případě 739 osob, u kterých dříve k revokaci nedošlo, bylo nyní rozhodnuto o výkonu zbytku trestu odnětí svobody ve 12 % případů. Rozdíly byly statisticky významné (Cramerovo $V=0,144$; $p<0,001$).

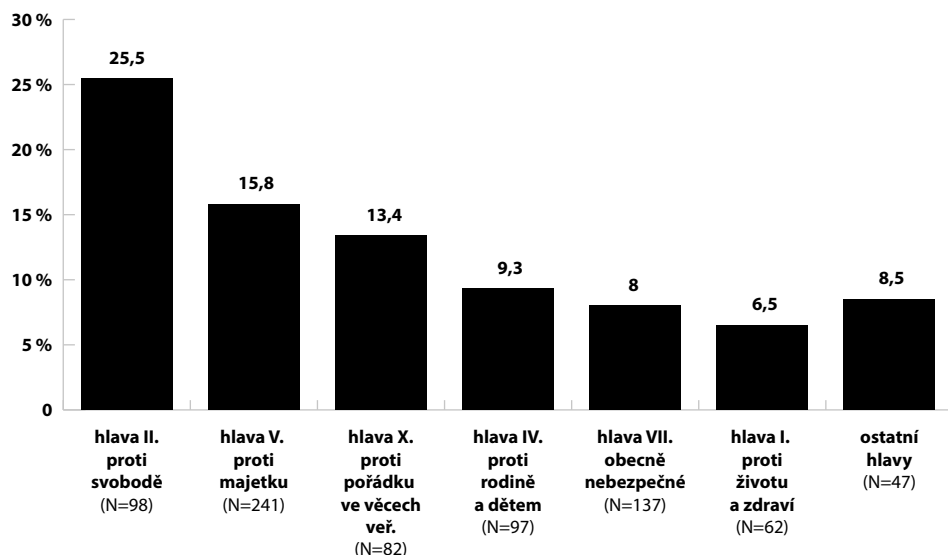
Naopak v případě pohlaví nebyly shledány prakticky žádné rozdíly. Revokace byla zaznamenána u 13 % mužů a stejně tomu bylo i u žen. Z hlediska státní příslušnosti došlo k revokaci u 14 % občanů ČR, u 11 % občanů SR a u 3 % občanů jiných států. Nicméně rozdíly nebyly statisticky významné. Zároveň je zde u cizinců třeba brát v úvahu, že mohlo dojít k vyhoštění, což se pak může projevit nedostatkem informací o jejich chování po propuštění.

Naopak jako významné hledisko se ukázal druh trestné činnosti, za kterou byl pachatel odsouzen. Častěji docházelo k revokacím v případě trestných činů proti svobodě a právům na ochranu osobnosti soukromí a listovního tajemství. Rozdíly zde byly statisticky významné (Cramerovo $V=0,170$; $p<0,001$). S určitým odstupem se bylo možné setkat s revokacemi v případě majetkových trestných činů a trestných činů proti pořádku ve věcech veřejných. Méně často pak v případě trestných činů obecně nebezpečných a proti rodině a dětem. Nejméně revokací bylo u trestných činů proti životu a zdraví, blíže Graf 11.

112 Tj. ve vztahu k nějakému předchozímu rozhodnutí v minulosti, kterého se netýkalo předmětné rozhodnutí o podmíněném propuštění.

113 Ti, kteří již byli dříve za jinou trestnou činnost ve výkonu trestu odnětí svobody, byli podmíněně propuštěni a následně bylo rozhodnuto o výkonu zbytku trestu.

Graf 11: Revokace rozhodnutí o podmíněném propuštění z hlediska systematiky zvláštní části TrZ (podíly v % v jednotlivých kategoriích)

Pozn.: V případě, že se jednalo o trestný čin dle TZ,¹¹⁴ čin byl zařazen dle svého obsahu dle systematiky TrZ

Pokud se zaměříme na konkrétní trestné činy, z Grafu 12 vyplývá, že se výrazně odlišují krádeže a loupeže s vydíráními, kde je míra revokací nejvyšší.¹¹⁵ Naopak nejnižší podíl revokací vykazovaly podvody, zpronevěry a krácení daně poplatku a jiné podobné platby.¹¹⁶ Rozdíly zde byly statisticky významné (Cramerovo $V=0,250$; $p<0,001$). Nízký počet revokací byl zaznamenán také u vybraných trestných činů spadajících do násilné kriminality, konkrétně úmyslných forem ublížení na zdraví, vraždy a násilí proti úřední osobě.¹¹⁷ Nutno zároveň upozornit, že v případě ohrožení pod vlivem návykové látky se jednalo celkem o pouze 31 osob z výzkumného souboru.

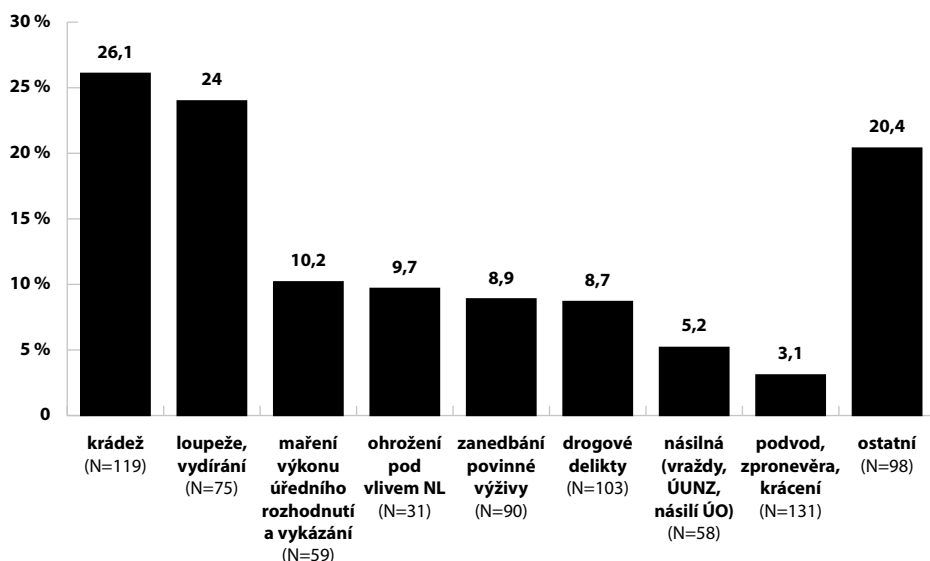
¹¹⁴ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

¹¹⁵ Loupeži byla v této kategorii převážná většina - 80 %.

¹¹⁶ Různé formy podvodu v této kategorii zde činily 63 %.

¹¹⁷ Vraždy v této kategorii měly podíl necelých 28 %.

Graf 12: Revokace rozhodnutí o podmíněném propuštění z hlediska vybraných trestných činů (podíly v % v jednotlivých kategoriích)

Pozn.: Vysvětlivky k jednotlivým kategoriím deliktů a zkratkám, viz pozn. u Tabulky 25

Uložení dohledu probačního úředníka při podmíněném propuštění by zpravidla mělo být založeno na zjištění, že jde o osoby, kde jsou dána vyšší rizika jak z hlediska následné recidivy, tak i reintegrace do společnosti. Uložení dohledu, případně přiměřených omezení a přiměřených povinností, zároveň klade vyšší nároky na odsouzeného a může vést i k vyšší pravděpodobnosti revokací z důvodu porušování podmínek s tím spojených. Zároveň se zde může projevit i to, že na porušení podmínek podmíněného propuštění se v důsledku intenzivnějšího sledování odsouzeného s dohledem snadněji přijde. Jak naznačují výsledky naší analýzy, v případě, že byl v předmětném rozhodnutí o podmíněném propuštění uložen dohled, celkem se jednalo o 452 osob, byla míra revokací vyšší (17 %), než tomu bylo u podmíněně propuštěných bez dohledu (7 %), kterých bylo 312 (Cramerovo $V=0,138$; $p<0,001$).

Z hlediska zaměření našeho výzkumu jsme se též zabývali tím, zda se vyskytly nějaké rozdíly v případech, že soud měl před rozhodnutím o podmíněném propuštění k dispozici stanovisko PMS. Obecně lze konstatovat, že nebylo možné zaznamenat významné rozdíly mezi těmi podmíněně propuštěnými, kde takové stanovisko PMS soud měl k dispozici (ať již samostatné, či jako výsledek zapojení odsouzeného do programu Křehká šance), kde došlo k revokacím v necelých 13 % z 95 případů, ve srovnání s těmi, kde takové stanovisko k dispozici nebylo. Zde došlo k revokaci v necelých 14 % z 669 případů. Obdobně tomu bylo i v případech, kde se jednalo o případy stanovisek PMS bez Křehké šance, kde došlo k revokaci v 10 % z 58 případů ve srovnání se zbytkem podmíněně propuštěných osob, kde to bylo 13 % z 706 osob.

U osob, které byly zapojeny do programu Křehká šance (celkem 37 osob), došlo k revokaci v 16 % případů, ve srovnání se 727 osobami, které tímto programem neprošly. U nich

byla zaznamenána revokace u 13 %. Zároveň je třeba poukázat na to, že u osob zapojených do Křehké šance (blíže kap. I, zejména speciální výběr) došlo k rozhodnutí o výkonu zbytku trestu odnětí svobody pouze u 6 z nich.¹¹⁸

VIII.4 Podmíněně propuštěné osoby z hlediska recidivy

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, jedním z podstatných hledisek, které soud zvažuje při rozhodování o podmíněném propuštění, je riziko další recidivy osoby, která by měla být propuštěna. V rámci analýzy z údajů RT byla proto zaměřena pozornost i na tuto oblast. Zároveň je třeba konstatovat, že níže prezentované poznatky jsou limitovány tím, že jsme zde čerpali pouze z toho, zda byl takový údaj zaznamenán v RT.

V rámci našeho výzkumného souboru mělo do 2 let po podmíněném propuštění záznam o dalším odsouzení 151 podmíněně propuštěných, tj. necelých 20 %, blíže Tabulka 29. Ve srovnání s předchozím výzkumem IKSP, zaměřeném na problematiku trestních sankcí, ve kterém byla zkoumána též recidiva u podmíněně propuštěných osob do 2 let od podmíněného propuštění, lze konstatovat, že v rámci našeho výzkumného souboru došlo k výraznému snížení podílu osob s následným záznamem v RT. V roce 2014 se jednalo o téměř 40 % z podmíněně propuštěných osob¹¹⁹, z toho u podmíněně propuštěných bez dohledu necelých 37 % a u podmíněně propuštěných s dohledem 49 % (Scheinost et al., 2015).

Tento nízký podíl nových záznamů lze dát patrně především do souvislosti s tím, že výrazná část zkušební doby podmíněně propuštěných spadala do období pandemie covid-19, v jejímž průběhu došlo k výrazným zásahům do omezení svobody pohybu obyvatel ČR. V této době bylo též možné zaznamenat výrazný pokles registrované kriminality v ČR (Scheinost et al., 2022). V určité míře se zde pak mohla též, vzhledem k námi sledovanému období, projevit i výrazná dekriminalizace vybraných majetkových trestných činů¹²⁰ zákonem č. 333/2020 Sb. Přitom lze zároveň upozornit na to, že s ohledem na to, že se jednalo o osoby podmíněně propuštěné, se zde vzhledem k § 205 odst. 2 TrZ nemohl projevit tento efekt výrazněji. Ostatně velmi nízký podíl dalších záznamů v RT po roce a půl po podmíněném propuštění (14 %) byl zaznamenán i ve výzkumu zaměřeném na Faktory recidivy a proces ukončování kriminální kariéry v kontextu podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (Krucichová et al., 2023), který byl také realizován v průběhu pandemie covid-19. Zajímavé však je, že pokles recidivy u podmíněně propuštěných od roku 2017 ve srovnání s obdobím let 2010–2016 též naznačují i výsledky analýzy Českých priorit (Rosenberg et al., 2024), nicméně zde data nejsou srovnatelná, protože vychází z dat Vězeňské služby ČR, zároveň byla sledována rozdílná období.

118 S ohledem na nízký počet případů, a s tím související podmínky pro provedení třídění druhého stupně, nebylo možné zde data statisticky vyhodnotit.

119 Údaj byl zjištěn z analýzy původního datového souboru vytvořeného v rámci tohoto původního výzkumu.

120 Zákonem č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, s účinností od 1. 10. 2020.

Tabulka 29: Záznamy o odsouzení v RT po rozhodnutí o podmíněném propuštění

	Záznam v RT do 2 let od PP		Záznam v RT po celé sledované období	
	Abs.	%	Abs.	%
Ne	613	80,2	578	75,7
Ano	151	19,8	186	24,3
Celkem	764	100	764	100

Pozn.: Záznam RT po celé sledované období – údaje byly zjišťovány přibližně 2 a půl roku od podmíněného propuštění (viz výše)

V rámci naší analýzy jsme ovšem z celkového počtu záznamů, které byly v RT po podmíněném propuštění, zároveň sledovali též pouze případy recidivy.¹²¹ K recidivě do dvou let od podmíněného propuštění, resp. k datu, kdy bylo vyhlášeno (vydáno) rozhodnutí o ní, které bylo zaznamenáno v RT, došlo pouze u 18 % podmíněně propuštěných z našeho vzorku. Recidiva po celou námi sledovanou dobu byla zaznamenána u necelých 23 % z nich (blíže Tabulka 30). Zároveň je třeba konstatovat, že se tyto počty výrazněji nelišily od celkových počtů záznamů o odsouzeních v RT (blíže Tabulka 29).

Tabulka 30: Záznamy o recidivě v RT po podmíněném propuštění

	Recidiva do 2 let od PP		Recidiva po PP po celé sledované období	
	Abs.	%	Abs.	%
Ne	626	81,9	590	77,2
Ano	138	18,1	174	22,8
Celkem	764	100	764	100

Průměrný počet recidiv po podmíněném propuštění u 174 osob, kde byla zaznamenána do dvou let od podmíněného propuštění, byl 1,3 (sm. odchylka 0,58). Prakticky stejně tomu bylo při pohledu na recidivu po celé sledované období. Zde byl průměrný počet záznamů o recidivě 1,34 (sm. odchylka 0,58).

Jak je patrné z Tabulky 31, nejčastěji – v téměř třech čtvrtinách případů – se jednalo pouze o jednu recidivu a v přibližně pětině případů o 2 záznamy o recidivě do dvou let. Pokud se jedná o počet recidiv za celé sledované období, zde se celkem logicky počet případů dvou a více recidiv zvýšil, nicméně nijak výrazně. Podíl případů, kdy byla pouze jedna recidiva, byl 71 %.

121 Tím, že jsme vyloučili případy záznamů, které se týkaly trestné činnosti v souběhu s trestnou činností, za kterou byla osoba podmíněně propuštěna, případně se jednalo o dílčí útoky pokračujícího trestného činu, za který byla daná osoba podmíněně propuštěna. Vyloučeny byly i případy následného záznamu o odsouzení za zanedbání povinné výživy, ke kterým došlo v době kratší než 4 měsíce po podmíněném propuštění, neboť bylo zřejmé, že minimálně část této trestné činnosti musela spadat do doby před podmíněným propuštěním.

Tabulka 31: Počet recidiv po podmíněném propuštění v %

	Recidiva do dvou let (N=138)	Recidiva po celé sledované období (N=174)
1 recidiva	74,7	71,3
2 recidivy	21	24,1
3 recidivy	3,6	4
4 recidivy	0,7	0,6
Celkem	100	100

Z hlediska hlubší analýzy bude nadále věnována pozornost první recidivě po podmíněném propuštění. Pro hledání efektivních postupů v rámci postpenitenciární péče je nepochybně důležité vědět, kdy po propuštění zpravidla dochází k dalšímu selhání. Tento údaj z RT přímo zjistit nelze. Nicméně určitým pomocným vodítkem je doba, která uplynula od podmíněného propuštění do doby vyhlášení prvního rozsudku o recidivě (resp. vydání trestního příkazu). Přitom je zřejmé, že k recidivě muselo dojít již dříve. Průměrná doba od podmíněného propuštění do vyhlášení takového rozhodnutí byla 16,14 měsíce¹²² (min 1 měsíc, max. 36 měsíců, sm. odchylka 8,21). Z Tabulky 32 lze dovodit, že do jednoho roku došlo k vyhlášení rozhodnutí o první recidivě v 38 % případů. Zároveň je třeba poukázat na to, že v 59 % k tomu došlo do roku a půl od podmíněného propuštění. Naopak po dvou letech od podmíněného propuštění to bylo jen 20 % případů.

Tabulka 32: Doba od podmíněného propuštění do vyhlášení (vydání) rozhodnutí o první recidivě v % (N=174)

	Abs.	%
Do 6 měsíců	26	14,9
7–12 měsíců	40	23
13–18 měsíců	37	21,3
19–24 měsíců	36	20,7
25 a více měsíců	35	20,1
Celkem	174	100

Důležité je též sledovat, jakých druhů kriminality se podmíněně propuštění v rámci první zaznamenané recidivy dopouštěli. Jak vyplývá z Tabulky 33, jednalo se převážně o trestné činy proti majetku a pořádku ve věcech veřejných. Naopak v zanedbatelné míře se jednalo o trestné činy proti životu a zdraví, proti rodině či dětem či svobodě a právům na ochranu osobnosti soukromí a listovního tajemství.

122 Včetně započatého měsíce.

Tabulka 33: Struktura první recidivy dle zvláštní části TrZ v % (N=174)

	Abs.	%
Hlava I – proti životu a zdraví	5	2,9
Hlava II – proti svobodě	8	4,6
Hlava IV – proti rodině a dětem	12	6,9
Hlava V – proti majetku	72	41,4
Hlava VII – obecně nebezpečné	22	12,6
Hlava X – proti pořádku ve věcech veřejných	54	31
Ostatní hlavy	1	0,6
Celkem	174	100

Pokud se zaměříme na konkrétní trestné činy, z Tabulky 34 vyplývá, že největší podíl měly krádeže, které představovaly více než třetinu případů první recidivy a dále maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, které dosáhly na téměř čtvrtinu z nich. Nad 5 % bylo možné zaznamenat též případy zanedbání povinné výživy. V rámci kategorie jiné trestné činy, kterých bylo celkem 44, se nejčastěji vyskytly trestné činy ohrožení pod vlivem návykové látky a nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy, každý z nich po 10 případech (tj. 23 % v rámci této kategorie), dále zde bylo 6 případů výtržnictví (14 %). Ostatní skutkové podstaty v této kategorii se objevovaly po jedné či dvou. Obecně lze tedy shrnout, že ačkoli řada odsouzených byla ve výkonu trestu pro velmi závažné formy kriminality, v případech první zaznamenané recidivy její převážnou část tvořily méně závažné formy kriminality, jako jsou krádeže, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání. V případě první recidivy se nevyskytla žádná vražda či znásilnění, zaznamenány byly pouze 4 loupeže. Pokud se zaměříme na podmíněně propuštěné za vraždy (6 osob), byla zaznamenána recidiva pouze u jednoho z nich, který se po propuštění dopustil trestného činu dle § 283 odst. 1 TrZ, tj. nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy.

Tabulka 34: Struktura první recidivy dle konkrétních trestných činů v % (N=174)

	Abs.	%
Krádež	61	35,1
Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání	41	23,5
Podvod (včetně úvěrového, pojistného a dotačního)	7	4,0
Loupež	4	2,3
Úmyslná ublížení na zdraví (včetně těžkého)	5	2,9
Zanedbání povinné výživy	12	6,9
Jiné	44	25,3
Celkem	174	100

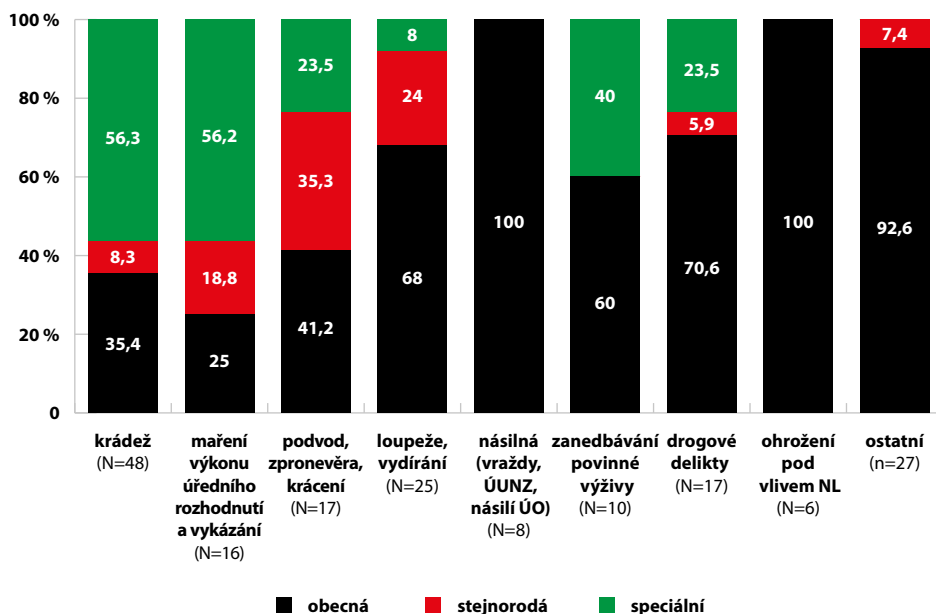
Významnou informací je také, zda se podmíněně propuštění, kteří se dopustili recidivy, v případě první recidivy po propuštění dopouštěli stejné či podobné trestné činnosti, či zda se jedná o recidivu obecnou. V rámci námi sledovaného výzkumného souboru se jednalo převážně o recidivu obecnou. Její podíl byl 59 %, nicméně poměrně výrazný podíl (29 %) měla recidiva speciální (blíže Tabulka 35).

Tabulka 35: Struktura případů první recidivy dle druhu recidivy v % (N=174)

	Abs.	%
Obecná	102	58,6
Stejnorodá	22	12,7
Speciální	50	28,7
Celkem	174	100

Při bližším pohledu na vybrané trestné činy je patrné, že velmi často se speciální recidivy dopouštěli odsouzení, kteří byli ve výkonu trestu pro krádeže a maření výkonu úředního rozhodnutí či vykazání. Poměrně časté to též bylo v případě zanedbání povinné výživy. Zároveň je třeba ovšem poukázat na velmi nízké počty případů u některých kategorií trestných činů. Proto nebylo možné jednotlivé kategorie statisticky vyhodnocovat, či činit obecnější závěry o druzích recidivy (blíže Graf 13).

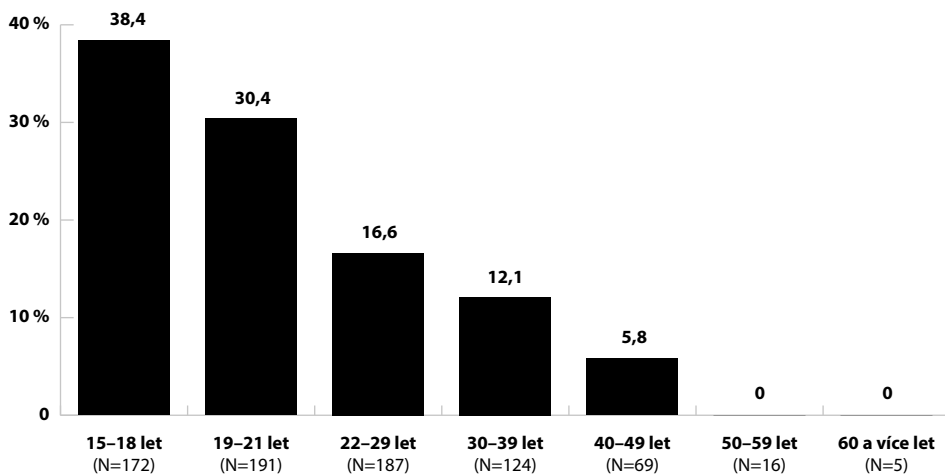
Graf 13: Druhy první recidivy dle vybraných trestných činů (podíly v % v jednotlivých kategoriích)

Jako významné prediktory recidivy se uvádějí věk prvního odsouzení, tak i trestní minulost podmíněně propuštěného (Andrews et al., 2006). Tyto faktory se ukázaly jako významné z hlediska recidivy i v rámci předchozího výzkumu IKSP (Scheinost et al., 2015). Lze konstatovat, že i v rámci našeho výzkumu se tento poznatek potvrdil. Jak vyplývá z Gra-

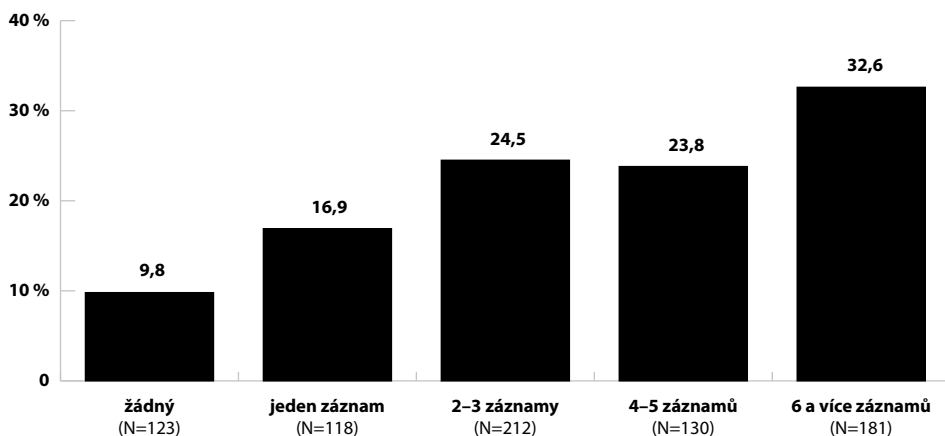
fu 14, s narůstajícím věkem v době prvního odsouzení klesá podíl recidivujících podmíněně propuštěných. Nejvýraznější rozdíly jsou patrné u osob, které byly poprvé odsouzeny ve věku mladistvých, resp. ve věku 15–18 let ve srovnání s těmi, které byly poprvé odsouzeny ve 40 a více letech. Rozdíly zde byly statisticky významné (Cramerovo $V=0,279$; $p<0,001$).

Graf 14: Recidiva po celé sledované období dle věku v době prvního odsouzení (podíly v % v jednotlivých kategoriích)

Obdobně to platí i v případě předchozí zkušenosti se systémem trestní justice, resp. konkrétně v návaznosti na počet záznamů předchozích odsouzení podmíněně propuštěných.¹²³ Z Grafu 15 je patrné, že pokud podmíněně propuštěný neměl předchozí záznam, byla míra recidivy výrazně nižší – necelých 10 %, než když minimálně jeden záznam měl. Výrazně vyšší recidivu pak vykazovaly osoby se 6 a více záznamy. I zde byly rozdíly statisticky významné (Cramerovo $V=0,179$; $p<0,001$).

Graf 15: Recidiva po celé sledované období po podmíněném propuštění dle počtu předchozích záznamů o odsouzeních v RT (podíly v % v jednotlivých kategoriích)

¹²³ Vycházelo se zde vzhledem ke srovnání s předchozím výzkumem IKSP ze všech záznamů před předmětným rozhodnutím o vině a trestu, blíže Tabulka 23.

Rozdíly se též ukázaly v případech, kdy již měl podmíněně propuštěný v minulosti zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody. Jednalo se celkem o 242 osob. V těchto případech recidivovala téměř třetina z nich (33 %) ve srovnání s 18 % recidivujících podmíněně propuštěných bez zkušenosti s předchozím výkonem trestu odnětí svobody (Cramerovo $V=0,160$; $p<0,001$). Obdobně to platilo i u podmíněně propuštěných, kteří již v minulosti vykonávali nějaký trest či opatření, na které dohlížela PMS, celkem šlo o 478 osob z našeho výzkumného souboru. U těch, kteří takovou zkušenost měli, byl podíl recidivy 28 % ve srovnání s těmi, kteří ji neměli. Zde recidivovalo pouze 14 % z nich. I zde se ukázaly statisticky významné rozdíly (Cramerovo $V=0,156$; $p<0,001$).

Z pohledu rozhodování o podmíněném propuštění je zajímavé sledovat také, zda byla daná osoba v minulosti již podmíněně propuštěna.¹²⁴ Tuto zkušenost mělo 91 osob. V těchto případech došlo k recidivě po námi sledovaném rozhodnutí o podmíněném propuštění v necelých 30 % případů ve srovnání s 22 % recidivy v případech, kdy v minulosti k podmíněnému propuštění nedošlo, zde však rozdíly nebyly statisticky významné.

Zároveň je možné zmínit, že u 25 podmíněně propuštěných, u kterých již v minulosti došlo k rozhodnutí o výkonu zbytku trestu odnětí svobody, které se týkalo podmíněného propuštění v minulosti, došlo k recidivě u 44 % z nich, ve srovnání s 739 osobami, u kterých v minulosti k revokaci nedošlo. Zde byl podíl recidivujících pouze 22 %. Rozdíly zde byly statisticky významné (Cramerovo $V=0,093$; $p<0,05$). Zároveň z toho však lze dovodit, že více než polovina z těch, u kterých již v minulosti došlo k revokaci dřívějšího rozhodnutí o podmíněném propuštění, se po námi sledovaném rozhodnutí o podmíněném propuštění již znovu recidivy nedopustila. Nicméně zde je třeba obecně poukázat na velmi nízký počet osob s předchozí revokací. Jednalo se celkem pouze o 25 osob v rámci celého výzkumného souboru. Obdobně tomu bylo při srovnání 34 osob, kde již v minulosti v souvislosti s podmíněným propuštěním byla zapojena PMS, kde došlo k recidivě u 44 % z nich, ve srovnání se 730 osobami, kde předtím zapojena nebyla s 22 %. Rozdíly byly statisticky významné (Cramerovo $V=0,110$; $p<0,01$). I zde lze patrně předpokládat vliv tradičních prediktorů recidivy, kterým je i kriminální historie podmíněně propuštěného, která zvyšuje i pravděpodobnost zapojení PMS v minulosti. Zároveň je však třeba zdůraznit, že celkový počet osob, kde v minulosti byla v souvislosti s dřívějším podmíněným propuštěním zapojena PMS, byl velmi nízký.

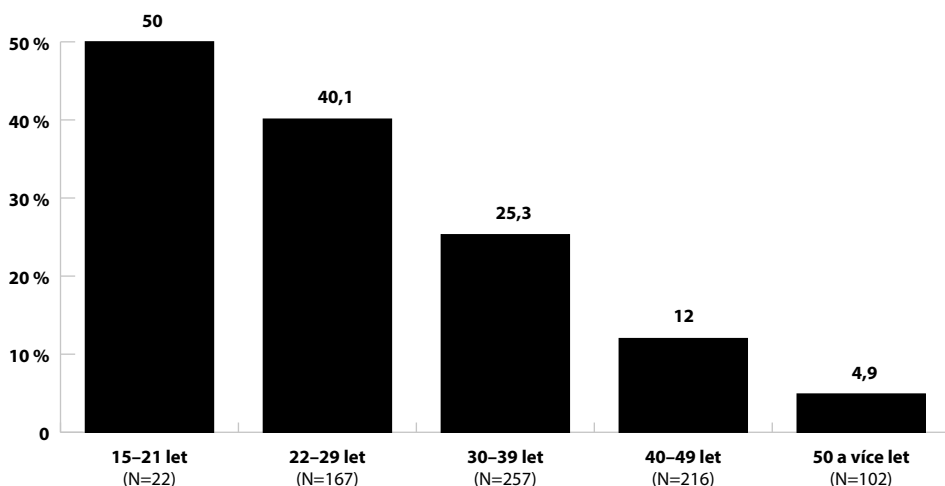
Statisticky významné rozdíly nebyly v rámci našeho výzkumného souboru zaznamenány v případě pohlaví podmíněně propuštěných, kdy muži recidivovali ve 23 % případů a ženy ve 21 %, ani v případě státní příslušnosti, kde osoby s českou státní příslušností recidivovaly v 24 % případů, Slováci v 21 % případů a osoby s jinou státní příslušností, kterých však bylo pouze 32, v 6 % případů.

Jako významné hledisko se ukázal též věk podmíněně propuštěného v době rozhodování o podmíněném propuštění, kdy opět s narůstajícím věkem klesal podíl recidivujících, což opět potvrzuje poznatky o významu věku z hlediska procesu desistence (Farrington, 2008). Jak je patrné z Grafu 16, se stoupajícím věkem v době podmíněného propuštění klesá míra recidivy. Výrazně se liší podíl recidivy u podmíněně propuštěných do 30 let

124 Tj. v jiné předchozí věci, ke které se nevztahovalo předmětné rozhodnutí o podmíněném propuštění.

věku. U osob ve věku mladých dospělých¹²⁵ recidivoval téměř každý druhý podmíněně propuštěný. Naopak poměrně zanedbatelná je míra recidivy u osob od 40 let věku. Rozdíly zde byly statisticky signifikantní (Cramerovo $V=0,306$; $p<0,001$).

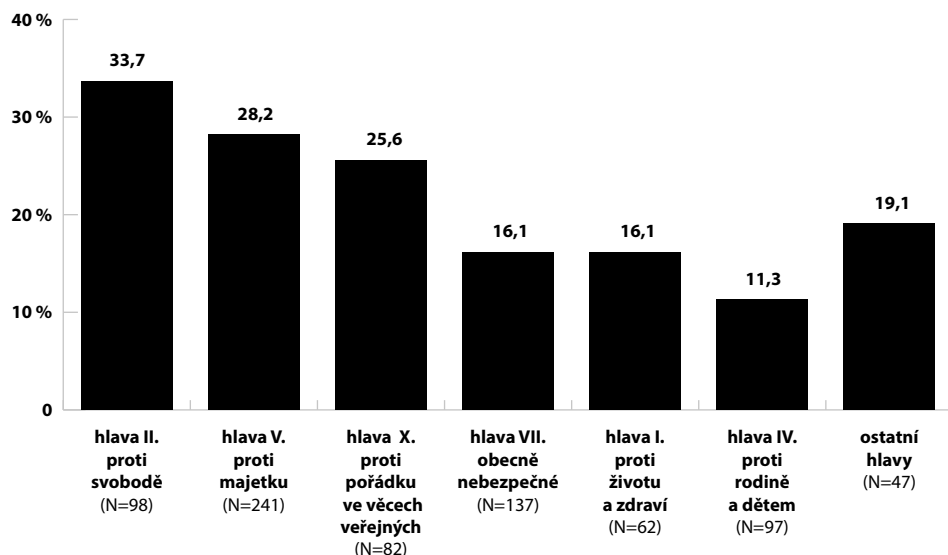
Graf 16: Recidiva po celé sledované období po podmíněném propuštění dle věku v době podmíněného propuštění (podíly v % v jednotlivých kategoriích)

Dalším významným hlediskem se ukázal také druh trestné činnosti, pro kterou byl podmíněně propuštěný ve výkonu trestu odnětí svobody. Jak vyplývá z Grafu 17, nejvyšší míru recidivy měli podmíněně propuštění, kteří byli odsouzeni pro trestné činy v hlavě II TrZ proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství, kde recidivovala přibližně třetina z nich. Vyšší míru recidivy vykazovaly též trestné činy dle hlavy V. proti majetku. Naopak nízká míra recidivy byla u trestných činů proti rodině a dětem. Rozdíly byly statisticky významné (Cramerovo $V=0,176$; $p<0,001$).

¹²⁵ Mladými dospělými se rozumí osoby ve věku 18 až 21 let. Ve věku od 15 do 18 let zde byla pouze jedna podmíněně propuštěná osoba.

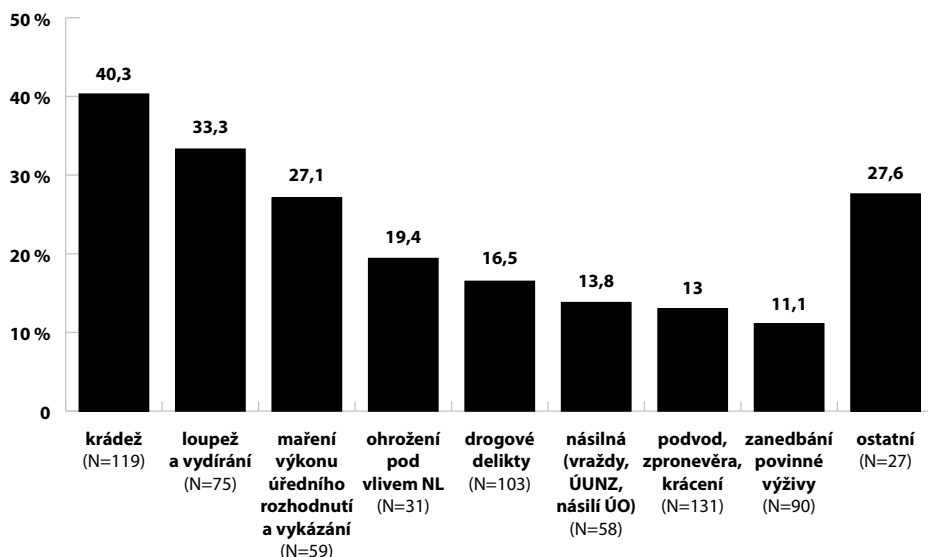
Graf 17: Recidiva po celé sledované období po podmíněném propuštění dle systematiky zvl. části TrZ (podíly v % v jednotlivých kategoriích)

Při pohledu na konkrétní trestné činy nejvyšší míru recidivy vykazovali podmíněně propuštění, kteří byli ve výkonu trestu pro krádeže. Zde recidivovalo 40 % z nich. Výrazně vyšší míru vykazovali také odsouzení pro loupeže a vydírání.¹²⁶ Naopak výrazně nižší podíl recidivy byl zaznamenán v případech různých podvodných forem trestné činnosti a zpronevěr či zanedbání povinné výživy, blíže Graf 18. Rozdíly zde byly statisticky signifikantní (Cramerovo $V=0,248$; $p<0,001$). To patrně částečně souvisí s tím, že při bližším pohledu právě u podmíněně propuštěných odsouzených pro krádeže byl zároveň jeden z nejvyšších průměrných počtů předchozích odsouzení (5; sm. odchylka 4,4). Vůbec nejvyšší byl u maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (5,3; sm. odchylka 4,1). Vyšší průměry počtů předchozích odsouzení, byť s určitým odstupem, byly u drogových deliktů (3,9, sm. odchylka 3,9), loupeží a vydírání (3,6; sm. odchylka 3,6). Naopak u násilných trestných činů (2,7; sm. odchylka 3,2), ohrožení pod vlivem návykové látky (2,7, sm. odchylka 3,3) a podvodných forem trestné činnosti (2,9, sm. odchylka 3,4) nedosahovaly v průměru ani tří odsouzení. Přitom rozdíly byly statisticky významné ($p<0,001$). Lze tedy usuzovat, že i zde patrně hraje vliv kriminální minulost. Z toho se trochu vymykají podmíněně propuštění, kteří byli odsouzeni za zanedbání povinné výživy, kteří měli průměrný počet předchozích odsouzení poměrně vysoký (3,7; sm. odchylka 2,6), míra recidivy zde ale byla nejnižší. K bližšímu objasnění vlivu jednotlivých faktorů by nepochybně přispěla faktorová analýza.

¹²⁶ Resp. zejména loupeže, které tvořily 80 % případů v této kategorii.

Graf 18: Recidiva po celé sledované období po podmíněném propuštění dle vybraných trestných činů (podíly v % v jednotlivých kategoriích)

Významné statistické rozdíly v recidivě naopak nebyly shledány mezi těmi podmíněně propuštěnými, kteří byli ve výkonu trestu, protože došlo k přeměně alternativního trestu. Jednalo se o 340 osob. U těchto osob lze obecně vycházet z toho, že šlo o méně závažné formy kriminality. Zde byla recidiva 25 %. Ve srovnání s nimi, u podmíněně propuštěných, kterým byl přímo uložen nepodmíněný trest odnětí svobody. Zde byla recidiva 21 %.

Naopak vyšší míru recidivy bylo možné zaznamenat u podmíněně propuštěných s dohledem (452 osob), kde byla recidiva 25 % ve srovnání s těmi, kterým soud dohled neuložil a kde byl podíl recidivujících jen 19 % (Cramerovo $V=0,077$; $p<0,05$). Obdobný rozdíl bylo možné zaznamenat mezi těmi, kterým soud uložil v rámci rozhodnutí o podmíněném propuštění přiměřené povinnosti či přiměřená omezení, jednalo se o 257 osob. U nich byla recidiva necelých 29 % ve srovnání s těmi, kterým je soud neuložil. Zde byla recidiva necelých 20 % (Cramerovo $V=0,102$; $p<0,01$). To zřejmě souvisí s tím, že soud přiměřené povinnosti či přiměřená omezení ukládal velmi často právě v kombinaci s dohledem.

Obecně pak rozdíl mezi podmíněně propuštěnými s dohledem a bez dohledu může svědčit právě o tom, že soudy berou v úvahu míru rizika recidivy při rozhodování o podmíněném propuštění a v rizikovějších případech ukládají dohled, případně další formy intervence, čemuž by odpovídal i vyšší průměrný počet předchozích záznamů u podmíněně propuštěných s dohledem (viz výše). Jinak řečeno, v souladu s penologickými poznatky (Lipsey et al., 2010), v případě osob s nízkým rizikem dalšího selhání, dohled, resp. přiměřené povinnosti či přiměřená omezení zřejmě neukládají. Nicméně k ověření této hypotézy by bylo zapotřebí více údajů, než je možné získat z informací v RT.

Naopak významné rozdíly v recidivě nebyly shledány mezi těmi podmíněně propuštěnými, u kterých měl soud před rozhodnutím o podmíněném propuštění k dispozici stanovisko PMS (včetně těch zapojených v projektu Křehká šance). Jednalo se celkem

o 95 osob, z nichž recidivovalo 21 %. Tam, kde soud takové stanovisko neměl, byla míra recidivy 23 %. Významnější rozdíly nebylo možné zaznamenat ani mezi těmi podmíněně propuštěnými, kteří byli ve výkonu trestu před podmíněným propuštěním zapojeni do projektu Křehká šance, kde recidivovalo 27 % z nich, ve srovnání s 23 % recidivujících podmíněně propuštěných, kteří v tomto projektu zapojeni nebyli. Zde je zároveň znovu třeba poukázat na velmi nízký počet osob v našem výzkumném souboru, které byly zapojeny do projektu Křehká šance, jednalo se pouze o 37 osob.

VIII.5 Shrnutí

Závěrem je možné shrnout, že v rámci našeho výzkumného souboru poměrně velká část podmíněně propuštěných nebyla v systému trestní justice poprvé. Bez předchozího záznamu o odsouzení bylo jen 23 % z nich, vyjdeme-li pouze z předchozích záznamů, které se nijak nevztahovaly k předmětnému rozhodnutí o podmíněném propuštění. Na druhou stranu více než dvě třetiny (68 %) neměly předchozí zkušenost s výkonem nepodmíněného trestu odnětí svobody. To patrně souvisí s tím, že téměř polovinu případů (45 %) tvořily osoby, které byly aktuálně ve výkonu trestu odnětí svobody na základě přeměny alternativního trestu. Z hlediska trestných činů, pro které se tyto osoby ocitly ve vězení, a byly následně podmíněně propouštěny, se jednalo nejčastěji o krádeže. Mezi poměrně častou skupinu činů pak patřily různé druhy podvodů, drogové delikty, především nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy, a dále trestný čin zanedbání povinné výživy. Za zmínku stojí, že přibližně ve třetině případů se rozhodnutí o podmíněném propuštění vztahovalo k více rozhodnutím o vině a trestu, což může svědčit také o kumulaci přeměněných alternativních trestů.

Ve shodě s dlouhodobějším trendem, který potvrzují i statistické údaje, ve většině případů soudy uložily v rámci rozhodnutí o podmíněném propuštění dohled probačního úředníka (59 %). Přibližně ve třetině případů též přiměřené povinnosti či přiměřená omezení, nejčastěji ve spojení s dohledem.

Z hlediska hodnocení úspěšnosti pobytu podmíněně propuštěných na svobodě lze konstatovat, že v rámci sledovaného období se osvědčilo 18 % z nich, přičemž je třeba brát do úvahy, že v řadě případů ještě neskončila zkušební doba. U osob se zkušební dobou do 2 a půl roku to byla přibližně čtvrtina z nich.

Nařízení zbytku výkonu trestu (revokace podmíněného propuštění) nebyly příliš časté, jednalo se jen o 13 % osob. V případech revokací se pak ukázaly jako významné především věk podmíněně propuštěného v době podmíněného propuštění, ale také v době prvního odsouzení, kdy s narůstajícím věkem počet revokací klesal. Význam měla i trestní minulost (záznamy o předchozích odsouzeních), kdy v zásadě s nárůstem počtu záznamů se zvyšovala i míra revokací. Vliv mělo i to, o jaký druh trestné činnosti se jednalo. Více selhávali pachatelé krádeží a loupeží a vydírání. Vyšší míry revokací byly též zaznamenány u podmíněně propuštěných s dohledem. Naopak skutečnost, že soud měl k dispozici před rozhodnutím stanovisko probačního úředníka, či že byl podmíněně propuštěný ve výkonu trestu zapojen do projektu Křehká šance, zde neměl vliv, byť je třeba poukázat na obecně nízké počty takto zapojených osob. Zároveň lze dovodit, že ve většině případů revokací

byla u podmíněně propuštěných zároveň zjištěna recidiva. Revokace pouze z jiných důvodů byly spíše výjimečné. Kromě toho, ve 45 % případů, kdy byla zjištěna recidiva, soudy nerozhodly o revokaci.

Zajímavým zjištěním byla, ve srovnání s poznatky předchozího výzkumu IKSP, nízká míra recidivy po podmíněném propuštění. V rámci našeho výzkumného souboru byl zaznamenán další záznam po podmíněném propuštění do 2 let pouze u necelých 20 % z nich, což je téměř polovina vzhledem k poznatkům z dřívějšího výzkumu. Tento rozdíl lze patrně vysvětlit především tím, že významná část zkušební doby spadala do období pandemie covid-19, se kterou byl obecně spojen i výrazný pokles registrované kriminality. Recidiva za celé sledované období přibližně 2 a půl roku po podmíněném propuštění byla necelých 23 %. V případě první recidivy je třeba konstatovat, že v 59 % došlo k vyhlášení (vydání) rozhodnutí o ní do roku a půl od podmíněného propuštění. Zároveň je možné zmínit, že i když nezanedbatelná část odsouzených byla ve výkonu trestu pro velmi závažné formy kriminality, v případě první zaznamenané recidivy se jednalo o méně závažné formy kriminality, jako jsou krádeže či maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání. V převážné míře se jednalo o obecnou recidivu, speciální recidivy se dopouštěly převážně osoby, co byly ve výkonu trestu pro krádeže a maření výkonu úředního rozhodnutí.

Také v případě recidivy se ukázala jako významná hlediska věk v době podmíněného propuštění, věk v době prvního odsouzení, druh trestné činnosti, či trestní minulost (počet předchozích záznamů v RT), předchozí zkušenosti s výkonem trestu odnětí svobody, kdy podmíněně propuštění nižšího věku a ti s trestní minulostí vykazovali vyšší míru recidivy. Platilo to i s předchozí zkušeností s revokací podmíněného propuštění. Zde je však třeba brát do úvahy velmi nízký počet osob s touto zkušeností, což zřejmě souvisí s tím, že soudy v takových případech příliš institut podmíněného propuštění nevyužívají. Vyšší míra recidivy se ukázala též v případě předchozího výkonu nějakého alternativního trestu či opatření, na kterém se podílela PMS. Naopak významné rozdíly v recidivě nebyly shledány v případě, že osoba již byla v minulosti podmíněně propuštěna, opět zde ovšem šlo o velmi malé počty osob. Vyšší míru recidivy bylo možné zaznamenat také u podmíněně propuštěných s dohledem. To může svědčit o tom, že soudy dohled skutečně ukládají v případě rizikovějších pachatelů. Významné rozdíly v recidivě však nebyly shledány z hlediska pohlaví podmíněně propuštěných, v existenci stanoviska PMS v době rozhodování o podmíněném propuštění či v zapojení do projektu Křehká šance, i zde je však třeba brát do úvahy nízký počet osob zapojených do tohoto projektu.

IX.

Závěr

Problematika užšího provázání penitenciární a postpenitenciární péče a bezpečného propuštění odsouzených osob z výkonu trestu odnětí svobody je dlouhodobě předmětem společného odborného zájmu a spolupráce mezi VS ČR a PMS.

Podmíněné propuštění je významným motivačním prvkem pro odsouzené, přináší odsouzeným perspektivu propuštění a motivuje je k pozitivním změnám. Zároveň by mělo platit, že napravení odsouzených a jejich budoucí reintegrace do společnosti nemohou být vnímány izolovaně, bez zdůraznění role postpenitenciární péče, vlivu prevence kriminality a v neposlední řadě bez fungování sociálního systému státu.

Příprava odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody na podmíněné propuštění a následný život na svobodě je jedním z důležitých nástrojů jejich včasného a účinného sociálního začleňování. Provázání penitenciární a postpenitenciární péče je zásadní téma moderní trestní politiky. V takto pojatém institutu podmíněného propuštění mají důležitou roli i probační úředníci, kteří se v zahraničí zapojují i do procesu přípravy na propuštění. Na to je kladen důraz i ve významných mezinárodních dokumentech, které se zaměřují na danou problematiku, konkrétně např. v Doporučení Rec(2006)2-rev Výboru ministrů členským státům k Evropským vězeňským pravidlům, Doporučení CM/Rec Výboru ministrů členským státům o podmíněném propuštění (paroli) či poměrně podrobně např. v Doporučení CM/Rec (2010) Výboru ministrů členským státům o probačních pravidlech Rady Evropy. V některých zemích v zahraničí vězeňské a probační služby vyvíjejí aktivity v úzké součinnosti. Společně se podílejí na procesu reintegrace odsouzených a kooperují i v procesu rozhodování o podmíněném propuštění. V tomto kontextu lze poukázat na příklady dobré praxe např. v Nizozemí či Německu, kde je před podmíněným propuštěním probační služba (resp. pracovník, který působí v organizaci se stejným zaměřením) zapojena vždy. Zároveň se v Německu osvědčuje zapojení takového pracovníka již 6 měsíců před termínem propuštění, byť ani zde to není pravidlem. Za inspirující lze považovat též to, že v některých zemích, např. v Německu, Rakousku či Norsku je kladen důraz na kontinuitu práce konkrétního probačního pracovníka před i po propuštění, tam, kde je to možné. Jako přínosné lze označit též např. svolávání kulatých stolů, kde je do řešení otázek souvisejících s konkrétními potřebami zapojeno více subjektů. Specifický přístup je pak patrný v Anglii a Walesu, kde je systém zapojení probačního pracovníka, ale též rozhodování parolovou radou, odstupňováno dle závažnosti případu, resp. dle typu uloženého trestu. K zamyšlení slouží i přístup zvolený v Severním Irsku, kde působí probační pracovníci přímo jako koordinátoři trestu ve věznici u všech odsouzených s trestem delším 12 měsíců (tj. tam, kde po propuštění bude uložen dohled). Zároveň je zde standardem, že se pachatel ještě ve výkonu trestu setkává s úředníkem, se kterým bude dále spolupracovat po propuštění.

Pokud jde situaci v ČR, tak z hlediska vývoje právní úpravy došlo od rekodifikace v roce 2010 trestního práva hmotného v TrZ v případě institutu podmíněného propuštění k řadě změn. Na jedné straně byly v rámci rekodifikace zpřísněny podmínky, které se týkaly podmíněného propuštění u velmi závažných trestných činů, z hlediska posuzování rizika budoucí recidivy. Na druhé straně došlo k opakovaným pokusům o širší aplikaci podmíněného propuštění, které se projevilo především ve zkracování povinných dob výkonu trestu pro podmíněné propuštění zejména v případech méně zá-

važné trestné činnosti a v případě osob, které se ocitly poprvé ve výkonu trestu. Nutno dodat, že tyto změny se dle naší analýzy statistických údajů v aplikaci podmíněného propuštění výrazněji neprojeví.

Statistická data aplikace podmíněného propuštění ukazují, že významným faktorem ve sledovaném období byla amnestie prezidenta republiky v roce 2013, která způsobila pokles počtů podmíněně propuštěných. I v dalších letech zůstal počet podmíněně propuštěných velmi podobný. Amnestie způsobila, že na osoby, kterým byl prominut trest, se hledělo, jako by nebyly odsouzeny. Faktorem, který mohl nepřímo ovlivnit nízký podíl propuštěných odsouzených v následujících letech, byla i reforma typu věznic provedená zákonem č. 58/2017 Sb. Tím se mohl zpřísnit pohled některých soudců na žadatele o podmíněné propuštění, a to v souvislosti se zařazením do příslušného stupně zabezpečení věznice s ostrahou (nízký, střední, vysoký).

Jedním ze základních problémů právní úpravy jsou poměrně obecně vymezené podmínky pro podmíněné propuštění, a to konkrétně prokázání polepšení, a především pak prognóza vedení řádného života po propuštění. Těch se však změny právní úpravy v letech 2010 až 2025 nedotkly. Nicméně v tomto směru je třeba zmínit význam již poměrně ustálené judikatury Ústavního soudu. Významným předělem byl náleze Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 482/18, který poskytl v tomto směru poměrně podrobná vodítka, jak dané podmínky posuzovat. Přesto, jak ukazují poznatky našeho výzkumu i jiných šetření, v praxi se stále objevují výrazné rozdíly v jejich výkladu a aplikaci podmíněného propuštění, a také v tom, do jaké míry jsou rozhodnutí o podmíněném propuštění náležitě odůvodněna. Je zřejmé, že především otázka trestní minulosti a dřívějšího selhání při výkonu trestních sankcí je stále považována pro část aplikační praxe za stěžejní faktor, ze kterého je dovozována absence splnění podmínky vedení řádného života v budoucnu. A to, aniž by byly dostatečně vzaty do úvahy dynamické faktory, které ji ovlivňují.

Je otázka, zda je řešením změna právní úpravy spočívající např. v demonstrativním výčtu hledisek, které by měly být zvažovány při hodnocení těchto dvou podmínek. Vzhledem k tomu, že tato hlediska by měla být v aplikační praxi již dostatečně známa ze stávající judikatury, důraz by měl být kladen i na vzdělávací činnost v rámci justiční soustavy, a to včetně poznatků o dynamických faktorech ovlivňujících recidivu a proces desistance.

Určité interpretační problémy mohou v praxi také, čistě dle jazykového výkladu, vyvolávat i alternativně formulované podmínky posuzování prognózy vedení řádného života a přijetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného v ustanovení § 88 odst. 1 TrZ. Možná by stačilo jako podmínku ponechat jen prognózu očekávání vedení řádného života v budoucnu. To by se dalo formulovat např. tak, že pokud soud shledá, že u odsouzeného pro naplnění očekávání vedení řádného života je nutné současné působení zájmového sdružení občanů, přijme záruku za dovršení nápravy.

V kontextu posuzování podmínky vedení řádného života v budoucnu lze poukázat na to, že výsledky analýzy údajů z RT o podmíněně propuštěných v roce 2019 ukázaly velmi nízkou míru recidivy. V rámci našeho výzkumného souboru byl zaznamenán záznam po podmíněném propuštění do 2 let pouze u necelých 20 % z nich, což je téměř polovina vzhledem k poznatkům z dřívějšího výzkumu IKSP z roku 2014. To lze patrně zdůvodnit

především tím, že podstatná část sledované zkušební doby spadala do období pandemie covid-19, v jejímž průběhu došlo k výrazným zásahům do omezení svobody pohybu obyvatel ČR. V této době bylo též možné zaznamenat výrazný pokles registrované kriminality. I v rámci této analýzy se dále potvrdily poznatky o významných faktorech ovlivňujících recidivu. Význam měla i předchozí zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody či zkušenost s výkonem nějakého trestu či opatření, na které dohlížela PMS. Více také recidivovali ti podmíněně propuštění, u kterých již v minulosti došlo k rozhodnutí o výkonu zbytku trestu odnětí svobody, ve srovnání s těmi, u kterých v minulosti k revokaci nedošlo. Nicméně zároveň je třeba právě z hlediska rozhodování o podmíněném propuštění vzít v úvahu to, že více než polovina z těch, u kterých již v minulosti došlo k revokaci dřívějšího rozhodnutí o podmíněném propuštění, se v námi sledovaném rozhodnutí o podmíněném propuštění již znovu recidivy nedopustila. Nejvyšší míru recidivy vykazovali podmíněně propuštění, kteří byli ve výkonu trestu pro krádeže, vyšší míru pak vykazovaly také odsouzení pro loupeže a vydírání. Naopak výrazně nižší podíl recidivy byl zaznamenán v případech různých podvodných forem trestné činnosti a zpronevěr či zanedbání povinné výživy. Obecně je pak třeba upozornit na to, že i když nezanedbatelná část podmíněně propuštěných byla ve výkonu trestu pro velmi závažné formy kriminality, v případě první zaznamenané recidivy se jednalo o méně závažné formy kriminality, jako jsou krádeže či maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázaní. V převážné míře se jednalo o obecnou recidivu, speciální recidivy se dopouštěly převážně osoby, co byly ve výkonu trestu pro krádeže a maření výkonu úředního rozhodnutí.

K efektivnímu rozhodování o podmíněném propuštění je významná i míra revokací. V rámci naší analýzy z RT byla velmi nízká (13 %), což lze opět patrně dát zejména do souvislosti s vlivem opatření souvisejících s pandemií covid-19. I v případě revokací se ukázal význam obdobných faktorů jako u recidivy. To patrně souvisí i s tím, že v naprosté většině případů, kdy došlo k revokaci, byla též zaznamenána recidiva.

Zároveň je třeba poukázat i na to, že došlo, opět zejména pod vlivem novější judikatury Ústavního soudu, k posunu od vnímání institutu podmíněného propuštění jako mimořádného institutu „za odměnu“, na který není právní nárok, k tomu, že za splnění zákonných podmínek by odsouzený podmíněně propuštěn být měl. Nutno však dodat, že v rámci odborné diskuze, a to i v rámci Ústavního soudu, na tuto otázku není jednoznačný názor. Proto lze ocenit, že v rámci novelizace účinné od 1. 1. 2026¹²⁷ již přímo zákonodárce jasně stanoví, že v případě, že odsouzený splní zákonné podmínky, měl by být podmíněně propuštěn. To vše za zachování diskrečního modelu, což lze hodnotit pozitivně. Přejít k automatickému systému propouštění by mohl ještě zvýšit riziko toho, že soudy, které budou rozhodovat o vině a trestu, s tím budou počítat, což by se mohlo projevit v ukládání trestů odnětí svobody v delší výměře.

Tato novelizace zároveň přináší i další pozitivní prvky, např. srovnání podmínek pro jednotlivé kategorie odsouzených, vypuštění podmínky včasného nástupu do výkonu trestu u zločinů či výklad pojmu prokázání polepšení. Na druhou stranu v případě prognózy

127 Provedená zákonem č. 270/2025 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

rádného života, která v praxi činí asi nejvýraznější problémy z hlediska aplikační praxe, takový bližší výklad neobsahuje. Většinu změn, které přináší, je možné hodnotit kladně, neboť reagují na řadu aktuálních problémů současné právní úpravy.

Další pozitivní změnu přinesla novelizace TrZ s účinností od 1. 1. 2022, která spočívala v možnosti zrušit dohled či přiměřená omezení či přiměřené povinnosti s ohledem na chování a posun podmíněně propuštěného ve zkušební době.

Ostatní změny pak v různé míře přinesly možnost „zpřísnění“ podmíněného propuštění, nicméně spíše prostřednictvím omezení či povinností (např. výkon prací ve prospěch poskytovatelů obecně prospěšných prací či složení peněžitě částky), které nemusí mít takový dopad z hlediska reintegrace, jako cílená přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, zaměřené na kriminologické potřeby odsouzených. Neúměrná kumulace povinností, které v zásadě reintegrační efekty nemají, může vést naopak ke ztížení reintegrace a k riziku revokací, nikoli pro další recidivu či jiné závažné jednání, ale „pouze“ pro neplnění podmínek podmíněného propuštění. Pozitivně lze proto v tomto směru hodnotit změnu právní úpravy účinnou od 8. 12. 2012, která zrušila obligatorního uložení těchto povinností.

Uložení takových povinností (co samozřejmě platí i pro povinnost zdržovat se v určném obydlí) by mělo předcházet velmi důkladné prověření situace, ve které se odsouzený bude nacházet po propuštění. V potaz by měly být brány jak majetkové poměry, tak podmínky zaměstnání či dalších povinností odsouzeného, a to v kontextu úsilí o jejich reintegraci a desistenci. Opomenuty by neměly být také např. aktivity zaměřené na zvyšování kvalifikace, řešení závislostí či jiných psychických problémů. I zde zároveň mohou pro účely rozhodování soudu nabývat na významu stanoviska PMS před rozhodnutím, byť v oblasti objektivního zkoumání majetkových poměrů zde bude mít PMS omezenější možnosti.

Pokud jde o řízení o podmíněném propuštění, nejvýraznější novelizace s účinností od 1. 1. 2022, jejímž cílem bylo zejména zefektivnit rozhodování o podmíněném propuštění, se projevila výrazným zjednodušením řízení. Nelze ovšem pominout, že to zároveň přineslo výrazná omezení práv odsouzených, kteří nyní mohou podat návrh jen prostřednictvím věznic. Věznice a nikoli soud se tak zároveň staly určitým posuzovacím orgánem z hlediska hodnocení povinné doby pro podmíněné propuštění, což nemusí být v praxi vždy jednoduchá otázka. Obecně se tím tedy fakticky může prodloužit doba, kdy může být před soudem zahájeno řízení o podmíněném propuštění, a to k tíži odsouzeného. Zároveň došlo i k omezení možnosti podat nový návrh po zpětvzetí návrhu odsouzeným. Cílem bylo zřejmě do jisté míry zabránit tzv. „pépěčkové“ turistice. Otázka však je, zda výrazné rozdíly v rozhodovací praxi soudů mají být řešeny omezením práv odsouzených podat opětovnou žádost o podmíněné propuštění po zpětvzetí dřívějšího návrhu. Tato změna se již projevila v aplikační praxi, kdy dle soudních statistik došlo k výraznému poklesu zpětvzetí návrhů na podmíněné propuštění.

Ze statistických údajů vyplývá, že od roku 2017 soudy začaly preferovat podmíněné propuštění za současného vyslovení dohledu. Ideální stav by byl, kdyby soudy měly před uložením dohledu informace o odsouzeném ze stanoviska PMS.

Z počtu zpracovaných stanovisek PMS k podmíněnému propuštění, který se ve sledovaném období pohyboval v pásmu od 300 do 700 stanovisek ročně, je patrné, že podíl zpracovaných stanovisek ze všech žádostí odsouzených o podmíněné propuštění je nízký a pohybuje se okolo 5 %. Množství zpracovaných stanovisek PMS se v jednotlivých soudních krajích značně liší a působí nerovnoměrně, a to zejména tam, kde je větší počet věznic.

Z analýzy údajů o odsouzených z RT vyplynulo, že vyšší míra recidivy byla u podmíněně propuštěných s dohledem ve srovnání s těmi, kterým soud dohled neuložil, a obdobně mezi těmi, kterým soud uložil v rámci rozhodnutí o podmíněném propuštění přiměřené povinnosti či přiměřená omezení ve srovnání s těmi, kterým je soud neuložil. To zřejmě souvisí s tím, že soud přiměřené povinnosti či povinnosti ukládal velmi často právě v kombinaci s dohledem. Rozdíl mezi podmíněně propuštěnými s dohledem a bez dohledu může svědčit právě o tom, že soudy berou v úvahu míru rizika recidivy při rozhodování o podmíněném propuštění a v rizikovějších případech ukládají dohled, případně další formy intervence. Nicméně k efektivnímu rozhodování o podmíněném propuštění a uložení dohledu by nepochybně bylo dobré, aby zde již před jejich uložením měl soud k dispozici od PMS stanovisko o odsouzeném. Jako ideální by pak byla praxe, kdyby byla zachována kontinuita, kdy konkrétní pracovník seznámí již předem odsouzeného s tím, co je spojeno s uložením dohledu či dalších intervencí a pokračuje v práci s klientem i po podmíněném propuštění.

V rámci analýzy RT nebyly shledány statisticky významné rozdíly mezi těmi podmíněně propuštěnými, u kterých měl soud před rozhodnutím o podmíněném propuštění k dispozici stanovisko PMS (včetně těch zapojených v projektu Křehká šance), ve srovnání s těmi, kde je neměl. Významné rozdíly nebyly zjištěny ani mezi podmíněně propuštěnými, kteří byli ve výkonu trestu před podmíněným propuštěním zapojeni do projektu Křehká šance, ve srovnání s těmi, kteří v tomto projektu zapojeni nebyli. Obdobně to platilo u těchto ukazatelů i z hlediska srovnání podmíněně propuštěných, u kterých došlo k revokaci ve srovnání s těmi, u kterých tomu tak nebylo. Z toho lze však jen obtížně něco dovozovat s ohledem na velmi nízké počty osob, u kterých bylo stanovisko PMS vypracováno, či byly zapojeny do projektu Křehká šance v rámci našeho vzorku. Zároveň lze předpokládat, že s ohledem na velmi nízké počty případů, kdy je vypracováno stanovisko PMS v rámci ČR, se zapojuje PMS spíše v případech odsouzených, u kterých lze očekávat vyšší riziko.

Pokud se zaměříme na názory odborné veřejnosti na zkoumanou problematiku, tak z expertního šetření vyplývá, že oslovení odborníci z řad soudců, státních zástupců, probačních úředníků, koordinátorů spolupráce mezi VS a PMS, sociálních kurátorů, zástupců neziskových organizací, by přivítali větší zapojení probačních úředníků do přípravy odsouzených na propuštění a do přípravy podkladů pro rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění. V souladu s názory expertů by bylo vhodné podíl žádostí s vypracovaným stanoviskem PMS zvýšit. Paradoxně nejmenší podporu pro širší zapojení vyjádřili probační úředníci a koordinátoři spolupráce VS a PMS. Argumenty nebyly odborného charakteru, ale bylo poukazováno na nedostatečnou personální kapacitu PMS, se kterou se pojila obava realizovat agendu podmíněného propuštění u širšího okruhu odsouzených.

Pozitivní zprávou z expertního šetření je skutečnost, že všechny skupiny oslovených respondentů oceňovaly vysokou užitečnost stanovisek PMS pro rozhodování o podmíně-

ném propuštění. Soudci a státní zástupci oceňovali kvalitu stanovisek PMS a důležitost informací v něm obsažených pro rozhodování soudu. Soudci byla velmi pozitivně hodnocena aktuálnost informací a státními zástupci jejich přehlednost a úplnost. Bylo by proto vhodné zajistit PMS po personální stránce, aby byla schopná v této oblasti navýšit kapacitu.

Jednou z rozhodujících zákonných podmínek pro posouzení možnosti podmíněného propuštění odsouzeného je skutečnost, že lze od odsouzeného očekávat, že v budoucnu povede řádný život. Z výsledků expertního šetření mezi soudci vyplývá, že pro posouzení vedení řádného života odsouzeného na svobodě jsou pro jejich rozhodování důležité tři oblasti informací, a to: o zajištěných podmínkách života odsouzeného na svobodě, poznatky o náhledu odsouzeného na trestnou činnost a informace o trestní minulosti odsouzeného.

V rámci šetření respondenti poukázali i na nedostatky v právní úpravě institutu podmíněného propuštění. Nejvíce kritických komentářů respondentů směřovalo obecně k neurčitě nastaveným podmínkám pro podmíněné propuštění, dále k možnosti žádat o podmíněné propuštění po výkonu třetiny trestu odnětí svobody, k „legislativnímu trendu“ ve zkracování lhůty pro možnost podmíněného propuštění či pro podání opakované žádosti o podmíněné propuštění. Někteří státní zástupci dokonce navrhovali zpřísnění podmínek pro podmíněné propuštění. Probační úředníci a koordinátoři spolupráce VS by přivítali legislativní zakotvení činnosti PMS při realizaci institutu podmíněného propuštění, a to ve fázi před rozhodnutím soudu o podmíněném propuštění. Sociální kurátoři poukázali na nedostatečné zakotvení pozice sociálního kurátora v celém systému institutu podmíněného propuštění.

Pokud jde o problémy v aplikační praxi podmíněného propuštění, mezi experty rezonovalo téma neuspokojivého nastavení celého systému přípravy odsouzených na propuštění a nejednotnosti systému výběru odsouzených vhodných pro podmíněné propuštění. Pro část oslovených respondentů představovala problém vzájemná neinformovanost subjektů zapojených při realizaci podmíněného propuštění. Někteří experti z řad VS a PMS se kriticky vyjádřili k nepředvídatelnosti rozhodování soudů, spočívající v rozdílném hodnocení podmínek pro podmíněné propuštění jednotlivými soudci.

Ve shodě s názory expertů platí, že aby byl celý systém přípravy odsouzených na podmíněné propuštění funkční, je potřeba zajistit dostatečně dlouhou a odborně kvalitní přípravu odsouzených na podmíněné propuštění a zároveň vytvořit uspokojivé podmínky pro poskytování postpenitenciární péče u nás. Zhruba třetina námi oslovených soudců považuje omezenou nabídku resocializačních programů pro odsouzené, realizovaných na svobodě po propuštění, za velký problém a považuje ji za neuspokojivou.

Z analýzy vzorku případů soudních spisů, kde soud podmíněné propuštění zamítl a obě služby (VS i PMS) se přiklonily k propuštění odsouzeného, bylo možné v odůvodnění rozhodnutí soudů zaznamenat ne zcela dostatečné vypořádání se s argumenty obou služeb na celkovou změnu chování odsouzeného a jeho připravenosti na život na svobodě. Důvody pro zamítnutí žádosti se vztahovaly především k trestní minulosti odsouzeného, a to i v případech, když obě služby popisují skutečnosti a důvody pro propuštění odsouzeného. Soudy dále v odůvodněních poukazovaly, kromě problému s trestní minulostí odsouzeného, i na, z jejich hlediska, nedostatečnou míru sebereflexe závadového chování

odsouzeného a nízkou míru přijetí odpovědnosti za své trestní jednání. Pohled státních zástupců a soudců na jedné straně a pohled odborných zaměstnanců obou služeb na odsouzené se tak v řadě případů značně rozcházel.

Od roku 2013 až doposud počty zamítnutých žádostí předstihly počty podmíněně propuštěných osob. Statistické údaje ukazují, že od roku 2013 je zhruba u poloviny okresních soudů rozhodujících o podmíněném propuštění podíl propuštěných odsouzených menší než odsouzených, kde soud jejich žádost zamítl. I s přihlédnutím k typu věznice, stupni zabezpečení a celkové skladbě odsouzených v jednotlivých věznicích je rozpětí velmi výrazné. Ukazuje se, že tato skutečnost je důsledkem systémového problému, který spočívá v nejasných zákonných podmínkách pro podmíněné propuštění. Nejednoznačnost vede ke značným rozdílům mezi jednotlivými soudy a tento problém stále přetrvává, přestože již judikatura Ústavního soudu nabízí pro praxi poměrně podrobná vodítka pro jejich interpretaci.

Pokud se v jednotlivých soudních okresech dlouhodobě rozchází pohled obou služeb a soudců, resp. státních zástupců na otázku splnění zákonných podmínek pro podmíněné propuštění, pak je nezbytné se sejt a vést diskuzi o příčinách tohoto stavu a debatovat o tom, jak lépe odsouzené připravovat na podmíněné propuštění, na co se zaměřit při odborném zacházení s odsouzenými, aby pro soudce (státní zástupce) byly naplněny zákonné podmínky pro podmíněné propuštění.

Z našeho výzkumu vyplývá, že pro soudce jsou u odsouzených důležité zajištěné podmínky života na svobodě, zejména zajištěné zaměstnání a bydlení. Podstatná je pro soud i podpora rodiny či aktivní snaha odsouzeného řešit svoji finanční situaci. Zároveň je pro ně významným aspektem dlouhodobost nastavené cesty ke změně v chování odsouzeného a předpoklad ukotvení této změny. Z časových důvodů je v praxi PMS postupováno tak, aby služba obdržela podnět ke spolupráci od odsouzeného nejpozději 4 měsíce před možným termínem podání žádosti o podmíněné propuštění. Podle našeho názoru je doba 4 měsíců pro spolupráci mezi odsouzeným a probačním úředníkem při přípravě na podmíněné propuštění nedostatečná. Stejně to vnímala i třetina oslovených probačních úředníků v rámci expertního šetření. Doba by měla být prodloužena, a to na nejméně 6 měsíců.

Šance odsouzených na propuštění značně zesiluje aktivní přístup odsouzených, který je započat ideálně ihned po nástupu do VTOS. Právě zde vidíme prostor pro odbornou práci obou služeb, jak prokázat polepšení ve VTOS a sebereflexi nad svým chováním, jak doložit u odsouzených aktivitu ke změně a řešení následků trestné činnosti. Z analýzy našeho vzorku soudních spisů dále vyplývá, že pro soudy je podstatné i odborné vedení odsouzených ke zvýšení odpovědnosti vůči obětem trestné činnosti. V souvislosti s výše uvedeným je při přípravě odsouzených na podmíněné propuštění a při odborném vedení a pomoci probačních úředníků důležité akcentovat principy a zásady restorativní justice.

Analýza na vzorku stanovisek PMS ukázala, že i když ve většině případů probační úředníci respektují metodická doporučení PMS vztahující se k obsahové struktuře stanovisek určených pro rozhodování soudů o podmíněném propuštění, v praxi se kvalita zpracování těchto odborných výstupů liší. Většina stanovisek obsahovala závěry opírající

se o objektivizovaná zjištění o klientech, disponovala zpracovanou analýzou identifikovaných rizik a potřeb, návrhy konkrétních opatření na snížení zjištěných potenciálních rizik odsouzeného, jakož i odůvodněné závěrečné stanovisko pro soud.

Ve výzkumném vzorku se, byť v menší míře, objevily i případy zpracování stanovisek, která lze optikou nároků na deklarovanou kvalitu výstupů PMS považovat za méně vyhovující až problematická. Nejčastěji se pak jednalo o nedostatečnou jednoznačnost závěrů, ze kterých jasně nevyplývá, zda PMS propuštění odsouzeného doporučuje, či nikoliv. V některých případech nebylo zcela zřejmé, o jaké skutečnosti se odborné stanovisko opírá, případně závěr PMS vyzníval s ohledem na další informace v textu rozporuplně.

Další problematickou oblast představovaly informace o situaci klienta, které probační úředníci do svých stanovisek zahrnuli, aniž by bylo zcela zřejmé, zda nebo jakým způsobem je ověřovali nebo jinak objektivizovali. Limity praxe oproti požadavkům metodického standardu lze vnímat i při zpracování tématu analýzy rizik a potřeb, zejména pak při zhodnocení, komu a za jakých okolností hrozí újma, dále v oblasti zhodnocení motivace a sebereflexe odsouzeného, tedy okruhu informací, které jsou podle našich poznatků z analýzy soudních spisů pro rozhodování soudů velice důležité.

Zajímavý poznatek se týká i oblasti spolupráce PMS s oběťmi trestných činů a jejího významu při zpracování stanovisek k žádostem o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Analýza v tomto ohledu ukázala, že v praxi probační úředníci při zpracování stanovisek sdělují soudu informace o kontaktování obětí přibližně jen v polovině případů, ve kterých oběť figuruje. Podobně také jen zhruba v polovině stanovisek bylo možno dohledat alespoň částečnou informaci o postoji pachatele k oběti a způsobeným následkům. V ostatních případech se překvapivě toto téma neobjevilo vůbec. Přitom, jak ukázala analýza soudních spisů, soudci právě tyto skutečnosti vnímají jako důležité pro zhodnocení zákonných podmínek pro podmíněné propuštění.

V České republice je příprava vězňených osob na propuštění limitována možnostmi, kterými aktuálně disponuje, jak VS ČR, tak PMS a další relevantní subjekty (sociální kurátoři, neziskový sektor). Současné personální zdroje obou služeb neumožňují uspokojivé pokrytí komplexní odborné práce s odsouzenými připravujícími se na podmíněné propuštění.

Na závěr lze z výsledků našeho výzkumu doporučit, aby úsilí všech zainteresovaných subjektů směřovalo:

- k systematické a dlouhodobé přípravě odsouzených na možnost podmíněného propuštění pro bezpečný návrat na svobodu, která akcentuje význam aktivní přípravy odsouzených na propuštění ve spolupráci s odborným personálem VS, PMS, sociálními kurátory a neziskovými organizacemi;
- ke komplexnímu posouzení žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění zohledňující průběh výkonu trestu odnětí svobody, které zahrnuje změny v náhledu odsouzeného na trestnou činnost, řešení následků trestné činnosti, včetně zohlednění potřeb obětí, které soudu slouží jako podklad pro jeho rozhodnutí;
- k vytvoření bezpečného plánu propuštění zohledňujícího vyhodnocení potřeb a rizik v účinnější spolupráci VS ČR, PMS, sociálních kurátorů a neziskových organizací, který zvýší stávající míru provázanosti práce s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí

svobody a umožní podmíněné propuštění vnímat nikoli jako ukončení celého procesu reintegrace odsouzeného, ale jako jeho pokračování v adekvátních podmínkách na svobodě.

Resumé

Publikace je výstupem z výzkumného projektu „Institut podmíněného propuštění v aplikační praxi“, který byl zařazen ve Střednědobém plánu výzkumné činnosti IKSP na období 2020 až 2023. Problematika bezpečného propuštění odsouzených osob z výkonu trestu odnětí svobody je dlouhodobě předmětem odborného zájmu Vězeňské služby České republiky a Probační a mediační služby.

Předmětem výzkumu byl institut podmíněného propuštění z pohledu aplikační praxe probačních pracovníků až do fáze rozhodnutí soudu o žádosti o podmíněné propuštění. Výzkumný úkol vycházel i z úkolů a cílů Koncepce rozvoje probace a mediací do roku 2025 (Probační a mediační služba, 2017), která předpokládá, že odborná činnost Probační a mediační služby by měla vycházet z dostupných výzkumných poznatků a praktických zkušeností. Výzkum se primárně zaměřil na působení probačních pracovníků při odborném vedení a podpoře při přípravě odsouzených na přechod z vězeňského prostředí do společnosti a současně na jejich činnost v přípravě podkladů pro rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění, která spočívá v odborném posouzení připravenosti odsouzeného na možnost podmíněného propuštění.

Cílem výzkumu bylo popsat činnost probačních pracovníků v oblasti přípravy odsouzených na podmíněné propuštění, zhodnotit jejich činnost při kvalifikovaném posouzení připravenosti odsouzeného na propuštění, analyzovat, jaký vliv má tato činnost u odsouzených na výkon podmíněného propuštění. Dále analyzovat informace o rozhodování soudů o podmíněném propuštění, zjistit poznatky o spolupráci probačních pracovníků s odsouzenými a dalšími subjekty působícími při podmíněném propuštění, analyzovat statistické údaje, zhodnotit praxi orgánů činných v trestním řízení ve věcech, kdy je rozhodováno o podmíněném propuštění. Analyzovat i názory a postoje soudců, státních zástupců, probačních pracovníků a dalších subjektů, podílejících se na penitenciární a postpenitenciární péči a formulovat návrhy na zlepšení stávající praxe a na případné změny právní úpravy.

K naplnění cílů výzkumu řešení výzkumného úkolu byly využity jak kvalitativní, tak i kvantitativní metody výzkumu: analýza českých právních předpisů, interních předpisů a metodik VS ČR a PMS a dalších relevantních dokumentů, analýza trestních spisů ve věcech, v nichž bylo rozhodováno o žádosti o podmíněné propuštění, analýza stanovisek PMS k žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění, analýza anonymizovaných sestav propuštěných osob z Rejstříku trestů, analýza statistických údajů Ministerstva spravedlnosti a PMS k podmíněnému propuštění, expertní dotazníkové šetření mezi soudci, státními zástupci, probačními pracovníky a odbornými pracovníky VS ČR (koordinátory spolupráce s PMS), sociálními kurátory a zástupci neziskových organizací, kteří působí ve vězeňství.

V rámci aplikační praxe institutu podmíněného propuštění mají v zahraničí důležitou roli i probační úředníci, kteří se zapojují do procesu přípravy na propuštění ve větším rozsahu než u nás. Tato skutečnost má oporu v relevantních mezinárodních dokumentech, které se zaměřují na danou problematiku (Doporučení CM/Rec Výboru ministrů členským

státům o podmíněném propuštění (paroli), Doporučení CM/Rec (2010) Výboru ministrů členským státům o probačních pravidlech Rady Evropy). V některých státech v zahraničí vězeňské a probační služby vyvíjejí aktivity v úzké součinnosti. Společně se podílejí na procesu reintegrace odsouzených a kooperují i v procesu rozhodování o podmíněném propuštění.

Pokud jde situaci v ČR, tak z hlediska vývoje právní úpravy došlo od rekodifikace v roce 2010 trestního práva hmotného v TrZ v případě institutu podmíněného propuštění k řadě změn. Na jedné straně byly v rámci rekodifikace zpřísněny podmínky, které se týkaly podmíněného propuštění u velmi závažných trestných činů, z hlediska posuzování rizika budoucí recidivy. Na druhé straně došlo k opakovaným pokusům o širší aplikaci podmíněného propuštění, které se projevilo především ve zkracování povinných dob výkonu trestu pro podmíněné propuštění zejména v případě méně závažné trestné činnosti a v případě osob, které se ocitly poprvé ve výkonu trestu. Nutno poznamenat, že tyto změny se dle analýzy statistických údajů v aplikaci podmíněného propuštění výrazněji neprojeví.

Z výsledků analýzy právní úpravy vyplývá, že jedním ze základních problémů právní úpravy jsou obecně vymezené podmínky pro podmíněné propuštění, a to konkrétně prokázání polepšení, a především pak prognóza vedení řádného života v budoucnu po propuštění. Významným předělem byl nálezn Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 482/18, který poskytl v tomto směru podrobná vodítka, jak dané podmínky posuzovat. Jak ukázaly poznatky z výzkumu, v praxi se stále objevují výrazné rozdíly v jejich výkladu a aplikaci podmíněného propuštění, a také v tom, do jaké míry jsou rozhodnutí o podmíněném propuštění náležitě odůvodněna. Je zřejmé, že otázka trestní minulosti a dřívějšího selhání při výkonu trestních sankcí je stále považována pro část aplikační praxe za stěžejní faktor, ze kterého je dovozována absence splnění podmínky vedení řádného života v budoucnu. A to, aniž by byly dostatečně vzaty do úvahy dynamické faktory, které ji ovlivňují. Nabízí se, zda by byla řešením změna právní úpravy spočívající v demonstrativním výčtu hledisek, které by měly být zvažovány při hodnocení těchto podmínek. Mezi další problémy praxe lze zařadit otázku, zda má odsouzený nárok v případě splnění zákonných podmínek na podmíněné propuštění.

Pokud by zákonodárce chtěl nadále jasně definovat institut podmíněného propuštění, ve shodě s kriminologickými a penologickými poznatky, jako významný motivační nástroj a prostředek reintegrace, který by měl být spíše obvyklou součástí přechodu odsouzeného z vězení do života na svobodě, bylo by vhodné přímo v zákoně vymezit, že v případě, že odsouzený splní zákonné podmínky, měl by být podmíněně propuštěn, a to za zachování diskrečního systému, kde splnění podmínek v konkrétním případě posuzuje soud.

Na řadu problémů současné právní úpravy, včetně otázky, zda by měl mít soud povinnost za splnění zákonných podmínek podmíněného propustit, reaguje novelizace trestně-právních předpisů provedená zákonem č. 270/2025 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Změny týkající se úpravy podmíněného propuštění nabydou účinnosti od 1. 1. 2026. Dle novelizované právní úpravy by v případě splnění zákonných podmínek soud takovou povinnost

měl. Novelizace zároveň přináší i další pozitivní prvky, ve smyslu srovnání podmínek pro jednotlivé kategorie odsouzených či výklad pojmu prokázání polepšení. Na druhou stranu v případě prognózy řádného života bližší výklad neobsahuje.

Většinu změn, které přináší výše zmíněná novelizace, je možné převážně hodnotit pozitivně, neboť reagují na řadu aktuálních problémů současné právní úpravy. Nicméně je třeba poukázat na to, že zde stále jako jedna ze zásadních podmínek zůstává prognóza řádného života, přičemž právě posouzení této podmínky se jeví z hlediska aplikační praxe jako nejproblematictější.

Pokud jde o problematiku řízení o podmíněném propuštění, nejvýraznější byla novelizace s účinností od 1. 1. 2022, jejímž cílem bylo zejména zefektivnit rozhodování o podmíněném propuštění. Ta se projevila výrazným zjednodušením řízení. Tím však došlo k omezení práv odsouzených, kteří nyní mohou podat návrh jen prostřednictvím věznic. Věznice a nikoli soud se tak zároveň staly určitým posuzovacím orgánem z hlediska hodnocení povinné doby pro podmíněné propuštění, což nemusí být v praxi vždy jednoduchá otázka. Obecně se tím fakticky může prodloužit doba, kdy může být před soudem zahájeno řízení o podmíněném propuštění, a to k tíži odsouzeného. Zároveň došlo i k omezení možnosti podat nový návrh po zpětvzetí návrhu odsouzeným. Tato změna se projevila v aplikační praxi, kdy dle soudních statistik došlo k výraznému poklesu zpětvzetí návrhů na podmíněné propuštění.

Statistická data aplikace podmíněného propuštění ukazují, že významným faktorem ve sledovaném období byla amnestie prezidenta republiky v roce 2013, která způsobila pokles počtů podmíněně propuštěných. Od roku 2013 je zhruba u poloviny okresních soudů rozhodujících o podmíněném propuštění podíl propuštěných odsouzených menší než odsouzených, kde soud jejich žádost zamítl. Podíl zamítnutých žádostí ze všech podaných se pohybuje od roku 2010 v průměru u jednotlivých soudů v pásmu od cca 15 % do 70 %. Tato skutečnost je důsledkem systémového problému, který spočívá v nejasných zákonných podmínkách pro podmíněné propuštění. Od roku 2017 soudy začaly preferovat podmíněné propuštění za současného vyslovení dohledu.

Z počtu zpracovaných stanovisek PMS k podmíněnému propuštění, který se ve sledovaném období pohyboval v pásmu od 300 do 700 stanovisek ročně, je patrné, že podíl zpracovaných stanovisek ze všech žádostí odsouzených o podmíněné propuštění je nízký a pohybuje se pouze okolo 5 %. Počty zpracovaných stanovisek PMS k podmíněnému propuštění se v jednotlivých soudních krajích značně liší a působí nerovnoměrně, a to zejména v soudních krajích, kde je větší počet věznic (Severočeský soudní kraj – 8 věznic v roce 2022 26 stanovisek, Severomoravský soudní kraj – 4 věznice 148 stanovisek). Rozdíly jsou velmi významné a je otázka, zda by se některá střediska PMS neměla více zaměřit na tuto agendu.

Výsledky analýzy údajů z RT o podmíněně propuštěných v roce 2019 ukázaly velmi nízkou míru recidivy. V rámci našeho výzkumného souboru byl zaznamenán záznam po podmíněném propuštění do 2 let pouze u necelých 20 % z nich. K recidivě do dvou let od podmíněného propuštění, resp. k datu, kdy bylo vyhlášeno (vydáno) rozhodnutí o ní, které bylo zaznamenáno v RT, došlo pouze u 18 % podmíněně propuštěných z našeho

vzorku a k recidivě po přibližně 2 a půl letech u necelých 23 % z nich. To lze zřejmě do značné míry zdůvodnit tím, že podstatná část sledované zkušební doby spadala do období pandemie covid-19. I v rámci této analýzy se dále potvrdily poznatky o významných faktorech ovlivňujících recidivu. S narůstajícím věkem v době prvního odsouzení klesal podíl recidivujících podmíněně propuštěných a obdobně to platilo i v případě vyššího věku v době podmíněného propuštění. Významným ukazatelem byla i kriminální historie. V případě, že podmíněně propuštěný neměl předchozí záznam, byla míra recidivy výrazně nižší, nejvyšší byla u osob se 6 a více záznamy. Význam měla i předchozí zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody či zkušenost s výkonem nějakého trestu či opatření, na které dohlížela PMS. Více také recidivovali ti podmíněně propuštění, u kterých již v minulosti došlo k rozhodnutí o výkonu zbytku trestu odnětí svobody, ve srovnání s těmi, u kterých v minulosti k revokaci nedošlo. Vyšší míra recidivy byla u podmíněně propuštěných s dohledem ve srovnání s těmi, kterým soud dohled neuložil, a obdobně mezi těmi, kterým soud uložil v rámci rozhodnutí o podmíněném propuštění přiměřené povinnosti či přiměřená omezení ve srovnání s těmi, kterým je soud neuložil. Rozdíl mezi podmíněně propuštěnými s dohledem a bez dohledu může svědčit o tom, že soudy berou v úvahu míru rizika recidivy při rozhodování o podmíněném propuštění a v rizikovějších případech ukládají dohled, případně další formy intervence. Nicméně k efektivnímu rozhodování o podmíněném propuštění a uložení dohledu by nepochybně bylo dobré, aby zde již před jejich uložením měl soud k dispozici od PMS stanovisko o odsouzeném.

Při výzkumu nás zajímaly především poznatky z praxe. Důležitou součástí projektu se proto stal pohled šesti skupin expertů na podmíněné propuštění (osloveni byli soudci, státní zástupci, probační úředníci, koordinátoři spolupráce mezi VS a PMS, sociální kurátoři, zástupci neziskových organizací). Respondenti by přivítali větší zapojení probačních úředníků do přípravy odsouzených na propuštění a do přípravy podkladů pro rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění. Paradoxně nejmenší podporu pro širší zapojení vyjádřili probační úředníci a koordinátoři spolupráce VS a PMS. Argumenty nebyly odborného charakteru, ale bylo poukazováno na nedostatečnou personální kapacitu PMS, se kterou se pojila obava realizovat agendu podmíněného propuštění u širšího okruhu odsouzených.

V minulých letech byla mezi odborníky diskutována možnost zavedení obligatorního zpracování stanoviska PMS u určitých skupin odsouzených. Mezi oslovenými respondenty největší podporu na zavedení obligatorního stanoviska PMS získala skupina odsouzených, kteří již v minulosti byli podmíněně propuštěni, a bylo rozhodnuto, že se zbytek trestu vykoná, a dále u skupiny odsouzených uvedených v ustanovení § 88 odst. 4 TrZ.

Pozitivní zprávou z šetření je skutečnost, že všechny skupiny oslovených respondentů oceňovaly vysokou užitečnost stanovisek PMS pro rozhodování o podmíněném propuštění. Soudci a státní zástupci oceňovali kvalitu stanovisek PMS a důležitost informací v něm obsažených pro rozhodování soudu. Bylo by proto vhodné zabezpečit PMS po personální stránce, aby byla schopná v této oblasti navýšit kapacitu.

Z výsledků expertního šetření mezi soudci vyplývá, že pro posouzení vedení řádného života odsouzeného na svobodě jsou pro jejich rozhodování důležité tři oblasti informací,

a to: o zajištěných podmínkách života odsouzeného na svobodě, poznatky o náhledu odsouzeného na trestnou činnost, včetně reálných kroků k odčinění následků trestné činnosti a informace o trestní minulosti odsouzeného.

V rámci šetření respondenti poukázali i na nedostatky v právní úpravě institutu podmíněného propuštění. Nejvíce kritických komentářů respondentů směřovalo k neurčitě nastaveným podmínkám pro podmíněné propuštění, dále k možnosti žádat o podmíněné propuštění po výkonu třetiny trestu odnětí svobody, k „legislativnímu trendu“ ve zkracování lhůty pro možnost podmíněného propuštění či pro podání opakované žádosti o podmíněné propuštění. Probační úředníci a koordinátoři spolupráce VS by přivítali legislativní zakotvení činnosti PMS při realizaci institutu podmíněného propuštění, a to ve fázi před rozhodnutím soudu o podmíněném propuštění. Sociální kurátoři poukázali na nedostatečné zakotvení pozice sociálního kurátora v celém systému institutu podmíněného propuštění.

Pokud jde o problémy v aplikační praxi podmíněného propuštění, mezi experty rezonovalo téma neuspokojivého nastavení celého systému přípravy odsouzených na propuštění a nejednotnosti systému výběru odsouzených vhodných pro podmíněné propuštění. Pro část oslovených respondentů představovala problém vzájemná neinformovanost subjektů zapojených při realizaci podmíněného propuštění. Někteří experti z řad VS a PMS se kriticky vyjádřili k nepředvídatelnosti rozhodování soudů o podmíněném propuštění, spočívající v rozdílném hodnocení podmínek pro podmíněné propuštění jednotlivými soudci.

Z analýzy vzorku případů soudních spisů, kde soud podmíněné propuštění zamítl a obě služby (VS i PMS) se přiklonily k propuštění odsouzeného, bylo možné ve více než dvou třetinách případů v odůvodnění rozhodnutí soudů zaznamenat ne zcela dostatečné vypořádání se s argumenty obou služeb na celkovou změnu chování odsouzeného a jeho připravenosti na život na svobodě. Důvody pro zamítnutí žádosti se vztahovaly především k trestní minulosti odsouzeného, a to i v případech, když obě služby popisují skutečnosti a důvody pro propuštění odsouzeného. Soudy v odůvodněních poukazovaly, kromě problému s trestní minulostí odsouzeného, i na nedostatečnou míru sebereflexe závadového chování odsouzeného a nízkou míru přijetí odpovědnosti za své trestní jednání. Pohled státních zástupců a soudců na jedné straně a pohled odborných zaměstnanců obou služeb na odsouzené se tak v řadě případů značně rozcházel.

Z analýzy spisů vyplývá, že pro soudce jsou u odsouzených důležité i zajištěné podmínky života na svobodě, zejména zajištěné zaměstnání a bydlení. Důležitá je pro soud i podpora rodiny či aktivní snaha odsouzeného řešit svoji finanční situaci. Zároveň je důležitým aspektem dlouhodobost nastavené cesty ke změně v chování odsouzeného a předpoklad ukotvení této změny. Právě zde vidíme prostor pro odbornou práci obou služeb s odsouzenými, jak prokázat polepšení ve VTOS a sebereflexi nad svým chováním, jak doložit u odsouzených aktivitu ke změně a řešení následků trestné činnosti. Z analýzy našeho vzorku soudních spisů dále vyplývá, že pro soudy je podstatné i odborné vedení odsouzených ke zvýšení odpovědnosti vůči obětem trestné činnosti.

Důležitou součástí výzkumu byla analýza na vzorku stanovisek PMS, která ukázala, že i když ve většině případů probační úředníci respektují metodická doporučení PMS vztahu-

jící se k obsahové struktuře stanovisek určených pro rozhodování soudu o podmíněném propuštění, tak v praxi se kvalita zpracování těchto odborných výstupů liší. Lze se setkat s velmi dobře zpracovanými stanovisky, která se ve svých závěrech opírají o objektivizovaná zjištění o klientech, disponují detailně zpracovanou analýzou identifikovaných rizik a potřeb, a společně s návrhy konkrétních opatření na snížení zjištěných potenciálních rizik odsouzeného obsahují i odůvodněné závěrečné stanovisko pro soud. Na druhé straně se ve výzkumném vzorku objevily i případy zpracování stanovisek, která lze optikou nároků na deklarovanou kvalitu výstupů PMS považovat za méně vyhovující až problematická. V těchto případech se nejčastěji jednalo právě o nedostatečnou jednoznačnost závěrů, ze kterých jasné nevyplývá, zda PMS propuštění odsouzeného doporučuje, či nikoliv.

Přestože ve většině případů stanoviska PMS věnovala pozornost doporučeným oblastem uvedeným v metodickém standardu PMS, ve výzkumném vzorku se vyskytnuly i případy, ze kterých nebylo zřejmé, zda se probační úředník některou z doporučených oblastí v rámci zpracování stanoviska skutečně zabýval.

Problematickou oblast představovaly i informace o situaci klienta, které probační úředníci do svých stanovisek zahrnuli, aniž by bylo zcela zřejmé, zda nebo jakým způsobem je ověřovali nebo jinak objektivizovali. Limity praxe oproti požadavkům metodického standardu lze vnímat i při zpracování tématu analýzy rizik a potřeb, zejména pak při zhodnocení, komu a za jakých okolností hrozí újma, dále v oblasti zhodnocení motivace a sebereflexe odsouzeného.

Pokud jde o oblast spolupráce PMS s oběťmi trestných činů, analýza v tomto ohledu přinesla překvapivá zjištění, že v našem vzorku případů probační úředníci při zpracování stanovisek sdělili informace o kontaktování obětí, resp. poškozených, soudu přibližně jen v polovině případů, ve kterých oběť figurovala a kde bylo možno dohledat alespoň částečnou informaci o postoji pachatele k oběti a způsobeným následkům. V ostatních případech se toto téma neobjevilo vůbec. Jak ukázala analýza soudních spisů, informace o postoji odsouzených k poškozenému, resp. k náhradě způsobené újmy jsou pro soud při rozhodování o podmíněném propuštění důležité.

Závěrem můžeme konstatovat, že z výsledků našeho výzkumu se ukazuje, že aby byl celý systém přípravy odsouzených na podmíněné propuštění u nás funkční, je nutné zajistit dostatečně dlouhou a odborně kvalitní přípravu odsouzených na podmíněné propuštění a zároveň je nutné vytvořit uspokojivé podmínky pro poskytování postpenitenciární péče. Velmi důležité je i komplexní posouzení žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění. Bohužel platí, že příprava vězněných osob na propuštění je značně limitována možnostmi, kterými aktuálně disponuje, jak VS ČR, tak PMS a další relevantní subjekty (sociální kurátoři, neziskový sektor). Personální zdroje obou služeb neumožňují dlouhodobé a uspokojivé pokrytí komplexní odborné práce s odsouzenými připravujícími se na podmíněné propuštění.

Současně by měly být vymezeny jasné zákonné podmínky pro bezpečné podmíněné propuštění v souladu s kriminologickými a penologickými poznatky, a to jako motivační nástroj a prostředek reintegrace, který by měl být součástí přechodu odsouzeného z vězení do života na svobodě. Určitým pozitivní krokem je výše zmíněná novelizace institutu

podmíněného propuštění s účinností od 1. 1. 2026. Ani ta však všechny aktuální problémy, které by měly vést k odstranění výkladových problémů a rozdílné aplikační praxi a zároveň k zásadnější změně náhledu na tento institut, ve smyslu toho, že by měl být integrální součástí přechodu odsouzeného z vězení do života na svobodě, neřeší. Bylo by vhodné vnímat podmíněné propuštění nikoli jako ukončení celého procesu reintegrace odsouzeného, ale jako jeho pokračování v adekvátních podmínkách na svobodě.

Summary

Rozum, J., Hulmáková, J., Háková, L., Špejra, M., & Vaňkátová, L. (2025). *The Institute of Conditional Release in Application Practice*. (2025). IKSP.

This publication is the result of the research project „The Institute of Conditional Release in Application Practice“, which was included in the Institute of Criminology and Social Prevention Medium-Term Research Plan for the period 2020 to 2023. The issue of the safe release of convicted persons from prison has long been a subject of professional interest to the Prison Service of the Czech Republic and the Probation and Mediation Service.

The subject of the research was the conditional release from the perspective of the application practice of probation officers up to the stage of the court's decision on conditional release. The research task was also based on the tasks and objectives of the Concept for the Development of Probation and Mediation until 2025 (Probation and Mediation Service, 2017), which assumes that the professional activities of the Probation and Mediation Service should be based on available research findings and practical experience. The research focused primarily on the work of probation officers in providing professional guidance and support in preparing convicts for the transition from prison to society, as well as on their work in preparing the basis for the court's decision on conditional release, which consists of a professional assessment of the convict's readiness for conditional release.

The aim of the research was to describe the activities of probation officers in preparing convicts for conditional release, to evaluate their activities in the qualified assessment of the convict's readiness for release, and to analyse the impact of these activities on convicts' conditional release. Furthermore, to analyse information on court decisions on conditional release, to find out about the cooperation of probation officers with convicts and other entities involved in conditional release, to analyse statistical data, to evaluate the practice of law enforcement authorities in cases where decisions on conditional release are made. Analyse the opinions and attitudes of judges, prosecutors, probation officers and other entities involved in penitentiary and post-penitentiary care and formulate proposals for improving current practice and for possible changes to the legal framework.

Both qualitative and quantitative research methods were used to achieve the research objectives of the research task: analysis of Czech legislation, internal regulations and methodologies of the Czech Prison Service and the Probation Service and other relevant documents, analysis of criminal files in cases where decisions were made on applications for conditional release, analysis of the Probation Service's opinions on applications for conditional release by convicted persons, analysis of anonymised reports on released persons from the Criminal Register, analysis of statistical data from the Ministry of Justice and the Probation and Mediation Service on conditional release, expert questionnaire survey among judges, public prosecutors, probation officers and specialists from the Prison service of the Czech republic (coordinators of cooperation with the Probation and Mediation Service), social workers and representatives of non-profit organisations working in the prison system.

In the practical application of the conditional release, probation officers also play an important role abroad, as they are involved in the preparation for release to a greater extent than in the Czech Republic. This fact is supported by relevant international documents

focusing on this issue (Recommendation Rec(2003)22 of the Committee of Ministers to member states on conditional release (parole), Recommendation CM/Rec(2010)1 of the Committee of Ministers to member states on the Council of Europe Probation Rules). In some countries abroad, prison and probation services work in close cooperation. They jointly participate in the process of reintegrating convicts and also cooperate in the process of deciding on conditional release.

As regards the situation in the Czech Republic, from the point of view of legislative developments, a number of changes have taken place since the recodification of substantive criminal law in the Criminal Code in 2010 with regard to the conditional release. On the one hand, the recodification tightened the conditions for conditional release for very serious crimes in terms of assessing the risk of future recidivism. On the other hand, there have been repeated attempts to broaden the application of conditional release, which has mainly resulted in a reduction in the mandatory periods of imprisonment for conditional release, particularly in the case of less serious crimes and in the case of persons who are serving a prison sentence for the first time. It should be noted that, according to an analysis of statistical data, these changes have not had a significant impact on the application of conditional release.

The results of the analysis of the legal regulation show that one of the fundamental problems of the legal regulation is the generally defined conditions for conditional release, specifically the proof of rehabilitation and, above all, the prognosis of leading a proper life in the future after release. A significant milestone was the decision of the Constitutional Court, no. II. ÚS 482/18, which provided detailed guidance on how to assess these conditions. As research findings have shown, in practice there are still significant differences in the interpretation and application of conditional release, as well as in the extent to which decisions on conditional release are adequately justified. It is clear that the issue of criminal history and previous failure to comply with criminal sanctions is still considered by some practitioners to be a key factor in inferring a failure to meet the condition of leading a law-abiding life in the future. This is done without sufficient consideration of the dynamic factors that influence it. It begs the question of whether a change in the law, consisting of a demonstrative list of aspects that should be considered when assessing these conditions, would be a solution. Other discussed problem include the question, whether the court is obliged to release the convicted person if he or she meets the legal conditions for conditional release.

If the legislator wishes to continue to clearly define the conditional release, in accordance with criminological and penological findings, as an important motivational tool and means of reintegration, which should be a normal part of a convict's transition from prison to life in freedom, it would be appropriate to specify directly in the law that if a convict meets the legal conditions, they should be conditionally released, while maintaining a discretionary system where the court assesses whether the conditions are met in a specific case.

A number of problems with the current legislation, including the question of whether the court should be obliged to grant conditional release if the legal conditions are met, are addressed by the amendment to the criminal law provisions implemented by Act No. 270/2025 Coll. of law, amending Act No. 40/2009 Coll. of law, the Criminal Code,

as amended, Act No. 141/1961 Coll. of law, on Criminal Procedure (Criminal Code), as amended, and other related acts. The changes relating to the regulation of conditional release will come into effect on 1 January 2026. Under the amended legislation, the court would have such an obligation if the legal conditions were met. The amendment also introduces other positive elements, such as the establishing the same conditions for different categories of convicted persons, and the interpretation of the term of proven rehabilitation. On the other hand, in the case of the prognosis of a law-abiding life, which in practice poses the most significant problems in terms of application, it does not contain such a detailed interpretation.

Most of the changes brought about by the above-mentioned amendment can be assessed positively, as they respond to a number of current problems in the current legislation. However, it should be noted that the prognosis of a law-abiding life remains one of the fundamental conditions, and it is precisely the assessment of this condition that appears to be the most problematic in terms of application in practice.

With regard to the issue of conditional release proceedings, the most significant amendment, effective from 1 January 2022, was aimed primarily at improving decision-making on conditional release. This has resulted in a significant simplification of the proceedings. However, this has led to a restriction of the rights of convicts, who can now only submit a proposal through the prisons. Prisons, rather than courts, have thus become a kind of assessment body in terms of evaluating the mandatory period for conditional release, which may not always be a simple matter in practice. In general, this may effectively prolong the period during which conditional release proceedings can be initiated before the court, to the detriment of the convict. At the same time, the possibility of submitting a new application after the convict has withdrawn their application has also been restricted. This change has been reflected in practice, with court statistics showing a significant decline in the withdrawal of applications for conditional release.

Statistical data on the application of conditional release show that a significant factor in the period under review was the amnesty granted by the President of the Republic in 2013, which led to a decline in the number of conditionally released prisoners. Since 2013, in roughly half of the district courts deciding on conditional release, the proportion of released convicts has been lower than that of convicts whose applications have been rejected by the court. Since 2010, the proportion of rejected applications out of all those submitted has ranged on average from approximately 15% to 70% in individual courts. This is the result of a systemic problem, which lies in the unclear legal conditions for conditional release. Since 2017, courts have begun to prefer conditional release with supervision.

From the number of Probation and Mediation Service opinions on conditional release processed, which ranged from 300 to 700 opinions per year in the period under review, it is clear that the proportion of opinions processed out of all applications for conditional release is low, at only around 5%. The number of Probation and Mediation Service opinions on conditional release processed varies considerably between judicial districts and appears uneven, especially in judicial districts with a larger number of prisons (North Bohemian

Judicial District – 8 prisons in 2022, 26 opinions; North Moravian Judicial District – 4 prisons, 148 opinions). The differences are very significant, and the question arises as to whether some PMS centres should focus more on this agenda.

The results of the analysis of Criminal register data on conditionally released prisoners in 2019 showed a very low recidivism rate. In our research sample, less than 20% of them had a record of new conviction within two years of their conditional release. Recidivism within two years of conditional release, or rather on the date when the decision on conditional release was announced (issued) and recorded in the Criminal Register, occurred in only 18% of those conditionally released from our sample, and recidivism after approximately two and a half years occurred in less than 23% of them. This can probably be explained to a large extent by the fact that a significant part of the probation period took place during the period of covid-19 pandemic. This analysis also confirmed the findings on significant factors influencing recidivism. The proportion of recidivists among conditionally released persons decreased with increasing age at the time of the first conviction, and the same was true for older age at the time of decision of conditional release, and criminal history were also significant indicators. If the conditionally released person had no previous record, the recidivism rate was significantly lower, with the highest rate among persons with 6 or more records. Previous experience with imprisonment or experience with the enforcement of a sentence or measure supervised by the Probation and Mediation Service was also significant. Conditionally released persons who had previously been ordered to serve the remainder of their prison sentence were also more likely to reoffend than those who had not been revoked in the past. The recidivism rate was higher among conditionally released persons with supervision compared to those who were not placed under supervision by the court, and similarly among those who were imposed reasonable obligations or restrictions by the court as part of their decision on conditional release compared to those who were not. The difference between those conditionally released with supervision and those without supervision may indicate that courts take into account the risk of recidivism when deciding on imposing supervision and, in higher-risk cases, impose supervision or other forms of intervention. However, in order to make effective decisions on conditional release and the imposition of supervision, it would undoubtedly be beneficial for the court to have the Probation and Mediation Service opinion on the convicted person available before imposing these measures.

In our research, we were primarily interested in practical insights. An important part of the project was therefore the views of six groups of experts on conditional release (judges, public prosecutors, probation officers, coordinators of cooperation between the Prison Service and Probation and Mediation Service, social workers, and representatives of non-profit organisations were approached). Respondents would welcome greater involvement of probation officers in preparing convicts for release and in preparing the basis for court decisions on conditional release. Paradoxically, the least support for greater involvement was expressed by probation officers and coordinators of cooperation between the Prison Service and Probation and Mediation Service. The arguments were not of a professional nature, but pointed to the insufficient personnel capacity of the PMS, which was linked to concerns about implementing the conditional release agenda for a wider range of convicts.

In recent years, experts have discussed the possibility of introducing mandatory Probation and Mediation service opinions for certain groups of convicts. Among the respondents, the group of convicts who had already been conditionally released in the past and for whom it had been decided that the remainder of their sentence would be served, as well as the group of convicts referred to in Section 88(4) of the Criminal Code, received the greatest support for the introduction of mandatory Probation and Mediation Service opinions.

The positive news from the survey is that all groups of respondents appreciated the high usefulness of Probation and Mediation Service opinions for decisions on conditional release. Judges and prosecutors appreciated the quality of these opinions and the importance of the information they contained for court decisions. It would therefore be appropriate to ensure that the Probation and Mediation Service has sufficient staff to increase its capacity in this area.

The results of the expert survey among judges show that three areas of information are important for their decisions when assessing whether a convicted person is leading a law-abiding life after release: the living conditions of the convicted person after release, knowledge of the convicted person's view of criminal activity, including real steps to remedy the consequences of criminal activity, and information about the convicted person's criminal history.

In the survey, respondents also pointed out shortcomings in the legal regulation of the conditional release. The most critical comments from respondents concerned the vaguely defined conditions for conditional release, the possibility of applying for conditional release after serving one third of the prison sentence, and the „legislative trend“ towards shortening the period for conditional release or for submitting a repeat application for conditional release. Probation officers and prison service cooperation coordinators would welcome the legislative anchoring of Probation and Mediation Service activities in the implementation of the of conditional release, specifically in the phase prior to the court's decision on conditional release. Social workers pointed to the insufficient anchoring of the position of social worker in the entire system of conditional release.

With regard to problems in the practical application of conditional release, experts highlighted the unsatisfactory setup of the entire system for preparing convicts for release and the inconsistency of the system for selecting convicts suitable for conditional release. For some of the respondents, the lack of communication between the entities involved in the implementation of conditional release was a problem. Some experts from the Prison Service and Probation and Mediation Service criticised the unpredictability of court decisions on conditional release, which stems from the different assessments of the conditions for conditional release by individual judges.

An analysis of a sample of court files where the court rejected conditional release and both services (the Prison Service and the Probation Service) were in favour of releasing the convicted person in more than two-thirds of cases, the courts' reasoning did not sufficiently address the arguments of both services regarding the overall change in the convict's behaviour and his readiness for life in freedom. The reasons for rejecting the application mainly related to the convict's criminal record, even in cases where both services

described the facts and reasons for the convict's release. In addition to the problem of the convicted person's criminal record, the courts also pointed to the convicted person's insufficient self-reflection on his or her problematic behaviour and low level of acceptance of responsibility for his or her criminal conduct. The views of prosecutors and judges on the one hand and the views of professional staff of both services on the other hand thus differed considerably in a number of cases.

The analysis of the files shows that judges also consider the living conditions outside prison, in particular ensured employment and housing, to be important for convicts. Family support and the convict's active efforts to resolve their financial situation are also important for the court. At the same time, an important aspect is the long-term nature of the path to change in the convict's behaviour and the assumption that this change will be permanent. It is here that we see an area for the professional work of both services with convicts, how to demonstrate proven rehabilitation and self-reflection on their behaviour, how to document the convicts' efforts to change and deal with the consequences of their criminal activity. Our analysis of the sample of court files also shows that it is essential for courts to provide professional guidance to convicts to increase their responsibility towards victims of crime.

An important part of the research was the analysis of a sample of Probation and Mediation Service opinions, which showed that although in most cases probation officers respect the Probation and Mediation Service methodological recommendations relating to the content structure of opinions intended for court decisions on conditional release, in practice the quality of these professional outputs varies. There are very well-prepared opinions, which base their conclusions on objective findings about clients, provide a detailed analysis of identified risks and needs, and, together with proposals for specific measures to reduce the identified potential risks of the convicted person, also contain a reasoned final opinion for the court. On the other hand, the research sample also included cases of opinions that can be considered less satisfactory or even problematic from the perspective of the declared quality requirements for Probation and Mediation Service outputs. In these cases, the most common issue was the lack of clarity in the conclusions, which did not clearly indicate whether the Probation and Mediation Service recommended the release of the convicted person or not.

Although in most cases the Probation and Mediation Service opinions paid attention to the recommended areas specified in the PMS methodological standard, there were also cases in the research sample where it was not clear whether the probation officer had actually addressed any of the recommended areas in the opinion.

Another problematic area was the information about the client's situation that probation officers included in their opinions without it being entirely clear whether or how they verified or otherwise objectified it. The limitations of practice compared to the requirements of the methodological standard can also be seen in the processing of the topic of risk and needs analysis, especially in the assessment of who is at risk of harm and under what circumstances, as well as in the assessment of the convicted person's motivation and self-reflection.

With regard to the area of Probation and Mediation Service cooperation with victims of crime, the analysis in this respect yielded the surprising finding that in our sample of cases, probation officers, when preparing their opinions, reported contacting victims or injured parties to the court in only about half of the cases in which the victim was involved and where it was possible to find at least partial information about the offender's attitude towards the victim and the consequences caused. In other cases, this topic did not appear at all. As the analysis of court files showed, information about the attitude of convicts towards the injured party or compensation for the damage caused is important for the court when deciding on conditional release.

In conclusion, we can state that the results of our research show that in order for the entire system of preparing convicts for conditional release to function in our country, it is necessary to ensure sufficiently long and professionally high-quality preparation of convicts for conditional release and, at the same time, it is necessary to create satisfactory conditions for the provision of post-penitentiary care. A comprehensive assessment of the prisoner's application for conditional release is also very important. Unfortunately, the preparation of prisoners for release is considerably limited by the resources currently available to the Prison Service of the Czech Republic, the Probation and Mediation Service and other relevant entities (social workers, the non-profit sector). The human resources of both services do not allow for long-term and satisfactory coverage of comprehensive professional work with convicts preparing for conditional release.

At the same time, clear legal conditions for safe conditional release should be defined in accordance with criminological and penological findings, as a motivational tool and means of reintegration, which should be part of the convict's transition from prison to life in freedom. The above-mentioned amendment to the institution of conditional release, effective from 1 January 2026, is a positive step. However, even this does not solve all the current problems that should lead to the elimination of interpretation problems and differing application practices, as well as to a more fundamental change in the view of this institution, in the sense that it should be an integral part of the convict's transition from prison to life in freedom. It would be appropriate to view conditional release not as the end of the entire process of reintegration of the convict, but as its continuation under appropriate conditions in freedom.

Použité prameny

- Andrews, D. A., Bonta, J., & Wormith, J. S. (2006). *The Recent Past and Near Future of Risk and/or Need Assessment*. *Crime & Delinquency*, 52 (1), 7–27. <https://doi.org/10.1177/0011128705281756>
- Beard, J. (2020, 24. January). Release from prison in England and Wales. *UK Parliament, House of Commons Library*. <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/sn05199/>
- Boijesen, G., & Tallving, G. (2017). Sweden. In A. M. van Kalmhout & I. Durnescu (Eds.), *Probation in Europe*. (pp. 1–30). Confederation of European Probation. <https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2019/01/probation-in-europeZweden-probation-in-europe.pdf>
- Bowcott, O. (2018, 28. December). Decline in community sentencing blamed on probation privatisation. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/law/2018/dec/28/decline-in-community-sentencing-blamed-on-probation-privatisation-courts-trust-justice>
- Buriánek, J., Hulmáková, J., & Podaná, Z. (2018). Podmíněné propuštění z pohledu soudců – výsledky dotazníkového šetření. *Trestněprávní revue*, 17(10), 229–233.
- Crewe, B. (2011). Depth, weight, tightness: Revisiting the pains of imprisonment. *Punishment & Society*, 13(5), 509–529. <https://doi.org/10.1177/1462474511422172>
- Citizens Information. (2025, 23. April). *Being released from prison*. <https://www.citizensinformation.ie/en/justice/prison-system/remission-and-temporary-release/>
- CEP. (n.d.a). *Neustart Austria: private organization in public probation*. <https://www.cep-probation.org/neustart-austria-private-organization-in-public-probation/>
- CEP. (n.d.b). *The Dutch new Law on Punishment and Protection*. <https://www.cep-probation.org/the-dutch-new-law-on-punishment-and-protection/>
- CEP. (n.d.c.). *PBNI changes lives with innovating app*. <https://www.cep-probation.org/pbni-changes-lives-with-innovating-app/>
- De Kok, M., Tigges, L., & van Kalmhout, A. M. (2020). The Netherlands. In A. M. van Kalmhout, A. M. & I. Durnescu (Eds.), *Probation in Europe*. (pp. 1–58) Confederation of European probation. <https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2021/07/Probation-in-Europe-the-Netherlands.pdf>
- Drápal, J. (2018). Individualizace trestů v České republice: Jak určujeme tresty a co o nich víme? *Státní zastupitelství* (1), 16.
- Drápalová, J., & Drápal, J. (2022). Precedenční závaznost judikatury Ústavního soudu v praxi: Ovlivnil nález sp. zn. II. ÚS 482/18 rozhodování obecných soudů o podmíněném propuštění? *Bulletin advokacie*, (7–8), 33–45.
- Durnescu, I. (2019). Pains of Reentry Revisited. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 63(8), 1482–1498. <https://doi.org/10.1177/0306624X19828573>
- Düinkel, F., Pruin, I., Storgaard, A., & Weber, J. (Eds.) (2021). *Prisoner Resettlement in Europe*. Routledge.
- Farrington, D. P. (2008). Introduction to integrated developmental & life-course theories of offending. In D. Farrington, *Integrated developmental and life-course theories of offending*. Transaction Publishers.
- Fulton, B., & Carr, N. (2013). Northern Ireland. In A. M. van Kalmhout, & I. Durnescu (Eds.), *Probation in Europe* (pp. 1–54). Confederation of European Probation. <https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/Probation-in-Europe-2013-Chapter-Northern-Ireland.pdf>

- GOV.UK. (n.d.a). *Probation service. About as.* <https://www.gov.uk/government/organisations/probation-service/about#our-priorities>
- GOV.UK. (n.d.b). *Leaving Prison.* <https://www.gov.uk/leaving-prison>
- Hall, S., & Canton, R. (2014). England and Wales. In A. M. van Kalmhout, & I. Durnescu (Eds.), *Probation in Europe* (pp. 1–48). Confederation of European Probation. <https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/probation-in-europe-England-and-Wales-final-chapter.pdf>
- Hazeldine, L. (2024). *Extended deterrminate sentences. A Review of the Practical Issues.* Sentencing Academy. <https://www.sentencingacademy.org.uk/wp-content/uploads/2024/03/Extended-Determinate-Sentences-A-Review-of-the-Practical-Issues.pdf>
- Hoekman, J., & Krstić, G. (2022) Conditional release: possibilities and obstacles in Serbia and Netherlands. *Journal of Criminology and Criminal Law*, 60(1), 39–60. <http://dx.doi.org/10.47152/rkkp.60.1.3>
- Hulley, S., Crewe, B., & Wright, S. (2016). Re-examining the Problems of Long-term Imprisonment, *The British Journal of Criminology*, 56 (4), 769–792, <https://doi.org/10.1093/bjc/azv077>
- Hulmáková, J. (2017). Podmíněné propuštění z pohledu aplikační praxe a vybraných evropských právních úprav. *Trestněprávní revue*, 16(2), 27–35.
- Husseini, F., Bartoš, M., Kokeš, M., Kopa, M., Camrda, J., Hejč, D., Hlouch, L., Matouš, M., Moravec, O., Nechvátalová, L., Novák, J., Pekařová, L., Rigel, F., Tomoszek, M., Tomoszková, V., Vomáčka, V., Výborný, Š, & et al. (2021). *Listina základních práv a svobod. Komentář.* C. H. Beck.
- Karabec, Z. (2004). *Dlouhodobé tresty odnětí svobody* (2004). Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Kilian, P., & Novák, J. (2020). Analýza vybraných nedostatků judikatury ústavního soudu při aplikaci institutu podmíněného propuštění. *Trestněprávní revue* 19(1), 20–22.
- Klabačka, O. (2022). Změny právní úpravy podmíněného propuštění od 1. 1. 2022. *Právní rozhledy*, 30(10), 370–374.
- Klabačka, O. (2024). Poškození a řízení o podmíněném propuštění. *Právní rozhledy*, (15–16), 516–520.
- Kriminalvård (n.d.) *Probation.* <https://www.kriminalvarden.se/swedish-prison-and-probation-service/probation/>
- Kotova, A. (2018). Time, the Pains of Imprisonment, and ‘Coping’: The Perspectives of Prisoners Partners. In R. Condry, & P. Scharff Smith (Eds.), *Prisons, Punishment, and the Family: Towards a New Sociology of Punishment?* (pp. 244–257). Oxford Academic. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198810087.003.0016>
- Kovářová, K. (2019). Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody jakožto jeden z možných institutů napomáhajících snazší resocializaci odsouzeného. *Trestněprávní revue*, 18(2), 35–39.
- Krisberg, B., Currie, E., Onek, D., & Wiebush, R. G. (1995). Graduated Sanctions for Serious, Violent and Chronic Juvenile Offenders. In J. C. Howel, B. Krisberg, J. D. Hawkins, & J. Wilson (Ed.), *Sourcebook on Serious, Violent and Chronic Juvenile Offenders* (pp. 142–161). Sage Publication
- Krulichová, E., Bašná, K., Beláňová, A., Čermák, D., Mikešová, R., Rozum, J., Tomášek, J., & Urbánek. T. (2023). *Faktory recidivy a proces ukončování kriminální kariéry v kontextu podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.* Sociologický ústav

- AV ČR, v. v. i., Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Psychologický ústav AV ČR, v. v. i. (výzkumná zpráva).
- Johnsen, B., Frighov, M. (2021). Offender resettlement in Norway: positive principles – challenging practices. In F. Dünkel, I. Pruin, A. Storgaard, & J. Weber (Eds.). *Prisoner Resettlement in Europe*. (pp. 252–265). Routledge.
- Lageson, S., & Uggen, Ch. (2013). *How works affects crime – and crime affects work - over the life course*. In Ch. L. Gibson, M. V. Krohn, (Eds.) *Handbook of life-course criminology*. New York: Springer.
- Laub, J. H., & Sampson, R. J. (2003). *Shared beginnings, divergent lives. Delinquent boys to age 70*. Harvard University Press.
- Lipsey, M. W., Howel, J., Kelly, M., Chapman, G., & Carver, D. (2010). *Improving the Effectiveness of Juvenile Justice Programs: A New Perspective on Evidence-Based Practice*. <https://cdn.vanderbilt.edu/vu-my/wp-content/uploads/sites/927/2013/05/14105720/JJ-Programs-Paper.pdf>
- Looman, J., & Abracen, J. (2013). The Risk Need Responsivity Model of Offender Rehabilitation: Is There Really a Need For a Paradigm Shift? *International Journal of Behavioral Consultation and Therapy*, 8(3–4), 30–35. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1017929.pdf>
- Martin, L. (2017). Free but Still Walking the Yard: Prisonization and the Problems of Reentry. *Journal of Contemporary Ethnography*, 47(5), 671–694. <https://doi.org/10.1177/0891241617737814>
- McNeil, F. & Graham, H. (2019). Resettlement, reintegration and desistance in Europe. In F. Dünkel, I. Pruin, A. Storgaard, & J. Weber (Eds.), *Prisoner Resettlement in Europe* (pp. 365–382). Routledge.
- McNeill, F. (2019). *Pervasive Punishment. Making Sence of Mass Supervision*. Emerald Publishing.
- Mičudová, S. (2022a). Zásada ne bis in idem a inštitút podmiennečného prepustenia z výkonu trestu odňatia svobody. *Trestněprávní revue*, 21(3), 168–172.
- Mičudová, S. (2022 b). Má súd povinnosť odsúdeného podmiennečnē prepustiť z výkonu trestu odňatia slobody? *Trestněprávní revue*, 21(2), 92–94.
- Morkovin, O. (2015). Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody po novele provedené zákonem č. 390/2012 Sb. *Trestněprávní revue* 14(2), 199–204.
- Mutz, J. (2008). Germany. In A. M. van Kalmhout, & I. Durnescu (Eds.), *Probation in Europe*. (pp. 381–416). Wolf Legal publishers. <https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/2008Germany.pdf>
- Neustart. (n.d). *Our organisation's mission statement*. <https://www.neustart.at/en/vision/>
- Neustart. (2024). *Betreutes wohnen*. Ein Dach über dem Kopf haben. <https://www.neustart.at/wp-content/uploads/2024/04/betreutes-wohnen.pdf>.
- Novotný, O. (1969). *O trestu a vězeňství*. Academia.
- PBNI. (n.d.). *Guiding Principles and values*. <https://www.pbni.org.uk/guiding-principles-and-values>
- Persson, A., & Svenson, K. (2021). Prisoner resettlement in Sweden. In F. Dünkel, I. Pruin, A. Storgaard, & J. Weber (Eds.), *Prisoner Resettlement in Europe*. (pp. 328–343). Routledge.
- Ploeg, G. (2008) Norway. In A. M. van Kalmhout, & I. Durnescu (Eds.), *Probation in Europe*. (pp. 765–802). Wolf Legal publishers. <https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/2008Norway.pdf>

- Pruin, I. (2012). Recalling Conditionally Released Prisoners in Germany. *European Journal of Probation*, 4(1), 63–72. <https://doi.org/10.1177/206622031200400106>
- Pruin, I. (2021). Prisoner resettlement in Germany: regional disparities of constitutional aim of social reintegration. In F. Dünkler, I. Pruin, A. Storgaard, & J. Weber (Eds.), *Prisoner Resettlement in Europe*. (pp. 150–167). Routledge.
- Probační a mediační služba. (2017). *Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025*. https://msp.gov.cz/documents/12681/762397/2017_Koncepce_PM_do_roku_2025.pdf/bd17324b-f3b7-4689-9418-760a03f92116
- Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. (2019). *Sněmovní tisk č. 624/0 - Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě*. <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=167884>
- Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. (2024). *Sněmovní tisk č. 861/0 - Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony*. <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=248440>
- Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. (2025). *Pozměňovací návrh č. 6306 poslankyně Heleny Válkové a poslanců Radka Vondráčka a Igora Hendrycha k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony*. <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=9&t=861>
- Raszková, T., Zhřivalová, P., Háková, P., Boukalová, H. & Novák, P. (2025). *Cesta ke svobodě: příprava odsouzených na propuštění z VTOS*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Rozum, J., Kotulan, P., & Tomášek, J. (2008). *Účinnost dohledu u osob podmíněně propuštěných*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Rosenberg, Z., Frühauf, L., Hajduk, D., & Vuová, A. (2024). *Penologická recidiva, gender a další kriminologická data pro ČR*. České Priority. <https://www.ceskepriority.cz/projekty>
- Rozum, J., Tomášek, J., Vlach, J., & Háková, L. (2016). *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Rozum, J., Kotulan, P., Tomášek, J. (2008). *Účinnost dohledu u osob podmíněně propuštěných*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Rozum, J., Jarkovská, L., Kotulan, P. (2003). *Institut dohledu u podmíněného propuštění: Závěrečná zpráva z výzkumu*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Scheinost, M., Háková, L., Rozum, J., Tomášek, J. & Vlach, J. (2015). *Trestní sankce – jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí III.)*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Scheinost, M., Diblíková, S., Frydrych, J., Háková, L., Holas, J., Hulmáková, J., Kasal, Z., Kudrlová, K., Kutil, L., Šereda, P., Štěpánek, Z., Večerka, K., & Vlach, J. (2021). *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2020*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. http://www.ok.cz/iksp/docs/470_Analyza_trendu_kriminality_v_Ceske_republice_v_roce_2020.pdf
- Scheinost, M., Biedermanová, E., Blatníková, Š., Diblíková, S., Hulmáková, J., Večerka, K., & Zeman, P. (2022). *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2021*. Institut

- pro kriminologii a sociální prevenci. http://www.ok.cz/iksp/docs/470_Analyza_trendu_kriminality_v_CR_v_roce_2021.pdf
- Schneedörfler, P. (2018). Tři podmínky – poznámky k institutu podmínečného propuštění. *Státní zastupitelství*, 15(2), 34–35.
- Ščerba, F., Coufalová, B., Čep, D., Fryšták, M., Kalvodová, V., Kandová, K., Provazník, J., Skupin, Z. J., Svaček, O., Ščerbová, V., & Vicherek, R. (2024). *Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání (3. aktualizace)*. C. H. Beck. <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgvpwk232ge4dcxzt & tocid=nnptembsgvpwk232ge4dcxzt>
- Šámal, P., Gřivna, T., Herczeg, J., Kratochvíl, V., Púry, F., Rizman, S., Šámalová, M., Válková, H., & Vanduchová, M. (2012). *Trestní zákoník*. C. H. Beck.
- Šámal, P., Bohuslav, L., Dvořák, M., Gřivna, T., Herczeg, J., Kratochvíl, V., Púry, F., Richter, M., Rizman, S., Říha, J., Šámalová, M., Škvain, P., Tejnská, K., Válková, H., & Vanduchová, M. (2023). *Trestní zákoník Komentář*. C. H. Beck.
- Šámal, P., & Válková, H. (2012). K podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. *Trestněprávní revue*, 11 (11–12), 249–255.
- Tomášek, J. (2024). *Kouzlo desistence: jak se napravují pachatelé v Čechách*. Wolters Kluwer.
- Tomášek, J., Faridová, P., Přesličková, H., Rozum, J., Kostelníková, Z., & Zhřivalová, P. (2017). *Zaměstnání jako faktor desistence*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Tournier, P. V. (2004). Systems of Conditional Release (Parole) in the Member States of the Council of Europe. *Penal Field*(I). <https://doi.org/10.4000/champpenal.378>
- Válková, H., & Matula, F. (2023). Nejednotné a nepředvídatelné soudní rozhodování o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. *Trestněprávní revue*, 22(3), 153–157.
- Vězeňská služba ČR. (2016). *Koncepce vězeňství do roku 2025*. <https://msp.gov.cz/documents/12681/762277/Koncepce-vezenstvi.pdf/21e4adce-3e8b-48de-b2e4-2cca9d63475b>
- Vicherek, R. (2018). Současné trendy vývoje podmíněného propuštění. *Trestněprávní revue*, 17(1), 6–11.
- Vicherek, R. (2019a). Komentář k nálezu Ústavního soudu II. ÚS 482/18. *Státní zastupitelství* 16(1), 36–43.
- Vicherek, R. (2019 b). Vedení řádného života jako předpoklad podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. *Státní zastupitelství*, 16(1), 17–27.
- Werth, R. (2011). I do what I'm told, sort of: Reformed subjects, unruly citizens, and parole. *Theoretical Criminology*, 16(3), 329–346. <https://doi.org/10.1177/1362480611410775>
- Zara, G., & Farrington, D. (2016). *Criminal Recidivism. Explanation, prediction and prevention*. Routledge.

Přílohy

Příloha 1 – Dotazník pro soudce

1. Jak jsou důležité pro Vaše rozhodování o podmíněném propuštění návrhy či stanoviska následujících subjektů? (označte na škále od 1 – minimálně důležité do 7 – maximálně důležité)

	1 minimálně důležité	2	3	4	5	6	7 maximálně důležité
Vězeňská služba							
Probační a mediační služba							
Sociální kurátoři							
Komise pro podmíněné propuštění (odpovězte, prosím, jen pokud máte zkušenosti s projektem PMS a VS Křehká šance I a II)							
Zájmová sdružení občanů							
Neziskové organizace							
Znalci z oboru psychiatrie a psychologie							

2. Jak hodnotíte obecnou kvalitu stanovisek Probační a mediační služby k možnosti podmíněného propuštění, a to z hlediska: (označte na škále od 1 problematická do 7 vynikající)

	1 problematická	2	3	4	5	6	7 vynikající
Objektivita informací							
Aktuálnosti informací							
Přehlednosti informací							
Úplnosti informací							

3. Považujete Vy osobně stanoviska Probační a mediační služby k možnosti podmíněného propuštění za užitečná? (označte na škále od 1 – minimálně užitečná do 7 – maximálně užitečná)

1 minimálně užitečná

2

3

4

5

6

7 maximálně užitečná

Pokud Vám ve stanoviscích Probační a mediační služby k možnosti podmíněného propuštění nějaký typ informací chybí, uveďte prosím jaký:

4. Jak obecně hodnotíte Vaši spolupráci s Probační a mediační službou před rozhodováním o podmíněném propuštění? (vyberte jednu možnost)

Velmi dobrá
Spíše dobrá
Spíše špatná
Velmi špatná

5. Mělo by být stanovisko Probační a mediační služby k možnosti podmíněného propuštění zpracovááno u více odsouzených než dosud? (vyberte jednu možnost)

Rozhodně ano
Spíše ano
Spíše ne
Rozhodně ne
Nedokáži posoudit

6. Mělo by být legislativně upraveno, aby některé konkrétní skupiny odsouzených mohly podat návrh na možnost podmíněného propuštění pouze, pokud k němu připojí stanovisko Probační a mediační služby? (vyberte jednu možnost u navržených vybraných skupin odsouzených)

	ano	ne	nedokáži posoudit
Odsouzení s celkovou dobou výkonu trestu odnětí svobody nad 5 let			
Odsouzení, kteří v minulosti již byli podmíněně propuštěni, a bylo rozhodnuto, že se zbytek trestu vykoná (pro porušení podmínek podmíněného propuštění)			
Odsouzení, uvedení v § 88 odst. 4 trestního zákoníku (tzn. možnost propuštění po výkonu 2/3 trestu)			
Odsouzení, uvedení v § 88 odst. 5 trestního zákoníku (tzn. odsouzení k výjimečnému trestu)			

Povinné zpracování stanoviska Probační a mediační službou navrhuji u jiné skupiny odsouzených (prosím vypište):

7. Měla by se, podle Vašeho názoru, Probační a mediační služba ve spolupráci s Vězeňskou službou ČR zapojit před rozhodováním o podmíněném propuštění do přípravy u více odsouzených než dosud? (vyberte jednu možnost)

Rozhodně ano
Spíše ano
Spíše ne
Rozhodně ne
Nedokáži posoudit
Zdůvodněte prosím svoji odpověď:

8. Uvedte, prosím, které poznatky a informace k osobě odsouzeného považujete za důležité ke zhodnocení očekávání, že odsouzený v budoucnu povede řádný život?
(uvedte z Vašeho pohledu tři nejdůležitější)

9. Nabídku programů, které lze uložit jako přiměřené povinnosti podle ustanovení § 48 odst. 4 TrZ, považujete ve Vašem soudním okrese za (označte jednu možnost):

Naprosto dostatečnou

Spíše dostatečnou

Spíše nedostatečnou

Naprosto nedostatečnou

Pokud považujete nabídku programů za spíše nebo naprosto nedostatečnou, které typy programů postrádáte?

10. Odborné aktivity věznice v působnosti Vašeho obvodu spojené s přípravou odsouzeného na podmíněné propuštění (vyberte jednu možnost):

Považuji za zahajované vždy včas

Považuji za zahajované obvykle včas

Považuji za zahajované obvykle pozdě

Považuji za zahajované vždy pozdě

Pokud jste odpověděli, že odborné aktivity věznice považujete za „zahajované obvykle pozdě“ či „vždy pozdě“, zdůvodněte prosím svoji odpověď:

11. Máte osobní zkušenost s projektem Probační a mediační služby a Vězeňské služby ČR Křehká šance I a II?

Ano

Ne

12. Uvítali byste legislativní zakotvení Komise pro podmíněné propuštění, tj. subjektu, který pracuje s odsouzeným na přípravě podmíněného propuštění, zpracovává kladné/záporné stanovisko k podmíněnému propuštění, přičemž konečné rozhodnutí zůstává soudu? (vyberte jednu možnost)

Rozhodně ano

Spíše ano

Spíše ne

Rozhodně ne

Nedokáži posoudit

13. Systém kázeňského trestání a udělování odměn ve výkonu trestu odnětí svobody v České republice považují za (vyberte jednu možnost, odděleně pro kázeňské trestání a pro udělování odměn)

	Velmi dobrý	Spíše dobrý	Spíše špatný	Velmi špatný	Nedokáži posoudit
Kázeňské trestání					
Udělování odměn					

14. Na odsouzeného, kterému byl zahrazen kázeňský trest, se hledí jako by nebyl trestán (ustanovení § 54 zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody). Souhlasil/la byste, aby určité kázeňské tresty za určité typy kázeňských přestupků nebylo možné zahladit? (vyberte jednu možnost)

Ano (prosím, vypište, u jakých kázeňských přestupků)

Ne

Nedokáži posoudit

15. Mělo by být legislativně upraveno, aby věznice v hodnocení odsouzeného pro účely rozhodování o podmíněném propuštění uváděla i popis skutku, pro který byl udělen kázeňský trest či udělena odměna? (vyberte jednu možnost, odděleně pro kázeňské trestání, zahrazený kázeňský trest a pro udělování odměn):

	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Nedokáži posoudit
Kázeňský trest					
Zahrazený kázeňský trest					
Odměna					

16. Domníváte se, že by v případech věcné příslušnosti krajských soudů měly rozhodovat o podmíněném propuštění soudy, které rozhodovaly ve věci samé?

Rozhodně ano

Spíše ano

Spíše ne

Rozhodně ne

Nedokáži posoudit

Zdůvodněte prosím svoji odpověď:

17. Vnímáte v současné době v systému přípravy odsouzených na podmíněné propuštění nějaké problémy?

Ano, zásadní

Ano, dílčí

Ne

Pokud ano, jaké:

18. Vnímáte v právní úpravě podmíněného propuštění nějaké nedostatky?

Ano, zásadní

Ano, dílčí

Ne

Pokud ano, jaké:

19. Vnímáte v aplikační praxi podmíněného propuštění nějaké problémy?

Ano, zásadní

Ano, dílčí

Ne

Pokud ano, jaké:

20. Máte nějaký další poznatek, který se týká problematiky podmíněného propuštění, který byste chtěl/a sdělit? Prosím, uveďte:

Na závěr Vás prosíme o údaje potřebné pro statistické zpracování a vyhodnocení dotazníku:

21. Pohlaví (*označte příslušnou možnost*)

Muž

Žena

22. Věk (*uvedte v letech*)

23. Délka praxe soudce (*uvedte v letech*)

Příloha 2 – Dotazník pro státní zástupce

- 1. Jak jsou důležité, podle Vašich zkušeností, pro rozhodování soudu o podmíněném propuštění návrhy či stanoviska následujících subjektů? (označte na škále od 1 – minimálně důležité do 7 – maximálně důležité)**

	1 minimálně důležité	2	3	4	5	6	7 maximálně důležité	nedokáží posoudit
Vězeňská služba								
Probační a mediační služba								
Sociální kurátoři								
Komise pro podmíněné propuštění (odpovězte, prosím, jen pokud máte zkušenosti s projektem PMS a VS Křehká šance I a II)								
Zájmová sdružení občanů								
Neziskové organizace								
Znalci z oboru psychiatrie a psychologie								

- 2. Jak hodnotíte obecnou kvalitu stanovisek Probační a mediační služby k možnosti podmíněného propuštění, a to z hlediska: (označte na škále od 1 problematická do 7 vynikající)**

	1 problematická	2	3	4	5	6	7 vynikající	nedokáží posoudit
Objektivita informací								
Aktuálnosti informací								
Přehlednosti informací								
Úplnosti informací								

- 3. Považujete Vy osobně stanoviska Probační a mediační služby k možnosti podmíněného propuštění za užitečná? (označte na škále od 1 – minimálně užitečná do 7 – maximálně užitečná)**

1 minimálně užitečná

2

3

4

5

6

7 maximálně užitečná

nedokáží posoudit

Pokud Vám ve stanoviscích Probační a mediační služby k možnosti podmíněného propuštění nějaký typ informací chybí, uveďte prosím jaký:

4. Jak obecně hodnotíte Vaši spolupráci s Probační a mediační službou před rozhodováním o podmíněném propuštění? (vyberte jednu možnost)

Velmi dobrá
Spíše dobrá
Spíše špatná
Velmi špatná
Nespolupracuji s PMS
Nedokáži posoudit

5. Mělo by být stanovisko Probační a mediační služby k možnosti podmíněného propuštění zpracováváno u více odsouzených než dosud? (vyberte jednu možnost)

Rozhodně ano
Spíše ano
Spíše ne
Rozhodně ne
Nedokáži posoudit

6. Mělo by být legislativně upraveno, aby některé konkrétní skupiny odsouzených mohly podat návrh na možnost podmíněného propuštění pouze, pokud k němu připojí stanovisko Probační a mediační služby? (vyberte jednu možnost u navržených vybraných skupin odsouzených)

	ano	ne	nedokáži posoudit
Odsouzení s celkovou dobou výkonu trestu odnětí svobody nad 5 let			
Odsouzení, kteří v minulosti již byli podmíněně propuštěni, a bylo rozhodnuto, že se zbytek trestu vykoná (pro porušení podmínek podmíněného propuštění)			
Odsouzení, uvedení v § 88 odst. 4 trestního zákoníku (tzn. možnost propuštění po výkonu 2/3 trestu)			
Odsouzení, uvedení v § 88 odst. 5 trestního zákoníku (tzn. odsouzení k výjimečnému trestu)			

Povinné zpracování stanoviska Probační a mediační službou navrhuji u jiné skupiny odsouzených (prosím vypište):

7. Měla by se, podle Vašeho názoru, Probační a mediační služba ve spolupráci s Vězeňskou službou ČR zapojit před rozhodováním o podmíněném propuštění do přípravy u více odsouzených než dosud? (vyberte jednu možnost)

Rozhodně ano
Spíše ano
Spíše ne
Rozhodně ne
Nedokáži posoudit
Zdůvodněte prosím svoji odpověď:

8. Odborné aktivity věznic v působnosti Vašeho obvodu spojené s přípravou odsouzeného na podmíněné propuštění (vyberte jednu možnost):

Považuji za zahajované vždy včas

Považuji za zahajované obvykle včas

Považuji za zahajované obvykle pozdě

Považuji za zahajované vždy pozdě

Nedokáži posoudit

Pokud jste odpověděli, že odborné aktivity věznic považujete za „zahajované obvykle pozdě“ či „vždy pozdě“, zdůvodněte prosím svoji odpověď:

9. Máte osobní zkušenost s projektem Probační a mediační služby a Vězeňské služby ČR Křehká šance I a II?

Ano

Ne

10. Uvítali byste legislativní zakotvení Komisí pro podmíněné propuštění, tj. subjektu, který pracuje s odsouzeným na přípravě podmíněného propuštění, zpracovává kladné/záporné stanovisko k podmíněnému propuštění, přičemž konečné rozhodnutí zůstává soudu? (vyberte jednu možnost)

Rozhodně ano

Spíše ano

Spíše ne

Rozhodně ne

Nedokáži posoudit

11. Systém kázeňského trestání a udělování odměn ve výkonu trestu odnětí svobody v České republice považuji za (vyberte jednu možnost, odděleně pro kázeňské trestání a pro udělování odměn)

	Velmi dobrý	Spíše dobrý	Spíše špatný	Velmi špatný	Nedokáži posoudit
Kázeňské trestání					
Udělování odměn					

12. Na odsouzeného, kterému byl zhlazen kázeňský trest, se hledí jako by nebyl trestán (ustanovení § 54 zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody). Souhlasil/la byste, aby určité kázeňské tresty za určité typy kázeňských přestupků nebylo možné zhladit? (vyberte jednu možnost)

Ano (prosím, vypište, u jakých kázeňských přestupků)

Ne

Nedokáži posoudit

- 13. Mělo by být legislativně upraveno, aby věznice v hodnocení odsouzeného pro účely rozhodování o podmíněném propuštění uváděla i popis skutku, pro který byl udělen kázeňský trest či udělena odměna?** (vyberte jednu možnost, odděleně pro kázeňské trestání, zahlazený kázeňský trest a pro udělování odměn):

	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Nedokáži posoudit
Kázeňský trest					
Zahlazený kázeňský trest					
Odměna					

- 14. Domníváte se, že by v případech věcné příslušnosti krajských soudů měly rozhodovat o podmíněném propuštění soudy, které rozhodovaly ve věci samé?**

Rozhodně ano

Spíše ano

Spíše ne

Rozhodně ne

Nedokáži posoudit

Zdůvodněte prosím svoji odpověď:

- 15. Vnímáte v současné době v systému přípravy odsouzených na podmíněné propuštění nějaké problémy?**

Ano, zásadní

Ano, dílčí

Ne

Pokud ano, jaké:

- 16. Vnímáte v právní úpravě podmíněného propuštění nějaké nedostatky?**

Ano, zásadní

Ano, dílčí

Ne

Pokud ano, jaké:

- 17. Vnímáte v aplikační praxi podmíněného propuštění nějaké problémy?**

Ano, zásadní

Ano, dílčí

Ne

Pokud ano, jaké:

- 18. Máte nějaký další poznatek, který se týká problematiky podmíněného propuštění, který byste chtěl/a sdělit? Prosím, uveďte:**

Na závěr Vás prosíme o údaje potřebné pro statistické zpracování a vyhodnocení dotazníku:

19. Pohlaví (*označte příslušnou možnost*)

Muž

Žena

20. Věk (*uvedte v letech*)

21. Délka praxe státního zástupce (*uvedte v letech*)

Příloha 3 – Dotazník pro probační úředníky

1. Jak hodnotíte, na základě Vašich zkušeností, spolupráci s následujícími subjekty v rámci přípravy podkladů pro rozhodnutí soudu o možnosti podmíněného propuštění odsouzených? Vzájemná spolupráce je:

	Velmi dobrá	Spíše dobrá	Spíše špatná	Velmi špatná	Nespolupracuji
Soud					
Státní zastupitelství					
Vězeňská služba					
Sociální kurátoři					
Neziskové organizace					

2. V případě, že Vaše spolupráce s některým ze subjektů uvedených v otázce č. 1 není dobrá nebo s některým z nich nespolupracujete, prosíme Vás o komentář:
3. Pokud jde specificky o spolupráci s odborným personálem Vězeňské služby ČR, zhodnoťte, jak vnímáte spolupráci v rámci přípravy podkladů na možnost podmíněného propuštění odsouzených, a to z hlediska přínosů a nedostatků spolupráce.

Přínosy spolupráce s odborným personálem Vězeňské služby ČR spatřuji v:

Nedostatky spolupráce s odborným personálem Vězeňské služby ČR spatřuji v:

4. Metodický pokyn Parole uvádí: „z časových důvodů je vhodné, aby Služba obdržela podnět nejpozději 4 měsíce před možným termínem podání návrhu na podmíněné propuštění.“ Domníváte se, že stanovené minimum 4 měsíců před možným termínem podání návrhu na podmíněné propuštění je z Vašeho pohledu pro zahájení práce s odsouzeným optimální? (vyberte jednu možnost)

Rozhodně ano

Spíše ano

Spíše ne

Rozhodně ne

Jaká doba je pro zahájení práce s odsouzeným z Vašeho pohledu optimální?

5. Existují nějaké informace o odsouzeném, získávané v souladu s Metodickým pokynem Parole, které se podle Vašich praktických zkušeností obtížně získávají? Pokud ano, uveďte prosím které:
6. Existují nějaké informace o odsouzeném, získávané v souladu s Metodickým pokynem Parole, které se podle Vašich praktických zkušeností obtížně ověřují? Pokud ano, uveďte prosím které:

7. **Mělo by být stanovisko Probační a mediační služby k možnosti podmíněného propuštění zpracováno u více odsouzených než dosud?** (vyberte jednu možnost)

Rozhodně ano
 Spíše ano
 Spíše ne
 Rozhodně ne
 Nedokáži posoudit

8. **Mělo by být legislativně upraveno, aby některé konkrétní skupiny odsouzených mohly podat návrh na možnost podmíněného propuštění pouze, pokud k němu připojí stanovisko Probační a mediační služby?** (vyberte jednu možnost u navržených vybraných skupin odsouzených)

	ano	ne	nedokáži posoudit
Odsouzení s celkovou dobou výkonu trestu odnětí svobody nad 5 let			
Odsouzení, kteří v minulosti již byli podmíněně propuštěni, a bylo rozhodnuto, že se zbytek trestu vykoná (pro porušení podmínek podmíněného propuštění)			
Odsouzení, uvedení v § 88 odst. 4 trestního zákoníku (tzn. možnost propuštění po výkonu 2/3 trestu)			
Odsouzení, uvedení v § 88 odst. 5 trestního zákoníku (tzn. odsouzení k výjimečnému trestu)			

Povinné zpracování stanoviska Probační a mediační službou navrhuji u jiné skupiny odsouzených (prosím vypište):

9. **Měla by se, podle Vašeho názoru, Probační a mediační služba ve spolupráci s Vězeňskou službou ČR zapojit před rozhodováním o podmíněném propuštění do přípravy u více odsouzených než dosud?** (vyberte jednu možnost)

Rozhodně ano
 Spíše ano
 Spíše ne
 Rozhodně ne
 Nedokáži posoudit
 Zdůvodněte prosím svoji odpověď:

10. **Vnímáte v současné době v systému přípravy odsouzených na podmíněné propuštění nějaké problémy?**

Ano, zásadní
 Ano, dílčí
 Ne
 Pokud ano, jaké:

11. Vnímáte v právní úpravě podmíněného propuštění nějaké nedostatky?

Ano, zásadní

Ano, dílčí

Ne

Pokud ano, jaké:

12. Vnímáte v aplikační praxi podmíněného propuštění nějaké problémy?

Ano, zásadní

Ano, dílčí

Ne

Pokud ano, jaké:

13. Máte nějaký další poznatek, který se týká problematiky podmíněného propuštění, který byste chtěl/a sdělit? Prosím, uveďte:

Na závěr Vás prosíme o údaje potřebné pro statistické zpracování a vyhodnocení dotazníku:

14. Pohlaví (označte příslušnou možnost)

Muž

Žena

15. Věk (uveďte v letech)

16. Jak dlouho pracujete v Probační a mediační službě? (uveďte v letech)

17. Jak dlouho se zabýváte přípravou podkladů pro rozhodnutí soudu o možnosti podmíněného propuštění odsouzených? (uveďte v letech)

Příloha 4 – Dotazník pro koordinátory VS s PMS

1. Jak hodnotíte, podle Vašich zkušeností, spolupráci s Probační a mediační službou v rámci přípravy podkladů pro rozhodnutí soud o možnosti podmíněného propuštění odsouzených:

Velmi dobrá
Spíše dobrá
Spíše špatná
Velmi špatná

2. Jaké vnímáte přínosy a nedostatky spolupráce s Probační a mediační službou v rámci přípravy podkladů na možnost podmíněného propuštění odsouzených?

Přínosy spolupráce s úředníky (asistenty) Probační a mediační služby spatřuji v:
Nedostatky spolupráce s úředníky (asistenty) Probační a mediační služby spatřuji v:

3. V jakém časovém horizontu před možným termínem podání návrhu na podmíněné propuštění by měl probační úředník (asistent) Probační a mediační služby, podle Vašich zkušeností, zahájit spolupráci s odsouzeným na možnost podmíněného propuštění ve výkonu trestu odnětí svobody? (uvedte v měsících)
4. Mělo by být stanovisko Probační a mediační služby k možnosti podmíněného propuštění zpracováno u více odsouzených než dosud? (vyberte jednu možnost)

Rozhodně ano
Spíše ano
Spíše ne
Rozhodně ne
Nedokáži posoudit

5. Mělo by být legislativně upraveno, aby některé konkrétní skupiny odsouzených mohly podat návrh na možnost podmíněného propuštění pouze, pokud k němu připojí stanovisko Probační a mediační služby? (vyberte jednu možnost u navržených vybraných skupin odsouzených)

	ano	ne	nedokáži posoudit
Odsouzení s celkovou dobou výkonu trestu odnětí svobody nad 5 let			
Odsouzení, kteří v minulosti již byli podmíněně propuštěni, a bylo rozhodnuto, že se zbytek trestu vykoná (pro porušení podmínek podmíněného propuštění)			
Odsouzení, uvedení v § 88 odst. 4 trestního zákoníku (tzn. možnost propuštění po výkonu 2/3 trestu)			
Odsouzení, uvedení v § 88 odst. 5 trestního zákoníku (tzn. odsouzení k výjimečnému trestu)			

Povinné zpracování stanoviska Probační a mediační službou navrhuji u jiné skupiny odsouzených (prosím vypište):

6. Měla by se, podle Vašeho názoru, Probační a mediační služba ve spolupráci s Vězeňskou službou ČR zapojit před rozhodováním o podmíněném propuštění do přípravy u více odsouzených než dosud? *(vyberte jednu možnost)*

Rozhodně ano

Spíše ano

Spíše ne

Rozhodně ne

Nedokáži posoudit

Zdůvodněte prosím svoji odpověď:

7. Vnímáte v současné době v systému přípravy odsouzených na podmíněné propuštění nějaké problémy?

Ano, zásadní

Ano, dílčí

Ne

Pokud ano, jaké:

8. Vnímáte v právní úpravě podmíněného propuštění nějaké nedostatky?

Ano, zásadní

Ano, dílčí

Ne

Pokud ano, jaké:

9. Vnímáte v aplikační praxi podmíněného propuštění nějaké problémy?

Ano, zásadní

Ano, dílčí

Ne

Pokud ano, jaké:

10. Máte nějaký další poznatek, který se týká problematiky podmíněného propuštění, který byste chtěl/a sdělit? Prosím, uveďte:

Na závěr Vás prosíme o údaje potřebné pro statistické zpracování a vyhodnocení dotazníku:

11. Pohlaví *(označte příslušnou možnost)*

Muž

Žena

12. Věk *(uveďte v letech)*

13. Jako zaměstnanec Vězeňské služby ČR pracujete na pozici:

Sociálního pracovníka

Psychologa

Speciálního pedagoga

Vychovatele

Jiná pozice

Na jaké pozici:

14. Jak dlouho působíte ve funkci koordinátora spolupráce s Probační a mediační službou? (uvedte v letech)

Příloha 5 – Dotazník pro sociální kurátory

- 1. Jak je Vaše zpráva, resp. informace o průběhu spolupráce, podle Vašich zkušeností důležitá pro rozhodování soudu o podmíněném propuštění (označte na škále od 1 – minimálně důležité do 7 – maximálně důležité, 9 - nedokáží posoudit)**

1 minimálně důležité

2

3

4

5

6

7 maximálně důležité

9 nedokáží posoudit

- 2. Považujete Vy osobně stanoviska Probační a mediační služby k možnosti podmíněného propuštění za užitečná? (označte na škále od 1 – minimálně užitečné do 7 – maximálně užitečné, 9 - nedokáží posoudit)**

1 minimálně užitečné

2

3

4

5

6

7 maximálně užitečné

9 nedokáží posoudit

- 3. Spolupracujete v rámci práce s klienty s Probační a mediační službou před rozhodováním o podmíněném propuštění? (vyberte jednu možnost)**

Ano, pravidelně

Ano, občas

Ne

- 4. Pokud jste odpověděl/a v předchozí otázce č. 3, že s Probační a mediační službou spolupracujete před rozhodováním o podmíněném propuštění, na jaká témata se spolu u odsouzených nejčastěji zaměřujete? (uvedte tři nejčastější)**

5. Jak obecně hodnotíte Vaši spolupráci s Probační a mediační službou před rozhodováním o podmíněném propuštění? (vyberte jednu možnost)

Velmi dobrá
 Spíše dobrá
 Spíše špatná
 Velmi špatná
 Nespolečupracuji s PMS
 Nedokáži posoudit

6. Mělo by být stanovisko Probační a mediační služby k možnosti podmíněného propuštění zpracováno u více odsouzených než dosud? (vyberte jednu možnost)

Rozhodně ano
 Spíše ano
 Spíše ne
 Rozhodně ne
 Nedokáži posoudit

7. Mělo by být legislativně upraveno, aby některé konkrétní skupiny odsouzených mohly podat návrh na možnost podmíněného propuštění pouze, pokud k němu připojí stanovisko Probační a mediační služby? (vyberte jednu možnost u navržených vybraných skupin odsouzených)

	ano	ne	nedokáži posoudit
Odsouzení s celkovou dobou výkonu trestu odnětí svobody nad 5 let			
Odsouzení, kteří v minulosti již byli podmíněně propuštěni, a bylo rozhodnuto, že se zbytek trestu vykoná (pro porušení podmínek podmíněného propuštění)			
Odsouzení, uvedení v § 88 odst. 4 trestního zákoníku (tzn. možnost propuštění po výkonu 2/3 trestu)			
Odsouzení, uvedení v § 88 odst. 5 trestního zákoníku (tzn. odsouzení k výjimečnému trestu)			

Povinné zpracování stanoviska Probační a mediační službou navrhuji u jiné skupiny odsouzených (prosím vypište):

8. Měla by se, podle Vašeho názoru, Probační a mediační služba ve spolupráci s Vězeňskou službou ČR zapojit před rozhodováním o podmíněném propuštění do přípravy u více odsouzených než dosud? (vyberte jednu možnost)

Rozhodně ano
 Spíše ano
 Spíše ne
 Rozhodně ne
 Nedokáži posoudit
 Zdůvodněte prosím svoji odpověď:

9. Vnímáte v současné době v systému přípravy odsouzených na podmíněné propuštění nějaké problémy?

Ano, zásadní

Ano, dílčí

Ne

Pokud ano, jaké:

10. Vnímáte v právní úpravě podmíněného propuštění nějaké nedostatky?

Ano, zásadní

Ano, dílčí

Ne

Pokud ano, jaké:

11. Vnímáte v aplikační praxi podmíněného propuštění nějaké problémy?

Ano, zásadní

Ano, dílčí

Ne

Pokud ano, jaké:

12. Máte nějaký další poznatek, který se týká problematiky podmíněného propuštění, který byste chtěl/a sdělit? Prosím, uveďte:

Na závěr Vás žádáme o údaje potřebné pro statistické zpracování a vyhodnocení dotazníku:

13. Pohlaví (označte příslušnou možnost)

Muž

Žena

14. Věk

15. Délka praxe sociálního kurátora (*uveďte v letech*)

Příloha 6 – Dotazník pro zástupce neziskových organizací

- 1. Jak je Vaše vyjádření, resp. informace o průběhu spolupráce, podle Vašich zkušeností důležité pro rozhodování soudu o podmíněném propuštění** *(označte na škále od 1 – minimálně důležité do 7 – maximálně důležité)*

1 minimálně důležité

2

3

4

5

6

7 maximálně důležité

nedokáží posoudit

- 2. Považujete Vy osobně stanoviska Probační a mediační služby k možnosti podmíněného propuštění za užitečná?** *(označte na škále od 1 – minimálně užitečná do 7 – maximálně užitečná)*

1 minimálně užitečná

2

3

4

5

6

7 maximálně užitečná

nedokáží posoudit

- 3. Spolupracujete v rámci práce s klienty s Probační a mediační službou před rozhodováním o podmíněném propuštění?** *(vyberte jednu možnost)*

Ano, pravidelně

Ano, občas

Ne

- 4. Pokud jste odpověděl/a v předchozí otázce č. 3, že s Probační a mediační službou spolupracujete před rozhodováním o podmíněném propuštění, na jaká témata se spolu u odsouzených nejčastěji zaměřujete?** *(uvedte tři nejčastější)*

5. Jak obecně hodnotíte Vaši spolupráci s Probační a mediační službou před rozhodováním o podmíněném propuštění? (vyberte jednu možnost)

Velmi dobrá
Spíše dobrá
Spíše špatná
Velmi špatná
Nespolupracuji s PMS
Nedokáži posoudit

6. Mělo by být stanovisko Probační a mediační služby k možnosti podmíněného propuštění zpracováno u více odsouzených než dosud? (vyberte jednu možnost)

Rozhodně ano
Spíše ano
Spíše ne
Rozhodně ne
Nedokáži posoudit

7. Mělo by být legislativně upraveno, aby některé konkrétní skupiny odsouzených mohly podat návrh na možnost podmíněného propuštění pouze, pokud k němu připojí stanovisko Probační a mediační služby? (vyberte jednu možnost u navržených vybraných skupin odsouzených)

	ano	ne	nedokáži posoudit
Odsouzení s celkovou dobou výkonu trestu odnětí svobody nad 5 let			
Odsouzení, kteří v minulosti již byli podmíněně propuštěni, a bylo rozhodnuto, že se zbytek trestu vykoná (pro porušení podmínek podmíněného propuštění)			
Odsouzení, uvedení v § 88 odst. 4 trestního zákoníku (tzn. možnost propuštění po výkonu 2/3 trestu)			
Odsouzení, uvedení v § 88 odst. 5 trestního zákoníku (tzn. odsouzení k výjimečnému trestu)			

Povinné zpracování stanoviska Probační a mediační službou navrhuji u jiné skupiny odsouzených (prosím vypište):

8. Měla by se, podle Vašeho názoru, Probační a mediační služba ve spolupráci s Vězeňskou službou ČR zapojit před rozhodováním o podmíněném propuštění do přípravy u více odsouzených než dosud? (vyberte jednu možnost)

Rozhodně ano
Spíše ano
Spíše ne
Rozhodně ne
Nedokáži posoudit
Zdůvodněte prosím svoji odpověď:

9. Vnímáte v současné době v systému přípravy odsouzených na podmíněné propuštění nějaké problémy?

Ano, zásadní

Ano, dílčí

Ne

Pokud ano, jaké:

10. Vnímáte v právní úpravě podmíněného propuštění nějaké nedostatky?

Ano, zásadní

Ano, dílčí

Ne

Pokud ano, jaké:

11. Vnímáte v aplikační praxi podmíněného propuštění nějaké problémy?

Ano, zásadní

Ano, dílčí

Ne

Pokud ano, jaké:

12. Máte nějaký další poznatek, který se týká problematiky podmíněného propuštění, který byste chtěl/a sdělit? Prosím, uveďte:

Na závěr Vás prosíme o údaje potřebné pro statistické zpracování a vyhodnocení dotazníku:

13. Pohlaví (označte příslušnou možnost)

Muž

Žena

14. Věk (uveďte v letech)

15. Délka praxe v neziskovém sektoru související s prací s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody a s propuštěnými odsouzenými (uveďte v letech)

Institut podmíněného propuštění v aplikační praxi

Autoři: Jan Rozum
Lucie Háková
Jana Hulmáková
Michal Špejra
Lea Vaňkátová

Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci
Nám. 14. října 12, Praha 5

Určeno: Pro odbornou veřejnost

Design: addnoise.org

Sazba: Lukáš Pracný, sazbaknih.cz

Tisk: Reprocentrum, a. s., Blansko

Do tisku: prosinec 2025

Vydání: první

Náklad: 150 ks

<https://iksp.gov.cz>

ISBN 978-80-7338-222-3

ISBN 978-80-7338-223-0 (pdf)

